

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Π.Μ.Σ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΓΩΓΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

**Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης και η συμβολή τους
στη διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς:**

η περίπτωση του Βορείου Αιγαίου

Διπλωματική Εργασία

ΜΑΡΙΑΝΘΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Π.Μ.Σ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΓΩΓΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΓΕΩΡΓΙΤΣΟΓΙΑΝΝΗ

**Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης και του Πολιτισμού,
Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας,
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο**

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΓΚΑΖΗ

**Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μουσειολογίας,
Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού,
Πάντειο Πανεπιστήμιο**

ΠΑΡΙΣ ΤΣΑΡΤΑΣ

**Καθηγητής Τουριστικής Ανάπτυξης,
Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας,
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο**

Εικόνα εξωφύλλου:

Το Λίμπερτυ Αναστάσιος Πατέρας

Έργο του Αντώνη Μιλάνου,

Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών

(Φωτογραφικό Αρχείο του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών)

Η Μαριάνθη Αναστασιάδου

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δεν συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2) Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να την διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από την ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο, καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

*Αφιερωμένο στην οικογένειά μου
που μέσα από τις δικές της θαλάσσιες διαδρομές,
από τη Μικρά Ασία, την Αιγνούσα και τον Πειραιά,
μ' έμαθε να αγαπάω
τη θάλασσα.*

«Αν αποσυνθέσεις την Ελλάδα,
στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι
κι ένα καράβι.

Που σημαίνει: με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις».

Οδυσσέας Ελύτης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Αγωγή και Πολιτισμός», του Π.Μ.Σ. Εκπαίδευση & Πολιτισμός του Τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, της Σχολής Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας & Εφαρμοσμένων Οικονομικών του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου. Ως ελάχιστη αναφορά οφείλω να ευχαριστήσω όλους όσοι συνέβαλαν στην εκπόνησή της.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την επιβλέπουσα, Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης και του Πολιτισμού, κα Ευαγγελία Γεωργιτσογιάννη, για την πολύτιμη συμπαράσταση, τις καίριες υποδείξεις της και το άριστο κλίμα συνεργασίας που συνέβαλε καθοριστικά στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Σε παρόμοιο πλαίσιο ευχαριστώ και τους επιβλέποντες, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μουσειολογίας κα Ανδρομάχη Γκαζή και Καθηγητή Τουριστικής Ανάπτυξης κ. Πάρι Τσάρτα.

Επιπρόσθετα, θα ήθελα να ευχαριστήσω από το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος την πρόεδρο κα Αναστασία Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη, τη Βιβλιοθηκονόμο κα Αικατερίνη Κρασιώτου και την Αρχαιολόγο-ΜΔΕ Βυζαντινής Αρχαιολογίας, κα Ιωάννα Μπερμπίλη, για το γνήσιο ενδιαφέρον τους και για τη βοήθειά τους σε όλα τα στάδια της εργασίας.

Επίσης, ευχαριστίες απευθύνω στους Υπευθύνους των Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης, και συγκεκριμένα στην Υπεύθυνη του Μουσείου Οινουσών κα Ελένη Αχλιόπτα-Κουνή, τον Αρχιτέκτονα-Δρ. Ιστορίας Ναυπηγικής και Υπεύθυνο για το Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου, κ. Κώστα Δαμιανίδη, τον Διευθυντή του Ιδρύματος Μαρία Τσάκος, κ. Μιχαήλ Μπελέγγρη, την Υπεύθυνη του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων, κα Φωτεινή Ξυλά-Φαφαλιού, την Υπεύθυνη του Ναυτικού Μουσείου Χίου κα Άννα Σιταρά-Γλύκα, την Υπεύθυνη του Μουσείου Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου, κα Ουρανία Φραγκάκη, τον Δημοτικό Σύμβουλο Λήμνου, κ. Νεκτάριο Παλατιανό, και την υπεύθυνη του Κέντρου Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου στη Λήμνο, κα Ελένη Σταματέρη, για το υλικό που μου παραχώρησαν, όσο και για τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσαν προκειμένου να υποβληθούν σε συνεντεύξεις, καθοριστικές για το ποιοτικό αποτέλεσμα της εργασίας μου.

Επίσης, ευχαριστώ τον Διοικητή της Ακαδημίας Εμπορικού Ναυτικού Οινουσών, Πλωτάρχη Παντελή Βατούση, τη Διευθύντρια Εκπαίδευσης της Ακαδημίας Εμπορικού Ναυτικού Μηχανικών Χίου, κα Μαρία Μακκά, τον Διευθυντή του Ιδιωτικού Ναυτικού Λυκείου Χίου κ. Αθανάσιο

Καραπούλιο, το στέλεχος του Ναυτικού Μουσείου Χίου, κ. Ιωάννη Γλύκα, και το στέλεχος του Δήμου Λήμνου, κα Κρυσταλλία Μπολίου.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων & Ε.Ε. του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, κ. Γιώργο Καλαμαντή, για τη στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης του μεταπτυχιακού μου.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου που σταθερά στηρίζει τις επιλογές μου και συμπαραστάθηκε έμπρακτα με υπομονή και κατανόηση και σε αυτήν την εκπαιδευτική διαδρομή μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	9
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	11
ABSTRACT.....	12
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
ΚΕΦ. 1: ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ.....	18
ΚΕΦ. 2: ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	26
2.1. Ναυτικά Μουσεία	29
2.2. Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων	46
2.3. Φορείς Ναυτικής Παράδοσης.....	49
ΚΕΦ. 3: ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ.....	53
3.1. Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου	53
3.3. Ναυτικό Μουσείο Χίου	60
3.4. Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων Χίου (υπό ίδρυση)	62
3.5. Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου (Σάμος – υπό ίδρυση)	64
3.6. Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (Χίος)	68
3.7. Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου	71
3.8. Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Ναυτικών Σπουδών Βορείου Αιγαίου	73
4. ΕΡΕΥΝΑ.....	75
4.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	75
4.2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ	77
4.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	92
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	101
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	112
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.....	120
Α1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ	120
Α2. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ.....	125
Α3. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΦΟΡΕΩΝ.....	126
Α4. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ κ. ΟΥΡΑΝΙΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ ΚΑΙ κ. ΝΕΚΤΑΡΙΟ ΠΑΛΑΤΙΑΝΟ, ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΑΣ ΝΕΑΣ ΚΟΥΤΑΛΗΣ ΛΗΜΝΟΥ	127
Α5. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ κ. ΕΛΕΝΗ ΑΧΛΙΟΠΤΑ-ΚΟΥΝΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ	129

A6. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΑΝΝΑ ΣΙΤΑΡΑ-ΓΛΥΚΑ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΧΙΟΥ	132
A7. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΦΩΤΕΙΝΗ ΞΥΛΑ-ΦΑΦΑΛΙΟΥ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΡΔΑΜΥΛΩΝ ΧΙΟΥ	134
A8. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ Κ. ΚΩΣΤΑ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΝΑΥΠΗΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ (ΣΑΜΟΣ)	136
A9. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ Κ. ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΕΛΕΓΡΗ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΚΟΣ» - ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ (ΧΙΟΣ)	138
A10. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΑΤΕΡΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΜΟΥΔΡΟΥ (ΛΗΜΝΟΣ).....	141
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄	145
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	145
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	147
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄.....	168

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να διερευνήσει την παρουσία και τη συμβολή των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης της διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στη σύγχρονη πραγματικότητα. Μελετάται ειδικότερα η συμβολή τους στη διαφύλαξη και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Στο πρώτο μέρος καταγράφεται η λειτουργία των Ναυτικών Μουσείων σε διεθνές επίπεδο. Μέσα από μία ιστορική επισκόπηση της ίδρυσης των διεθνών φορέων για ζητήματα που αφορούν στα μουσεία γενικής θεματολογίας και στα Ναυτικά Μουσεία αναδεικνύεται το συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη διάσωση και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Περιγράφονται, επίσης, το θεωρητικό και το θεσμικό πλαίσιο δράσης των Ναυτικών Μουσείων και οι τάσεις που επικρατούν τον τελευταίο καιρό σε αυτά.

Στη συνέχεια, το ενδιαφέρον εστιάζεται στον ελλαδικό χώρο. Αρχικά παρουσιάζονται τα Ναυτικά Μουσεία της Ελλάδας, ο θεσμός των Πανελλήνιων Συνεδρίων Ναυτικών Μουσείων και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης. Ως περίπτωση μελέτης επιλέγονται τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης της Διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Πρώτα γίνεται μία αναλυτική παρουσίασή τους. Στη συνέχεια παρατίθενται η μεθοδολογία της έρευνας και τα αποτελέσματά της. Αφού γίνουν ορισμένες επισημάνσεις σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο, τον τρόπο λειτουργίας και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης σε όλη την Ελλάδα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην υπό μελέτη περιοχή. Διερευνώνται η σημερινή κατάσταση και ο ρόλος των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου, όπως διαφαίνεται από τις συνεντεύξεις των υπευθύνων τους και τις απόψεις των επισκεπτών. Επίσης, καταγράφονται τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία, οι ευκαιρίες και οι απειλές των υπό εξέταση Ναυτικών Μουσείων.

Τα συμπεράσματα που εξάγονται φανερώνουν τη συμβολή των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου στη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς τόσο του τόπου στον οποίο δραστηριοποιούνται όσο και της Ελλάδας γενικότερα, αλλά και τα προβλήματα που αποτελούν εμπόδιο για τη δράση τους. Τέλος, διατυπώνονται προτάσεις για την υπέρβαση αυτών των εμποδίων, με σκοπό τη βελτιστοποίηση της δράσης τους.

Λέξεις-κλειδιά: ναυτική παράδοση, ναυτικά μουσεία, φορείς ναυτικής παράδοσης, πολιτισμική κληρονομιά, διοικητική περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

ABSTRACT

This study aims to explore the presence and contribution of Maritime Museums and Maritime Tradition Bodies of the administrative region of North Aegean, to today's reality; more specifically, their contribution to the preservation and promotion of cultural heritage. The first part focuses on the operation of Maritime Museums at an international level. Through a historical overview of the foundation of international bodies concerning matters related to museums generally, and Maritime Museums in particular, the rapidly increasing interest in the preservation and promotion of the cultural heritage is designated. Moreover, the theoretical scope of Maritime Museums is described, as well as the current trends prevailing in them.

Next, we focus on the situation in Greece. First, a presentation of the Maritime Museums of Greece, the idea of Panhellenic Maritime Museum Conferences, and other Maritime Tradition Bodies takes place. The Maritime Museums and Maritime Tradition Bodies of the administrative region of North Aegean serve as case-studies. First, we deal with a detailed presentation of these institutions. Later on, the methodology of the survey and its results are described. Following certain remarks on the legislation concerning Greek Maritime Museums and other Maritime Tradition Bodies, we focus on the region in consideration. Their current condition and role is analyzed as indicated by their directors' interviews and the visitors' opinions. A SWOT analysis of those Maritime Museums is, also, performed.

The conclusions made reveal the great contribution of Maritime Museums and Maritime Tradition Bodies of the administrative region of North Aegean, to the preservation of the cultural heritage both of the region where they operate and of Greece in general, as well as the problems blocking their operation. Lastly, suggestions on how to overcome these obstacles are provided aiming at the optimization of the museums' action.

Tags: maritime tradition, maritime museums, maritime tradition bodies, cultural heritage, administrative region of North Aegean

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AMMM	Association of Mediterranean Maritime Museums
EMH	European Maritime Heritage
ECSITE	European Network of Science Centers and Museums
ICOM	International Council of Museums
ICOMOS	International Council of Monuments and Sites
ICMM	International Congress of Maritime Museums
INMER	Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ναυτιλιακών Μελετών και Έρευνας
TEENS	Tsakos Enhanced Education Nautical School
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ed.	Edited
pp.	Pages
Vol.	Volume
ΑΔΣΕΝ	Ανώτερη Δημόσια Σχολή Εμπορικού Ναυτικού
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΝ	Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού
ΓΕΝ	Γενικό Επιτελείο Ναυτικού
ΔΚΝΕΠ	Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης
ΔΣΕΝ	Δημόσια Σχολή Εμπορικού Ναυτικού
Εικ.	Εικόνα
ΕΙΠΝΠ	Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης
ΕΛΣΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
επιμ.	Επιμέλεια
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΙΔΑΛΕΝΑΠ	Ίδρυμα Άλσους Ελληνικής Ναυτικής Παράδοσης
ΙΙΕΝ	Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας
ΚΕΙΝΠ	Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης
Κεφ.	Κεφάλαιο
ΜΕΝ	Μουσείο Εμπορικής Ναυτιλίας
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΟΕΠΑ	Οργανισμός Εκπαίδευσης Πολιτισμού και Αθλητισμού
Παρ.	Παράρτημα
Περ.	Περιοδικό
σ.	Σελίδα
σσ.	Σελίδες
ΣτΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
τεύχ.	Τεύχος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία διερευνά την παρουσία και τη συμβολή των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης στη σύγχρονη πραγματικότητα. Μελετάται ειδικότερα η συμβολή τους στη διαφύλαξη και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Στον 20ό αιώνα δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην αξία της, και μάλιστα στο πλαίσιο αυτής της παραδοχής πραγματοποιήθηκαν δράσεις για τη διάσωση και την προβολή της. Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης υπηρετούν με τον δικό τους τρόπο τη συγκεκριμένη προσπάθεια.

Η έρευνα επικεντρώνεται στα Ναυτικά Μουσεία και τους Φορείς Ναυτικής Παράδοσης στα νησιά της Διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Η επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής δεν είναι τυχαία, καθώς σε αυτήν υπήρξε στο παρελθόν, αλλά υπάρχει ακόμη και στις μέρες μας, πλούσια ναυτική δράση. Οι κάτοικοί της έχουν μία διαχρονική σχέση με τη θάλασσα και ασχολούνται σε μεγάλο βαθμό με ναυτικά επαγγέλματα. Τόσο στον τομέα της αλιείας, ή και ειδικών μορφών της, όπως της σπογγαλιείας, όσο και στο Εμπορικό Ναυτικό η δραστηριοποίησή τους είναι εμφανής. Οι εφοπλιστικές οικογένειες έχουν ισχυρή παρουσία και ενδιαφέρονται έμπρακτα για τον τόπο τους. Λειτουργούν, μάλιστα, δημόσια και ιδιωτικά Ναυτικά Λύκεια, δύο Ακαδημίες του Εμπορικού Ναυτικού στη Χίο και τις Οινούσσες, αλλά και τμήμα ΑΕΙ Ναυτιλίας και Επιχειρηματικών Υπηρεσιών στη Χίο. Όλα αυτά δείχνουν την ακμαία ναυτική ταυτότητα της περιοχής. Ταυτόχρονα, η περιοχή του Βορείου Αιγαίου επιλέχθηκε, καθώς η ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης μπορεί να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης για μία Περιφέρεια που αναζητά νέους τρόπους εξέλιξης.

Στο πρώτο μέρος καταγράφεται η λειτουργία των Ναυτικών Μουσείων σε διεθνές επίπεδο. Με μία ιστορική επισκόπηση μελετάται η ίδρυση των διεθνών φορέων για ζητήματα που αφορούν στα μουσεία γενικής θεματολογίας και στα Ναυτικά Μουσεία. Μέσα από αυτήν την παρουσίαση αναδεικνύεται το συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη διάσωση και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Περιγράφεται, επίσης, το θεωρητικό και το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν τα Ναυτικά Μουσεία διεθνώς. Οι εξελίξεις και οι τάσεις που επικρατούν τον τελευταίο καιρό στη μουσειακή πραγματικότητα επηρεάζουν και τα Ναυτικά Μουσεία, που τις ακολουθούν για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των καιρών.

Στη συνέχεια το ενδιαφέρον εστιάζεται στον ελλαδικό χώρο. Το υλικό για αυτήν την ενότητα αντλήθηκε από τα Πρακτικά των Πανελλήνιων Συνεδρίων Ναυτικών Μουσείων, τη διαθέσιμη βιβλιογραφία και τους ιστότοπους των μουσείων. Παρουσιάζονται τα Ναυτικά Μουσεία της Ελλάδας, όπως είναι καταγεγραμμένα και ταξινομημένα από το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, αλλά και από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε. Πρόκειται για 23 Ναυτικά Μουσεία που βρίσκονται σε όλη την ελληνική επικράτεια, εκτός από αυτά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου που αναλύονται εκτενέστερα στη συνέχεια.

Έπειτα, παρουσιάζεται ο θεσμός των Πανελλήνιων Συνεδρίων Ναυτικών Μουσείων. Είναι ένας πολύ σημαντικός θεσμός για τη λειτουργία τους, αφού δεν έχει επιτευχθεί ακόμη η ίδρυση ενιαίου φορέα Ναυτικών Μουσείων. Από το 1996 και ανά δύο χρόνια πραγματοποιούνται σε διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας από τα Ναυτικά Μουσεία του αντίστοιχου τόπου. Σε κάθε συνέδριο αναπτύσσεται ένα επιστημονικό θέμα που σχετίζεται και με την περιοχή διοργάνωσης. Στο τέλος κάθε συνεδρίου, μέσω των ψηφισμάτων του, αποτυπώνονται κάθε φορά η υφιστάμενη κατάσταση των Ναυτικών Μουσείων και οι προβληματισμοί τους.

Σημαντικό ρόλο στο υπό εξέταση θέμα διαδραματίζουν και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης. Και εδώ βάση αποτέλεσε η ταξινόμηση του Ναυτικού Μουσείου Ελλάδος, αλλά και η έρευνα που διεξήχθη. Περιγράφονται 5 Φορείς Ναυτικής Παράδοσης, εκτός αυτών της Διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Το έργο τους αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερα δυναμικό για την προστασία της ναυτικής παράδοσης. Ταυτόχρονα, στην Ελλάδα λειτουργούν και Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Ναυτικών Σπουδών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, τα οποία βοηθούν στην κατάρτιση νέων που θα στελεχώσουν τη ναυτιλία, αλλά και στηρίζουν τη ναυτική παράδοση της χώρας.

Ως περίπτωση μελέτης επιλέγονται τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης της Διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου, το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών, το Ναυτικό Μουσείο Χίου και τα υπό ίδρυση Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων Χίου και Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου στη Σάμο. Φορείς Ναυτικής Παράδοσης στην υπό μελέτη περιοχή αποτελούν το Ίδρυμα Μαρία Τσάκος - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης στη Χίο και το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου στη Λήμνο. Πρώτα γίνεται μία αναλυτική παρουσίαση του ιστορικού ίδρυσής τους, του κτηρίου όπου

στεγάζονται και των βασικών τους συλλογών. Διερευνάται βέβαια και το έργο που πλαισιώνει τις συλλογές, καθώς και η πολιτιστική ή η εκπαιδευτική τους δράση.

Στη συνέχεια δίνονται στοιχεία για τη μεθοδολογία της έρευνας. Μελετήθηκε η σχετική ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, πριν από την πραγματοποίηση της έρευνας. Σε αυτήν, μέσα από τις συνεντεύξεις με τους υπευθύνους των Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης, διερευνώνται η ταυτότητα και η δυναμική των μουσείων και των φορέων αυτών, αλλά και ο τρόπος που οι ίδιοι αντιλαμβάνονται την προσφορά της ναυτικής παράδοσης. Ως προς τα ερωτηματολόγια των επισκεπτών παρουσιάζονται το σκεπτικό για την κατάρτισή τους, ο τρόπος διακίνησης και η μέθοδος αξιοποίησης των απαντήσεών τους. Επίσης, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος ανάλυσης δεδομένων (SWOT ανάλυση).

Τα αποτελέσματα της έρευνας αρχικά αναφέρονται στη σημερινή κατάσταση των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης στο σύνολο της χώρας. Γίνονται επισημάνσεις σχετικά με το ιδρυτικό και θεσμικό τους πλαίσιο. Τα περισσότερα εξ αυτών είναι αποτέλεσμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας, λειτουργούν ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) ή ανήκουν διοικητικά σε Δήμους. Καταγράφονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι αδυναμίες στην επιτέλεση του ρόλου τους.

Ειδικότερα για τα υπό μελέτη Ναυτικά Μουσεία και τους Φορείς Ναυτικής Παράδοσης αξιοποιούνται οι συνεντεύξεις των υπευθύνων τους. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι απαντήσεις από τα ερωτηματολόγια των επισκεπτών. Από αυτές διαπιστώνεται ο τρόπος που οι τελευταίοι έχουν αξιολογήσει την επίσκεψή τους στο μουσείο και η άποψή τους για τη σημασία αυτής της εμπειρίας. Τέλος, με την ανάλυση δεδομένων καταγράφονται τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία, οι ευκαιρίες και οι απειλές που έχουν τα μουσεία που μελετάμε.

Τα συμπεράσματα που εξάγονται φανερώνουν τη συμβολή τους στη διάσωση και τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Έχοντας ιδιαίτερη ευαισθησία για ζητήματα της ναυτικής παράδοσης, κατορθώνουν όχι μόνο να διαφυλάξουν τα υλικά αποτυπώματά της, αλλά και τα άυλα στοιχεία της που αναγνωρίζονται στη ναυτική κουλτούρα κάθε περιοχής. Είναι σημαντική η παρουσία τους για τις τοπικές κοινωνίες και συχνά αποτελούν σημεία αναφοράς τους με τη διοργάνωση και άλλων εκδηλώσεων πολιτιστικού ή επιστημονικού χαρακτήρα. Ταυτόχρονα, όμως, αντιμετωπίζουν και προβλήματα που εμποδίζουν τη δράση τους.

Με αφορμή αυτά τα προβλήματα διατυπώνονται προτάσεις. Αξιοποιώντας τη διεθνή πρακτική και τις σύγχρονες επιστημονικές αντιλήψεις καταγράφονται δράσεις και πρωτοβουλίες για την υπέρβαση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν, με σκοπό τη βελτιστοποίηση της δράσης τους.

ΚΕΦ. 1: ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Το ενδιαφέρον για τη διάσωση και τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς εντατικοποιήθηκε κυρίως κατά τον 20ό αιώνα. Όταν έληξε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, φανερώθηκαν οι καταστροφές που υπέστησαν σημαντικά μνημεία, οπότε κατέστη σαφής και η ανάγκη της διαφύλαξής τους.

Σε αυτό το πλαίσιο ιδρύθηκε το 1946 το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM - International Council of Museums). Κύριος σκοπός του ICOM είναι η επισήμανση και η αντιμετώπιση των προβλημάτων των μουσείων, καθώς και η ανάπτυξη του κλάδου της μουσειολογίας. Το ICOM ενισχύει το σύνολο της μουσειακής κοινότητας και συντονίζει τις συνεχιζόμενες προσπάθειές της προς την οικοδόμηση της συναίνεσης στους τομείς της πολυπολιτισμικότητας και της διατήρησης της βιώσιμης κληρονομιάς, που τα μουσεία έχουν αναλάβει να προωθήσουν (Kageyama 2019, 79). Ο επαγγελματικός ορισμός του μουσείου παραμένει αυτός που δόθηκε το 2007 στον Κανονισμό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM): «Το Μουσείο είναι ένας μη κερδοσκοπικός μόνιμος θεσμός/οργανισμός (institution) στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, ερευνά, προβάλλει και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της, με στόχο την εκπαίδευση, μελέτη και ψυχαγωγία» (Desvallées & Mairesse 2010, 89). Σε παγκόσμιο επίπεδο στο ICOM μετέχουν 22.000 περίπου μέλη, άτομα ή φορείς, και δραστηριοποιείται σε 145 χώρες (<https://icom.museum/en/>). Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM ιδρύθηκε το 1983 και σήμερα αριθμεί 500 περίπου μέλη (<http://network.icom.museum/icom-greece/>).

Σύμφωνα με τον ανωτέρω ορισμό του μουσείου, τέθηκε η βάση για την επισήμανση των στοιχείων που αποτέλεσαν τους κανόνες του επαγγελματισμού στα μουσεία. Η ποικιλομορφία των φορέων οι οποίοι μπορούν να χαρακτηριστούν μουσεία και η αναγκαιότητα θεσμοθέτησης κανόνων λειτουργίας τους οδήγησαν αρχικά στην καθιέρωση προτύπων. Μια πρώτη προσέγγιση προς αυτή την κατεύθυνση ήταν η υιοθέτηση προγραμμάτων πιστοποίησης μουσείων (Γκαζή 2003, 6). Η πιστοποίηση (*accreditation*) των μουσείων είναι ένα σύστημα αξιολόγησης που τέθηκε σε εφαρμογή για πρώτη φορά στις ΗΠΑ το 1971. Σήμερα, ο θεσμός της πιστοποίησης των μουσείων εφαρμόζεται σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, όπως στη Μεγάλη Βρετανία από το 1988,

στη Γαλλία, στην Ιταλία, στην Πορτογαλία, στην Ολλανδία, καθώς και στον Καναδά, στην Αυστραλία και σε άλλες χώρες διεθνώς (https://www.culture.gr/DocLib/2_analytiki_perigr.pdf).

Το 1964 αποτελεί ορόσημο στον τομέα της προστασίας των μνημείων, καθώς υπογράφεται η «Χάρτα της Βενετίας». Σταδιακά δημιουργήθηκε ένα διεθνές κίνημα ευρείας κλίμακας, που, με την καθοριστική παρουσία του ICOM και της UNESCO, οδήγησε σε δράσεις προστασίας των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς. Η «Χάρτα της Βενετίας» καταρτίστηκε ως μια δήλωση αρχών για τη συντήρηση και την αποκατάσταση μνημείων και μνημειακών συνόλων. Στο προοίμιό της αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Τα ιστορικά μνημεία των ανθρώπινων γενεών, διαποτισμένα με ένα μήνυμα από το παρελθόν, παραμένουν μέχρι σήμερα ζωντανοί μάρτυρες των παλαιών παραδόσεων. Οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται όλο και περισσότερο τις αξίες ως ενιαίο σύνολο και θεωρούν ότι τα αρχαία μνημεία αποτελούν κοινή κληρονομιά. Αναγνωρίζεται πλέον η από κοινού ευθύνη διασφάλισής τους για τις μελλοντικές γενιές. Αποτελεί χρέος μας να τους κληροδοτήσουμε ολόκληρο τον πλούτο της αυθεντικότητάς τους». (http://charta-von-venedig.de/venice-charter_home.html). Ουσιαστικά είχε πλέον δημιουργηθεί μία διαφορετική προσέγγιση στα θέματα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς υπήρχε ένα πλαίσιο αρχών και κανόνων σχετικά με την αντιμετώπιση των μνημείων (Δαμιανίδης 2016, 23).

Έναν χρόνο αργότερα, το 1965, ιδρύεται το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS - International Council of Monuments and Sites) με σκοπό να εφαρμόσει τις καταστατικές αρχές της «Χάρτας της Βενετίας» και να προστατευτούν τα αρχιτεκτονικά, ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτά εντάσσονται και οι πόλεις-λιμάνια και τα καρνάγια τους. Σύντομα, το ICOMOS έγινε προνομιακός εταίρος και επίσημος τεχνικός σύμβουλος της UNESCO (<https://www.icomos.org/>). Ιδιαίτερα το απασχολεί η αναγνώριση της αυθεντικότητας ενός πολιτιστικού αγαθού, ώστε να οργανώνεται με καίριο τρόπο η διαδικασία διάσωσής του (Khalaf 2018, 5). Το καταστατικό του ελληνικού τμήματος του ICOMOS υπογράφηκε το 2006 (www.icomoshellenic.gr).

Σε παγκόσμιο επίπεδο και εστιασμένη στα Ναυτικά Μουσεία λειτουργεί η Διεθνής Ένωση Ναυτικών Μουσείων (ICMM - International Congress of Maritime Museums). Η ICMM είναι ένας οργανισμός συνδεδεμένος με το ICOM και συστάθηκε το 1973. Εκπροσωπεί και υποστηρίζει μουσεία που έχουν ως αντικείμενό τους θέματα σχετιζόμενα με τη ναυτική παράδοση. Περισσότεροι από 200 οργανισμοί και ιδιώτες μέλη της αναγνωρίζονται σε όλο τον κόσμο. Η ICMM φέρνει σε επαφή τους ενδιαφερόμενους και ασχολούμενους με τα Ναυτικά Μουσεία σε

όλο τον κόσμο με τακτικές διασκέψεις, δημιουργώντας ένα ισχυρό δίκτυο μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων (Paine 2016, 388). Παρέχει δίκτυα επικοινωνίας, ενημέρωσης, πόρων και συμβουλών στα μέλη της. Αναπτύσσει κατευθυντήριες γραμμές για την τεκμηρίωση των ναυτικών θεμάτων και τη διατήρηση ιστορικών και παραδοσιακών πλοίων και σκαφών. Αναπτύσσει, επίσης, στρατηγικές για να διασφαλίσει την ευαισθητοποίηση του κοινού και να συμβάλει στην εκτίμησή του ως προς της σημασία για τη διατήρηση της ναυτικής παράδοσης (<https://icmmonline.org/>).

Ειδικότερα στην περιοχή της Μεσογείου δραστηριοποιείται ο Σύνδεσμος Ναυτικών Μουσείων της Μεσογείου (AMMM - Association of Mediterranean Maritime Museums). Ο AMMM είναι μη κερδοσκοπικός οργανισμός, που αποσκοπεί στην προώθηση της θαλάσσιας κληρονομιάς στη λεκάνη της Μεσογείου. Ενδιαφέρεται να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των μελών του, να διαφυλάξει τη ναυτική παράδοση από πιθανούς κινδύνους αλλοίωσης ή εξαφάνισης και τα αγαθά της να γίνουν κοινό κτήμα των κατοίκων της Μεσογείου. Για την εκπλήρωση αυτών των στόχων, ο AMMM αναπτύσσει κοινά προγράμματα δράσης. Απαρτίζεται από Ναυτικά Μουσεία, ιδρύματα διαχείρισης κληρονομιάς και πολιτιστικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ναυτικής κληρονομιάς σε 13 χώρες της Μεσογείου. Κατά τη διάρκεια της 8ης τριετούς διάσκεψης του ICMM, η οποία διεξήχθη το 1993 για πρώτη φορά στη Μεσόγειο, ζητήθηκε από το Museu Marítim de Barcelona να λειτουργήσει ως συντονιστής και να προωθήσει μια συνεργασία ειδικότερα στην περιοχή της Μεσογείου, με στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας και της συνεργασίας όλων των Ναυτικών Μουσείων της περιοχής. Ήδη από τις πρώτες συναντήσεις συμφωνήθηκε να δημιουργηθεί ένα δίκτυο Ναυτικών Μουσείων, με την επιθυμία να συντονιστούν οι προσπάθειες και να συνεργαστούν για την προώθηση και την προστασία της θαλάσσιας κληρονομιάς της Μεσογείου. Τον Οκτώβριο του 1998, ο Σύνδεσμος Ναυτικών Μουσείων της Μεσογείου έλαβε σαφές πλαίσιο και οντότητα στην πόλη του Ντουμπρόβνικ (<http://www.ammm-info.net>).

Ένας ευρωπαϊκός οργανισμός που σχετίζεται με τη ναυτική παράδοση είναι ο European Maritime Heritage (EMH), ο οποίος έχει ιδρυθεί και λειτουργεί από το 1990. Είναι ένας μη κυβερνητικός οργανισμός με μέλη Ναυτικά Μουσεία, ιδιώτες και ιδιοκτήτες ιστορικών και πολιτιστικού ενδιαφέροντος πλοίων. Ο EMH είναι μέλος της Europa Nostra, του International Congress of Maritime Museums (ICMM), και τελεί υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Τμήματος της UNESCO για τον πολιτισμό. Βασικός του σκοπός είναι να δημιουργηθεί ένας πυρήνας για τη διάσωση της ναυτικής παράδοσης και κληρονομιάς σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Ενθαρρύνει τη συνεργασία και την επικοινωνία μεταξύ της κοινότητας οργανώσεων στην Ευρώπη, που εμπλέκονται στη

διατήρηση και τη διάσωση της ναυτικής κληρονομιάς και η οποία λόγω του μεγάλου της αριθμού χρειάζεται συντονισμό, ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα. Προσπαθεί να ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών που αναπτύχθηκαν μέσω των θαλάσσιων διαδρομών, με στόχο την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων. Συμβάλλει στη διάσωση της άυλης ναυτικής πολιτιστικής κληρονομιάς και των σωστών πρακτικών εκπαίδευσης στην παραδοσιακή ναυτική τέχνη της Ευρώπης. Τέλος, καταθέτει προτάσεις για τη θέσπιση νομοθετικών ρυθμίσεων και τη λήψη οικονομικών μέτρων σχετικά με τα χαρακτηρισμένα πλοία ως «ιστορικά» ή «πολιτιστικού ενδιαφέροντος» (Βλαβιανός 2018, 18). Από το 1992 τα μέλη του ΕΜΗ πραγματοποίησαν πολλές συναντήσεις, καρπός των οποίων ήταν το 4ο συνέδριο του ΕΜΗ, που πραγματοποιήθηκε στη Βαρκελώνη το 2001. Σε αυτό προσαρμόστηκαν οι αρχές της «Χάρτας της Βενετίας» στις ανάγκες της ναυτικής κληρονομιάς της Ευρώπης, οπότε και δημιουργήθηκε η «Χάρτα της Βαρκελώνης» (<http://european-maritime-heritage.org/>).

Σε διεθνές επίπεδο ολοένα και περισσότερο αναπτύσσεται το ενδιαφέρον για την ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης. Έχουν αναπτυχθεί ποικίλοι τρόποι για να καλυφθεί αυτή η ανάγκη με σκοπό τη διάσωση, τη διαφύλαξη και την προβολή της ναυτικής κληρονομιάς κάθε τόπου. Εκτός από τη διατήρηση των υλικών της στοιχείων, προβάλλεται και η ανάγκη διάσωσης της άυλης πτυχής της. Η προβολή αυτής της πολιτισμικής, υλικής και άυλης, κληρονομιάς συμβάλλει στην ανάπτυξη της αυτογνωσίας, την τόνωση της συλλογικής ταυτότητας, αλλά και την ευημερία (Δρίνης 2017, 31).

Η ναυτική παράδοση προβάλλεται με ποικίλους τρόπους, και κυρίως με τα Ναυτικά Μουσεία, τα πλοία-μουσεία και τα λιμάνια-μουσεία (Μοίρα 1998, 174). Τα Ναυτικά Μουσεία με τη σειρά τους μπορούν να διακριθούν σε εθνικά και τοπικά, καθώς και σε γενικά και θεματικά (Δαμιανίδης 2001, 27).

Στα πρώτα βήματά τους τα Ναυτικά Μουσεία εστίασαν στην παρουσίαση εκθεμάτων από πλοία και στην αναφορά σε ιστορικές ναυμαχίες, γεγονός αναμενόμενο, αφού τα πρώτα αυτού του είδους δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη τον 19ο αιώνα, εποχή της συγκρότησης των εθνικών κρατών και των αντίστοιχων ιδεολογιών (Broeze 1987, 36). Στόχος ήταν με τη νοσταλγική και εξιδανικευμένη αναπαράσταση της ναυτικής ζωής να ασκηθεί αμεσότερη επίδραση στον θεατή. Όμως οι επιλεκτικές ερμηνείες και οι ωραιοποιημένες μνήμες κατασκευάζουν μία τελικά λαϊκίστικη εικόνα για το ναυτικό παρελθόν, ευχάριστη μεν στο θεατή, αλλά αποκομμένη από το πολιτικό, κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο (Day & Lunn 2003, 295). Σε αυτήν την περίπτωση

αποτυπώνονται αξίες που δεν αποτέλεσαν ποτέ την καθημερινότητα μεγάλης μερίδας πληθυσμού, οπότε δεν θα γίνουν ποτέ αποδεκτές από τους πολίτες του επόμενου αιώνα (Dicks 2000, 42).

Η Μεγάλη Βρετανία είναι μία χώρα που παρουσιάζει αξιόλογη δράση σε σχέση με την προβολή της ναυτικής της παράδοσης και κινήθηκε στο προαναφερόμενο πνεύμα. Τα Ναυτικά Μουσεία σε αυτήν τη χώρα συνήθως εστιάζουν στα χρόνια της βρετανικής κυριαρχίας στη θάλασσα. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το Βασιλικό Ναυτικό Μουσείο στο Portsmouth του Hampshire, που ανήκει στο Βασιλικό Πολεμικό Ναυτικό. Εκεί, στον χώρο της ναυτικής βάσης, λειτουργεί το μουσείο με κέντρο αναφοράς τρία ιστορικά πλοία, το «Warrior», το «Victory» και το «Mary Rose». Αυτά πλαισιώνονται από εκθέσεις και ο επισκέπτης μπορεί να κατανοήσει την ιστορία τους, αλλά και να δει τον τρόπο που ζούσαν οι ναύτες, να αγγίξει τα αντικείμενα των πλοίων και να μεταφερθεί νοερά στην εποχή που ήταν αυτά ενεργά (Sullivan 1978, 51).

Από τη μονοδιάστατη παρουσίαση των εκθεμάτων ως πολιτισμικού στοιχείου τα τελευταία χρόνια καταγράφεται μια στροφή στην κοινωνική διάστασή τους, ως μία ανάγκη ερμηνείας του σύνθετου παρελθόντος (Γκότσης 2008, 48). Μία χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί το National Maritime Museum στο Greenwich της Μεγάλης Βρετανίας, που είναι ένας μη κυβερνητικός δημόσιος φορέας και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Πολιτισμού, Μέσων Ενημέρωσης και Αθλητισμού. Το βασικό σκεπτικό του National Maritime Museum εστίαζε στην ένδοξη εποχή της ναυτικής ζωής της Μεγάλης Βρετανίας (Sullivan 1978, 68). Όμως τα τελευταία χρόνια εμπλούτισε τις συλλογές του αναδεικνύοντας και άλλες όψεις της ναυτικής ιστορίας (Leffler 2004, 26-31). Ενδεικτικά, προβάλλονται η μετανάστευση μέσα από τους θαλάσσιους δρόμους, η χρήση των πλοίων στην αποικιοκρατική βρετανική μοναρχία και το δουλεμπόριο (Στεφάνου 51).

Μία τέτοια προσέγγιση επιχειρείται και στο South Australian Maritime Museum, που λειτουργεί ως δημόσιο μουσείο στο Port Adelaide της Αυστραλίας. Σε αυτό, το θέμα της μετανάστευσης προβάλλεται ως κομβικό γεγονός της αυστραλιανής ιστορίας, ακολουθώντας ταυτόχρονα και την τάση για την οργάνωση των Ναυτικών Μουσείων με βάση τη θεματική τους (Bann 1989, 105-108). Με αυτήν την προσέγγιση προκαλούνται έντονα συναισθήματα στους επισκέπτες, οι οποίοι συγκινούνται από το άγνωστο παρελθόν απλών ανθρώπων (Lowenthal 1998, 9).

Το Ναυτικό Μουσείο του Merseyside στο Λίβερπουλ της Μ. Βρετανίας, που είναι μη κυβερνητικός δημόσιος φορέας και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής,

Πολιτισμού, Μέσων Ενημέρωσης και Αθλητισμού, λειτουργεί με μια πιο ξεκάθαρη κοινωνιολογική προσέγγιση και πολιτική αντίληψη. Μία από τις εκθέσεις του με τίτλο «Ενάντια στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια» αναφέρεται στο υπερατλαντικό δουλεμπόριο (Leffler 2004, 41). Στο ίδιο μουσείο προβάλλεται και το θέμα της μετανάστευσης των Βρετανών προς τις ΗΠΑ και την Αυστραλία κατά τον 19ο αιώνα. Θίγονται τα αίτια της μετανάστευσης και παρουσιάζονται οι συνθήκες διαβίωσης πάνω στο πλοίο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού (Leffler 2004, 38).

Ολοένα και περισσότερο σήμερα τα μουσεία παρέχουν χώρο για αναψυχή, κοινωνική αλληλεπίδραση, περισυλλογή ή προκαλούν συναισθήματα στον επισκέπτη (Waltl 2006, 7). Για αυτόν τον λόγο, το έργο τους πλαισιώνεται και με άλλες δράσεις, όπως εκδηλώσεις πολιτιστικού ενδιαφέροντος, παρουσιάσεις βιβλίων ή καλλιτεχνικά δρώμενα.

Αξιοσημείωτη είναι και η δραστηριοποίηση στο εξωτερικό πολλών Ναυτικών Μουσείων στον εκπαιδευτικό τομέα. Με βάση την επίσκεψη στους επίσημους ιστότοπούς τους, διαπιστώθηκε σημαντική προβολή των εκπαιδευτικών τους προγραμμάτων με βιωματικό χαρακτήρα. Σήμερα αναγνωρίζουμε τα μουσεία ως χώρους άτυπης μάθησης, που συμπληρώνουν την εκπαιδευτική διαδικασία. Ιδιαίτερα τα εκπαιδευτικά προγράμματα που διαθέτουν βιωματική προσέγγιση βοηθούν τους συμμετέχοντες να «μαθαίνουν» καλύτερα, καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να ενεργήσουν (Γκαζή 2003, 10).

Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών αποτελεί πηγή ανανέωσης των Ναυτικών Μουσείων διεθνώς και αποτελεσματικότερης ανάδειξης του έργου τους. Αφενός οι δικτυακοί τους ιστότοποι είναι ελκυστικοί και πλούσιοι σε πληροφοριακό υλικό. Αφετέρου χρησιμοποιούνται και εφαρμογές της τεχνολογίας, όπως η χρήση των πολυμέσων και οι υπηρεσίες on-line για την υποστήριξη του μουσείου. Αυτά τα νέα δεδομένα αλλάζουν ουσιαστικά τις πολιτιστικές πρακτικές και προσφέρουν νέα μέσα ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Η αναγνώριση της συμβολής των μουσείων, αλλά και των Ναυτικών Μουσείων ειδικότερα, φανερώνεται από τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα ή σε δίκτυα στήριξής τους.

Ενδεικτικά ως προς τα ευρωπαϊκά προγράμματα αναφέρουμε το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» (Horizon 2020) που είναι το χρηματοδοτικό πλαίσιο της ΕΕ για την Έρευνα και την Καινοτομία και καλύπτει την περίοδο 2014-2020. Το πρόγραμμα αναδεικνύει την έρευνα και την καινοτομία ως

κεντρικές συνιστώσες για τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη, στοχεύοντας παράλληλα στην καίρια αντιμετώπιση κοινωνικών θεμάτων (<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en>).

Αντίστοιχα το έργο «Mu.SA - Συμμαχία δεξιοτήτων για τα Μουσεία», που έχει ενταχθεί κατόπιν έγκρισης στο ευρωπαϊκό πλαίσιο Erasmus+/Sector Skills Alliances - Τομεακές Συμμαχίες Δεξιοτήτων, απευθύνεται στους επαγγελματίες και το επιστημονικό προσωπικό των μουσείων, στους αποφοίτους τμημάτων πολιτισμού, αλλά και στο ευρύ κοινό, καθώς ο εκσυγχρονισμός των μουσείων θα αναβαθμίσει την συμβολή τους στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς (<http://www.project-musa.eu/el/about/>).

Το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» (Creative Europe 2014-2020) της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφορά στον πολιτιστικό και οπτικοακουστικό τομέα και στοχεύει στη στήριξη δράσεων του πολιτιστικού τομέα, οι οποίες ενδυναμώνουν τη διακρατική συνεργασία, τις πλατφόρμες, τα δίκτυα και τη λογοτεχνική μετάφραση. Οι δράσεις αυτές έχουν στόχο να ενισχύσουν τους οργανισμούς του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα, ώστε να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες που υπάρχουν στην εποχή της ψηφιακής τεχνολογίας και της παγκοσμιοποίησης. (<http://creative-europe.culture.gr/creative-europe/>).

Το Δίκτυο Μουσείων Ασίας-Ευρώπης (ASEMUS) είναι ένα διεθνές διαπολιτισμικό δίκτυο μουσείων από χώρες της ASEM, το οποίο έχει ως στόχο την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των λαών της Ασίας και της Ευρώπης, με μέσο τη συλλογική πολιτιστική δραστηριότητα που βασίζεται στον μουσείο και την ενδυνάμωση της ανταλλαγής και χρήσης μουσειακών συλλογών (<http://asemus.museum/>).

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο ECSITE Μουσείων και Επιστημονικών Κέντρων (ECSITE - European Network of Science Centers and Museums) είναι ένα ευρωπαϊκό δίκτυο μουσείων και επιστημονικών κέντρων που ενώνει περισσότερους από 370 οργανισμούς-μέλη σε 52 χώρες στην Ευρώπη και σε ολόκληρο τον κόσμο. Τα συνεργαζόμενα μέλη στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση του κοινού για θέματα επιστήμης, μέσω εκθέσεων, προγραμμάτων και εκπαιδευτικών δράσεων (<https://www.ecsite.eu/>).

Το Δίκτυο Βαλκανικών Μουσείων (Balkan Museum Network) στοχεύει στο να διατηρήσει και να μοιραστεί την κοινή κληρονομιά των Βαλκανίων και να δημιουργήσει, μέσω συνεργασίας, μια κοινή συλλογική στάση για τη βαλκανική κληρονομιά και τους επαγγελματίες του μουσείου (<http://www.bmmuseums.net/members/>).

Η ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης ξεφεύγει από το πλαίσιο των μουσείων αντίστοιχης θεματολογίας και αποκτά ευρύτερη διάσταση. Στις Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης (<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>) ορισμένες εξ αυτών εστιάζουν στη ναυτική παράδοση περιοχών, όπως η Διαδρομή των Βίκινγκς. Αυτή η Διαδρομή αναφέρεται στην περίοδο από τον 8ο έως τον 11ο αιώνα, κατά τη διάρκεια της οποίας οι Βίκινγκς είχαν αναπτύξει μία υψηλή επιπέδου δραστηριότητα στην κατασκευή σκαφών, την πλοήγηση και τη ναυτική τέχνη. Αντίστοιχα και η Διαδρομή των Φοινίκων αναφέρεται στη σύνδεση πολλών σημείων της Μεσογείου μέσω των θαλάσσιων οδών που χρησιμοποιούσαν οι Φοίνικες από το 12ο αιώνα π.Χ. Με αυτόν τον τρόπο η ναυτική ιστορία αναδεικνύεται ως στοιχείο επικοινωνίας των λαών και αναδεικνύεται η σημασία των θαλάσσιων διαδρομών.

Τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα προέκυψε ως ανάγκη η οργάνωση του τουρισμού σε μία πιο εμπεριστατωμένη βάση, με σαφή προσανατολισμό και καθορισμένους στόχους. Στο πλαίσιο αυτό προβλήθηκαν οι πολιτιστικές διαδρομές ως ένα σημαντικό μέσο στην προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού. Πρόκειται για ένα επώνυμο προϊόν, το οποίο διαμορφώνεται στη βάση ενός συγκεκριμένου πολιτιστικού, υλικού ή άυλου, στοιχείου. Η πολιτιστική διαδρομή διαθέτει ένα κεντρικό θέμα, καλύπτει μια προσδιορισμένη χωρική περιοχή και αποκτά ταυτότητα με μια επωνυμία - brand. Χαρακτηριστική είναι και η ποικιλία που διαθέτουν σε πολιτιστικά αγαθά, όπως μνημεία, μουσεία, ιστορικές πόλεις, δημόσια πολιτιστικά έργα, αλλά και πολιτιστικές εκδηλώσεις, καθώς και η εναλλαγή «ανοικτού» και «κλειστού» τοπίου (Αυγερινού-Κολώνια 1995, 108). Υπό αυτό το πρίσμα, η ναυτική παράδοση λειτουργεί ως παράμετρος του πολιτιστικού τουρισμού.

ΚΕΦ.2: ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Αιγαίο αποτελεί το λίκνο όπου γεννήθηκε ο ναυτικός πολιτισμός των Ελλήνων, που τους συνόδευσε σε όλη την ιστορική τους πορεία. Υποστηρίζεται ότι από τη Μεσολιθική εποχή, περίπου στην 8η χιλιετία π.Χ., οι κάτοικοι του Αιγαίου διέσχιζαν τα νερά του (Δαμιανίδης 1997, 12). Δεν υπάρχει καμία φάση της πορείας του ελληνικού γένους, η οποία να μην έχει και το αντίστοιχό της στη ναυτική δράση. Το «ναυσιπλοείν», το «εμπορεύεσθαι κατά θάλασσαν» και το «ναυπηγείν» αποτελούν πυλώνες όχι μόνο της οικονομίας και της καθημερινής ζωής, αλλά και της εθνικής κληρονομιάς των Ελλήνων (Λαιμός 1968, 15). Φαίνεται, μάλιστα, να υπάρχει μία ιστορική συνέχεια σε αυτόν τον τομέα δράσης. Από την αρχαιοελληνική περίοδο στη βυζαντινή και από αυτή στη νεότερη, αναγνωρίζονται κοινά βασικά στοιχεία της ναυπηγικής τέχνης, με κορύφωση την ξυλοναυπηγική τέχνη στα μέσα του 18ου αιώνα (Μοίρα 1998, 173).

Όλη αυτή την κληρονομιά τα Ναυτικά Μουσεία προσπαθούν να διασώσουν και να αναδείξουν. Με το σκεπτικό ότι το μουσείο αποτελεί έναν ζωτικό χώρο αποτύπωσης της πολιτιστικής πολιτικής και της κουλτούρας ενός τόπου (Rectanus 2006, 383), γίνεται σαφές ότι η δράση των Ναυτικών Μουσείων στην Ελλάδα είναι απαραίτητο να ενδυναμωθεί. Αν και αναγνωρίζεται ο κομβικός ρόλος της ναυτοσύνης για την Ελλάδα, δεν έχει στηριχθεί η μουσειακή της αξιοποίηση, τόσο από την επιστημονική κοινότητα όσο και από τη δημόσια πολιτιστική πολιτική (Στεφάνου 2008, 53).

Σε συνέχεια των ανωτέρω και σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία για την προστασία, την ανάδειξη και την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ελλάδας (Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»), το 2002 θεσπίσθηκε ένα σύνολο ρυθμίσεων αναφορικά με την ίδρυση και λειτουργία του συνόλου των μουσείων της επικράτειας, κρατικών και μη (άρθρο 45 του Ν. 3028/2002). Σχετικά με τη διεθνή μουσειακή θεωρία και πράξη και σε εφαρμογή των σχετικών προβλέψεων, τον Οκτώβριο του 2011 δημοσιεύτηκε η Υπουργική Απόφαση «Ίδρυση και αναγνώριση Μουσείου κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν. 3028/2002» (ΦΕΚ2385/τ.Β'/26.10.2011). Η Απόφαση έθεσε τις προϋποθέσεις για την ίδρυση μουσείων από το Δημόσιο, αλλά και την πιστοποίηση μουσείων που δεν ανήκουν στο Δημόσιο. Έχει ως στόχο τη βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών και σχετίζεται άμεσα με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη στοχοθεσία της κρατικής μουσειακής πολιτικής. Κατά τη διαδικασία πιστοποίησης καταγράφεται, εξετάζεται και αξιολογείται η

τήρηση από το μουσείο του ελληνικού θεσμικού πλαισίου, των διεθνών προτύπων και της επιστημονικής δεοντολογίας. Επίσης, εξετάζονται το νομικό και ιδιοκτησιακό καθεστώς, η βιωσιμότητά του, η οργανωσιακή δομή και η στελέχωση του μουσείου, οι υποδομές και η ασφάλεια, θέματα συγκρότησης, τεκμηρίωσης, διαχείρισης και συντήρησης των εκθεσιακών συλλογών, η ερμηνευτική διαδικασία, καθώς και οι δράσεις και οι υπηρεσίες του μουσείου προς το ευρύ κοινό. Μέσα από μια σειρά διαδικασιών, όπως συμπλήρωση αναλυτικών εντύπων και επιτόπια αυτοψία, αξιολογείται το σύνολο των λειτουργιών του μουσείου. Όσα μουσεία πληρούν τις προδιαγραφές, αποκτούν τον τίτλο του «Αναγνωρισμένου από το κράτος Μουσείου» (<https://www.culture.gr/el/service/SitePages/view.aspx?ilD=2807>).

Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης στην Ελλάδα βρίσκονται σε όλο το φάσμα της επικράτειας, όπου η θάλασσα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Όπως έχει διαπιστωθεί και από τα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων, παρατηρείται αυξητική τάση του ενδιαφέροντος για τη ναυτική παράδοση, καθώς εμφανίζονται συνεχώς νέοι μουσειακοί οργανισμοί (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2017, 71). Γενικότερα παρατηρείται η ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για ίδρυση μουσείων στην Ελλάδα (Γκαζή 1999, 46) και κυρίως στην Περιφέρεια. Αντίστοιχο ενδιαφέρον έχει εκδηλωθεί και για τα Ναυτικά Μουσεία.

Τα Ναυτικά Μουσεία συνήθως καλύπτουν την ανάγκη της δημόσιας λαογραφίας (*public folklore*), δηλαδή τη διάθεση που εκφράζουν οι τοπικές κοινωνίες όταν θεωρούν πως η ταυτότητά τους απειλείται ή αναζητούν δυνατότητες βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης (Δρίνης 2016, 20). Κυρίως, βέβαια, εντοπίζονται σε σημεία που αποτελούν τόπους καταγωγής των σημαντικότερων εφοπλιστικών οικογενειών της Ελλάδας του 20ού αιώνα (Harlaftis 1996, 4), οι οποίες συχνά αναλαμβάνουν και την πρωτοβουλία για τη δημιουργία τους.

Τα Ναυτικά Μουσεία μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες με βάση το εύρος αναφοράς τους. Ελάχιστα είναι γενικής θεματολογίας, καθώς προβάλλουν την ελληνική ναυτική δραστηριότητα σε διάφορες ιστορικές περιόδους. Μόνο το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος αναφέρεται στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Τα περισσότερα Ναυτικά Μουσεία είναι τοπικής θεματολογίας, τα οποία προβάλλουν τη ναυτική ιστορία του τόπου στον οποίο έχουν την έδρα τους (Στεφάνου 2009, 54).

Στα περισσότερα Ναυτικά Μουσεία διακρίνεται συχνά η λογική της αντιμετώπισης του παρελθόντος ως μίας εξιδανικευμένης εποχής ηρώων, αντίληψη που κατά το παρελθόν επικρατούσε γενικότερα (Σίμψας 1982, 42). Βέβαια κρίνεται πλέον σημαντική η προβολή της

ζωής του απλού ναυτικού, ο οποίος είναι ο δεύτερος παράγοντας, μαζί με το σκάφος, που καθορίζει τη ναυτική ζωή (Λαιμός 1968, 95). Στα μικρότερης έκτασης Ναυτικά Μουσεία της Περιφέρειας, οι συλλογές εμπλουτίζονται και με λαογραφικά στοιχεία, όπως τοπικές ενδυμασίες και εργαλεία της καθημερινής ζωής. Παρά την αναγνώριση της ανάγκης για πολυποίκλη δράση ενός μουσείου και σε ζητήματα σχετικά με την έρευνα, την ανάδειξη και αποκατάσταση της συλλογής (Deffner & Metaxas 2003, 4), τα περισσότερα Ναυτικά Μουσεία είναι επικεντρωμένα στις εκθέσεις τους.

Ως πλοία-μουσεία λειτουργούν σήμερα το Θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ», το Α/Τ «Βέλος», το Ιστιοφόρο πέραμα «Ευαγγελίστρια», το καλωδιακό ατμόπλοιο «Θαλής ο Μιλήσιος», το Ι/Φ «Ευγένιος Ευγενίδης», η αθηναϊκή τριήρης «Ολυμπιάς», το Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα» και το Πλωτό Ναυτικό Μουσείο «Hellas Liberty». Λιμάνια-μουσεία δεν υπάρχουν στον ελλαδικό χώρο, αν και η προσπάθεια του Άλσους Ναυτικής Παράδοσης στο Φάληρο στοχεύει, όταν λειτουργήσει πλήρως, να δημιουργήσει μία ενιαία ενότητα μουσείου και θαλάσσιου χώρου, αφού και τα περισσότερα από τα πλοία-μουσεία ελλιμενίζονται σε αυτό το σημείο.

Αξίζει να τονιστεί και ο εκπαιδευτικός ρόλος των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης. Μια τέτοια προσπάθεια δεν είναι μία απλή διαδικασία, καθώς προϋποθέτει τη βαθιά γνώση του προβαλλόμενου αντικειμένου, αλλά και τεχνικές γνώσεις για τη μουσειακή πραγματικότητα (Γκασούκα & Καπανιάρης 2017, 128). Ορισμένα μουσεία, ανάλογα με τα μέσα που διαθέτουν, οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ είναι και μία βασική στόχευση των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης. Μέχρι σήμερα, όμως, κανένα δεν προσφέρει βιωματικές ή άλλες διαδραστικές εμπειρίες για ενήλικες (Δαμιανίδης 2011, 10).

Τα Ναυτικά Μουσεία, εκτός από την πολυδιάστατη προσφορά στον επισκέπτη, στηρίζουν και την επιστημονική έρευνα (Δαμιανίδης 1998, 16). Με δεδομένη, μάλιστα, την απουσία συστηματικού αρχειακού και στατιστικού υλικού συγκεντρωμένου από τις ελληνικές κρατικές Αρχές, ο μοναδικός τρόπος συλλογής πληροφοριών είναι η αναζήτηση και ο εντοπισμός του υλικού ανά ναυτότοπο και ανά οικογενειακή επιχείρηση (Χαρλαύτη 2006, 21).

Εκτός από τα αμιγώς Ναυτικά Μουσεία, στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς που σχετίζεται με τη θάλασσα συμβάλλουν και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης. Σε αυτούς είναι έκδηλο το επιστημονικό και εκπαιδευτικό ενδιαφέρον για τα ναυτικά ζητήματα, αλλά διαθέτουν και αντικείμενα της ναυτικής παράδοσης.

2.1. Ναυτικά Μουσεία

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης της Ελλάδας με βάση την ταξινόμησή τους από το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος (<http://hmmuseum.gr>) και κατόπιν προσωπικής έρευνας. Το υλικό που παρατίθεται αντλήθηκε από τους επίσημους ιστότοπους των μουσείων, τα πρακτικά των Πανελλήνιων Συνεδρίων Ναυτικών Μουσείων και τη σχετική βιβλιογραφία. Δεν περιλαμβάνονται όσα βρίσκονται στη διοικητική Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου, καθώς για αυτά θα γίνει εκτενέστερη παρουσίαση στο επόμενο κεφάλαιο.

Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος

Το 1949, μετά από πρωτοβουλία πολιτών και αξιωματικών του Πολεμικού και Εμπορικού Ναυτικού, ιδρύεται στον Πειραιά σωματείο με την επωνυμία «Εταιρεία Ναυτικού Μουσείου και περισυλλογής κειμηλίων των κατά θάλασσαν αγώνων του Έθνους». Αυτό το σωματείο αποτέλεσε τη βάση για τη μετέπειτα δημιουργία του Ναυτικού Μουσείου Ελλάδος. Στην αρχή δεν είχε σταθερή στέγη, μέχρι να εγκατασταθεί το 1969 στον ιδιόκτητο χώρο του στην περιοχή της Φρεαττύδας. Σήμερα λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ).

Είναι επισκέψιμο κάθε εβδομάδα από την Τρίτη έως το Σάββατο και από τις 09.00 έως τις 14.00. Τα στελέχη του μουσείου είναι κατάλληλα καταρτισμένα και πρόθυμα να δώσουν πληροφορίες για το σύνολο των Ναυτικών Μουσείων στην Ελλάδα. Στη λειτουργία του μουσείου σημαντική είναι η συμβολή των εθελοντών, καθώς το ίδιο δεν έχει τους οικονομικούς πόρους έτσι ώστε να απασχολεί το απαραίτητο προσωπικό σε μόνιμη βάση. Ενδεικτικά, το 2008 είχε μόλις τέσσερα άτομα απασχολούμενα ως επιστημονικό προσωπικό (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2014, 201).

Αποτελεί το μοναδικό Ναυτικό Μουσείο εθνικής κλίμακας στην Ελλάδα. Στις αίθουσές του εκτίθενται σήμερα περισσότερα από 4.000 αντικείμενα ταξινομημένα χρονολογικά και θεματικά, αναδεικνύοντας τη ναυτική ιστορία και παράδοση από την προϊστορική εποχή έως τις μέρες μας. Στις εννέα αίθουσές του προβάλλεται η σημασία της ναυτικής τέχνης στην αρχαιότητα, τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο, την περίοδο της Επανάστασης του 1821, την περίοδο των Παγκοσμίων Πολέμων και τη σύγχρονη εποχή (Τορτορέλης 2006, 97).

Στον χώρο του μουσείου υπάρχει Ναυτική Βιβλιοθήκη ανοικτή στο κοινό, η οποία διαθέτει περισσότερους από 17.000 τίτλους βιβλίων, περιοδικών, μονογραφιών, καθώς και ελληνικό και

ξενόγλωσσο υλικό, με κύριο θέμα τη ναυτική ιστορία, επιστήμη και τέχνη. Σημαντικά είναι και τα αρχεία χαρτών που αποτελούνται από 500 σπάνιους χάρτες.

Διοργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε ομάδες μαθητών όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων, με στόχο την άμεση και δημιουργική προσέγγιση της ναυτικής ιστορίας και παράδοσης αλλά και τη βιωματική επαφή των μαθητών με τις συλλογές του μουσείου. Συμμετέχει σε εκθέσεις σχετικές με ναυτικά θέματα που οργανώνονται σε ακριτικές περιοχές και νησιά της Ελλάδας, με σκοπό να ευαισθητοποιήσει το κοινό σε θέματα σχετικά με την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Υπηρετώντας και την ανάγκη της εξωστρέφειας και της αναζήτησης συνεργειών με επιστημονικούς φορείς, μετέχει σε εκδηλώσεις διεθνούς εμβέλειας, ώστε να προβληθεί η δυναμική της ελληνικής ναυτικής παράδοσης σε παγκόσμιο επίπεδο (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2016, 227). Το Μουσείο είναι μέλος των διεθνών οργανισμών ICOM, ICMM και AMMM.

Το 1998 διοργάνωσε το Β΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Διάσωση Προστασία και Προβολή της Ναυτικής Κληρονομιάς». Το 2004, σε συνεργασία με το Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας, οργάνωσε το Ε΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Εμπορική Ναυτιλία-Πολεμικό Ναυτικό: Τα ιστορικά Αρχεία». Το 2014, σε συνεργασία με το Πλωτό Ναυτικό Μουσείο «Γεώργιος Αβέρωφ», οργάνωσε το Θ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα».

Έχει αναπτύξει πλούσιο εκδοτικό έργο, κυρίως με την έκδοση βιβλίων που αναφέρονται στην ελληνική ναυτική ιστορία. Επίσης εκδίδει το τριμηνιαίο περιοδικό *Περίπλους*, με σκοπό την προώθηση της επιστημονικής έρευνας και την ευαισθητοποίηση του αναγνωστικού κοινού στη διαφύλαξη και συνέχιση της ναυτικής παράδοσης.

Η δράση του αναπτύσσεται και στον εκπαιδευτικό και πολιτιστικό τομέα. Αναφέρουμε ενδεικτικά τη διοργάνωση, το 2015, της έκθεσης *Πειραιάς, το λιμάνι των Τριήρων*, όπου παρουσιάστηκε η εικόνα του ναυστάθμου της Αθηναϊκής Δημοκρατίας στην εποχή της ακμής του (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2018, 230). Στον ιστότοπο του μουσείου (<http://hmmuseum.gr/>), εκτός από πληροφορίες για το ίδιο, ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί και για δράσεις άλλων Ναυτικών Μουσείων, οπότε παρέχει μία συνολικότερη εικόνα για αυτά.

Ναυτικό Μουσείο Κρήτης

Το 1973 στα Χανιά της Κρήτης, και πιο συγκεκριμένα στο φρούριο του Φιρκά, εγκαινιάσθηκε το Ναυτικό Μουσείο Κρήτης. Ο χώρος παραχωρήθηκε από το Πολεμικό Ναυτικό. Το μουσείο λειτουργεί με τη συμπαράσταση της Αντιπεριφέρειας Χανίων, του Δήμου Χανίων και του Ναυστάθμου Κρήτης. Σήμερα λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Κατά τους θερινούς μήνες έχει πιο διευρυμένο ωράριο λειτουργίας. Από το 2011 είναι επίσημο μέλος του ICOM. Το 1996 οργάνωσε το Α΄ Πανελλαδικό Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, θεσμό που στη συνέχεια καθιερώθηκε με σκοπό να τονωθούν οι σχέσεις μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων, ώστε να αντιμετωπίζονται πιο δυναμικά τα προβλήματά τους (Μανιουδάκης 2014, 120). Διαθέτει έναν ιδιαίτερα ελκυστικό ιστότοπο, με πλούσιες πληροφορίες σχετικά με το μουσείο (<http://mar-mus-crete.gr/>).

Οι θεματικές ενότητες της μόνιμης έκθεσής του καλύπτουν την περίοδο από την Ενετοκρατία έως τις μέρες μας, ενώ λειτουργούν παράλληλα και τρεις εκθέσεις για το θαλάσσιο περιβάλλον, τη μάχη της Κρήτης και την αρχαία και παραδοσιακή ναυπηγική. Οργανώνει δραστηριότητες επετειακού και πολιτιστικού χαρακτήρα, ενώ διαθέτει και εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με θέματα που αφορούν στη θάλασσα. Αυτά λειτουργούν από το 1997 και έχουν στόχο να φέρουν σε επαφή, κυρίως τα παιδιά, με τα μουσειακά θέματα με ευχάριστο και παιγνιώδη τρόπο. Το 2016, τα εκπαιδευτικά προγράμματα του μουσείου τα παρακολούθησαν ετησίως έως και 4.000 παιδιά. Οι επισκέπτες του μουσείου την αντίστοιχη περίοδο υπολογίζονταν σε 40.000 ετησίως, καθιστώντας το ως το μεγαλύτερο σε επισκεψιμότητα Ναυτικό Μουσείο στην Ελλάδα (Πετράκης 2016, 97). Το 2000 ξεκίνησε και ένα πρόγραμμα Πειραματικής Ναυτικής Τεχνολογίας, το οποίο κατάληξε στην καθέλκυση σκάφους που είναι ομοίωμα μινωικού πλοίου. Το ενδιαφέρον των επισκεπτών για αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο (Πετράκης 2018, 244).

Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου

Από το 1928 ο γιατρός Ευθύμιος Βλάμης συνέλαβε την ιδέα να συγκεντρώσει ζωγραφικούς πίνακες και αντικείμενα που αφορούσαν στη ναυτική παράδοση της περιοχής. Το 1979 ανακαινίστηκε κτήριο του 1870 που είχε χρησιμοποιηθεί και ως Δημαρχείο. Σήμερα λειτουργεί ως Δημοτικό Μουσείο με την επωνυμία «Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου» και είναι μέλος του ICOM. Το Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου έχει περάσει επιτυχώς τη διαδικασία Προελέγχου της Αναγνώρισης των Μουσείων από τον Αύγουστο του 2017, όπως

διαπιστώθηκε μετά από επικοινωνία με την κα Μαρία Ζαχαράκη, στέλεχος της Διεύθυνσης Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Είναι επισκέψιμο τις πρωινές ώρες όλες τις ημέρες της εβδομάδας. Ο επίσημος ιστότοπος του μουσείου δεν ήταν προσβάσιμος τον καιρό που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, οπότε υλικό αντλήθηκε από τον ιστότοπο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, [odysseus.culture.gr \(http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3351\)](http://odysseus.culture.gr/h/1/gh151.jsp?obj_id=3351).

Στις δύο μεγάλες αίθουσες είναι συγκεντρωμένα αντικείμενα που έχουν σχέση με τα καράβια και τη θάλασσα και αποτελούν προσφορές των κατοίκων της περιοχής. Από το 1932 η Ένωση Νέων Γαλαξιδίου είχε αρχίσει και τη συγκέντρωση αρχαιολογικών ευρημάτων της περιοχής, τα οποία είναι και αυτά μέρος των συλλογών του μουσείου. Το 2007 απέκτησε μετά από δωρεά του Κωνσταντίνου Ανιτσά τη συλλογή «Αργοναύτες», η οποία αποτελείται από 45 τόμους σπάνιων γραμματοσήμων ναυτικού περιεχομένου και από σημαντικό αριθμό ναυτιλιακών εγγράφων (Σταθάκη-Κούμαρη 2014, 135). Το μουσείο διοργανώνει και εκδηλώσεις πολιτιστικού ενδιαφέροντος, όπως και εκπαιδευτικά προγράμματα. Ενδεικτικά, κατά τη διετία 2013-2014 οργάνωσε πέντε εκπαιδευτικά προγράμματα (Σταθάκη-Κούμαρη & Τσώνου 2016, 91).

Το 2006 διοργάνωσε το ΣΤ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, με τίτλο «Από τα πανιά στον ατμό», και σε αυτό υπεγράφη μνημόνιο συνεργασίας των Ναυτικών Μουσείων της χώρας (Σταθάκη-Κούμαρη 2018, 288). Το 2016 οργάνωσε το Ι΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα». Πραγματοποιούνται και ξεναγήσεις, ώστε να γνωρίσουν οι επισκέπτες τη ναυτική ιστορία του τόπου μέσα από τα εκθέματα του μουσείου (Τσώνου 2018, 285).

Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας

Το Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας ιδρύθηκε στα 1918 και στεγάστηκε σε κτήριο που οικοδομήθηκε με δαπάνη του Υδραίου εφοπλιστή και ευεργέτη Γκίκα Ν. Κουλούρα. Ο Αντώνιος Δ. Λιγνός, γιατρός και Δήμαρχος Ύδρας, ανέλαβε το έργο της ταξινόμησης και μεταγραφής των τεκμηρίων του Αρχείου της Κοινότητας Ύδρας (1798-1865), θέτοντας συγχρόνως και τις βάσεις για τη δημιουργία μουσείου και βιβλιοθήκης στο νησί. Το 1952 ο Γκίκας Κουλούρας δώρισε το κτήριο στο κράτος. Το παλαιό κτήριο κατεδαφίστηκε και το 1996 εγκαινιάστηκε το σημερινό. Έκτοτε το Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας λειτουργεί ως Δημόσια Περιφερειακή Υπηρεσία των Γενικών

Αρχείων του Κράτους που υπάγεται διοικητικά στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και εποπτεύεται επιστημονικά από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Οικονομικά έχει αυτόνομο φορέα διαχείρισης και με τα δικά του έσοδα καλύπτει τον μισθό των τεσσάρων υπαλλήλων του (Αδαμοπούλου 2018, 251).

Έχει μια ιδιαιτερότητα ως προς τη δυνατότητα επίσκεψης, καθώς λειτουργεί καθημερινά και κάθε απόγευμα. Διαθέτει έναν δυναμικό ιστότοπο (<http://www.iamy.gr/>), ιδιαίτερα κατατοπιστικό για τον επισκέπτη. Το μουσείο απαρτίζεται από το μουσειακό τμήμα, τη βιβλιοθήκη και το αρχειακό τμήμα. Το μουσειακό τμήμα είναι ένα αμιγώς Ναυτικό Μουσείο και διαθέτει 3.000 εκθέματα, τα οποία αποτελούν δωρεές των κατοίκων της Ύδρας (Αδαμοπούλου 2016, 104). Με την επιθυμία το μουσείο να λειτουργήσει ως φορέας πολιτισμού στην περιοχή, εκδίδει καταλόγους, συμμετέχει ή οργανώνει πολιτιστικά δρώμενα και συνεργάζεται με ποικίλους φορείς (Αδαμοπούλου 2014, 129). Το 2004 διοργάνωσε το Ε΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Εμπορική Ναυτιλία-Πολεμικό Ναυτικό: Τα Ιστορικά Αρχεία».

Πλωτό Ναυτικό Μουσείο-Θ/Κ «Γ. Αβέρωφ»

Στην πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα, η κυβέρνηση Μαυρομιχάλη παρήγγειλε πλοίο στα Ναυπηγεία Ορλάντο στο Λιβόρνο της Ιταλίας για την ανανέωση του στόλου. Το «Γ. Αβέρωφ» κατελκύστηκε στις 12 Μαρτίου 1910 και την 1η Σεπτεμβρίου 1911 κατέπλευσε στο Φάληρο. Συμμετείχε ενεργά σε όλες τις πολεμικές περιπέτειες των Ελλήνων και αποτέλεσε εμβληματικό πλοίο και σημείο αναφοράς για τη δράση του Πολεμικού Ναυτικού. Από το 1957 μέχρι το 1983, το θωρηκτό ήταν πρυμνοδετημένο στον Πόρο. Το 1984 το Πολεμικό Ναυτικό αποφάσισε να το αποκαταστήσει. Την ίδια χρονιά το πλοίο ρυμουλκήθηκε από τον Πόρο και κατέληξε στο Φάληρο, όπου άρχισαν οι εργασίες αποκατάστασής του. Το μέγεθος της δαπάνης για την αποκατάστασή του από το 1985 μέχρι σήμερα είναι υψηλό και ένα μεγάλο μέρος των δαπανών προήλθε από δωρεές, οι σημαντικότερες των οποίων ήταν της Κυπριακής Δημοκρατίας, της οικογένειας Λάτση και του Ιδρύματος Ωνάση. Από το 2014 είναι πλοίο έδρας του Αρχηγού του Πολεμικού Ναυτικού (Χαραλαμπίδης 2018, 239).

Σήμερα το πλοίο-μουσείο «Γ. Αβέρωφ» λειτουργεί ως επισκέψιμο μνημείο. Το 2008 ήταν επισκέψιμο το 70% του πλοίου, καθώς οι δαπάνες της πλήρους αποκατάστασης ήταν ιδιαίτερα υψηλές (Γαβαλάς 2014, 164). Λειτουργεί ως Ναυτική Υπηρεσία, της οποίας καθορίζονται η έδρα ελλιμενισμού, η διοικητική υπαγωγή και η διοικητική υποστήριξη από διαταγή του Αρχηγού του

ΓΕΝ (Γενικού Επιτελείου Ναυτικού). Διαθέτει έναν πλούσιο σε πληροφόρηση ηλεκτρονικό ιστότοπο (<http://averof.mil.gr/>).

Βασική αποστολή του μουσείου είναι η περισυλλογή, οργάνωση, διαφύλαξη και συντήρηση πάσης φύσεως αντικειμένων, τα οποία αναφέρονται στο συγκεκριμένο πλοίο (Τριπόντικας 2016, 39). Η επίσκεψη στο μουσείο δίνει τη δυνατότητα να αντιληφθεί ο επισκέπτης ζωντανά τόσο την υλική υπόσταση του ναυτικού παρελθόντος, όσο και τα άυλα στοιχεία του, όπως η κληρονομιά των θαλασσών και η σημασία των θαλάσσιων μεταφορών. Ταυτόχρονα προβάλλεται και η σημασία του ναυτικού, είτε με τη συμβολή του στην Ιστορία μέσω του Πολεμικού Ναυτικού είτε μέσω του ναυτικού επαγγέλματος. Το Πλωτό Ναυτικό Μουσείο Θωρηκτό «Γ. Αβέρωφ» λειτουργεί και ως μια δραστήρια εκπαιδευτική δομή με καθημερινές επισκέψεις και ξεναγήσεις σχολείων, ιδρυμάτων, οργανισμών, καθώς και πλήθους ιδιωτών.

Υλοποιεί συνεργασίες με πλήθος φορέων. Το 2000 οργάνωσε το Γ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Μουσεία και Νέες Τεχνολογίες» (Γκαζή 2003α, 255), ενώ το 2014 συνδιοργάνωσε με το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος το Θ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα».

A/T «Βέλος»

Το αντιτορπιλικό «Βέλος» ναυπηγήθηκε το 1942 στις ΗΠΑ και, αφού εκσυγχρονίστηκε, παραχωρήθηκε το 1958 στο τότε Ελληνικό Βασιλικό Ναυτικό. Το 1973 το A/T «Βέλος», με κυβερνήτη τον Νικόλαο Παππά, αποχώρησε από μία διασυμμαχική άσκηση ως ένδειξη διαμαρτυρίας για το δικτατορικό καθεστώς στην Ελλάδα και το πλήρωμα ζήτησε πολιτικό άσυλο στην Ιταλία. Θεωρήθηκε πράξη εμβληματικής αντίστασης στο καθεστώς. Το 1991 παροπλίστηκε και το 1994 με απόφαση του ΥΕΘΑ/ΓΕΒ χαρακτηρίστηκε ως «Μουσείο Αντιδικτατορικού Αγώνα «A/T Βέλος».

Από το 2002 βρίσκεται στον χώρο του Άλσους Ναυτικής Παράδοσης. Σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο Αντιδικτατορικού Αγώνα. Μαζί με το Θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ», το Ιστιοφόρο πέραμα «Ευαγγελίστρια», το καλωδιακό ατμόπλοιο «Θαλής ο Μιλήσιος», το Ι/Φ «Ευγένιος Ευγενίδης» και την Αθηναϊκή Τριήρη «Ολυμπιάς» είναι τα βασικά εκθέματα του Πάρκου Ναυτικής Παράδοσης στο Παλιό Φάληρο. Ως προς το θεσμικό του πλαίσιο ανήκει στο ελληνικό κράτος (<http://velos.hellenicnavy.gr/>).

Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα»

Το κοινωφελές ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση συστάθηκε το 2005, δύο χρόνια μετά τον θάνατό του, με σκοπό να συνεχίσει την κοινωνική του προσφορά. Επικεντρώνεται στην ανάπτυξη καινοτόμων κοινωφελών προγραμμάτων και στη συγκρότηση του ιστορικού αρχείου του Γιάννη Λάτση. Οι οικονομικοί του πόροι προέρχονται αποκλειστικά από την αξιοποίηση των κεφαλαίων της οικογένειας Λάτση. Η κοινωφελής προσφορά του Ιδρύματος επικεντρώνεται σε τρεις τομείς. Ο πρώτος αφορά στην εκπαίδευση, την επιστήμη και την έρευνα, και στο πλαίσιό του ενισχύονται καινοτόμες εκπαιδευτικές δραστηριότητες και εξασφαλίζονται υποτροφίες σε φοιτητές. Ο δεύτερος αφορά στην κοινωνική αλληλεγγύη και στην ανάπτυξη, οπότε εξασφαλίζονται προγραμματισμένες χρηματοδοτήσεις αλλά και έκτακτη στήριξη σε άτομα ή δημόσιους φορείς.

Στο πλαίσιο του τρίτου τομέα, το ίδρυμα ξεκίνησε το 2004 τη συγκρότηση του ιστορικού αρχείου του Γιάννη Λάτση, προσπαθώντας να αναδειχθεί μία ολοκληρωμένη εικόνα της ζωής και της δράσης του, κυρίως στον χώρο της ναυτιλίας. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν το βιβλίο *Νεράιδα, επιχειρηματική ιστορία* και το Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα».

Το πλοίο «Νεράιδα» είναι ένα από τα πρώτα πλοία του Γιάννη Λάτση και από τα παλαιότερα επιβατηγά του Αργοσαρωνικού. Το πλοίο ναυπηγήθηκε το 1939 στις δαλματικές ακτές και χρησιμοποιήθηκε για διάφορους σκοπούς μέχρι το 1949, όταν το αγόρασε ο Γιάννης Λάτσης. Το δρομολόγησε στον Αργοσαρωνικό έως το 1974 και έμεινε παροπλισμένο στην Ελευσίνα μέχρι το 2007. Ο ίδιος το θεωρούσε το τυχερό του καράβι και για αυτό δεν το πούλησε, ούτε το διέλυσε. Η οικογένειά του, λοιπόν, αποφάσισε το δύσκολο έργο της ανακατασκευής του και της μετατροπής του σε πλωτό μουσείο. Το 2010 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες και επέστρεψε μόνο του στην Ελλάδα, έχοντας δηλαδή και δυνατότητα πλεύσης.

Το 2012 ιδρύεται Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία: Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα». Ενεγράφη στο νηολόγιο και έχει ειδικούς κανόνες στελέχωσης, ασφάλειας και κατάταξης, καθώς είναι το μοναδικό πλοίο-μουσείο στην Ελλάδα που μπορεί να πραγματοποιεί πλόες και είναι μέλος του ICOM. Στόχοι του είναι η προβολή της ελληνικής ναυτιλίας και η προσέλκυση νέων στο επάγγελμα του ναυτικού, η ανάδειξη της ναυτικής δραστηριότητας του Γιάννη Λάτση και η στήριξη δράσεων για τη μελέτη και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Το 2013 το πλοίο ταξίδεψε στις Σπέτσες, την Ερμιόνη, την Ύδρα, τον Πόρο, τα Μέθανα και την Αίγινα και το επισκέφθηκαν 8.000 άνθρωποι αυτών των περιοχών (Σπανάκη 2016, 50-53).

Τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό είχε αναλάβει το γραφείο Patterson Buxton Consultants του Λονδίνου, την κατασκευή των εσωτερικών χώρων η γερμανική εταιρεία Metrica Interior και τη μουσειολογική μελέτη η Αλεξάνδρα Μπούνια. Το Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα» αποτελεί έναν ιδιαίτερο μουσειακό χώρο εντός του οποίου περιέχονται δύο κεντρικές ενότητες. Η πρώτη παρουσιάζει την επιχειρηματική πορεία του ιδιοκτήτη του, Γιάννη Λάτση, από τη γέννησή του το 1910 έως και τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Η δεύτερη αναδεικνύει την ιστορία του πλοίου από τη ναυπήγησή του το 1939 έως την ολοκλήρωση της ανακατασκευής του το 2010. Η αφήγηση πραγματοποιείται μέσα από πλήθος φωτογραφιών, εγγράφων, αντικειμένων και ομοιωμάτων. Ταυτόχρονα υπάρχει και οπτικοακουστικό υλικό.

Τέλος, εκεί όπου παλαιότερα ήταν η τραπεζαρία του πλοίου, προβάλλονται δύο σύντομα βίντεο για την ιστορία του επιβατηγού «Νεράιδα» και για το χρονικό της ανακατασκευής του σε πλωτό μουσείο. Σήμερα είναι ελλιμενισμένο στη μαρίνα του Φλοίσβου και είναι επισκέψιμο από την Παρασκευή έως την Κυριακή, σε περιορισμένο ωράριο. Σε άλλες ώρες της εβδομάδας πραγματοποιούνται δωρεάν ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, που καλύπτονται και τα έξοδα μετακίνησης των μαθητών. Διαθέτει έναν δυναμικό ιστότοπο, με όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζεται ο επισκέπτης και προβολή των δράσεων του μουσείου (<https://neraida.org/el/>).

Πλωτό Ναυτικό Μουσείο «Hellas Liberty»

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου σχεδιάστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο και παρήχθη μαζικά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μια κατηγορία φορτηγών πλοίων 10.000 τόνων. Σκοπός ήταν να καλύψουν τις ανάγκες των συμμαχικών δυνάμεων στη μάχη κατά των Ναζί και για αυτό ονομάστηκαν «Liberty».

Ένα από τα τρία εναπομείναντα πλοία «Liberty» δέχθηκε να δωρίσει η κυβέρνηση των ΗΠΑ, χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες της πολιτείας και της ελληνικής ναυτιλιακής κοινότητας, στην Ελληνική Κυβέρνηση το 2007. Το πλοίο έφθασε ρυμουλκούμενο στον Πειραιά το 2009 και αμέσως άρχισαν οι εργασίες αποκατάστασης στην αρχική του μορφή σε ναυπηγεία του Περάματος, οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 2010 (Ραπτάκης 2008, 20). Σήμερα το πλοίο βρίσκεται ελλιμενισμένο στο κεντρικό λιμάνι του Πειραιά, στην Πύλη Ε2.

Καθοριστικό ρόλο στην όλη δράση απόκτησης και μεταφοράς του πλοίου από τις ΗΠΑ είχε ο Όμιλος Φίλων Λίμπερτυ Πειραιά. Έχει μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα και σκοπό τη συντήρηση και διαχείριση του Πλωτού Ναυτικού Μουσείου «Hellas Liberty». Το 2010 το Πλωτό Ναυτικό Μουσείο «Hellas Liberty» απέκτησε μορφή Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου. Πιο συγκεκριμένα στοχεύει στην προβολή της συμβολής των Πλοίων Λίμπερτυ στον αγώνα κατά του ναζισμού και του φασισμού, κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, του ρόλου τους στην αναγέννηση και καταξίωση της Ελληνικής Εμπορικής Ναυτιλίας, μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, του έργου των Ελλήνων Ναυτικών και Πλοιοκτητών, καθώς και της συμμετοχής τους στην οικονομική ανασυγκρότηση της Ελλάδος κατά τα μεταπολεμικά χρόνια, με τη συνεργασία και τη συμμετοχή όλων των παραγόντων της Ελληνικής Εμπορικής Ναυτιλίας. Παράλληλα, έχει στόχο και την ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και για τους τρόπους και τα μέσα που αυτό μπορεί να επιτευχθεί. Η διαχείριση και η λειτουργία του μουσείου θα παραχωρηθεί από το Υπουργείο Ναυτιλίας και Αιγαίου στον Όμιλο Φίλων Λίμπερτυ. Οι πόροι του Ομίλου προέρχονται από τις συνδρομές των μελών, τα έσοδα από την πραγματοποίηση εκδηλώσεων, καθώς και από δωρεές/χορηγίες φίλων και μελών.

Το πλωτό μουσείο είναι ανοιχτό στο κοινό καθημερινά με ελεύθερη είσοδο. Διαθέτει ιστότοπο με επαρκή πληροφόρηση για τον επισκέπτη και τις δράσεις του Ομίλου (<http://www.hellasliberty.gr/el/>). Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν σε βίντεο την ιστορία του «Hellas Liberty», να ξεναγηθούν στους χώρους του πλοίου -που είναι βασικά τα μετασκευασμένα αμπάρια σε χώρους συνεδρίων και εκθέσεων και έχουν ενσωματώσει την τελευταία λέξη της τεχνολογίας σε συστήματα ήχου, φωτός και πολυμέσων- και να δουν τη φωτογραφική του έκθεση (Παλούμπης 2013, 28).

Δημοτικό Ναυτικό και Λαογραφικό Μουσείο Σύμης

Το 1981 η Πανσυμαϊκή Ναυτική Ένωση, η οποία είχε ως σκοπό τη συγκέντρωση και διάσωση εκθεμάτων ναυτικής τέχνης του νησιού, προσανατολίζεται προς την ιδέα να δημιουργηθεί και ένα μουσείο για να τα στεγάσει. Η Ένωση Γυναικών Σύμης και ο λαϊκός σύλλογος «Ο Νηρέας» εργάστηκαν για την ίδρυση του Μουσείου με τη συμπαράσταση και του Δήμου Σύμης. Σκοποί του μουσείου, πέρα από τη συγκέντρωση και διάσωση εκθεμάτων της Ναυτικής και Λαογραφικής κληρονομιάς της Σύμης, ήταν και η προβολή και διατήρηση της αγάπης προς τη ναυτική και τη λαϊκή τέχνη. Μαζί με αυτά στόχος ήταν και η συμβολή στην ανάπτυξη του τουρισμού της Σύμης.

Η μόνιμη έκθεση του Μουσείου έχει ως σκοπό να μυήσει τον επισκέπτη στη ναυτική παράδοση του νησιού, καθώς γνωρίζει τη ζωή του συμιακού ψαρά, ναύτη και εμπόρου μέσα από εκθέματα. Επίσης, εκτίθενται ένα σκάφανδρο δύτε και μία καταδυτική μηχανή. Σημαντική θέση κατέχουν τα ναυτικά εργαλεία, καθώς και τα σφουγγάρια διαφόρων ειδών, τα οποία συνοδεύονται από τα εργαλεία καθαρισμού τους. Παρουσιάζονται και ελαιογραφίες με τοπία της Σύμης και θέματα ναυτοσύνης, καθώς και τα χειροποίητα μοντέλα ιστιοφόρων του Αντώνιου Πολιά (Τορτορέλης 2008, 41).

Το μουσείο δεν συμμετέχει ενεργά στα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων με εισηγήσεις. Επίσης, δεν διαθέτει επίσημο ιστότοπο, ενώ δεν αναφέρεται ούτε στον ιστότοπο του Δήμου Σύμης. Ιδιαίτερη μνεία για το μουσείο αυτό έγινε στο Ψήφισμα του ΙΑ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων. Συγκεκριμένα αναγνωρίζονται η ίδρυσή του το 1983 και η στέγασή του σε νεοκλασικό της περιοχής Κάμπου το 1990. Όμως το 2018 ο Δήμος Σύμης αποφάσισε να κλείσει το μουσείο, γεγονός που προκάλεσε την έντονη και ομόφωνη διαμαρτυρία των συνέδρων (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 104, σελ. 20).

Μουσείο Αλιείας και Ναυπηγικής Αλιευτικών Σκαφών του Δήμου Περάματος

Με αξιοποίηση πόρων από το κοινοτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης PESCA ιδρύθηκε στην περιοχή του Νέου Ικονίου του Δήμου Περάματος το Μουσείο Αλιείας και Ναυπηγικής Αλιευτικών Σκαφών. Σε αυτό συγκεντρώθηκαν ιστορικά σκάφη σε φυσικό μέγεθος, πιστά ομοιώματα αρχαίων σκαφών και παραδοσιακών τύπων αλιευτικών πλοίων, όπως σκούνα, τρεχαντήρι, ανεμότρατα, γρι-γρι κ.ά. Η συλλογή συνοδεύεται από επιλεγμένο εποπτικό υλικό. Σχέδια, φωτογραφίες, πίνακες, βίντεο εξυπηρετούν τις εκπαιδευτικές και αισθητικές ανάγκες του μουσείου. Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος και σε παρακείμενο χώρο κατασκευάστηκε το Κέντρο Ναυτικού Μοντελισμού, όπου θα παραδίδονται μαθήματα κατάρτισης αυτής της ενδιαφέρουσας τέχνης. Στο μουσείο εκτίθεται και συλλογή ναυπηγικών εργαλείων, μοναδικής στο είδος της.

Ο Δήμος Περάματος αναγνωρίζει τα ξυλοναυπηγεία και τον παραδοσιακό εξοπλισμό τους, καθώς και τα παραδοσιακά σκάφη ως μνημεία της ιστορίας της πόλης και της νεότερης ναυτικής και ναυπηγικής παράδοσης των Ελλήνων. Στο πλαίσιο αυτό ξεκίνησε μια προσπάθεια για τη συλλογή εργαλείων από τα ναυπηγεία της περιοχής του, καθώς και για τη συντήρησή τους. Σήμερα η συλλογή περιλαμβάνει περισσότερα από διακόσια εργαλεία ναυπηγικής, τα οποία έχουν

ταξινομηθεί σε κατηγορίες ανάλογα με τη χρήση τους, δέκα ναυπηγικά μοντέλα σκαφών, δέκα μεγάλα αντικείμενα από παλιά καΐκια και περισσότερα από πενήντα μικρότερα. Τονίζεται ότι στο Πέραμα έχει ιδρυθεί το πρώτο καταφύγιο παραδοσιακών σκαφών, το οποίο θα λειτουργήσει με τη μορφή ανοιχτού μουσείου (Τορτορέλης 2008, 47).

Το 2008 ο Ι. Παπαοικονόμου στο Ζ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων στο Λιτόχωρο παραδέχτηκε ότι το μουσείο αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα, καθώς ανήκε στον Δήμο, ο οποίος του εκχωρούσε αρμοδιότητες χωρίς τους ανάλογους οικονομικούς πόρους. Ήταν υποστελεχωμένο και με ανενεργές τις όποιες προθέσεις εκδηλώνονταν (Παπαοικονόμου 2014, 170). Δεν έχει παρουσιάσει εισηγήσεις στα τελευταία Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων Ελλάδας. Δεν διαθέτει δικό του ιστότοπο και δεν υπάρχει σημαίνουσα παρουσίασή του ούτε στον ιστότοπο του Δήμου Περάματος. Ο επισκέπτης δεν καταλαβαίνει εάν λειτουργεί.

Μουσείο Αλιευτικών Σκαφών και Εργαλείων Ν. Μουδανίων Χαλκιδικής

Το μουσείο ιδρύθηκε το 2001 και λειτουργεί ως δημοτικό μουσείο. Είναι σε μεγάλο βαθμό απόρροια της προσπάθειας του Ναυτικού Ομίλου Μουδανίων, τα μέλη του οποίου προσέφεραν πολλά από τα σημερινά εκθέματα. Εκτός από τον Δήμο Μουδανίων, στην προσπάθεια δημιουργίας του μουσείου συνέβαλαν και επιστήμονες του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων - Υγροτόπων. Μέρος του κόστους κατασκευής του καλύφθηκε από το πρόγραμμα PESCA της Ε.Ε. Έχει εκπαιδευτικό και ερευνητικό ρόλο, όπως να προωθήσει την τοπική ταυτότητα και να κρατήσει ζωντανή τη σχέση της με την ιστορία της. Τα εκθέματα διακρίνονται σε τρεις ενότητες. Η πρώτη διαθέτει μεγάλο αριθμό κοχυλίων. Η δεύτερη περιλαμβάνει αρχαίες άγκυρες, δίχτυα αλιείας, καλάμια ψαρέματος και γάντζους, πυξίδες, φάρους, λάμπες και πολλά άλλα ενδιαφέροντα εκθέματα. Η τρίτη διαθέτει αίθουσα για 3D αναπαραστάσεις ποικιλίας αλιευτικών τεχνικών, δείχνοντας πώς χρησιμοποιούνται τα διάφορα είδη των σκαφών με αντίγραφα των αλιευτικών σκαφών και ένα πλούσιο αρχείο εγγράφων και εικόνων. Τα εκθέματα συμπληρώνονται με τρισδιάστατες αναπαραστάσεις τεχνικών αλιείας, όπως το νταλιάνι, με ομοιώματα σκαφών, όπως η κωπήλατη τράτα, καθώς και με πλούσιο εικονογραφικό υλικό. Ιδιαίτερο έκθεμα του μουσείου είναι ο μπουγιαντές, ένα παραδοσιακό αλιευτικό σκαρί που χρησιμοποιούνταν στη θάλασσα του Μαρμαρά και στη χώρα μας έγινε γνωστό από τους πρόσφυγες.

Επίσης, στο μουσείο υπάρχει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και διαλέξεων, καθώς και βιβλιοθήκη. Από το 2016 λειτουργεί και μία νέα αίθουσα περιοδικών εκθέσεων. Τα τελευταία χρόνια διαμορφώθηκε και ο εξωτερικός του χώρος, αποτελώντας το μεγαλύτερο αστικό πάρκο στον Δήμο Νέας Προποντίδας. Το μουσείο δεν διαθέτει δικό του ιστότοπο, αλλά παρουσιάζεται αναλυτικά στον ιστότοπο του Δήμου Νέας Προποντίδας, όπου και ανήκει. Είναι επισκέψιμο καθημερινά από τις 08.00 έως τις 16.00 (http://www.nea-propontida.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=401&Itemid=112). Δεν έχει παρουσιάσει εισηγήσεις στα τελευταία Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων Ελλάδας.

Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης

Το 1992 ιδρύθηκε το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης ως μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία από μία ομάδα ιδιωτικής πρωτοβουλίας, υποστηριζόμενη από ιστορικές ναυτικές οικογένειες. Σήμερα στεγάζεται στο Πέραμα. Από την αρχή είχε άμεση σχέση και αναφορά στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ναυτιλιακών Μελετών & Έρευνας (INMER) και συντηρείται με ιδίους πόρους. Ο Δήμος Περάματος έχει παραχωρήσει τον χώρο, όπου έγιναν οι εγκαταστάσεις αξιοποιώντας το ευρωπαϊκό πρόγραμμα URBAN, το οποίο αφορά στην οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση περιοχών των πόλεων που βρίσκονται σε κρίση, ώστε να στηριχθεί η αειφόρος αστική ανάπτυξη.

Οι συλλογές του μουσείου αναφέρονται στην αρχαιολογική περίοδο από τον Μινωικό Πολιτισμό μέχρι τους Ρωμαϊκούς Χρόνους, στην αρχαία ναυτική τέχνη, στη βυζαντινή περίοδο, στα ελληνικά σκαριά, στη χρυσή εποχή της ναυτιλίας και στη ναυτική λαϊκή παράδοση. Η πινακοθήκη του διαθέτει φωτογραφικό υλικό, ταπισερί, γκραβούρες, πίνακες και χάρτες, όλα σχετικά με τη ναυτική παράδοση. Υπάρχει και βιβλιοθήκη, εξειδικευμένη στα ναυτικά ζητήματα, που συνεχώς εμπλουτίζεται. Συμμετέχει με εκθέματά του σε εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ φιλοξενεί στους χώρους του και εκδηλώσεις άλλων φορέων. Το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης είναι επισκέψιμο για ομάδες επισκεπτών μόνο κατόπιν προσυνεννόησης. Διαθέτει ιστότοπο, με κατατοπιστική ενημέρωση για το μουσείο (www.maritime-museum.gr). Αν και συμμετείχε στο Θ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, δεν δόθηκε το κείμενο της εισήγησης.

Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Ζακύνθου

Στην περιοχή Μπόχαλη της Ζακύνθου λειτουργεί το Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Ζακύνθου ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Ιδρύθηκε το 1997 (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2017, 63). Το κτήριο προσομοιάζει στις εξοχικές επαύλεις του νησιού. Η συλλογή του περιλαμβάνει πίνακες ζωγραφικής, ομοιώματα πλοίων και ναυτικά όργανα. Δέχεται επισκέψεις μετά από προσυνεννόηση (Τορτορέλης 2008, 46). Το μουσείο δεν διαθέτει ιστότοπο και είναι δύσκολη η πληροφόρηση του επισκέπτη.

Μιλάνειο Ναυτικό Μουσείο Ζακύνθου

Το Μιλάνειο Ναυτικό Μουσείο βρίσκεται στη Ζάκυνθο και συγκεκριμένα στο παραθαλάσσιο θέρετρο Τσιλιβί. Ιδρυτής του ήταν ο Αντώνης Μιλάνος, ζωγράφος-καραβογράφος των Ναυτικών Μουσείων της χώρας. Ιδρύθηκε το 1997 (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2017, 63). Παρουσιάζονται ιστορικά κειμήλια Ελλήνων ηρώων, που προσέφεραν οι απόγονοί τους, όπως της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας. Υπάρχει μία από τις μεγαλύτερες Ναυτικές Πινακοθήκες στην Ελλάδα, η οποία συγκεντρώνει έργα από πέντε περιόδους, την Αρχαιότητα, το Βυζάντιο, την Ελληνική Επανάσταση του 1821, τον 19ο και τον 20ό αιώνα. Ξεχωριστή θέση κατέχει το Βυζαντινό Τμήμα, που παρουσιάζει πλοία του Βυζαντινού Ναυτικού. Επιπλέον εκτίθενται αντικείμενα του αντιτορπιλικού «Λέων». Η έκθεση περιλαμβάνει πλούσιο φωτογραφικό υλικό, στολές, μοντέλα πλοίων, ξίφη, μετάλλια, πυξίδες, θυρεούς κ.ά. Πραγματοποιούνται εκπαιδευτικές επισκέψεις, εγκεκριμένες από το Υπουργείο Παιδείας (<https://www.milaniomaritimemuseum.gr/>). Δεν δίνονται πληροφορίες στον ιστότοπο του μουσείου για τη δυνατότητα επίσκεψης, η οποία μάλλον γίνεται μετά από προσυνεννόηση.

Ναυτικό-Λαογραφικό Μουσείο Ιθάκης

Το Ναυτικό-Λαογραφικό Μουσείο Ιθάκης ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1997 ως Δημοτικό Μουσείο. Μετά την ανακαίνιση του 2012, δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να αντιληφθεί τη ζωή του τόπου από τον 18ο αιώνα έως τις μέρες μας. Στεγάζεται στον χώρο του παλιού εργοστασίου Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας. Τα εκθέματά του είναι προσφορά των Ιθακησίων. Στο ισόγειο εκτίθενται αντικείμενα από τη μακραίωνη ναυτική ιστορία του νησιού, όπως πίνακες και φωτογραφίες από καράβια, ναυτικά όργανα και στολές, έγγραφα της Εμπορικής-Ναυτικής Σχολής Σταθάτου. Επίσης, εκτίθενται και αντικείμενα λαογραφικού ενδιαφέροντος και μία συλλογή γραμμοφώνων. Στον όροφο εκτίθενται αντικείμενα λαογραφικού

ενδιαφέροντος (Δενδρινού 2018, 269). Δεν διαθέτει δικό του ιστότοπο και δεν αναφέρεται στον ιστότοπο του Δήμου Ιθάκης. Ο επισκέπτης δεν μπορεί να βρει πληροφορίες για τον τρόπο λειτουργίας του.

Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου

Το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου λειτουργεί από το 1985 στη Μύκονο ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Η έδρα του είναι στη Μύκονο, ενώ διαθέτει και γραφείο στο Μαρούσι Αττικής. Σκοπός του μουσείου είναι η διάσωση, η παρουσίαση και η έρευνα της ελληνικής ναυτικής ιστορίας και παράδοσης. Ιδιαίτερα εστιάζει στην εξέλιξη των εμπορικών πλοίων στον χώρο του Αιγαίου. Στεγάζεται σε ένα παραδοσιακό κτήριο κυκλαδικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα, στη θέση Τρία Πηγάδια. Στα εκθέματα του Μουσείου συγκαταλέγονται ομοιώματα πλοίων από την προ-Μινωϊκή περίοδο μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, ναυτιλιακά έγγραφα, χαρακτηριστικά και χάρτες, ναυτικά όργανα, εξαρτήματα και εργαλεία, νομίσματα με ναυτικά θέματα από τον 5ο αιώνα π.Χ. έως τον 5ο αιώνα μ.Χ.

Στον κήπο του μουσείου εκτίθενται μαρμάρινα αντίγραφα επιτύμβιων στηλών από τη Δήλο και τη Μύκονο, με ανάγλυφες παραστάσεις που αναφέρονται σε ναυάγια και ναυτικούς που χάθηκαν στη θάλασσα. Εκεί βρίσκεται και ο φάρος «Αρμενιστής» της Μυκόνου, κατασκευής 1890. Η βιβλιοθήκη του Μουσείου περιλαμβάνει περί τα 5.000 βιβλία, από τα οποία μερικά βρίσκονται στο κτήριο στη Μύκονο, ενώ τα περισσότερα έχουν παραχωρηθεί στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, στην Πλάκα. Διαθέτει και ποικιλία φωτογραφικού και αρχειακού υλικού.

Το Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου, επίσης, είναι το μοναδικό μουσείο στην Ελλάδα που έχει στην κατοχή του δύο πλοία-μουσεία. Την πρωτοβουλία της διάσωσης και της συντήρησής τους ανέλαβε ο Γεώργιος Δρακόπουλος και για το έργο αυτό βραβεύθηκε από το World Ship Trust. Πρόκειται για έναν διεθνή οργανισμό που ενθαρρύνει εθνικούς οργανισμούς στη διάσωση και τη συντήρηση ιστορικών πλοίων. Συγκεκριμένα διασώθηκαν και συντηρήθηκαν το αιγαιοπελαγίτικο ιστιοφόρο τύπου πέραμα «Ευαγγελίστρια» ναυπήγησης 1940 και το καλωδιακό ατμόπλοιο «Θαλής ο Μιλήσιος» ναυπήγησης 1909. Σήμερα λειτουργούν και πάλι με την τεχνολογία της εποχής τους και βρίσκονται ελλιμενισμένα στο Παλιό Φάληρο. Το μουσείο λειτουργεί μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες και διαθέτει πωλητήριο (<http://aegean-maritime-museum.gr/el/>). Δεν έχει παρουσιάσει εισηγήσεις στα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων, ούτε και καταγράφονται άλλες συνεργασίες του.

Ναυτικό Μουσείο Άνδρου

Ιδρύθηκε το 1972 και λειτουργεί ως Δημοτικό Μουσείο, και πιο συγκεκριμένα ως Νομικό Πρόσωπο του Δήμου Άνδρου. Το κτήριο του Ναυτικού Μουσείου δωρίθηκε στον Δήμο Άνδρου το 1957 από τον Δημήτριο Ράλλια. Τα σημαντικότερα από τα εκθέματά του είναι παλαιά ναυλοσύμφωνα, ασφαλιστήρια συμβόλαια, διάφορα ναυτικά ημερολόγια, όπου περιγράφεται η ζωή των ναυτικών του νησιού στα καράβια πριν τον Αγώνα του 1821. Εκτίθενται λιθογραφίες και μακέτες ανδριώτικων πλοίων. Το μουσείο διαθέτει και μία μεγάλη συλλογή από τοπικές ενδυμασίες (Τσατσομοίρου 2018, 255). Είναι επισκέψιμο από τον Ιούνιο μέχρι τον Οκτώβριο, καθημερινά πλην Τετάρτης. Ξεναγήσεις γίνονται από εθελοντές κατόπιν συνεννόησης Δεν έχει δικό του ιστότοπο, αλλά παρουσιάζεται εκτενώς στον επίσημο ιστότοπο του Δήμου Άνδρου (<https://andros.gr/gr/politismos.html>).

Ναυτικό Μουσείο Θήρας

Από το 1951 ο καπετάνιος Αντώνης Δακορώνιας προσπάθησε να διασώσει τα στοιχεία της ναυτικής παράδοσης του νησιού και το 1956 ιδρύθηκε το Ναυτικό Μουσείο, στην Οία, το οποίο λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Από το 1990 στεγάζεται σε ένα καπετανόσπιτο του 19ου αιώνα, δωρεά της Οιάτισσας Ντίνας Μανωλέσσου-Μπιρμπίλη. Περιλαμβάνει όλων των ειδών τα εκθέματα που αφορούν στην ιστορία της ναυτιλίας στο νησί, κυρίως στη διάρκεια του 19ου αιώνα. Το μουσείο διαθέτει και γραφεία στο Πειραιά.

Εκτίθενται εξαρτήματα πλοίων, όπως ακρόπρωρα ή άγκυρες, μοντέλα παλιών και νεότερων πλοίων που ανήκαν σε Σαντορινιούς караβοκύρηδες, υδατογραφίες ιστιοφόρων. Τη συλλογή συμπληρώνουν σπάνια έγγραφα και βιβλία, ναυλοσύμφωνα και προικοσύμφωνα, διαθήκες και πλούσιο φωτογραφικό υλικό. Πληροφορίες για το μουσείο προβάλλονται στον ιστότοπο του Δήμου Σαντορίνης, αλλά όχι και χρηστικές συμβουλές για την επίσκεψη σε αυτό (<http://www.santorini.gr/>). Αν και συμμετείχε στο Θ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, δεν δόθηκε το κείμενο της εισήγησης.

Ναυτικό Μουσείο Ιονίου

Το Ναυτικό Μουσείο Κεφαλονιάς έχει προγραμματιστεί να λειτουργήσει στην περιοχή Φάρσα. Ιδρύθηκε το 1997 και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Διαθέτει εκθέματα και αρχεία σχετικά με τη θάλασσα και τη ναυτιλιακή ιστορία του νησιού. Στα εκθέματά

του περιλαμβάνονται αντικείμενα που έχουν συλλεχθεί από διάφορων ειδών πλοία, πλούσιο έντυπο υλικό καθώς και μια έκθεση πινάκων ζωγραφικής με εμπορικά και πολεμικά πλοία από διάφορες ιστορικές περιόδους (Τορτορέλης 2008, 50). Το 2008, στο Ζ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, είχε εκφραστεί η αγωνία για την παρακώλυση στην κατασκευή του κτηρίου του μουσείου λόγω οικονομικής δυσπραγίας. Κλήθηκαν, μάλιστα, οι σύνεδροι να συμφωνήσουν το επόμενο συνέδριο να γίνει στην Κεφαλονιά, ώστε να ασκηθεί πίεση για την προώθηση των εργασιών (Μπενετάτος 2014, 173). Πραγματικά το Ναυτικό Μουσείο Ιονίου διοργάνωσε το 2010 το Η΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Η συμβολή της Ιονίου Ναυτιλίας στη νεώτερη και σύγχρονη ελληνική ιστορία». Σε αυτό παρουσιάστηκαν και τα προβλήματα για την ανέγερση του κτηρίου, τα εγκαίνια του οποίου ανακοινώθηκαν για το 2011 (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 72, σελ. 52). Ενώ το κτήριο έχει κτιστεί, ακόμη δεν είχε αποπερατωθεί μέχρι το 2019, άρα και δεν λειτουργεί (<http://www.kefallonia.gov.gr/pages/gr/organismoi-epichirisis/organismos-kinonikis-allilengyis-pedeias---o.k.a.p/dimotikes-vivliothikes---mouseia.php>).

Ναυτικό Μουσείο Καβάλας

Στις 22 Ιουνίου 2005 συστάθηκε το σωματείο με την επωνυμία «Ναυτικό Μουσείο Καβάλας», ως αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας κάποιων δημοτών της Καβάλας. Υπήρξαν εμπόδια στην απόκτηση του χώρου (Τζανάκος 2014, 175), αλλά μετά από ποικίλες διαδικασίες και επαφές με τον Δήμο οργανώθηκε στη Δημοτική Καπναποθήκη το 2012 το αντίστοιχο μουσείο. Εκτίθενται πίνακες ζωγραφικής, ναυτικά έγγραφα, ναυτιλιακά εξαρτήματα, εργαλεία και όργανα, ομοιώματα και όργανα ραδιοναυτιλίας. Η επισκεψιμότητα είναι υψηλή και πραγματοποιούνται και εκπαιδευτικά προγράμματα (Τζανάκος & Παπαγιαννάκης 2016, 136). Από το 2007 λειτουργεί ιστότοπος με πλούσιο υλικό για το μουσείο. Αυτό έχει και ενεργό παρουσία στην πόλη της Καβάλας με πολιτιστικές δράσεις, όπως διαγωνισμός φωτογραφίας (<http://www.nmkav.gr/>). Αποτελεί μέλος του ICOM.

Το 2016 το σύνολο των εκθεμάτων του συλλόγου «Ναυτικό Μουσείο Καβάλας» παραδόθηκε κατά κυριότητα, χρήση και λειτουργία στον Δήμο Καβάλας, οπότε πλέον λειτουργεί ως δημοτικό μουσείο (Τζανάκος 2018, 278). Το 2018 το μουσείο διοργάνωσε το ΙΑ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Νεάπολις - Χριστόπολις - Καβάλα: Ψηφίδες της Ναυτικής Ιστορίας του τόπου μας».

Ναυτικό Μουσείο Καλύμνου

Το 1994 ιδρύθηκε το Ναυτικό Μουσείου του Δήμου Καλυμνίων, το οποίο στεγάζεται στην πρώην Βουβάλειο Ναυτική Σχολή, στο κέντρο του λιμανιού της Πόθιας. Λειτουργεί ως δημοτικό μουσείο. Σκοπός του είναι η διάσωση, διαφύλαξη, συντήρηση και προβολή των τεκμηρίων των επιτευγμάτων των Καλυμνίων στη θάλασσα και ιδιαίτερα στη σπογγαλιεία, διακριτικό στοιχείο του νησιού. Αποτελείται από πέντε αίθουσες. Στην πρώτη περιλαμβάνονται διάφορα θαλάσσια ευρήματα από την αρχαιότητα έως σήμερα και στις υπόλοιπες όλα τα εργαλεία και οι συσκευές που κατά καιρούς χρησιμοποιήθηκαν στην σπογγαλιεία και την αλιεία. Ενδεικτικά αναφέρονται οι σκανταλόπετρες, το βοήθημα κατάδυσης του γυμνού δύτη, τα σκάφανδρα, μια ολόσωμη φόρμα και η χάλκινη περικεφαλαία, τα Φερνέζ, συσκευή με ολοπρόσωπη μάσκα και σωλήνα παροχής αέρα. Όλα αυτά πλαισιώνονται από πλούσιο φωτογραφικό υλικό. Τα εκθέματα συμπληρώνονται από μια μεγάλη συλλογή από σφουγγάρια όλων των κατηγοριών και προελεύσεων, καθώς και από εργαλεία και συσκευές επεξεργασίας τους. Στα εκθέματά του, επίσης, υπάρχουν εργαλεία και συσκευές, μαζί με φωτογραφικό υλικό από τα ναυπηγεία του νησιού, καθώς και ομοιώματα διαφόρων τύπων σκαφών. Στο πλαίσιο των σκοπών του μουσείου εντάσσεται και η συλλογή σχετικής βιβλιογραφίας προς τεκμηρίωση των εκθεμάτων του, καθώς και η προσπάθεια επιστημονικής τεκμηρίωσης για την ευρύτερη προβολή του (Τορτορέλης 2008, 41). Από το 2014 υπάγεται διοικητικά στον Δήμο Καλυμνίων, αλλά η δράση του στηρίζεται κυρίως από εθελοντές. Οργανώνει ξεναγήσεις μαθητών και αναπτύσσει πλούσια δράση (Ασπροποταμίτης 2016, 130). Το μουσείο δεν διαθέτει ιστότοπο και, ενώ είναι δημοτικό, δεν παρουσιάζεται στον ιστότοπο του Δήμου Καλυμνίων. Ο επισκέπτης δεν μπορεί να βρει επίσημη πληροφόρηση για τη λειτουργία του μουσείου στο διαδίκτυο.

Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου

Η ιδέα της ίδρυσης του Ναυτικού Μουσείου Λιτοχώρου ξεκίνησε το 1995 από την Ένωση Συνταξιούχων Ναυτικών Λιτοχώρου, με σκοπό τη διάσωση και διαφύλαξη της ναυτικής πολιτιστικής κληρονομιάς του Λιτοχώρου. Από το 1995 έως το 2002 συγκεντρώθηκαν τα περισσότερα κειμήλια των Λιτοχωρινών Ναυτικών. Από το 2002 έως το 2004 η συλλογή εμπλουτίστηκε με εκθέματα της Εμπορικής Ναυτιλίας. Το 2004 ιδρύεται Σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ΝΠΙΔ με την επωνυμία «Ναυτικού Μουσείου Λιτοχώρου», αλλά το κτήριο που στεγάζεται είναι παραχώρηση του Δήμου Λιτοχώρου. Είναι αναγνωρισμένο από το Υπουργείο Πολιτισμού ως φορέας σύγχρονης ναυτικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Εκτίθενται

πίνακες, λιθογραφίες, όργανα και εργαλεία της ναυτικής τέχνης. Είναι επισκέψιμο ορισμένες ώρες την ημέρα, με βάση ανακοινώσεις που γίνονται ανά περιόδους. Το μουσείο διοργάνωσε το 2008 το Ζ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Η ναυτική παράδοση του Μακεδονικού χώρου και η εξέλιξή της διά μέσου των αιώνων». Αναπτύσσει και εκπαιδευτική δράση με επισκέψεις μαθητών, ενώ μετέχει ενεργά σε όλες τις κοινές δράσεις των Ναυτικών Μουσείων (Βλαχόπουλος 2014, 15/119). Η οικονομική δυσπραγία δεν επιτρέπει διευρυμένο ωράριο λειτουργίας. Παραμένει ανοικτό μόνο από δύο ώρες την Παρασκευή, το Σάββατο και την Κυριακή. Παρά τα οικονομικά προβλήματα, παρουσιάζει ενεργό δράση. Το 2013 δημιούργησε έναν πλούσια ενημερωμένο ιστότοπο (<http://nmlitohorou.gr/>) και βιβλιοθήκη που συνεχώς εμπλουτίζεται (Τριανταφύλλου & Βλαχόπουλος 2016, 110). Το 2016 έγινε μέλος του ICOM (Τριανταφύλλου 2018, 282).

Μουσείο Ναυτικής και Πολιτιστικής Παράδοσης Σκιάθου

Το μουσείο ιδρύθηκε το 2015 (Παρίσης 2018, 202) και στεγάζεται στο πολιτιστικό κέντρο Μπούρτζι. Λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ). Τα εκθέματα χωρίζονται σε δύο βασικούς τομείς. Η πρώτη συλλογή αναφέρεται στην παραδοσιακή ναυπηγική, με εργαλεία της τεχνικής αυτής και πίνακες ζωγραφικής. Η δεύτερη εστιάζει στην ποντοπόρο ναυτιλία, με παρουσίαση ναυτικών χαρτών, οργάνων και ημερολογίων. Υπάρχει και μία πλήρης αναπαράσταση γέφυρας πλοίου τύπου «Liberty». Το μουσείο διαφοροποιεί το πρόγραμμα επίσκεψης, με πιο εκτενές ωράριο τους θερινούς μήνες (www.archaiologia.gr/blog/photo/μουσείο-ναυτικής-και-πολιτιστικής-πα/). Δεν διαθέτει ιστότοπο, ούτε δίνονται πληροφορίες σε αυτόν του Δήμου Σκιάθου.

2.2. Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων

Καθοριστικής σημασίας για τη λειτουργία των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης στην Ελλάδα είναι η διεξαγωγή των Πανελλήνιων Συνεδρίων Ναυτικών Μουσείων. Τελούνται ανά διετία και συμβάλλουν στην επικοινωνία και την ανταλλαγή απόψεων όλων των σχετιζόμενων με τους αντίστοιχους χώρους. Μέσα από τα ψηφίσματά τους αναδεικνύονται τα προβλήματα και οι προοπτικές της ναυτικής παράδοσης στην Ελλάδα. Κάθε φορά τελούνται σε διαφορετικό τόπο με θεματική που αντιστοιχεί σε αυτόν. Σκοπός είναι να αναδειχθεί η

ποικιλομορφία των θεμάτων που σχετίζονται με τη ναυτική παράδοση και να τονωθεί η πολιτιστική και οικονομική ζωή του εκάστοτε τόπου (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2014, 22).

Το Α΄ Πανελλαδικό Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων διεξήχθη το 1996 στο Ναυτικό Μουσείο Κρήτης. Με κοινή ανακοίνωση των συνέδρων αναγνωρίστηκε ο ρόλος των Ναυτικών Μουσείων στη διατήρηση της ναυτικής κληρονομιάς. Σε αυτήν την ανακοίνωση αναφέρονται 11 Ναυτικά Μουσεία στον ελλαδικό χώρο. Ως κύριο πρόβλημα θίχτηκε το οικονομικό. Καθιερώθηκε η ανά διετία διοργάνωση των συνεδρίων και εκφράστηκε η επιθυμία για δημιουργία Ένωσης Ναυτικών Μουσείων Ελλάδος (Δελτίο Τύπου, Χανιά 27/4/96). Δημιουργήθηκε ένα κλίμα συναδελφικότητας με βάση τα κοινά ενδιαφέροντα, αλλά και τους κοινούς προβληματισμούς (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2017, 65).

Το Β΄ Πανελλήνιο Συνέδριο διοργανώθηκε στον Πειραιά το 1998 από το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, με θέμα «Διάσωση, Προστασία και Προβολή της Ναυτικής Κληρονομιάς της Ελλάδος». Πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού και το Ελληνικό Τμήμα του ICOM. Σκοπός του συνεδρίου ήταν η διεύρυνση της συνεργασίας μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων, καθώς και η χάραξη μιας κοινής πολιτικής για την προώθηση ζητημάτων σχετικά με τη ναυτική κληρονομιά (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 25, σελ. 26).

Το Γ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων διεξήχθη το 2000 στο Μουσείο-Θωρηκτό «Γ. Αβέρωφ», με θέμα «Ναυτικά Μουσεία και Νέες Τεχνολογίες». Με το ψήφισμα στο τέλος του συνεδρίου προβλήθηκαν κοινές διαπιστώσεις με τα προηγούμενα συνέδρια και τονίστηκε η σημασία των νέων τεχνολογιών για τα Ναυτικά Μουσεία, αλλά και η αδυναμία τους να τις αξιοποιήσουν (Ψήφισμα 31/10/2000).

Το 2002 το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών και το Ναυτικό Μουσείο Χίου συνδιοργάνωσαν το Δ΄ Συνέδριο με τίτλο: «Ναυτικά Μουσεία: Εστίες πολιτισμού και παράγοντες συνοχής της τοπικής ναυτικής κοινωνίας». Δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες για το περιεχόμενό του.

Το 2004 το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σε συνεργασία με το Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας διοργάνωσε, το Ε΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Εμπορική Ναυτιλία-Πολεμικό Ναυτικό: Τα Ιστορικά Αρχεία». Η συμμετοχή των συνέδρων ήταν ιδιαίτερα υψηλή. Με ψήφισμα στο τέλος του συνεδρίου τονίστηκε η αξιοποίηση των αρχείων για την κατανόηση της ιστορίας τόσο του Πολεμικού Ναυτικού όσο και της Εμπορικής Ναυτιλίας. Αναδείχθηκε η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων και ορίστηκε η παρουσίαση των πεπραγμένων

κάθε μουσείου ως σταθερή ενότητα στα επόμενα συνέδρια. Επίσης, προβλήθηκε η ανάγκη ευαισθητοποίησης των κρατικών φορέων για τα ζητήματα που απασχολούν τα Ναυτικά Μουσεία (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 49, σελ. 22-25).

Το 2006 διεξήχθη στο Γαλαξίδι το ΣΤ΄ Συνέδριο με τίτλο «Από τα πανιά στον ατμό», με αναφορά σε αυτήν τη σημαντική μεταβατική φάση της ελληνικής ναυτιλίας. Ιδιαίτερη μνεία έγινε στην ανάγκη κρατικής υποστήριξης των Ναυτικών Μουσείων, της στελέχωσής τους με κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό και της ουσιαστικής αναβάθμισης της ναυτικής εκπαίδευσης των στελεχών της Εμπορικής Ναυτιλίας. Καθιερώθηκε και μία Τριμελής Συντονιστική Επιτροπή των Πανελλήνιων Συνεδρίων Ναυτικών Μουσείων για την εύρυθμη διοργάνωσή τους (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 55, σελ. 24-35).

Το Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου πραγματοποίησε το 2008 το Ζ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Η ναυτική παράδοση του Μακεδονικού χώρου και η εξέλιξή της διά μέσου των αιώνων». Τα πρακτικά του εκδόθηκαν το 2014 στο Λιτόχωρο. Σε αυτό προβλήθηκε η ιδιαίτερη σχέση της περιοχής με τη θάλασσα στην αρχαιότητα (Παντερμαλής 2014, 36) και στη βυζαντινή περίοδο (Γλύκατζη-Αρβερέλ 2014, 37).

Το Ναυτικό Μουσείο Ιονίου διοργάνωσε στην Κεφαλονιά το 2010 το Η΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, με τίτλο «Η συμβολή της Ιονίου Ναυτιλίας στη νεότερη και σύγχρονη ελληνική ιστορία». Διερευνήθηκε η ναυτική παρουσία στην περιοχή του Ιόνιου πελάγους και με ψήφισμα οι σύνεδροι απευθύνθηκαν στους κρατικούς φορείς για τόνωση της υποστήριξης του Ναυτικού Μουσείου Ιονίου (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 72, σελ. 50-56).

Το 2014 στο Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σε συνεργασία με το Πλωτό Ναυτικό Μουσείο «Γεώργιος Αβέρωφ», διεξήχθη το Θ΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, με τίτλο «Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα». Η εστίαση στην ανάγκη διάσωσης, συντήρησης και αποκατάστασης των παραδοσιακών πλοίων ως μνημείων ακολουθεί τη διεθνή πρακτική (Δαμιανίδης 2016α, 27).

Το 2016 το Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου οργάνωσε το Ι΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων με τίτλο «Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα». Διερευνήθηκαν θέματα όπως η ακμή της ναυτιλίας των Ελλήνων στην προεπαναστατική περίοδο (Χαρλαύτη 2018, 29) και η σχέση της ναυτιλίας με τις τοπικές κοινωνίες.

Το 2018 διοργανώθηκε από τον Δήμο Καβάλας και το Δημοτικό Ναυτικό Μουσείο Καβάλας το ΙΑ΄ Συνέδριο με τίτλο «Νεάπολις - Χριστούπολις - Καβάλα: Ψηφίδες της ναυτικής ιστορίας του τόπου μας». Εκτός από την ειδική θεματική του σχετικά με την ιστορία της Καβάλας και τη ναυτική της παράδοση, με ψήφισμα των συνέδρων προβλήθηκαν τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Ναυτικά Μουσεία της χώρας (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 104, σελ. 20).

2.3. Φορείς Ναυτικής Παράδοσης

Ίδρυμα Άλσους Ελληνικής Ναυτικής Παράδοσης

Το Ίδρυμα Άλσους Ελληνικής Ναυτικής Παράδοσης (ΙΔΑΛΕΝΑΠ) αποτελεί ΝΠΙΔ και συστήθηκε με Προεδρικό Διάταγμα του 1993. Υπάγεται στην εποπτεία και στον έλεγχο των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Οικονομικών, Πολιτισμού, Ναυτιλίας και τελεί υπό την αιγίδα του Προέδρου της Δημοκρατίας. Σκοπός του Ιδρύματος είναι η διατήρηση και η ανάδειξη του θαλάσσιου πνεύματος και της ναυτικής παράδοσης των Ελλήνων. Χώρος δραστηριοποίησης είναι ο όρμος του Φαλήρου στον Φλοίσβο. Εκεί σήμερα ελλιμενίζονται το θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ», το Α/Τ «Βέλος», το ιστιοφόρο πέραμα «Ευαγγελίστρια», το καλωδιακό ατμόπλοιο «Θαλής ο Μιλήσιος», το Ι/Φ «Ευγένιος Ευγενίδης» και η αθηναϊκή τριήρης «Ολυμπιάς». Ο χαρακτηρισμός του ως άλσους σημαίνει ότι πρόκειται για ένα σύνθετο συγκρότημα που θα αποτελείται από το κτήριο του Μουσείου Ναυτικής Παράδοσης, τον περιβάλλοντα χερσαίο χώρο και τον αντίστοιχο σε αυτόν θαλάσσιο χώρο (Χρανιώτης 2014, 140). Μέχρι το 2016, ενώ όλες οι μελέτες για το κτηριακό ήταν ολοκληρωμένες, δεν είχε ξεκινήσει η κατασκευή του (Δημουλάς 2018, 241). Το ίδρυμα μετέχει ενεργά σε όλες τις δράσεις σχετικά με το αντικείμενο ενδιαφέροντός του και διαθέτει ιστότοπο πλήρως ενημερωμένη (<https://www.alsosnautikisparadosis.gr/>).

Ίδρυμα «Αικατερίνη Λασκαρίδη» - Ναυτική Συλλογή

Το Ίδρυμα «Αικατερίνη Λασκαρίδη» ιδρύθηκε το 2007 στον Πειραιά από τον Πάνο και τη Μαριλένα Λασκαρίδη. Πρόκειται για ένα κοινωφελές πολιτιστικό ίδρυμα, που στόχος του, μεταξύ άλλων, είναι να προωθήσει τον ελληνικό πολιτισμό και την ιστορική και ναυτική έρευνα. Στεγάζεται σε τρία κτήρια στον Πειραιά. Στο κτήριο του Ιδρύματος στη συμβολή των οδών 2ας Μεραρχίας 36 & Ακτής Μουτσοπούλου, εκτίθεται η Ναυτική Συλλογή του Ιδρύματος, η οποία αποτελείται από αντικείμενα που έχουν συλλεχθεί από τον Πάνο Λασκαρίδη και αφορούν στη θάλασσα και στους θαλασσινούς. Η πρώτη ενότητα διαθέτει σπάνια ναυτικά όργανα και όργανα

ναυσιπλοΐας, όπως εξάντες, ιατρικά εργαλεία και αντικείμενα που φέρονταν στα πλοία των προηγούμενων αιώνων ή αντικείμενα που ανασύρθηκαν από ναυάγια. Η δεύτερη είναι μια συλλογή κοκάλινων ομοιωμάτων ιστιοφόρων πλοίων. Η τρίτη είναι μια συλλογή από όργανα θαλάσσιων ειδών και η τέταρτη φαρικών αντικειμένων. Τέλος, το ίδρυμα διαθέτει τη μεγαλύτερη εκτός Αγγλίας συλλογή προσωπικών αντικειμένων του Οράτιου Νέλσονα (Λασκαρίδης 2016, 35-38). Περιλαμβάνει και παλαιά και σπάνια βιβλία, τα οποία συγκαταλέγονται στις συλλογές της Ιστορικής Βιβλιοθήκης. Ενδιαφέρουσα και σπάνια επίσης είναι η αρχειακή συλλογή του υδροβιολόγου Δρ. Κωνσταντίνου Λασκαρίδη, η οποία περικλείει τομείς ιχθυολογίας, ωκεανογραφίας, με ειδικό βάρος σε όλους τους τομείς της αλιείας. Το ίδρυμα έχει αναπτύξει και άλλες δράσεις. όπως η αναπαλαίωση φάρων, οι δωρεές σε ναυτικούς χώρους, τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Διαθέτει έναν δυναμικό ιστότοπο με ποικίλες πληροφορίες (<http://www.laskaridisfoundation.org/naftiki-sillogi/>).

Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης

Το Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης (ΕΙΠΝΠ) ιδρύθηκε το 1981 από τον Χάρη Τζάλα και μια ομάδα φίλων και συνεργατών του, που είχαν ως κοινή αναφορά την αγάπη για το αρχαίο και το παραδοσιακό ελληνικό πλοίο. Από τα πρώτα ήδη βήματα το Ινστιτούτο στόχευσε σε μια σημαντική προσπάθεια πειραματικής αρχαιολογίας, με σκοπό την κατασκευή ενός πιστού αντιγράφου του αρχαίου πλοίου της Κυρήνειας σε φυσικό μέγεθος. Για την αρχαία ναυπηγική της Μεσογείου, το τόλμημα αυτό ήταν πρωτοποριακό, μια και μέχρι τότε δεν είχε γίνει μια τέτοια κατασκευή. Χρειάστηκαν τρία χρόνια επιστημονικής δουλειάς για να κατασκευαστεί το «Κυρήνεια II», μήκους 15 μέτρων.

Η εμπειρία που αποκτήθηκε από την κατασκευή αυτού του ομοιώματος στάθηκε αφορμή για τη ναυπήγηση της «Αθηναϊκής Τριήρους», με βάση τα σχέδια και τις μακρόχρονες μελέτες του καθηγητή John Morrison. Το 1989 το ΕΙΠΝΠ πρωτοστάτησε πάλι στον χώρο της πειραματικής αρχαιολογίας με την κατασκευή της «Παπυρέλας». Το πρόγραμμα αυτό διεύθυνε ο Χάρης Τζάλας και είχε ως σκοπό την κατασκευή ενός κωπήλατου παπύρινου πλοιαρίου μήκους 6 μέτρων.

Αυτά τα τρία προγράμματα πειραματικής αρχαιολογίας ανέδειξαν γενικότερα την Ελλάδα ως πρωτοπόρο σε αυτόν τον χώρο. Από το 1985 το ΕΙΠΝΠ οργανώνει τα διεθνή Συμπόσια Αρχαίας Ναυπηγικής. Τα συμπόσια αυτά θεωρούνται ως οι σημαντικότερες συναντήσεις στον τομέα της

αρχαίας ναυπηγικής και της ενάλιας αρχαιολογίας παγκοσμίως. Τέλος, τα τελευταία χρόνια το ΕΙΠΝΠ συμμετέχει στις ενάλιες αρχαιολογικές έρευνες που πραγματοποιούνται στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου με τη συνεργασία του Ελληνικού Ινστιτούτου Μελετών Αρχαίας και Μεσαιωνικής Αλεξάνδρειας (Περ. *Περίπλους*, τευχ. 62, σελ. 54).

Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας

Από το 1982 άρχισαν σταδιακά η συγκέντρωση και η συντήρηση εκθεμάτων, ώστε να δημιουργηθεί ένα Μουσείο Εμπορικής Ναυτιλίας. Το Μουσείο Εμπορικής Ναυτιλίας (ΜΕΝ) απέκτησε νομική υπόσταση το 1991 και λειτούργησε στη Σχολή Λιμενοφυλάκων μέχρι το 1993. Με νόμο το 1998 μετατράπηκε σε Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας και εδρεύει στον Πειραιά. Το Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας (ΙΙΕΝ) λειτουργεί ως αυτοτελής Υπηρεσία του Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου και διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο είναι αρμόδιο για όλα τα θέματα που αφορούν στις δραστηριότητές του. Σκοπός του είναι η έρευνα και η μελέτη ζητημάτων που αφορούν την Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία και η προσέλκυση νέων στο ναυτικό επάγγελμα. Επίσης στοχεύει στη συλλογή, τη συντήρηση και την έκθεση κειμηλίων ιστορικού ενδιαφέροντος. Μετέχει σε εκθέσεις για ναυτικά θέματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Διαθέτει ιστότοπο με πληροφοριακό υλικό (<http://museum.yen.gr/>).

Ναυτική Συλλογή Μ. Μεθενίτη

Ο Μελέτης Μεθενίτης δραστηριοποιήθηκε στον χώρο της ναυτιλίας. Επέδειξε, παράλληλα, έντονο ενδιαφέρον για τη συλλογή του από πίνακες και φωτογραφίες βαποριών, φορτηγών ή επιβατικών του 19ου αιώνα, της μεταβατικής περιόδου από το ιστιόφορο στο ατμοκίνητο πλοίο, από τα πανιά στον ατμό. Αυτή η μεταβατική περίοδος προκάλεσε το ενδιαφέρον και των καλλιτεχνών, οι οποίοι δέχθηκαν και παραγγελίες από εφοπλιστές για να ζωγραφίσουν τα καράβια τους. Η συλλογή του Μελέτη Μεθενίτη περιλαμβάνει τέτοια έργα. Έχει συγκεντρώσει πίνακες ζωγραφικής, πάνω από 2.800 φωτογραφίες και καρτ-ποστάλ, καθώς και ναυτικά κειμήλια, όπως μοντέλα πλοίων, ναυτιλιακά όργανα ή ακρόπρωρα που έχουν σχέση με την περίοδο 1840-1920 (Παλούμπης 2012, 56). Ταυτόχρονα, για κάθε απόκτημά του έκανε και ενδελεχή έρευνα, οπότε είναι όλα τεκμηριωμένα (Παϊζής 1998, 29). Δεν υπάρχουν πληροφορίες για τη συλλογή στο διαδίκτυο, ούτε πώς μπορεί να έχει πρόσβαση το κοινό σε αυτήν.

Ελληνικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Ναυτικών Σπουδών

Η Εμπορική Ναυτιλία αποτελεί για τη χώρα σημαντικό κεφάλαιο, κατέχοντας, σύμφωνα με το Ναυτικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, την πρώτη θέση μεταξύ των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώ ο ελληνόκτητος στόλος βρίσκεται στην πρώτη θέση στον κόσμο (<http://nee.gr>). Για να ακμάσει περαιτέρω, χρειάζονται άρτια εκπαιδευμένα στελέχη. Στην Ελλάδα, οι σπουδές σε σχέση με τα ναυτιλιακά επαγγέλματα αναγνωρίζονται τόσο στη Δευτεροβάθμια, όσο και στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Λειτουργούν τομείς ναυτικών σπουδών στα ημερήσια και νυχτερινά Δημόσια Επαγγελματικά Λύκεια της χώρας και ένα Ιδιωτικό Ναυτικό Λύκειο στη Χίο. Η εκπαίδευση των Αξιωματικών Εμπορικού Ναυτικού γίνεται στις Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού (ΑΕΝ), οι οποίες λειτουργούν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Διακρίνονται σε ΑΕΝ Πλοιάρχων και ΑΕΝ Μηχανικών. Σε επίπεδο Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ), λειτουργούν το Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς και το Τμήμα Ναυτιλίας και Επιχειρηματικών Υπηρεσιών στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου στη Χίο. Λειτουργούν, επίσης, και ιδιωτικά κολλέγια με αυτόν τον προσανατολισμό.

ΚΕΦ. 3: ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Η παρούσα έρευνα αξιοποίησε την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία για να τεκμηριωθεί επιστημονικά. Αφού εξετάστηκαν η παρουσία και η υφιστάμενη κατάσταση των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης σε όλη την Ελλάδα, επελέγη ως περίπτωση μελέτης η Διοικητική Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου. Πρώτα θα περιγραφούν αναλυτικά τα ναυτικά μουσεία που ήδη λειτουργούν, και συγκεκριμένα το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου, το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών και το Ναυτικό Μουσείο Χίου. Επίσης, θα παρουσιαστούν τα υπό ίδρυση μουσεία, δηλαδή το Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων Χίου και το Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου στη Σάμο. Ως Φορείς Ναυτικής Παράδοσης λειτουργούν το Ίδρυμα Μαρία Τσάκος - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης στη Χίο και το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου στη Λήμνο. Τέλος, καταγράφεται η λειτουργία εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην περιοχή.

3.1. Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου

Η Κούταλη είναι ένα μικρό νησάκι της Προποντίδας, το οποίο γνώρισε ιδιαίτερη άνθηση μετά τον εκτεταμένο εποικισμό του από πρόσφυγες των ελληνικών νησιών στα μέσα του 19ου αιώνα. Κύρια ασχολία των κατοίκων ήταν η εμπορική ναυτιλία, η αλιεία και περίπου από το 1885 η σπογγαλιεία. Στις αρχές του 20ού αιώνα εθεωρείτο μία από τις περιοχές με σημαντικό σπογγαλιευτικό στόλο. Το νησί διέθετε και δικά του ναυπηγεία, όπως και χώρους παστώματος ψαριού. Όταν οι Μικρασιάτες πρόσφυγες από την Κούταλη εγκαταστάθηκαν το 1922 στην περιοχή του Μούδρου, στη Λήμνο, ονόμασαν τον τόπο Νέα Κούταλη και έφεραν μαζί τους τις συνήθειες, τις πρακτικές και τις επαγγελματικές τους δεξιότητες. Δεν ήταν τυχαία η επιλογή του νέου τους τόπου, καθώς τον γνώριζαν από τις ναυτικές τους δραστηριότητες και τους θύμιζε τη γενέτειρά τους. Στη Λήμνο ασχολήθηκαν κυρίως με τη σπογγαλιεία, έχοντας μεταφέρει, εκτός από τη γνώση, και τον τεχνικό τους εξοπλισμό. Εμπορεύονταν, μάλιστα, και εξήγαγαν οι ίδιοι τα σφουγγάρια. Η όλη δραστηριότητα συρρικνώθηκε στα τέλη του 20ού αιώνα, έως ότου εγκαταλείφθηκε πλήρως (Δαμιανίδης 2014, 187).

Τη δεκαετία του 1950 ο δάσκαλος του χωριού της Νέας Κούταλης, Ιορδάνης Αλευρόπουλος, άρχισε να συγκεντρώνει στο δημοτικό σχολείο αρχαία αντικείμενα που ανέστυραν οι σφουγγαράδες από τον βυθό της θάλασσας. Μαζί με αυτά, οι κάτοικοι άρχισαν να συγκεντρώνουν και αντικείμενα λαογραφικού χαρακτήρα. Με το τέλος της σπογγαλιείας ήρθαν να προστεθούν και εργαλεία ή αντικείμενα σχετικά με αυτήν τη δραστηριότητα. Επειδή πρόκειται για δωρεές, αναδεικνύονται η πολιτιστική ευαισθησία των κατοίκων και η επιθυμία τους να διαφυλάξουν την ταυτότητά τους. Όλα αυτά αποτέλεσαν το σώμα μίας συλλογής που αναζητούσε, πλέον, στέγη. Το 1996 το Κοινοτικό Συμβούλιο Νέας Κούταλης ψήφισε ομόφωνα την ίδρυση Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), με την ονομασία «Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης» (Μοσχοβάκης 2015, 8).

Το 1997 βρέθηκε ένα κοινοτικό κτήριο, πρώην δημοτικό ιατρείο, και ξεκίνησαν οι εργασίες για να μετατραπεί σε μουσείο (Παρ. Β, Εικ. 1). Τα εγκαίνια του μουσείου έγιναν τον Ιούλιο του 2006. Η ανακαίνιση, η επέκταση και η ολοκλήρωση του μουσείου χρηματοδοτήθηκαν από τον Δήμο Νέας Κούταλης, το κληροδότημα του Γεωργίου Πετρίδη και την ευρωπαϊκή πρωτοβουλία «Leader» (Δαμιανίδης 2014, 190). Σήμερα διοικητικά ανήκει στον Δήμο Λήμνου, και συγκεκριμένα σε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου του Δήμου που αφορά στον Πολιτισμό και τον Αθλητισμό. Ο Δήμος Λήμνου καλύπτει και τα έξοδα του μουσείου, εξασφαλίζοντας και μία θέση συμβασιούχου υπαλλήλου για τη λειτουργία του τους θερινούς μήνες (Παρ. Α, Α4).

Το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου λειτουργεί από το 2005 ως θεματικό μουσείο τοπικής κλίμακας (Δαμιανίδης 2014, 179). Η έκθεση του μουσείου περιλαμβάνει τρεις θεματικές ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στη ζωή των Κουταλιανών στο νησί Κούταλη της Προποντίδας. Επιμέρους θέματά της είναι: η παλιά Κούταλη στη θάλασσα του Μαρμαρά, οι Κουταλιανοί πριν από τον διωγμό και η ναυτιλία στο νησί Κούταλη. Αξίζει να τονιστεί ιδιαίτερα η παρουσίαση, σε αυτή την ενότητα, των πρακτικών από το 1870 μέχρι το 1922 του Σωματείου των Κουταλιανών «Ευαγγελισμός». Η δεύτερη αφορά στην εγκατάσταση στη Νέα Κούταλη και στη σπογγαλιεία. Επιμέρους θέματά της είναι: η δημιουργία της Νέας Κούταλης στη Λήμνο, η εμπορική ναυτιλία (Παρ. Β, Εικ. 3), η αλιευτική βιομηχανία και η σπογγαλιεία των Κουταλιανών, τα μικρά ομοιώματα σκαφών (Παρ. Β, Εικ. 4), η ανάπτυξη της σπογγαλιείας στη Λήμνο, τα ταξίδια των σφουγγαράδων, το καθάρισμα των σφουγγαριών πάνω στο καϊκι, οι καταδύσεις για τα σφουγγάρια, τα σφουγγαράδικα καϊκια (Παρ. Β, Εικ. 2), η επεξεργασία των σφουγγαριών στις αποθήκες (Παρ. Β, Εικ. 5), τα κουταλιανά καϊκια, τα είδη των σφουγγαριών και το εμπόριό τους.

Η τρίτη θεματική ενότητα αποτελείται από την αρχαιολογική συλλογή (Παρ. Β, Εικ. 6). Επιμέρους θέματά της είναι η δημιουργία της αρχαιολογικής συλλογής, τα σχήματα των αμφορέων και οι αμφορείς. Περιλαμβάνει 106 καταγραμμένα αρχαιολογικά ευρήματα, κυρίως αμφορείς διαφορετικών τύπων και προελεύσεων. Πρόκειται για αγγεία εμπορευματικού τύπου, συνήθως μεγάλου μεγέθους, για τη μεταφορά αγαθών και χρονολογούνται από τους αρχαία έως τα νεότερα χρόνια. Η μελέτη τους δίνει στοιχεία για τις πόλεις από τις οποίες προέρχονται, τις θαλάσσιες διαδρομές και την ανάπτυξη της ναυτιλίας. Η τεκμηρίωση και η οργάνωση των εκθεμάτων έγιναν από την αρχαιολόγο της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων Δρ. Αγγελική Σίμωσι. Η συντήρηση όλων των εκθεμάτων από τη συντηρήτρια της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων Σμαράγδα Συμεωνίδου. Ειδικότερα, η αρχαιολογική συλλογή εποπτεύεται από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων και την Κ' Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων. Η συλλογή περιλαμβάνει 106 αντικείμενα από τους αρχαίους έως και τους νεότερους χρόνους. Τα περισσότερα είναι αμφορείς, και μάλιστα οξυπύθμενοι «εμπορικοί αμφορείς» (Σίμωσι 2015, 132).

Η τεκμηρίωση των νεότερων εκθεμάτων και η συνολική επιμέλεια της έκθεσης έγιναν από τον αρχιτέκτονα Δρ. Κώστα Δαμιανίδη. Το ζήτημα της επιστημονικής τεκμηρίωσης απασχολεί ιδιαίτερα το μουσείο, όπως φαίνεται και από τη λεπτομερέστατη έκδοση επιστημονικών κειμένων του 2015, με τίτλο *Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης*. Η έκδοση έγινε από τον Δήμο Λήμνου και περιέχει επιστημονικά δοκίμια σχετικά με θέματα που απασχολούν το μουσείο.

Το σύνολο της συλλογής παρουσιάζει μια λογική αλληλουχία με άξονα την ιστορική εξέλιξη της ζωής των Κουταλιανών. Αυτό βοηθά τον σύγχρονο επισκέπτη να κατανοήσει σταδιακά τόσο την ιστορία του τόπου όσο και την εξέλιξη της σπογγαλιείας, ενός από τα πιο παραδοσιακά επαγγέλματα των Ελλήνων. Η αρχαιολογική συλλογή αναδεικνύει την εμπορική κίνηση στην περιοχή κατά την αρχαιότητα, μέσα από τα αντικείμενα που έχουν βρεθεί από ναυάγια πλοίων.

Το μουσείο στο παρελθόν είχε αναπτύξει και εκπαιδευτικά προγράμματα. Στο Ζ' Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων, στο Λιτόχωρο, είχε ανακοινωθεί ότι το 2008 η εκπαιδευτικός Μαρία Κολόζη σχεδίασε ένα πρόγραμμα για μαθητές δημοτικών σχολείων που επισκέπτονταν το μουσείο, χωρίς περαιτέρω πληροφορίες (Δαμιανίδης 2014, 190). Σήμερα δεν πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα, σύμφωνα με τη συνέντευξη των υπευθύνων (Παρ. Α, Α4).

Διατίθενται συνοπτικός κατάλογος της έκθεσης με ενημερωτικό υλικό και η αφίσα του μουσείου. Υπάρχει πωλητήριο με αντίγραφα ορισμένων εκθεμάτων. Το μουσείο δεν διαθέτει καφέ. Οι ώρες

επίσκεψης είναι τη θερινή περίοδο τις καθημερινές 10.00 με 14.00 και 17.00 με 21.00, εκτός Δευτέρας, και την Κυριακή 10.30 με 14.30. Τη χειμερινή περίοδο η επίσκεψη γίνεται μετά από προσυνεννόηση. Το εισιτήριο γενικής εισόδου είναι 2 ευρώ. Η προσβασιμότητα είναι εύκολη, καθώς η έκθεση λειτουργεί σε ισόγειο χώρο, οπότε εξασφαλίζεται και η πρόσβαση σε άτομα με αναπηρία, τόσο στους εκθεσιακούς χώρους όσο και στις τουαλέτες.

Το μουσείο εντάχθηκε στο πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2007-2013 μέσω της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και συγκεκριμένα στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013». Το έργο είχε την ονομασία «Προμήθεια πολιτιστικών υποδομών και ανάπτυξη εφαρμογών για το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης». Αξιοποιώντας τα κονδύλια αυτά, συνεργάστηκε με την «Αιγαίο Solutions A.E.», με σκοπό να προβεί σε εργασίες αναβάθμισης του μουσείου. Συγκεκριμένα δημιουργήθηκε ένας πολύ καλά ενημερωμένος ιστότοπος (<http://www.spongefishing-museum.gr/>) για τη διαδικτυακή προβολή του. Επίσης, καταγράφηκαν, ταξινομήθηκαν και τεκμηριώθηκαν επιστημονικά τα εκθέματα της συλλογής, μεταφράστηκαν στα Αγγλικά ορισμένα από τα κείμενα της καταγραφής και εμπλουτίστηκαν με λήμματα τεκμηρίωσης όλα τα εκθέματα. Συντηρήθηκαν ορισμένα από τα εκθέματα του μουσείου, κάποια επανεκτέθηκαν και εμπλουτίστηκαν οι συλλογές με νέα εκθέματα. Πραγματοποιήθηκαν φωτογράφιση, ψηφιοποίηση και ψηφιακή επεξεργασία των εκθεμάτων και ολοκληρώθηκε ένα σύστημα τεκμηρίωσης, καταλογογράφησης και διαχείρισης του υλικού του μουσείου συνολικά. Η εταιρεία «Αιγαίο Solutions A.E.» για όλες τις εργασίες συνεργάστηκε με τους υπευθύνους του μουσείου και ειδικούς επιστήμονες, όπως αρχαιολόγους, μουσειολόγους και συντηρητές.

Στο πλαίσιο του προηγούμενου προγράμματος δημιουργήθηκαν και δύο βίντεο με μοντάζ της Ιφιγένειας Αναστασιάδη, τα οποία είναι διαθέσιμα, εκτός από τον ιστότοπο του μουσείου, και στο YouTube (<https://www.youtube.com>). Το ένα βίντεο, διάρκειας 2.21 λεπτών, καταγράφει τη Θεοδώρα Καλτσούνη το 2003 να ερμηνεύει το τραγούδι *Όμορφη Κούταλις* και να επισκέπτεται την Παλιά Κούταλη. Το δεύτερο βίντεο, διάρκειας 2.54 λεπτών, περιέχει τραγούδια και αφηγήσεις σπογγαλιευτών δυτών της Νέας Κούταλης.

3.2. Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών

Το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών ιδρύθηκε το 1965 ως σωματείο με την ονομασία «Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών». Είχε προηγηθεί η ίδρυση της Ναυτικής Πινακοθήκης. Αποτελεί θεματικό μουσείο τοπικής κλίμακας. Βρίσκεται στο κέντρο του λιμανιού και αποτελεί τον κεντρικό πολιτιστικό χώρο αυτού του μικρού νησιού του Αιγαίου. Στεγάζεται στο Μέγαρο Παντελή Λαιμού, δωρεά της οικογένειας Λαιμού. Ο αρχικός στόχος ήταν να στεγαστούν και να παρουσιαστούν οι πίνακες του Αριστείδη Γλύκα, τα μισομοντέλα πλοίων, τα ναυτικά όργανα, τα ναυτιλιακά έγγραφα και άλλα αντικείμενα σχετικά με τη ναυτική παράδοση των Οινουσίων. Όλα τα αντικείμενα ανήκαν σε οικογένειες του νησιού, οι οποίες τα δώρισαν στο μουσείο. Το 1987 ο Νικόλας Σπ. Λαιμός προχώρησε στην επέκταση και ολική ανακαίνιση του μουσείου. Στόχος ήταν να υλοποιηθεί το όραμα του αδελφού του και δημάρχου Οινουσσών, Αντώνιου Λαιμού, που απεβίωσε το 1986. Τα εγκαίνια του ανακαινισμένου μουσείου έγιναν το 1991.

Η νομική του μορφή μετατράπηκε σε Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) με κοινωφελείς σκοπούς, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ως βασικός παράγοντας στη δημιουργία του λειτούργησε ο διακαής πόθος των ιδρυτών του, δηλαδή της οικογένειας Νικολάου Σπύρου Λαιμού, να διατηρηθεί η ναυτική παράδοση του τόπου και να δημιουργηθεί ένας χώρος δημιουργίας και πολιτιστικής προσφοράς. Ως ΝΠΙΔ το μουσείο είναι προικισμένο με ένα αρκετά μεγάλο κεφάλαιο για να καλύπτει τις ανάγκες του για πολλά χρόνια, ενώ καλύπτει τις λειτουργικές του απαιτήσεις με εθελοντική προσφορά. Τα οποιαδήποτε εμπόδια στο έργο του σχετίζονται με τις συγκοινωνιακές αντιξοότητες, κυρίως τους χειμερινούς μήνες (Παρ. Α, Α5).

Το κτήριο, στο οποίο στεγάζεται το μουσείο, κτίστηκε το 1959 με δωρεά του Παντελή Λαιμού (Παρ. Β, Εικ 7). Στόχος ήταν να στεγάσει το κοινοτικό κατάστημα και τη Ναυτική Πινακοθήκη στον άνω όροφο, ενώ στο ισόγειο δημιουργήθηκε η Λέσχη των Καπεταναίων, όπου δεξιωνόταν κάθε επίσημο που επισκεπτόταν τις Οινούσσες (Παρ. Α, Α5).

Στην είσοδο ο επισκέπτης βλέπει μια πανοραμική άποψη του νησιού και φωτογραφίες των πρώτων ατμόπλοιών του. Καθώς ανεβαίνει τη σκάλα για τον όροφο (Παρ. Β, Εικ 8), μπορεί να δει φωτογραφίες των Λίμπερτυ, ενός σημαντικού τύπου πλοίου, που αγοράστηκαν από εφοπλιστές του νησιού, πίνακες του Νικολινάκου και σήματα εφοπλιστικών οικογενειών από το 1905 έως το 1945. Στην κεντρική αίθουσα εκτίθενται οι πίνακες του Αριστείδη Γλύκα, τα μισομοντέλα των

αρχών του 20ού αιώνα, τα μοντέλα της περιόδου μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τα όργανα και τα εργαλεία της ναυτιλίας και τον φάρο από το νησάκι της Παναγιάς (Παρ. Β, Εικ. 9 - 10). Όλα αυτά τα εκθέματα αποτελούν προσφορά οικογενειών των Οινουσσών. Με αφορμή τα εγκαίνια το 1991, ο Νικόλας Λαιμός προσέφερε στο μουσείο τις συλλογές του αδελφού του, Αντώνιου, από μοντέλα πλοίων φτιαγμένα από αιχμαλώτους των ναπολεόντειων πολέμων και όπλα της ναπολεόντειας εποχής (Παρ. Β, Εικ. 11).

Το μουσείο μεριμνά για τη συντήρηση της συλλογής του και την πλαisiώσή της με ποικίλες δράσεις πολιτιστικού χαρακτήρα, ώστε να μεταλαμπαδευθεί η ναυτική παράδοση των Οινουσσών στις νεότερες γενιές και ταυτόχρονα να προβληθούν σημαντικές στιγμές της παγκόσμιας ναυτικής ιστορίας. Μέσα από τα εκθέματα του μουσείου, οι επισκέπτες θα καταλάβουν πώς οι γεωργοκτηνοτρόφοι του 18ου αιώνα μετατράπηκαν σε άξιους καπεταναίους και караβοκύρηδες κατά τον 19ο αιώνα, για να φτάσουμε στις στιβαρές ναυτιλιακές εταιρείες του σήμερα που κατατάσσουν το μικρό νησί των Οινουσσών στην κορυφή της παγκόσμιας ναυτιλίας (Παρ. Α, Α5).

Το μουσείο έχει προβεί και σε εκδοτικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα έχουν εκδοθεί:

Το μικρό ταξίδι, του Νικόλαου Ανδριώτη, που αναφέρεται στην εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στις Οινούσσες.

Η αρχιτεκτονική των Οινουσσών, των αρχιτεκτόνων Νικόλαου Σκουτέλη και Φλάβιο Ζανόν, που μελετά την αρχιτεκτονική των κτηρίων του νησιού.

101+4: Τα λίμπερτυ των Οινουσσίων, Οι βασιλείς των ωκεανών και Τα ατμόπλοια των Οινουσσών, του Γεώργιου Φουστάνου, για τη ναυτιλιακή δράση των Οινουσσίων.

Ο μουσικός Κυριάκος Καλαϊτζίδης, μετά από έρευνα που πραγματοποίησε για την παραδοσιακή μουσική των Οινουσσίων, δημιούργησε δύο μουσικά CD και μικρό βιβλίο με κείμενο και φωτογραφίες για αυτήν. Έχουν, επίσης, εκδοθεί κατάλογος των εκθεμάτων, αφίσες και κάρτες. Αυτά μπορεί να τα αγοράσει ο επισκέπτης από το πωλητήριο του μουσείου.

Το μουσείο συνεχίζει την προσπάθεια συγκέντρωσης μαρτυριών, φωτογραφικού και άλλου υλικού σχετική με τη ναυτική παράδοση του νησιού. Από το 2008 παρουσιάζεται σε επιτραπέζια βιτρίνα μία ενότητα για το ναυάγιο το 1931 του Α/Π «Γεώργιος Μ.». Την ίδια χρονιά αποκτήθηκε και ένα μοντέλο πλοίου, το οποίο τοποθετήθηκε μπροστά από τον αντίστοιχο πίνακα του Αριστείδη Γλύκα. Φιλοτεχνήθηκε από τον μοντελίστα Σιμωνίδη και ήταν μια δωρεά της οικογένειας του Αλέξανδρου Λυγνού (Αχλιόπτα-Κούνη 2014, 160).

Το μουσείο οργανώνει εκδηλώσεις, έχοντας τη δυνατότητα να διαθέτει την αίθουσα του Συλλόγου Φίλων Οινουσών «Μαρίας Παντελή Λαιμού». Μετέχει σε όλα τα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων και σε άλλες εκδηλώσεις αντίστοιχου ενδιαφέροντος, όπως στον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Μουσείων. Το 2010 συμμετείχε στην πανελλήνια εκστρατεία του Υπουργείου Πολιτισμού «Φωνές νερού μυριάδες», παρουσιάζοντας ένα φίλτρο νερού από ατμόπλοιο, μία στάμνα κι ένα ξύλινο βαρέλι αποθήκευσης νερού από ιστιοφόρο. Το 2011 πραγματοποιήθηκε εκδήλωση για τον θαλασσογράφο Κωνσταντίνο Βολανάκη. Το 2012 έγινε εκδήλωση σχετική με «Τα μουσεία χθες και σήμερα», όπου πραγματοποιήθηκαν ξεναγήσεις και εκστρατεία καθαρισμού σε περιοχές του νησιού. Το 2013 επικεντρώθηκε στην προσπάθεια επιστροφής των ιερών λειψάνων του Μητροπολίτη Χίου Πλάτωνος Φραγκιάδου στο νησί, προσπάθεια που ευοδώθηκε (Αχλιόπτα-Κούνη 2016, 126). Επιπλέον, αναπτύσσει συνεργασία με τον Δήμο Οινουσών, τα σχολεία των Οινουσών, τον Φιλοτεχνικό Όμιλο Χίου και τη Χορωδία Οινουσών (Παρ. Α, Α5).

Ως ο κεντρικός πολιτιστικός φορέας ενός μικρού ακριτικού νησιού ενδιαφέρεται για εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δράσεις, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες (Παρ. Β, Εικ. 12-13). Τη διετία 2014-2015 λειτούργησαν επτά εκπαιδευτικά προγράμματα: «Το μικρό ναυτόπουλο», «Το πετροκάραβο του Αιγαίου», «Ας φτιάξουμε ένα καράβι», «Η γοργόνα», «Τα πλάσματα της θάλασσας», «Το παραμύθι της πέτρας του γιαλού» και «Στο Αιγαίο 3.000 χρόνια πριν: ο Κυκλαδικός Πολιτισμός» (Αχλιόπτα-Κούνη 2018, 268). Κατά το 2019 λειτουργούν δέκα εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τη ναυτική παράδοση του νησιού και τη θάλασσα γενικότερα, και απευθύνονται σε μαθητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης. Πρόκειται για τα προηγούμενα, με την προσθήκη τριών νέων, και συγκεκριμένα των «Με ένα καράβι που το έλεγαν Ελπίδα», «Ελλάδα και θάλασσα», «Λίμπερτυ». Στο πρώτο από αυτά τα τρία προγράμματα η κα Ελένη Αχλιόπτα-Κουνή, με αφορμή τις μεταναστευτικές ροές των τελευταίων ετών, κάλεσε τα παιδιά να τοποθετήσουν φωτογραφίες παιδιών-προσφύγων σε ένα ομοίωμα καραβιού και πρόσθεσε φωτογραφίες από τη μετάβαση στις Οινούσσες προσφύγων το 1922, αφού ο μισός πληθυσμός του νησιού ήταν πρόσφυγες εκείνης της περιόδου. Όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν σχεδιαστεί από τη Διευθύντρια του μουσείου, κα Ελένη Αχλιόπτα-Κουνή, και πραγματοποιούνται από την ίδια (Παρ. Α, Α5).

Το μουσείο διαθέτει σύγχρονες εγκαταστάσεις, αλλά όχι πρόσβαση σε ΑμΕΑ. Λόγω της κατασκευής του κτηρίου, δεν υπάρχει δυνατότητα εγκατάστασης ανελκυστήρα για τον όροφο όπου βρίσκεται η κεντρική έκθεση. Το μουσείο δεν διαθέτει καφέ, ούτε δικό του ιστότοπο, ο

οποίος αποτελεί ένα από τα άμεσα σχέδιά του. Πληροφορίες δίνονται στον επίσημο ιστότοπο του Δήμου Οινουσσών (<http://www.oinousses-municipality.gr/frontend/articles.php?cid=92&scid=139>). Δέχεται 1.500 με 2.000 άτομα κάθε χρόνο, οι οποίοι είναι κυρίως Έλληνες, αλλά και ξένοι, επισκέπτες του νησιού κατά τους θερινούς μήνες. Είναι επισκέψιμο καθημερινά από τις 08.00 έως τις 14.00 και έχει εισιτήριο γενικής εισόδου 1,5 ευρώ, εκτός των παιδιών κάτω των 15 ετών.

3.3. Ναυτικό Μουσείο Χίου

Το Ναυτικό Μουσείο Χίου ιδρύθηκε το 1994 για να προβάλλει τη ναυτική ιστορία και την παράδοση της Χίου, καθώς και τον ρόλο που έχει και σήμερα στον ναυτιλιακό κόσμο. Είναι ίδρυμα και λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και διοικείται από Διοικητικό Συμβούλιο.

Στεγάζεται στο παραδοσιακό διώροφο αρχοντικό του Αναστάσιου και της Μαρουκώς Πατέρα (Παρ. Β, Εικ. 14). Οι απόγονοί τους ανέλαβαν να αναπαλαιώσουν το κτήριο και το 1991 το δώρισαν με σκοπό να στεγαστεί το μουσείο. Οι ίδιοι χρηματοδοτούν το μουσείο, ενώ ένα μικρό μέρος των εξόδων του καλύπτεται από τα εισιτήρια και την πώληση αναμνηστικών αντικειμένων (Παρ. Α, Α6). Η συγκέντρωση των εκθεμάτων προέρχεται από δωρεές ναυτικών οικογενειών και αγορές των δωρητών (Σιταρά-Γλύκα 2016, 123). Η Διευθύντρια του μουσείου, κα Άννα Σιταρά-Γλύκα, αναγνωρίζει ως βασικό εμπόδιο για την επιτέλεση των στόχων του τα οικονομικά θέματα, ενώ χαρακτηρίζει τις σχέσεις με την τοπική κοινωνία ως αρκετά καλές, αν και θεωρεί μηδαμινή τη συνδρομή της στο έργο του μουσείου (Παρ. Α, Α6).

Καταρχάς το ίδιο το κτήριο αποτελεί σημαντικό στοιχείο, καθώς είναι μοναδικό και χαρακτηριστικό ναυτικό αρχοντικό του προηγούμενου αιώνα (Παρ. Β, Εικ. 15). Η συλλογή του μουσείου περιλαμβάνει πορτρέτα και ομοιώματα πλοίων, ιστιοφόρων και μηχανοκίνητων, ναυτικά όργανα και φωτογραφίες (Παρ. Β, Εικ. 16-19). Διαθέτει και ιστορικά κειμήλια, όπως το μαχαίρι του Κωνσταντίνου Κανάρη και βόμβα μολότοφ της εποχής του. Ιδιαίτερη θέση στο μουσείο έχει η συλλογή της Προοδευτικής Εκπολιτιστικής Ένωσης Βροντάδου, με μοντέλα, όργανα και τμήματα πλοίων και πίνακες του ζωγράφου από τον Βροντάδο, Αριστείδη Γλύκα (Παρ. Β, Εικ. 20). Η έκθεση περιλαμβάνει και έργα άλλων λαϊκών πλοιογράφων, όπως του Χριστόφορου

Κυκλαδίτη και του Ν. Ι. Νικολαΐδη. Τέλος, εκτίθενται και έργα των Βρετανών καλλιτεχνών John Stobart και Gordon Ellis. Γίνονται ετήσιος έλεγχος και συντήρηση τόσο των ομοιωμάτων, όσο και των πινάκων (Παρ. Α, Α6).

Το 2004 εγκαινιάστηκε η βιβλιοθήκη, με βασικό της πυρήνα τη δωρεά του δημοσιογράφου Ευστάθιου Μπάτη. Παράλληλα, εκδίδεται σε ετήσια βάση το περιοδικό *Ναυτίλος*, όπου παρουσιάζονται ποικίλα θέματα σχετικά με τη ναυτιλία, αλλά και οι δραστηριότητες του μουσείου (Παρ. Β, Εικ. 23). Ορισμένα, μάλιστα, τεύχη είναι διαθέσιμα ηλεκτρονικά στον ιστότοπο του μουσείου. Το καλοκαίρι του 2008 παρουσιάστηκε το βιβλίο του Ματθαίου Λω, *Χία Ναυτιλία*. Κάθε 1η Σεπτεμβρίου πραγματοποιείται μνημόσυνο στο μνημείο που βρίσκεται στην αυλή του μουσείου (Παρ. Β, Εικ.21) για τους ναυτικούς του Εμπορικού Ναυτικού που έχασαν τη ζωή τους από πολεμικές ενέργειες κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Παρ. Α, Α6).

Εκτός από το βασικό του στόχο να στηρίξει τη ναυτική ιστορία και κληρονομιά της Χίου μέσω των εκθεμάτων, το μουσείο προσανατολίζεται, επίσης, στη διοργάνωση διαλέξεων, συνεδρίων, καθώς και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για μαθητές και επισκέπτες που έρχονται από όλο τον κόσμο. Το 2019 λειτουργούν τα εκπαιδευτικά προγράμματα «Θαλασσόλυκοι» και «Από τα πανιά στον ατμό» για μαθητές του Δημοτικού Σχολείου (Παρ. Β, Εικ. 22). Συνεργάζεται με πολιτιστικούς φορείς της Χίου. Ενδεικτικά, τον Αύγουστο του 2017 στον χώρο του μουσείου έγινε έκθεση από τον πολιτιστικό σύλλογο «Άρτιον» με δημιουργήματα ντεκουπάζ και με θέμα τη θάλασσα.

Αναπτύσσει συνεργασίες με αντίστοιχα ιδρύματα στην περιοχή του Αιγαίου και μετέχει στα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων (Παρ. Α, Α6). Το 2016 συμμετείχε, σε συνεργασία με το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Δήμου Ομηρούπολης, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Θαλάσσιες Διαδρομές». Συνεργάζεται, επίσης, με το Τμήμα Ναυτιλίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και με το Τμήμα Τουρισμού της Περιφέρειας Χίου (Σιταρά-Γλύκα 2018, 264). Άμεσοι στόχοι του μουσείου είναι η μερική κτηριακή αναβάθμιση, η πλήρης ψηφιοποίηση εκθεμάτων και βιβλίων και η αύξηση των εκδηλώσεων που σχετίζονται με τη χιακή ναυτιλία (Παρ. Α, Α6).

Οι εγκαταστάσεις του μουσείου είναι σύγχρονες, αλλά δεν διαθέτει προσβασιμότητα σε ΑμεΑ προς το παρόν. Το μουσείο δεν διαθέτει καφέ. Υπάρχει δυνατότητα για οργάνωση συνεδρίων, συναντήσεων και συναυλιών. Το μουσείο έχει ιστότοπο με πλούσιο πληροφοριακό υλικό (<http://chiosnauticalmuseum.gr/>). Δέχεται περίπου 3.000 επισκέπτες τον χρόνο, κυρίως τους θερινούς μήνες. Λειτουργεί καθημερινά τις πρωινές ώρες, εκτός Κυριακής. Το εισιτήριο γενικής εισόδου είναι 2,5 ευρώ, ενώ είναι δωρεάν η είσοδος σε σχολεία και φοιτητές εντός Χίου. Στο

μουσείο υπάρχει πωλητήριο με χειροποίητα κεραμικά της Χίου, αφίσες από πίνακες του Αριστείδα Γλύκα, γκραβούρες του νησιού και άλλα αναμνηστικά σχετικά με αυτό.

3.4. Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων Χίου (υπό ίδρυση)

Από το 2006 έχει τεθεί σε εφαρμογή η δημιουργία ενός νέου ναυτιλιακού μουσείου στα Καρδάμυλα της Χίου (Παρ. Β, Εικ. 23). Η πρώτη εκδήλωση του μουσείου πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2006 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων για να τιμηθεί ο Άγγελος Αγγελιδάκης για την προσφορά του στη διατήρηση της ναυτικής παράδοσης και της ιστορίας των Καρδαμύλων. Με τη συνδρομή του Δήμου Καρδαμύλων, η οργανωτική επιτροπή για την ίδρυση Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων ξεκίνησε μία προσπάθεια καταγραφής της τοπικής ναυτιλιακής παράδοσης. Σχετικά με αυτήν την εκδήλωση εκδόθηκε και βιβλίο, που αποτελεί και την πρώτη έκδοση του μουσείου (Ξυλά-Φαφαλιού 2006, 9). Το 2014 είχε ολοκληρωθεί ο φάκελος που περιείχε όλες τις απαιτούμενες μελέτες, το έργο χαρακτηριζόταν ως ώριμο και ψηφίστηκε ομόφωνα από το Δημοτικό Συμβούλιο η επίσημη ένταξή του στην προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς) 2014-2020. Φορέας υλοποίησης του έργου είναι ο Δήμος Χίου. Την αρχιτεκτονική μελέτη του μουσείου έκανε η Έλενα Ζερβουδάκη και την ιστορική τεκμηρίωση η Έλενα Βλάχου και ο Ιωάννης Θεοτοκάς. Οι προθέσεις του μουσείου στοχεύουν στη δημιουργία θεσμικού πλαισίου Δημοσίου Δικαίου, που θα κινείται από ΔΣ Ιδιωτικού Δικαίου (Παρ. Α, Α7).

Η βασική διαφορά του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων από όλα τα άλλα Ναυτικά Μουσεία στην Ελλάδα είναι ότι έχει ως αντικείμενό του την ιστορία της εμπορικής ναυτιλίας, δηλαδή των εταιρειών, των πληρωμάτων, των εμπορικών πλοίων. Η ναυτιλιακή ιστορία των τελευταίων 200 χρόνων αφορά σχεδόν σε όλες τις οικογένειες των Καρδαμύλων με άμεσο ή έμμεσο τρόπο και σκοπός του μουσείου είναι να την αναδείξει (Βλάχου 2006, 24).

Την όλη προσπάθεια οργανώνει η Επιτροπή Ναυτικού Μουσείου Καρδαμύλων, η οποία συγκεντρώνει και το εκθεσιακό υλικό. Γίνεται προσπάθεια να διασωθούν από προφορικές μαρτυρίες εφοπλιστών, ναυτικών και οικογένειες ναυτικών, μέχρι όργανα και εξαρτήματα. Το έργο του εντοπισμού των πηγών και της προφορικής ιστορίας εκπονείται από ένα σώμα εθελοντών, κυρίως γυναικών, που καταγράφουν προσωπικές μαρτυρίες μέσω ερωτηματολογίων,

καταγράφοντας με αυτόν τον τρόπο προφορικές μαρτυρίες. Το υλικό αυτό θα αποτελέσει μέρος της συλλογής του μουσείου ως μια ζωντανή βάση αρχείων εικόνας και ήχου (Βλάχου 2006, 25). Επίσης, η Επιτροπή Ναυτικού Μουσείου Καρδαμύλων οργανώνει εκδηλώσεις για την προβολή των στόχων του μουσείου, την πρόκληση του ενδιαφέροντος του κοινού και τη χρηματοδότηση του έργου.

Το υπό δημιουργία μουσείο είναι αίτημα πολλών γενεών και θα εκπροσωπεί τη ναυτιλία του παρελθόντος, του παρόντος, αλλά και του μέλλοντος. Προετοιμάστηκε, σε αντίθεση με τα περισσότερα μουσεία, με την προσφορά δεκάδων εθελοντών, ανάλογα με τις ικανότητές τους, σε ομάδα που αποτελείτο από καπετάνιους, εφοπλιστές και ανθρώπους που ζουν στα Καρδάμυλα και την Αττική. Από την ομάδα αυτή, μετά το πέρας των εργασιών, δημιουργήθηκε η αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία «Καρδαμύλια Ναυτοσύνη», η οποία αντιπροσωπεύει προς το παρόν επίσημα το μουσείο, πιέζοντας για χρηματοδότηση, έχοντας διοργανώσει άπειρες σχετικές εκδηλώσεις και παρουσιάσεις του μουσείου στα Καρδάμυλα και την Αθήνα (Παρ. Α, Α7).

Τα δύο κτήρια που θα στεγάσουν το μουσείο είναι διώροφα και εφάπτομενα. Πρόκειται για το Καρράδειο Δημοτικό Σχολείο Ράχης, το οποίο ιδρύθηκε το 1927, και τον νηπιακό σταθμό. Στόχος είναι η προβολή της ναυτικής παράδοσης των Καρδαμύλων από τα μέσα του 19ου αιώνα έως σήμερα, αλλά και η γενική ιστορία των Καρδαμύλων. Επίσης, θα παρουσιάζονται οι συνθήκες και ο τρόπος ζωής πριν από την ανάπτυξη της ναυτιλίας, η λαογραφική παράδοση του τόπου, αλλά και διακεκριμένες προσωπικότητες της ναυτιλίας (Τορτορέλης 2008, 50).

Οι μόνιμες συλλογές του μουσείου θα εκτίθενται στον ισόγειο χώρο και στον ανοικτό εξώστη (Παρ. Β, Εικ. 24 έως 26). Ο σχεδιασμός του χώρου γίνεται αντιληπτός ως κτήριο διπλής εισόδου με βάση τους πέντε θεματικούς άξονες:

Α. Τα πλοία, ταξίδια: «*Εν πλω*».

Β. Τα φορτία: «*Ένα πλοίο, ένα φορτίο*».

Γ. Οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις «*Ει συμφέρει τοις Χίοις ναυπηγείσθαι*», που αναπτύσσεται στο κέντρο του χώρου.

Δ. Κοινωνία και οικογένεια: «*Τα πατρώα*», που αναπτύσσεται στον δυτικό τοίχο, κάτω από τον εξώστη. Πρόκειται κυρίως για έγγραφα, γενεαλογικά δέντρα ναυτικών οικογενειών και οικογενειακά κειμήλια. Μέσω αυτών τονίζεται ιδιαίτερα και η συμβολή του απλού ναυτικού, ο οποίος συνήθως παραμένει αφανής.

Ε. Στον ανοικτό εξώστη αναπτύσσεται η ενότητα «Καρδαμυλίτικη σύγχρονη ναυτιλία». Ο σχεδιασμός προσπαθεί να αποδώσει την αίσθηση ότι ο επισκέπτης βρίσκεται σε γέφυρα καραβιού και μπορεί να δει όλη τη σύγχρονη τεχνολογία του. Λειτουργεί και ως χώρος πολυμέσων για να κατανοήσει το παρόν της ναυτιλίας. Σε ένα καθιστικό που υπάρχει στον χώρο, μπορεί ο επισκέπτης να καθίσει και να διαβάσει αποκόμματα από δημοσιεύσεις μέσα σε επιφάνειες πλεξιγκλάς τοποθετημένες ελεύθερα σε ράφια. Επίσης, μπορεί να παρακολουθήσει προβολή του παγκόσμιου χάρτη με αναφορά στη θέση των καρδαμυλίτικων πλοίων στη θάλασσα σε πραγματικό χρόνο. Εάν επιλέξει ένα πλοίο, μπορεί να πάρει περισσότερες πληροφορίες για αυτό.

Μία κάθετη οργάνωση του υλικού γίνεται με βάση τις τέσσερις χρονικές ενότητες, δηλαδή την Ενότητα 1 (10ος αι. π.Χ.-18ος αι. μ.Χ.), την Ενότητα 2 (19ος αι. μ.Χ.), την Ενότητα 3 (1900-1945) και την Ενότητα 4 (1945-μέχρι σήμερα).

Θα λειτουργήσει και βιβλιοθήκη με βιβλία σχετικά με τα θέματα του μουσείου, καθώς και χώρος με υπολογιστές. Παράλληλα, προβλέπεται δημιουργία ηλεκτρονικού και συμβατικού αρχείου, βάσης δεδομένων και δικτυακής σύνδεσης, με βιβλιοθήκες, αρχεία, πανεπιστήμια και σχετικά μουσεία της Ελλάδας και του εξωτερικού. Η βάση δεδομένων θα είναι προσβάσιμη. Τέλος, προβλέπεται να διαμορφωθεί και ο προαύλιος χώρος και να λειτουργήσουν καφέ καιπωλητήριο (Ξυλά-Φαφαλιού 2016, 120). Γραφειοκρατικά προβλήματα, όπως και διαφωνίες στη συνεννόηση της τοπικής κοινωνίας, καθυστερούν την ολοκλήρωση του έργου (Παρ. Α, Α7).

3.5. Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου (Σάμος – υπό ίδρυση)

Η Σάμος είναι ένα νησί με πλούσια βλάστηση, και ιδιαίτερα ένα είδος πεύκης που διαθέτει, η τραχεία πεύκη, αποτελεί κατάλληλη ξυλεία για τη ναυπήγηση πλοίων. Ήδη από τα τέλη του 16ου αιώνα η ναυπηγική τέχνη γνωρίζει μεγάλη άνθηση στο νησί. Η ποιότητα της ξυλείας και η άφθονη πρώτη ύλη λειτούργησαν ως πόλος έλξης πολλών οικογενειών καραβομαραγκών από όλο το Αιγαίο. Μέχρι και τη δεκαετία του 1980, τα καρνάγια υπήρχαν σε πολλές περιοχές του νησιού και όλα ευημερούσαν (Κτιστού 2016, 142).

Το έναυσμα για τη δημιουργία του μουσείου ήταν η εύρεση ενός βαρκαλά με ιστία, του «Καλή Τύχη». Το 1991 το Ελληνικό Ινστιτούτο Προστασίας Ναυτικής Παράδοσης οργάνωσε πρόγραμμα καταγραφής αξιόλογων παραδοσιακών σκαφών, μέσα στα οποία καταγράφηκε και το «Καλή Τύχη». Είχε κατασκευαστεί το 1939 στο Καρλόβασι της Σάμου. Το 1998 βρέθηκε μισοβυθισμένο στη μαρίνα Ζέας. Τότε το Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου» μεταφέρει το σκαρί στη Σάμο, το συντηρεί (Παρ. Β, Εικ. 27) και κατορθώνει να κηρυχθεί διατηρητέο από το Υπουργείο Πολιτισμού. Αυτό στάθηκε αφορμή για να ξεκινήσει μία ευρύτερη προσπάθεια για την έρευνα των σαμιώτικων σκαφών που βρίσκονταν ακόμη στο Αιγαίο. Ως συνέχεια προκύπτει η δημιουργία ενός Κέντρου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών στη Σάμο. Τελικά αποφασίζεται η δημιουργία, στο Ηραίο της Σάμου, ενός Μουσείου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών. Όραμά του εξαρχής ήταν να μελετήσει και να αναδείξει τη ναυπηγική ιστορία και να βοηθήσει στην αναβίωσή της, ως δημιουργική προοπτική όχι μόνο για τη Σάμο, αλλά και για το Αιγαίο ευρύτερα (Κτιστού 2016, 143). Δεν έχει ακόμη καταστατικό λειτουργίας, ωστόσο οι μελέτες του έχουν εγκριθεί από το Συμβούλιο Μουσείων του ΥΠΠΟΑ (Παρ. Α, Α 8).

Το οικόπεδο για τη δημιουργία του μουσείου παραχωρήθηκε από τον Δήμο Πυθαγορείου, η Νομαρχία Σάμου εκπόνησε τη μελέτη, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου εκδήλωσε ενδιαφέρον, ώστε να συμμετέχουν φοιτητές του στην έρευνα. Το έργο εκτελείται από τον ενοποιημένο πλέον Δήμο Σάμου και έχει ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» του Υπουργείου Ανάπτυξης. Τη συγκέντρωση του αρχειακού και εποπτικού υλικού, καθώς και την επιμέλεια της έκθεσης έχει αναλάβει το Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», σε συνεργασία με τον Δρ. Ιστορίας Ναυπηγικής Κώστα Δαμιανίδη (Κτιστού 2018, 271).

Πρόκειται για ένα θεματικό τεχνικό μουσείο, που έχει σκοπό να συνδέσει τα τεχνικά με τα Ναυτικά Μουσεία και που αποσκοπεί τόσο στη διάσωση και αξιοποίηση της υλικής όσο και στη διαφύλαξη και προβολή της άυλης κληρονομιάς της ναυπηγικής και ναυτικής τέχνης του Αιγαίου (Δαμιανίδης & Στεφάνου 2018, 2). Τον τελευταίο καιρό έχουν δημιουργηθεί αρκετά θεματικά μουσεία στην Ελλάδα, όπως το Μουσείο Υδροκίνησης στη Δημητσάνα ή το Μουσείο Μαρμαροτεχνίας στην Τήνο. Στην ίδια λογική μπορεί να κινηθεί και το εν λόγω μουσείο στη Σάμο. Η ξυλοναυπηγική, άλλωστε, αποτελεί μία μορφή λαϊκής τέχνης και βασικό χαρακτηριστικό της πολιτισμικής ταυτότητας του Αιγαίου (Δαμιανίδης 2016β, 147).

Το μουσείο (Παρ. Β, Εικ. 30) θα περιλαμβάνει τέσσερις λειτουργικές ενότητες. Η πρώτη αναφέρεται στη διάσωση και προστασία κειμηλίων και μαρτυριών. Η συλλογή αποτελείται από σκάφη, εργαλεία και όργανα της ναυπηγικής τεχνικής, όργανα και εξαρτήματα ναυσιπλοΐας, ημερολόγια πλοίων και έργα τέχνης. Ταυτόχρονα στοχεύει και στη διάσωση και παρουσίαση μαρτυριών, ως στοιχείο της άυλης πολιτιστικής παράδοσης. Για αυτό έχει συσταθεί το Αρχείο Καταγραφής Προφορικών Μαρτυριών, στο οποίο συγκεντρώνονται συνεντεύξεις από ναυτικούς, ναυπηγούς ή άλλους επαγγελματίες της θάλασσας, καταγεγραμμένες ηχητικά ή σε βίντεο από όλη την Ελλάδα. Το αρχείο θα είναι διαθέσιμο, μετά την ψηφιοποίησή του, ανοικτό και προσβάσιμο διαδικτυακά (Δαμιανίδης 2017, 20).

Η δεύτερη στοχεύει στη βιωματική συμμετοχή και την αναψυχή. Εκτός από την παρουσίαση των εκθεμάτων, το μουσείο αποσκοπεί και σε δύο άλλες πρωτότυπες προσεγγίσεις της ναυτικής παράδοσης. Η πρώτη αφορά στην κατανόηση από τον επισκέπτη της τεχνικής με την οποία εργάζονταν οι άνθρωποι της θάλασσας με τη χρήση ανεπτυγμένων τεχνολογικών εφαρμογών. Η δεύτερη αποσκοπεί στη βιωματική προσέγγιση των θεμάτων που παρουσιάζονται. Συνδυαστικά, λοιπόν, με την αφήγηση, οργανώνονται και απλές συλλογικές εργασίες από τους επισκέπτες για να κατανοήσουν σε βάθος το αντικείμενο που παρατηρούν (Δαμιανίδης 2017, 20). Σε αυτήν την ενότητα εντάσσονται και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Η τρίτη ενότητα έχει στόχο την ανάδειξη και τη διάδοση γνώσεων και συναισθημάτων. Αξιοποιώντας το υλικό των δύο προηγούμενων ενότητων και σε συνδυασμό με δημοσιεύσεις, εκθέσεις και τη χρήση σύγχρονων μουσειακών τεχνικών, θα προσπαθήσει να ευαισθητοποιήσει τον επισκέπτη σχετικά με την ναυτική πολιτισμική κληρονομιά. Μάλιστα προβλέπεται να λειτουργήσει και μία μόνιμη εκπαιδευτική δομή για να εμπλουτίσει τις γνώσεις των απασχολούμενων σήμερα σε αυτό το επάγγελμα, αλλά και για να καταρτίσει νέους που θα ασχοληθούν με αυτό στο μέλλον. Η τελευταία ενότητα αποσκοπεί στη μελέτη και την έρευνα πάνω στις θεματικές του μουσείου. Ερευνώνται τόσο τα εκθέματά του όσο και οι τρόποι ευαισθητοποίησης του κοινού (Δαμιανίδης 2016β, 148).

Το Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου συνεργάζεται με τα Ναυτικά Μουσεία και μετέχει στα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων. Αναπτύσσει συνεργασία και με τα τεχνικά μουσεία για την ανταλλαγή εμπειριών. Το 2016 στο Ι΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ναυτικών Μουσείων παρουσιάστηκαν πιο ακριβείς λεπτομέρειες για το μουσείο, καθώς το έργο βρίσκεται σε εξέλιξη.

Το κτηριακό σύμπλεγμα θα αναπτύσσεται σε διάφορα επίπεδα. Αποτελείται από ένα κτήριο και υπαίθριο χώρο, εφαπτόμενο στη θάλασσα, και θα αξιοποιεί τη συμπληρωματικότητα του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου. Βασικός πυρήνας είναι τα παραδοσιακά σκάφη, όπου θα παρουσιάζονται 13 διαφορετικοί τους τύποι (Παρ. Β, Εικ. 28). Διακρίνονται στα μικρού, μεσαίου και μεγάλου μεγέθους. Στον υπαίθριο χώρο θα φιλοξενηθούν τα μεγάλα σκάφη και οι ναυπηγικές εγκαταστάσεις με πλήρη εξοπλισμό. Είναι σχεδιασμένος για να λειτουργεί, όποτε χρειάζεται, ως παραδοσιακό ναυπηγείο. Θα λειτουργήσει εργαστήριο συντήρησης των εκθεμάτων και θα δίνεται η δυνατότητα αναπαράστασης ναυπηγικών εργασιών. Θα υπάρχουν και εργαστήρια εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Όσον αφορά στο κεντρικό κτήριο (Παρ. Β, Εικ. 29), στο υπόγειο βρίσκονται οι εγκαταστάσεις υποδομών, οι αποθηκευτικοί χώροι και τα WC. Στον ισόγειο χώρο αναπαριστάνεται σε φυσικό μέγεθος το ναυπηγικό δάπεδο, η σάλα του ναυπηγείου. Εκτίθενται και τα εργαλεία της σάλας με επεξηγηματικά κείμενα, μισομοντέλα, αρχειακά ναυπηγικά έγγραφα, φωτογραφίες και βίντεο. Υπάρχουν και ιστορικές αναφορές, όπως η ναυπηγική στο Βυζάντιο, και πληροφορίες για την κατασκευή ενός σκάφους από την υλοτόμηση της πρώτης ύλης μέχρι την ολοκλήρωσή του. Σε αυτό το επίπεδο υπάρχουν και η αίθουσα εκδηλώσεων και περιοδικών εκθέσεων, τα γραφεία της διοίκησης, το πωλητήριο και το εσωτερικό εργαστήριο συντήρησης των εκθεμάτων.

Στον όροφο αναπτύσσεται η ενότητα για τους ναυπηγούς, με φωτογραφίες και προσωπικά τους εργαλεία. Σε άλλη αίθουσα παρουσιάζεται η ενότητα της αρχαίας ναυπηγικής. Στην άλλη πλευρά του ορόφου παρουσιάζεται η ενότητα *«Ταξιδεύοντας με τα πανιά και τα κουπιά»*, ώστε να γίνει κατανοητή ο μέθοδος της κωπηλασίας. Υπάρχουν, επίσης, χώροι για ερευνητικά προγράμματα, τη βιβλιοθήκη και το αναψυκτήριο.

Εκτός από τις βιωματικές δράσεις, έχουν σχεδιαστεί και εκπαιδευτικά προγράμματα (Παρ. Β, Εικ. 31). Συγκεκριμένα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Τα σχήματα και οι αριθμοί στη θάλασσα μαζί» επιδιώκει να κατανοήσουν οι μαθητές τη χρήση και την αναγκαιότητα των μαθηματικών και της γεωμετρίας στην ξυλοναυπηγική τέχνη. Αντίστοιχα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Το δέντρο που έγινε καράβι» επιχειρεί να βοηθήσει τα παιδιά να αντιληφθούν την ξυλοναυπηγική ως μία χαρακτηριστική δραστηριότητα αλληλεπίδρασης φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος μέσα από τη μετατροπή της ξυλείας σε ολοκληρωμένο σκάφος (Δαμιανίδης & Στεφάνου 2018, 21).

Η έκθεση πλαισιώνεται με αρχειακό φωτογραφικό, ηχητικό και οπτικό υλικό, ανταποκρινόμενη στις σύγχρονες μουσειακές ανάγκες για αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, ώστε να βοηθηθεί η επαφή του επισκέπτη με τα εκθέματα. Θα υπάρχουν συνολικά 16 προβολές των 3-4 λεπτών με υλικό από βίντεο ή ψηφιακά μέσα. Προβάλλονται κυρίως μαρτυρίες από τους ίδιους τους ανθρώπους που ασχολούνταν με τη θάλασσα (Κτιστού 2018, 272-275).

Αν και δεν έχει λειτουργήσει ακόμη το μουσείο, συμμετέχει σε ποικίλες δράσεις. Έχουν γίνει έντεκα παρουσιάσεις του ΜΝΝΤΑ σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας και μία περιοδική έκθεση. Προγραμματίζονται δύο συνέδρια με την έναρξη λειτουργίας του ΜΝΝΤΑ και τρεις περιοδικές εκθέσεις. Προγραμματίζεται, επίσης, μια σχολή μαθητείας που θα λειτουργεί μέσα στο ΜΝΝΤΑ και θα είναι πιστοποιημένη, επιπέδου ΙΕΚ (Παρ. Α, Α8).

3.6. Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (Χίος)

Το Κοινωφελές Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (ΔΚΝΕΠ) είναι μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία που ιδρύθηκε το 2008 από τον Καπτ. Παναγιώτη Τσάκο και τον κ. Νίκο Παν. Τσάκο. Το Ίδρυμα φέρει το όνομα της αγαπημένης κόρης του Καπτ. Π. Ν. Τσάκου, της Μαρίας Π. Τσάκου. Οι βασικοί πυλώνες του Ιδρύματος αφορούν στην προώθηση της ναυτικής έρευνας, την εξοικείωση με την ελληνική και διεθνή ναυτιλία, τη διατήρηση της ναυτικής παράδοσης, την εκπαίδευση, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, καθώς και τη φιλανθρωπία. Τα έξοδά του καλύπτονται από ίδια κεφάλαια, δωρεές τρίτων και πόρους από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων που υλοποιούνται (Παρ. Α, Α9).

Την ουσιαστική του λειτουργία την ξεκίνησε το 2010 με την ανάληψη των καθηκόντων του πρώτου Διοικητικού και Επιστημονικού του Συμβουλίου. Αν και δεν είναι μουσείο, η ιστορία του κτηρίου και τα κειμήλια που το κοσμούν δίνουν και αυτήν τη διάσταση στην ταυτότητά του (Παρ. Β, Εικ. 34). Όντας, μάλιστα, κι ένας οργανισμός που οργανώνει μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δράσεις για τη διάσωση και την ανάδειξη του ναυτικού πολιτισμού, υπηρετεί ουσιαστικά τους ίδιους σκοπούς με ένα Ναυτικό Μουσείο (Μιχαηλίδης 2016, 115).

Στεγάζεται σε ένα παραδοσιακό ιστορικό νεοκλασικό, γνωστό ως Λιβανούδικο, στην περιοχή Κάτω Γιαλός, κοντά στο λιμάνι της Χίου (Παρ. Β, Εικ. 32). Το οικόπεδο δημιουργήθηκε από προσχώσεις για τη βελτίωση του λιμανιού το 1865, η κατασκευή του ξεκίνησε το 1888 και ολοκληρώθηκε το 1892. Το 1916 το κτήριο πωλήθηκε στον Μιχαήλ Λιβανό, όπως μαρτυρούν το μονόγραμμα και η χρονολογία που αναγράφονται στο θύρωμα της κυρίας εισόδου. Χαρακτηρίστηκε το 1975 ως χρήζον ειδικής Κρατικής Προστασίας, αφού αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα. Χαρακτηριστικά του στοιχεία είναι το ιωνικό πρόπυλο με τις ημικυκλικές κλίμακες, ο ζωγραφικός διάκοσμος στις οροφές και τους τοίχους και άλλα στοιχεία του εκλεκτικισμού των αρχών του 20ού αιώνα (Παρ. Β, Εικ. 33). Πέρα από τα αρχιτεκτονικά στοιχεία, είχε και σημαντική ιστορία για τη Χίο, λόγω των ανθρώπων που το κατοίκησαν. Το 2004 η οικογένεια Τσάκου απέκτησε το κτήριο και ανέθεσε σε ομάδα ειδικών την ολική του ανακαίνιση, με σεβασμό στην αρχική του ταυτότητα, για να στεγάσει το Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος». Το 2014, το έργο αποκατάστασης του αρχοντικού έλαβε Εύφημο Μνεία από τον πολιτιστικό οργανισμό «Europa Nostra» στον τομέα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, εις αναγνώρισιν των επαγγελματικών προτύπων διατήρησης και προσαρμογής ως προς τη νέα χρήση του κτηρίου (Παρ. Α, Α9).

Η προσφορά της οικογένειας Τσάκου σε πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο ξεκινά το 1978, όταν ο Παναγιώτης Τσάκος ίδρυσε στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης το Maria Tsakos Foundation, με σκοπό τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Το 2002 μετονομάστηκε σε Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος», στη μνήμη της μητέρας του ιδρυτή (<http://www.fundacionmariatsakos.org/la-fundacion-gr.html>).

Στη συνέχεια προέκυψε η ιδέα δημιουργίας και στον τόπο καταγωγής του ενός Ιδρύματος με στόχο την προώθηση της μελέτης και της έρευνας της ελληνικής και της διεθνούς ναυτιλίας, της ναυτικής παράδοσης και του αντίστοιχου πολιτισμού. Επίσης, στόχος είναι η ανάδειξη της προσφοράς του ναυτικού επαγγέλματος και της προβολής του. Επιδιώκει τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης των νέων της Ελλάδας με τη θάλασσα και συμβάλλει στην τεκμηρίωση και στην παραγωγή νέων ιδεών, στο πλαίσιο της σύγχρονης ελληνικής και παγκόσμιας ναυτιλιακής βιομηχανίας (<http://mariatsakosfoundation.gr/>).

Για να επιτευχθούν οι στόχοι του, συνεργάζεται σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο με φορείς που δραστηριοποιούνται στον χώρο της ναυτιλίας και της ναυτικής παράδοσης, αλλά και γενικότερα με θέματα παιδείας, πολιτισμού και περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα το Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος»

έχει συνεργαστεί κατά καιρούς και συνεργάζεται με το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών και το Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας, την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου με έδρα τη Χίο, το Πανεπιστήμιο της Μάλτας, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Διοίκησης και Τεχνολογίας με έδρα την Αλβανία, το Ινστιτούτο Ωκεανολογίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών κ.ά. (Παρ. Α, Α9).

Συμμετέχει στα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων, όπου και παρουσιάζει τις δράσεις του. Διοργανώνει ημερίδες και συνέδρια, εκδίδει επιστημονικά και λογοτεχνικά βιβλία, φιλοξενεί εικαστικές εκθέσεις. Τα εκπαιδευτικά του προγράμματα απευθύνονται σε μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Διεύθυνσης Χίου. Ενδεικτικά αναφέρουμε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Καραβοσκάρωμα», στο οποίο μαθητές της Β΄ Δημοτικού έφτιαξαν μία βάρκα με τον καραβομαραγκό Δημήτρη Μωράκη και την καθέλκυσαν στο λιμάνι της Χίου (Παρ. Β, Εικ. 35). Επίσης, τα διάφορα σεμινάρια που διοργανώνονται απευθύνονται σε σπουδαστές Ακαδημιών Εμπορικού Ναυτικού, σε εν ενεργεία ναυτικούς, πλοιάρχους και μηχανικούς, καθώς και σε φοιτητές του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών. Σύμφωνα με τον Διευθυντή του Ιδρύματος, κ. Μιχαήλ Μπελέγρη, η σχέση με την τοπική κοινωνία είναι άριστη. Η τοπική κοινωνία είναι αποδέκτης σε πολύ μεγάλο ποσοστό του έργου που πραγματοποιείται. Συμμετέχει ενεργά στις εκδηλώσεις και στα σεμινάρια που πραγματοποιούνται, ενώ γίνεται μεγάλη προβολή του έργου του Ιδρύματος, τόσο μέσω των τοπικών ΜΜΕ όσο και μέσω του word of mouth. (Παρ. Α, Α9).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η φιλανθρωπική του δράση. Τακτικά φιλοξενούνται στα Καρδάμυλα για θερινές διακοπές παιδιά από το «Χαμόγελο του Παιδιού», την «Κιβωτό του Κόσμου» και άλλες οργανώσεις. Το 2014 ξεκίνησε η λειτουργία της στέγης «Το σπίτι της Μαρίας», όπου φιλοξενούνται και φροντίζονται παιδιά που δεν μπορούν να συντηρηθούν κατάλληλα από τις οικογένειές τους. Τον πρώτο χρόνο φιλοξενήθηκαν 19 παιδιά, με στόχο να φτάσουν τα 25 τον επόμενο (Μιχαηλίδης 2016, 117). Το 2016 οργάνωσε αντίστοιχα ποικίλες δράσεις στους τομείς της έρευνας, της ναυτικής παράδοσης, της εκπαίδευσης, της τέχνης, του αθλητισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος και της φιλανθρωπίας (Μητρόπουλος 2018, 258).

3.7. Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου

Στον Μούδρο της Λήμνου εγκαινιάστηκε τον Απρίλιο του 2016 το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης (ΚΕΙΝΠ) Μούδρου. Οι μελέτες που είχαν προηγηθεί για τον σχεδιασμό και την υλοποίησή του εντάχθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: «Κρήτη και Νήσοι Αιγαίου 2007-2013», στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, και το έργο ανατέθηκε από τον Δήμο Λήμνου εντός του 2015. Οι υποδομές και ο εκθεσιακός χώρος ολοκληρώθηκαν στο τέλος του 2015 και υπάγεται στον Δήμο Λήμνου. Η εκτέλεση του έργου πραγματοποιήθηκε από την ιδιωτική εταιρεία TETRAGON.

Στεγάζεται στο κτήριο του παλιού σχολείου του Μούδρου, που χτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και χρησιμοποιήθηκε ως δημοτικό σχολείο και ως ειρηνοδικείο. Είναι χτισμένο με πέτρες και με λαξευμένους γωνιόλιθους και διατηρεί αρχιτεκτονικά στοιχεία του νεοκλασικισμού (Παρ. Α, Α10).

Πρόκειται για μία πρωτότυπη προσπάθεια δημιουργίας ενός κέντρου, το οποίο δεν παρουσιάζει κυρίως αντικείμενα ως εκθέματα, αλλά στηρίζεται στην έκθεση εποπτικού υλικού, φωτογραφιών, βιντεοπροβολών, διαδραστικών εφαρμογών. Εντυπωσιακά είναι τα διοράματα, καθώς μπροστά από μεγάλες αφίσες με φωτογραφίες έχουν τοποθετηθεί ομοιώματα ανθρώπων, ώστε να δημιουργηθεί μια ρεαλιστική και τρισδιάστατη αποτύπωση της εποχής.

Κεντρική ιδέα του ΚΕΙΝΠ είναι η ιστορική αφήγηση για τη στρατηγική σημασία του κόλπου του Μούδρου και η σύνδεσή του με τα μεγάλα ιστορικά ελληνικά και διεθνή γεγονότα. Η έκθεση οργανώνεται σε πέντε θεματικούς άξονες. Στον πρώτο παρουσιάζεται μια συνολική θεώρηση της Λήμνου, σχετικά με τη γεωγραφική, οικιστική, πληθυσμιακή, οικονομική και κοινωνική κατάσταση του νησιού, οπότε και του Μούδρου κατά αντιστοιχία, από το τέλος του 19ου αιώνα έως και την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Ο πρώτος άξονας περιλαμβάνει παλιούς χάρτες, έγγραφα και φωτογραφίες της ζωής της Λήμνου εκείνης της χρονικής περιόδου (Παρ. Β, Εικ. 36).

Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται πιο συγκεκριμένα στην περιοχή του Μούδρου. Η ιδιαίτερη γεωμορφολογία του ως μεγάλου και φυσικού λιμανιού αποτέλεσε τον λόγο που είχε καθοριστικό ρόλο για τα ιστορικά γεγονότα που παρουσιάζονται στη συνέχεια. Εδώ παρουσιάζεται πλούσιο εικαστικό υλικό και άλλα ντοκουμέντα από τις δυο μεγάλες πολεμικές φάσεις (Παρ. Β, Εικ. 37). Ο τρίτος άξονας αναφέρεται στην επιλογή του Μούδρου ως ναυτικής βάσης και ορμητηρίου του ελληνικού στόλου κατά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο, οπότε και η νίκη της ελληνικής πλευράς

οδήγησε στην απελευθέρωση των νησιών του Βορειοανατολικού Αιγαίου. Αυτός ο άξονας περιλαμβάνει πλούσιο εικαστικό υλικό και διάφορα ιστορικά τεκμήρια που προέρχονται από ιστορικές συλλογές ελληνικών μουσείων και ιδιωτικές συλλογές (Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος, Πολεμικό Μουσείο –Αθηνών και Θεσσαλονίκης–, Μουσείο Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας, Ίδρυμα Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, Μουσείο Μπενάκη, ΕΛΙΑ, Ιστορική Συλλογή Βαλκανικών Πολέμων Βασίλη Νικόλτσιου κ.ά.).

Ο τέταρτος άξονας αναδεικνύει τη στρατηγική σημασία του Κόλπου του Μούδρου κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1915 η ηγεσία της Αντάντ ζήτησε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο να γίνει ο Μούδρος η ναυτική βάση του ανατολικού μετώπου και της μάχης της Καλλίπολης (Παρ. Β, Εικ. 39). Στον Μούδρο συγκεντρώθηκε όλη η στρατιωτική, και ιδιαίτερα η ναυτική, δύναμη των Συμμάχων. Κυρίαρχη θέση είχε το στρατιωτικό σώμα ANZAC (Παρ. Β, Εικ. 38), που συγκροτήθηκε το 1915 και αποτελούνταν αρχικά από δύο μεραρχίες, την 1η αυστραλιανή μεραρχία πεζικού (the Australian 1st Division) και τη μεραρχία Αυστραλών και Νεοζηλανδών (New Zealand and Australian Division). Στόχος αυτού του άξονα είναι να δοθούν η ένταση και η έκταση της πολεμικής συγκέντρωσης στον Μούδρο και ο σημαντικός ρόλος των επιχειρήσεων με επίκεντρο τον κόλπο του Μούδρου. Φωτογραφίες και άλλα ντοκουμέντα από τις πολεμικές εγκαταστάσεις και τα νοσοκομεία αποτυπώνουν τη δραματική αυτή περίοδο. Το πλούσιο φωτογραφικό υλικό προέρχεται κυρίως από τα δύο κυριότερα μουσεία της περιόδου, το Australian War Memorial στην Καμπέρα της Αυστραλίας και το Auckland War Museum, στο Όκλαντ της Νέας Ζηλανδίας. Επίσης, φωτογραφικό και αρχειακό υλικό για τα συμμαχικά νοσοκομεία και το νοσηλευτικό προσωπικό, τις θρυλικές Αυστραλές νοσοκόμες της Αυστραλιανής Στρατιωτικής Νοσηλευτικής Υπηρεσίας (Australian Army Nursing Service), υπάρχει στα αρχεία της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Νέας Νότιας Ουαλίας (State Library of New South Wales).

Στον τελευταίο άξονα παρουσιάζεται η Λήμνος στην περίοδο των μεγάλων αλλαγών (1912-1923). Στις αρχές του 20ού αιώνα, η ενσωμάτωση του νησιού στο ελληνικό κράτος, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (μαζί με την έλευση Ρώσων προσφύγων) και η εγκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων από την Προποντίδα και στη Μικρά Ασία στιγμάτισαν τη ζωή στο νησί. Επιχειρείται να αποδοθεί αυτός ο μετασχηματισμός της λημνιακής κοινωνίας με τη συνδρομή εικαστικού υλικού και άλλων τεκμηρίων.

Το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης διαθέτει έναν πολύ ενημερωμένο και ελκυστικό ιστότοπο (<http://moudros.gr/el/>) με πλούσιο ενημερωτικό και φωτογραφικό υλικό.

Είναι επισκέψιμο καθημερινά από τις 08.00 έως τις 19.00. Μια σημαντική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε από 2 έως και τις 4 Νοεμβρίου, με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από τη Συνθήκη του Μούδρου, μεταξύ των δυτικών συμμαχικών δυνάμεων της Αντάντ και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, σηματοδοτώντας τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων αυτών, πραγματοποιήθηκαν επίσημες επισκέψεις από την ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και εκπροσώπων πρεσβειών και στρατιωτικών ακολούθων των εμπλεκόμενων χωρών στην υπογραφή της ανακωχής.

Η ανταπόκριση του κοινού στο ΚΕΙΝΠ είναι πολύ θερμή. Οι επισκέπτες ενθουσιάζονται, καθώς μπορούν να ενημερωθούν πλήρως και με έναν σύγχρονο τρόπο για τα σημαντικά γεγονότα της περιόδου. Επίσης, το ΚΕΙΝΠ αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό. Λόγω της σπουδαιότητάς του είναι ευρέως γνωστό σε Αυστραλούς και Ρώσους τουρίστες, που συχνά επισκέπτονται τον Μούδρο αποκλειστικά για αυτό (Παρ. Α, Α10). Στόχος για το μέλλον είναι να ανανεώνονται τα εκθέματα και να γίνει πληρέστερη διαφήμιση του ΚΕΙΝΠ σε οργανισμούς που σχετίζονται με τα ιστορικά αυτά γεγονότα.

3.8. Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Ναυτικών Σπουδών Βορείου Αιγαίου

Η Διοικητική Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου περιλαμβάνει νησιά με σημαντική ναυτική ιστορία. Αποδεικτικό στοιχείο αυτής της διαπίστωσης είναι και η παρουσία εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε αυτά, τόσο στη Δευτεροβάθμια όσο και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η εφοπλιστική κοινότητα, κυρίως της Χίου και των Οινουσών, στήριξε την ανάγκη για τη ναυτική εκπαίδευση των νέων των νησιών και συνέβαλε στην ίδρυση Ακαδημιών Εμπορικού Ναυτικού.

Το Τμήμα Ναυτιλίας και Επιχειρηματικών Υπηρεσιών του Πανεπιστημίου Αιγαίου εδρεύει στη Χίο. Αποστολή του είναι η επιστημονική εκπαίδευση, η θεωρητική και πρακτική έρευνα και η δημιουργία εξειδικευμένων στελεχών για τη ναυτιλία και τη ναυτιλιακή βιομηχανία. Έχει αναγνωριστεί ως Κέντρο Αριστείας και διακρίνεται για την εξωστρέφεια και τις διεθνείς επιστημονικές του συνεργασίες (<https://www.aegean.gr>).

Η Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Μηχανικών Χίου (ΑΕΝ/Μ/ΧΙΟΥ) βρίσκεται στην πόλη της Χίου. Το 1965, μετά από ιδιωτική πρωτοβουλία, ιδρύθηκε η σχολή. Συγκεκριμένα οι εφοπλιστές Κ. Καρράς και Ι. Χανδρής πρωτοστάτησαν και συνέβαλαν στην ίδρυσή της. Το 1996 προστέθηκε μια νέα πτέρυγα, ως δωρεά των Π. Τσάκου και του Γ. Πατέρα. Αρχικά λειτούργησε ως ΔΣΕΝ (Δημόσια

Σχολή Εμπορικού Ναυτικού), από το 1979 ως ΑΔΣΕΝ (Ανώτερη Δημόσια Σχολή Εμπορικού Ναυτικού) και από το 1998-1999 ως ΑΕΝ (Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού). Πρόκειται για μία Σχολή Μεικτής Φοίτησης, με δικαίωμα επιλογής από τους σπουδαστές του τρόπου φοίτησης (εσωτερική ή εξωτερική). Σε αυτήν τη Σχολή φοιτούν 200 σπουδαστές, από τους οποίους 50 μπορούν και να μείνουν στις εγκαταστάσεις της. Αποτελεί το πρώτο εκπαιδευτικό ίδρυμα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στη Χίο και η προσφορά της τόσο στην κοινωνία και την οικονομία της Χίου όσο και στην Ελληνική Εμπορική Ναυτιλία είναι σημαντική (<https://aenmchios.webnode.gr/>).

Στις Οινούσσες, το 1965, ιδρύθηκε η Ακαδημία Πλοιάρχων Εμπορικού Ναυτικού και εγκαταστάθηκε σε κτήριο που είχε κτιστεί το 1957 με πανοινοუსσιακό έρανο για να στεγάσει το Ναυτικό Γυμνάσιο του νησιού. Μετά από κινητοποίηση εφοπλιστών συγκεντρώθηκαν χρήματα για να κτιστεί και Ναυτικό Οικοτροφείο, ώστε να στεγαστούν οι φοιτητές της Σχολής. Σήμερα σπουδάζουν 180 νέοι και νέες, από τους οποίους οι 114 μπορούν να μείνουν στις εγκαταστάσεις της. Βασικό στοιχείο στη φιλοσοφία της Σχολής είναι η σύνδεση του παρελθόντος με το μέλλον. Στο νησί, εκτός από το Ναυτικό Μουσείο, μπορούν οι σπουδαστές να δουν στην πλατεία Ναυτοσύνης το μνημείο των Οινουσιίων που έχασαν τη ζωή τους στη θάλασσα, είτε σε περίοδο ειρήνης είτε πολέμου. Στο λιμάνι το άγαλμα της Οινούσσιας Μητέρας δείχνει να χαιρετά τους ναυτικούς που σάλπαραν με τα καράβια. Ταυτόχρονα, αν και το νησί είναι μικρής έκτασης, υπάρχουν σημαντικές εφοπλιστικές οικογένειες με διεθνή δράση. Κατανοεί, λοιπόν, ο σπουδαστής τη ναυτική παράδοση του τόπου, ενώ ταυτόχρονα καταρτίζεται με επάρκεια για μία δυναμική επαγγελματική σταδιοδρομία και για να συνεχίσει τη ναυτική ιστορία του νησιού. Εκτός από την εκπαιδευτική δράση, η συμβολή της ΑΕΝ είναι καθοριστική και για τη ζωή του νησιού συνολικά. Η παρουσία 200 νέων ανθρώπων σε ένα ακριτικό νησί που τον χειμώνα έχει περίπου 400 κατοίκους τονώνει και οικονομικά και κοινωνικά τον τόπο (Διοικητής της Ακαδημίας Εμπορικού Ναυτικού Οινουσσών, Πλωτάρχης Παντελής Βατούσης).

Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζεται και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με τη λειτουργία Ναυτικού Τομέα στα Επαγγελματικά Λύκεια των νησιών του Βορείου Αιγαίου. Μάλιστα, στη Χίο λειτούργησε τον Σεπτέμβριο του 2018 το πρώτο Ιδιωτικό Μη Κερδοσκοπικό Επαγγελματικό Λύκειο Ναυτικής Κατεύθυνσης. Πρόκειται για το σχολείο TEENS (Tsakos Enhanced Education Nautical School), μία πρωτοβουλία του Ιδρύματος «Μαρία Τσάκος». Συνολικά θα μπορεί να δεχθεί 60 μαθητές και στις τρεις τάξεις του λυκείου. Στόχος είναι η υψηλού επιπέδου κατάρτιση των εκπαιδευομένων στα σύγχρονα δεδομένα της ναυτιλίας, αλλά και η συνολικότερη

καλλιέργειά τους για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εποχής (Περ. *Ναυτιλία*, τευχ. 430, σελ. 65).

4. ΕΡΕΥΝΑ

4.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για να πραγματοποιηθεί η παρούσα έρευνα, αρχικά μελετήθηκε η σχετική με το θέμα ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Στη συνέχεια, η έρευνα εστίασε στις συνεντεύξεις των υπευθύνων μουσείων και φορέων, μέσα από τις οποίες αποτυπώνονται η σημερινή κατάσταση των μουσείων και των φορέων, η μελλοντική τους στοχοθεσία, καθώς και οι απόψεις των Υπευθύνων για τη συμβολή τους στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων στάλθηκαν ηλεκτρονικά. Πρόκειται για δομημένες προσωπικές συνεντεύξεις (*structured interview*), καθώς ο αριθμός, η σειρά και το περιεχόμενο των ερωτήσεων καθορίστηκαν από το έντυπο της συνέντευξης σε μορφή ερωτηματολογίου (Παρασκευοπούλου-Κόλλια 2008, 5). Σκοπός ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις των Υπευθύνων των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης και να διαπιστωθούν πιθανές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις τους.

Αξιοποιήθηκαν και δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίων από επισκέπτες των τριών Ναυτικών Μουσείων τη χειμερινή περίοδο 2018-2019. Τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν ηλεκτρονικά και συμπληρώθηκαν ως εξής:

Καθότι το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου ήταν κλειστό, τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν ηλεκτρονικά σε υπεύθυνο του Δήμου και διακινήθηκαν προς συμπλήρωση στην τοπική κοινωνία.

Στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσών συμπληρώθηκαν από επισκέπτες του μουσείου, αλλά και από κατοίκους των Οινουσών, της Χίου και της Αττικής, που είχαν επισκεφθεί το μουσείο κατά το παρελθόν. Στάλθηκαν, επίσης, στην ΑΕΝ Πλοιάρχων Οινουσών για να συμπληρωθούν από τους σπουδαστές. Αυτό το στοιχείο δικαιολογεί τον υψηλό αριθμό των 110 ερωτηματολογίων για ένα νησί με περιορισμένο πληθυσμό.

Στο Ναυτικό Μουσείο Χίου συμπληρώθηκαν από επισκέπτες του μουσείου, αλλά και από κατοίκους των Οινουσσών, της Χίου και της Αττικής, που είχαν επισκεφθεί το μουσείο κατά το παρελθόν. Στάλθηκαν, επίσης, στην ΑΕΝ Μηχανικών Χίου, γεγονός που εξηγεί το υψηλό ποσοστό των ανδρών που απάντησαν σε αυτά.

Τα δεδομένα παρουσιάζονται κυρίως μέσω πινάκων συχνοτήτων (και ποσοστών) και αντίστοιχων κυκλικών διαγραμμάτων (διαγραμμάτων πίτας – *pie chart*) και ραβδογραμμάτων απλών και ενοποιημένων (ραβδοδιαγράμματα – *bar plot*). Η διερεύνηση της συνάφειας (συσχέτισης) των κατηγορικών χαρακτηριστικών χρησιμοποιήθηκαν ο *Pearson* χ^2 έλεγχος και ο *Fisher's exact* έλεγχος, ανάλογα με τις υποθέσεις (Agresti 1996, 2002). Όλες οι παραπάνω αναλύσεις έγιναν χρησιμοποιώντας το στατιστικό πακέτο Stata (Stata Ver. 14.2- StataCorp. 2015)

Οι ερωτώμενοι ήταν άνω των 18 ετών και απάντησαν ανώνυμα. Σκοπός του ερωτηματολογίου ήταν να συλλεχθούν δεδομένα σχετικά με την αξιολόγηση των μουσείων από τους επισκέπτες τους και με την άποψη των τελευταίων αναφορικά με τη ναυτική παράδοση και την πολιτισμική κληρονομιά, ώστε να εξαχθούν στη συνέχεια επεξηγηματικά συμπεράσματα για τα κύρια ζητήματα της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο των επισκεπτών ήταν σύντομο και σαφές (Παρ. Α, Α3). Αρχικά, με ένα σύντομο εισαγωγικό κείμενο, δόθηκαν στοιχεία για την ταυτότητα της ερευνήτριας και της έρευνας, καθώς και βασικές πληροφορίες για τη συμπλήρωσή του. Το κυρίως ερωτηματολόγιο εμπεριέχει τρεις ενότητες: δημογραφικά στοιχεία των επισκεπτών, ερωτήσεις σχετικές με το συγκεκριμένο μουσείο που επισκέφθηκαν και ερωτήσεις σχετικά με την επίσκεψή τους ως προς τη ναυτική παράδοση και την πολιτισμική κληρονομιά.

Χρησιμοποιήθηκε ποικιλία τύπου δομημένων ερωτήσεων. Οι περισσότερες ήταν κλειστού τύπου, και πιο συγκεκριμένα διχοτομικού τύπου (ναι / όχι), πολλαπλής επιλογής και διαβαθμισμένης κλίμακας με βάση την κλίμακα Likert σε πενταβάθμια μορφή. Επιλέχθηκαν αυτού του τύπου οι ερωτήσεις, γιατί επιτρέπουν την ανάλυση που ακολουθεί. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν και ερωτήσεις ανοικτού τύπου, ώστε ο ερωτώμενος να εκφράσει με μεγαλύτερη ελευθερία τη γνώμη του (Ζαφειρόπουλος 2015, 92-110).

Τέλος, με τη μέθοδο της ανάλυσης δεδομένων (SWOT ανάλυση), διερευνάται η υφιστάμενη κατάσταση των τριών μουσείων. Σε αυτήν μελετώνται τα δυνατά σημεία, τα αδύνατα σημεία, οι

ευκαιρίες και οι απειλές του προς διερεύνηση αντικειμένου (Lee & Sai On Ko 2000, 68). Στην περίπτωση μας θα μελετηθούν τα τρία Ναυτικά Μουσεία Βορείου Αιγαίου.

4.2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα αναφορικά με τα Ναυτικά Μουσεία και τους Φορείς Ναυτικής Παράδοσης στην Ελλάδα ανέδειξε ότι τα περισσότερα αποτελούν δημιούργημα της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και των δημοτικών Αρχών (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2017, 62). Δεν έχει καταστεί εφικτή η δημιουργία ενός δευτεροβάθμιου διοικητικού οργάνου υπό τη μορφή της ομοσπονδίας των Ναυτικών Μουσείων με σκοπό τη βέλτιστη συνεννόηση μεταξύ τους και την κοινή διεκδίκηση των αιτημάτων τους. Εκτός από τους οικονομικούς πόρους και την έλλειψη προσωπικού, σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας είναι και οι διαφοροποιήσεις ως προς τους σκοπούς και τον τρόπο λειτουργίας κάθε μουσείου (Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη 2016, 9).

Πολλά από αυτά τα προβλήματα θα μπορούσαν να περιοριστούν μέσα από τη μεταξύ τους συνεργασία. Η δημιουργία ενός δευτεροβάθμιου διοικητικού οργάνου θα μπορούσε να συντονίσει τη δράση των Ναυτικών Μουσείων και να διεκδικήσει πιο δυναμικά την ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Αυτόν τον ρόλο επιτελεί μέχρι σήμερα ο θεσμός των Πανελλήνιων Ναυτικών Συνεδρίων, ο οποίος παρέχει πολύτιμο έργο σε σχέση με τις δυνατότητες που έχει. Ακόμη όμως και σε αυτήν την ενέργεια δεν συμμετέχουν όλα τα Ναυτικά Μουσεία, τουλάχιστον σε σταθερή βάση. Γενικότερα διακρίνεται εσωστρέφεια στα Ναυτικά Μουσεία. Τα περισσότερα δεν μετέχουν σε διεθνείς οργανισμούς, όπως το ICOM, ούτε αναπτύσσουν συνέργειες με άλλους μουσειακούς οργανισμούς στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Ως προς το θεσμικό καθεστώς τους, διαφαίνεται η αδυναμία τους να ανταποκριθούν πλήρως στα κριτήρια που θέτει το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων για τους μουσειακούς οργανισμούς, δεδομένου ότι η πλειονότητά τους δεν πληροί τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα τους επέτρεπαν να αποκτήσουν τον τίτλο του «Αναγνωρισμένου από το κράτος Μουσείου», εκτός από το Ναυτικό Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου, το οποίο έχει περάσει επιτυχώς τη διαδικασία Προελέγχου από τον Αύγουστο του 2017.

Είναι υποστελεχωμένα και συνήθως δεν διαθέτουν τους επαγγελματίες των μουσείων, όπως ορίζεται από το ICOM (Desvallées & Mairesse 2010, 52-59).

Εστιάζουν στην παρουσίαση των εκθεμάτων, με ασαφή προσανατολισμό, αφού δεν διαθέτουν εξειδικευμένους επιμελητές και συνολικό σχεδιασμό. Ακόμη και τα απλούστερα ζητήματα της φύλαξης και της συντήρησης, δεν έχουν τύχει ιδιαίτερης προσοχής Έχουν κατά βάση τοπικό χαρακτήρα, αφού μόνο το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος έχει εθνική εμβέλεια. Για αυτόν τον λόγο συχνά οι συλλογές τους δεν εστιάζουν μόνο σε θέματα της ναυτικής παράδοσης, αλλά εμπλουτίζονται και με λαογραφικά στοιχεία. Άλλωστε τα εκθέματα αποτελούν δωρεές των κατοίκων της περιοχής και παρουσιάζονται χωρίς επιστημονική τεκμηρίωση. Μοιάζει σαν να είναι τοποθετημένα διάφορα αντικείμενα σε έναν χώρο, χωρίς κάποια λογική, αφού και οι πληροφορίες που δίνονται δεν είναι συχνά βοηθητικές.

Ακόμη και ο τρόπος της έκθεσης γίνεται με βάση τις τεχνικές υποδομές που προϋπήρχαν στο κτήριο, καθώς τα περισσότερα στεγάζονται σε κάποιο δημόσιο κτήριο της περιοχής, χωρίς την απαραίτητη ανακατασκευή του. Η ανάγκη της στέγασης των συλλογών δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις για ένα λειτουργικό μουσείο. Η απουσία κατάλληλων υποδομών, όπως ο σωστός φωτισμός ή ο κλιματισμός των αιθουσών, δυσχεραίνει την επίσκεψη σε αυτά.

Όσα από αυτά είναι ΝΠΙΔ λειτουργούν με βάση τις αποφάσεις του διοικητικού τους συμβουλίου. Η κατάσταση γίνεται πιο σύνθετη όταν είναι δημοτικά, καθώς η σχέση τους με τους Δήμους, όπου ανήκουν, δεν είναι πάντα λειτουργική. Αφενός η οικονομική κατάσταση των Δήμων δεν επιτρέπει την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων των μουσείων, καθώς και των αναγκαίων δράσεων για συντήρηση και ανανέωση των εκθεμάτων τους. Αφετέρου η γραφειοκρατία και η αλλαγή των δημοτικών Αρχών δυσχεραίνουν την εκπόνηση μακρόπνων σχεδίων για την αξιοποίηση προγραμμάτων. Ελάχιστα εκμεταλλεύονται ανάλογα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οπότε και δεν εξελίσσονται.

Αποτέλεσμα των οικονομικών προβλημάτων και της ελλιπούς τεχνογνωσίας είναι η μη αξιοποίηση των νέων τεχνολογικών εφαρμογών. Κάποια από τα Ναυτικά Μουσεία δεν διαθέτουν καν ιστότοπο, ενώ άλλα φιλοξενούνται διαδικτυακά στους ιστότοπους των Δήμων όπου ανήκουν. Όσον αφορά στα εκθεσιακά τους τμήματα παρατηρείται στατική παρουσίαση των εκθεμάτων, με αποτέλεσμα να δημιουργούν μία παρωχημένη εικόνα στον επισκέπτη, ο οποίος λειτουργεί πλέον σε ένα εξελιγμένο τεχνολογικό περιβάλλον και αναζητά ανάλογη λογική και στα μουσεία που επισκέπτεται.

Προβλήματα αναγνωρίζονται και ως προς την εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Σε όσα Ναυτικά Μουσεία πραγματοποιούνται, η ανταπόκριση είναι πολύ θετική και συμβάλλουν στην

ανάδειξή τους ως χώρων θετικών εμπειριών για τα παιδιά. Ως προς την οργάνωση εκδηλώσεων πολιτιστικού ή επιστημονικού χαρακτήρα, η κατάσταση παρουσιάζεται καλύτερη, αφού πολλά από τα Ναυτικά Μουσεία λειτουργούν σε περιοχές που δεν υπάρχουν χώροι κατάλληλοι να στηρίξουν ανάλογες δράσεις, οπότε εκδηλώσεις, που χρειάζεται να γίνουν, φιλοξενούνται σε αυτά.

Το βασικότερο, βέβαια, ζήτημα είναι ο περιορισμένος χρόνος επισκεψιμότητας. Ένας σημαντικός αριθμός Ναυτικών Μουσείων λειτουργεί μόνο τους θερινούς μήνες, ενώ και το ωράριο λειτουργίας τους είναι περιορισμένο. Προφανής αιτία είναι η έλλειψη προσωπικού, αλλά με αυτόν τον τρόπο δεν μπορεί να υπάρξει μία σταθερή και οργανωμένη παρουσία τους.

Ως προς τα αποτελέσματα της έρευνας στα υπό περίπτωση μελέτης μουσεία και φορείς, το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η σημαντική αρχαιολογική του συλλογή σε σχέση με το ναυτικό εμπόριο στο απώτερο παρελθόν και η ιδιαιτερότητα της θεματικής του για τη σπογγαλιεία αποτελούν μια μοναδική ευκαιρία για τον επισκέπτη να αντιληφθεί τη ναυτική παράδοση πέρα από την απλή έκθεση ναυτικών αντικειμένων. Το μουσείο έχει προβεί σε πρωτοποριακές και σύμφωνες με τη σύγχρονη μουσειακή πρακτική κινήσεις, όπως η τεκμηρίωση των εκθεμάτων και η αξιοποίηση νέων τεχνολογικών εφαρμογών. Παρουσιάζει, όμως, και μία μεγάλη αντίφαση. Είναι σαφής η απουσία ανθρώπινου δυναμικού για τη στελέχωση του μουσείου. Ότι παραμένει κλειστό τους χειμερινούς μήνες, προφανώς οφείλεται στην αδυναμία του Δήμου Λήμνου να καλύψει με προσωπικό τις ανάγκες του μουσείου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Τους θερινούς μήνες απασχολείται μία συμβασιούχος υπάλληλος, η οποία έχει πτυχίο Αγγλικής Φιλολογίας. Επίσης, η απουσία εκπαιδευτικών προγραμμάτων ή άλλων εκδηλώσεων περιορίζει τη δυναμική προσφορά που θα μπορούσε να είχε το μουσείο ως φορέας παιδείας και πολιτισμού στην περιοχή. Πρόβλημα εντοπίστηκε και στην επικοινωνία με το μουσείο, αφού και η επαφή με την Υπεύθυνη του έγινε μέσω των Υπαλλήλων του Δήμου. Τα προαναφερόμενα μαρτυρούν ένα χαμηλό επίπεδο πλαισίωσης του μουσείου, το οποίο επικεντρώνεται στην έκθεση των συλλογών του, χωρίς δυναμική διάθεση εξωστρέφειας.

Το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών διαθέτει μια μοναδική ιδιαιτερότητα, καθώς βρίσκεται σε ένα μικρό ακριτικό νησί. Αν και οι συλλογές του παρουσιάζουν ενδιαφέρον, απουσιάζει η αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών και του διαδικτύου, δεδομένου ότι δεν διαθέτει ιστότοπο. Η Υπεύθυνη του μουσείου έχει σπουδάσει Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης. Απασχολείται

ακόμη μία υπάλληλος για την καθαριότητα του χώρου. Η μη προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ δεν εξασφαλίζει τη δυνατότητα επίσκεψης όλων των ομάδων πληθυσμού.

Η λειτουργία και οι δράσεις του μουσείου στηρίζονται από έναν ευεργέτη του νησιού, τον Νικόλαο Σπ. Λαιμό. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζονται η βιωσιμότητα και το έργο του. Η δραστηριότητα του μουσείου είναι διακριτή και οφείλεται στη διάθεση των στελεχών του. Είναι μέλος του ICOM και η παρουσία του σε όλα τα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων είναι σταθερή, δηλώνοντας την εξωστρέφειά του. Πραγματοποιούνται ποικίλες εκδηλώσεις που καλούν τον τοπικό πληθυσμό να το επισκέπτεται συχνά και συνεργάζεται με τους πολιτιστικούς συλλόγους του νησιού. Επίσης, παρουσιάζει μία έντονη δραστηριοποίηση ως προς τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Ο αριθμός τους είναι από τους υψηλότερους σε όσα Ναυτικά Μουσεία μελετήσαμε πανελλαδικώς και ανανεώνονται συνέχεια.

Το Ναυτικό Μουσείο Χίου παρουσιάζει αξιόλογη δράση, παρά τα επιμέρους προβλήματα που καταγράφονται. Σε αυτό απασχολούνται δύο άτομα: η Υπεύθυνη του μουσείου, απόφοιτος ΙΕΚ Πληροφορικής, και ακόμη ένα στέλεχος του μουσείου, απόφοιτος ΤΕΙ Πληροφορικής. Επιπλέον απασχολούνται δύο υπάλληλοι στον τομέα της καθαριότητας. Αν και το προσωπικό του δεν είναι εξειδικευμένο, εργάζεται με ζήλο και υπηρετεί τις ανάγκες του μουσείου.

Είναι σημαντικό ότι στους άμεσους στόχους του περιλαμβάνονται η ψηφιοποίηση των εκθεμάτων και η αύξηση των εκδηλώσεων. Κυρίαρχο ρόλο έχει η παρουσίαση των εκθεμάτων, με μία παρουσίαση βιντεοπροβολής για ναυτικά θέματα. Ο ιστότοπός του είναι ιδιαίτερα ελκυστικός και κατατοπιστικός. Διατίθεται ενημερωτικό φυλλάδιο του μουσείου στα ελληνικά, τα αγγλικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά, οπότε διευκολύνεται η κατανόηση των συλλογών. Παρουσιάζει σημαντική επαφή με συλλόγους, εκπαιδευτικούς και πολιτιστικούς φορείς στη Χίο και μετέχει στα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων.

Το υπό ίδρυση Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων προβλέπεται να είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Οι μελέτες του είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες και διακρίνεται μία ουσιαστική διάθεση για δημιουργία ενός σύγχρονου μουσείου. Εστιάζοντας στον ναυτιλιακό τομέα καινοτομεί, αφού δεν υπάρχει αντίστοιχης θεματολογίας μουσείο στον ελληνικό χώρο. Οι υποδομές και η χρήση της τεχνολογίας υπόσχονται μία μοναδική και πρωτότυπη εμπειρία στον μελλοντικό επισκέπτη. Είναι πραγματικά λυπηρό το γεγονός ότι, αν και το έργο έχει εδώ και πολλά χρόνια κριθεί ώριμο, κωλύματα γραφειοκρατίας και ασυνεννοησίας καθυστερούν τη λειτουργία του.

Το υπό ίδρυση Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου είναι μια πραγματικά πολλά υποσχόμενη προσπάθεια. Η μελέτη και η οργάνωσή του παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής. Η ιδιαίτερη θεματική του για τη ναυπηγική τέχνη το καθιστά μοναδικό στον ελληνικό χώρο. Θα αποτελέσει ένα χώρο προστασίας των ξύλινων σκαφών, που απειλούνται με εξαφάνιση, και διάσωσης της ναυπηγικής τέχνης που χάνεται. Ιδιαίτερα ελκυστική παρουσιάζεται η δυνατότητα βιωματικών δράσεων, παιδιών και ενηλίκων, και η μαθητεία στη ναυπηγική τεχνική. Ακόμη και η διάταξη του χώρου που θα αξιοποιεί την επαφή του κεντρικού κτηρίου με τη θάλασσα θα δίνει τη δυνατότητα στον μελλοντικό επισκέπτη για μία μοναδική μουσειακή εμπειρία.

Η δραστηριότητα του Ιδρύματος «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης στη Χίο είναι συνεχής και δυναμική. Κινείται σε πολλά επίπεδα και αποτελεί μία σημαντική ευκαιρία για προώθηση του πολιτισμού στο νησί της Χίου, και όχι μόνο. Η τακτική διοργάνωση εκδηλώσεων με ποικιλία θεμάτων τού δίνει τον χαρακτήρα ενός κυττάρου πολιτισμού για το νησί της Χίου. Οι δράσεις που αναπτύσσει στον εκπαιδευτικό τομέα καλλιεργούν την αγάπη για τη ναυτική παράδοση και το επάγγελμα του ναυτικού. Διακρίνεται για την εξωστρέφειά του, καθώς συνεργάζεται με αντίστοιχους φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η ιδιαιτερότητα του Κέντρου Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου είναι αρχικά η θεματική του που εστιάζει στην ιστορία ενός τόπου σε μία συγκεκριμένη και σχετικά μικρή χρονική περίοδο. Βοηθά τους κατοίκους της περιοχής να αντιληφθούν το άμεσο παρελθόν τους, αλλά αποτελεί κι ένα συνδετικό κρίκο με τους βετεράνους της ANZAC και τους απογόνους τους, που επισκέπτονται κάθε χρόνο τον Μούδρο. Οι επισκέπτες έχουν πρόσβαση σε ντοκουμέντα της εποχής άμεσα συνδεδεμένα με τον τόπο και την ιστορία του, ενώ αποκτούν μια ολοκληρωμένη εικόνα της σημασίας του για το εκστρατευτικό σώμα της ANZAC.

Δεύτερο βασικό στοιχείο της ιδιαιτερότητάς του είναι το ότι η έκθεση εμπεριέχει κυρίως εποπτικό υλικό, αφού εκτίθενται ελάχιστα αντικείμενα. Αυτή η λογική είναι σπάνια για αντίστοιχους χώρους στην Ελλάδα και ξαφνιάζει ευχάριστα τον επισκέπτη. Καθώς περιηγείται στον χώρο, επεξηγηματικά κείμενα του δίνουν τις απαραίτητες πληροφορίες, ενώ με διαδραστικό τρόπο, όπως για παράδειγμα οθόνες αφής, μπορεί να οργανώσει και μόνος του την επίσκεψή του.

Το ΚΕΙΝΠ Μούδρου διαθέτει έναν κατατοπιστικό και ελκυστικό ιστότοπο (<http://moudros.gr/el/>). Εκτός από την έκθεση, στο κτήριο υπάρχει και αίθουσα προβολών. Στο Κέντρο απασχολείται μία υπάλληλος ως συμβασιούχος, η οποία είναι αρχαιολόγος. Την καθαριότητα έχει αναλάβει ο Δήμος Λήμνου, με υπαλλήλους που στέλνει περιοδικά στο ΚΕΙΝΠ.

Κοινός τύπος στις συνεντεύξεις με τους υπευθύνους είναι η παραδοχή της σπουδαιότητας των Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης για τη διαφύλαξη και την ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής τους. Θεωρούν ότι η ναυτική παράδοση συμβάλλει καθοριστικά στην προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς. Αντίστοιχα αναγνωρίζουν πως η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής τους ενισχύει την ευρύτερη ανάπτυξή της (Παρ. Α, Α4-Α9).

Όσον αφορά στα άτομα που ερωτήθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου, στο σύνολο των 305 επισκεπτών, 204 ήταν άνδρες και 101 γυναίκες (Παρ. Γ, Γ1). Από αυτούς, 189 επισκέπτες ήταν ηλικίας 18-24, 56 ηλικίας 25-34, 28 ηλικίας 35-44, 14 ηλικίας 45-54, 8 ηλικίας 55-64 και 9 ηλικίας μεγαλύτερης των 64 ετών (Παρ. Γ, Γ2). Αν και οι επισκέπτες είναι κατά κανόνα από την ίδια περιοχή με το μουσείο που επισκέπτονται, υπάρχουν και ορισμένοι από άλλες περιοχές (Παρ. Γ, Γ3). Ως προς το μορφωτικό επίπεδο, 14 επισκέπτες έχουν λάβει τη βασική εκπαίδευση, 54 δευτεροβάθμια, 220 τριτοβάθμια, 13 κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο και ένας έχει διδακτορικό/μεταδιδακτορικό τίτλο (Παρ. Γ, Γ4). Ως προς την απασχόλησή τους, 210 επισκέπτες είναι φοιτητές, 30 δημόσιοι υπάλληλοι, 25 ιδιωτικοί υπάλληλοι, 18 ελεύθεροι επαγγελματίες και 21 άνεργοι (Παρ. Γ, Γ5). Το υψηλό ποσοστό των φοιτητών δικαιολογείται από το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του δείγματος είναι σπουδαστές στις ΑΕΝ Χίου και Οινουσσών.

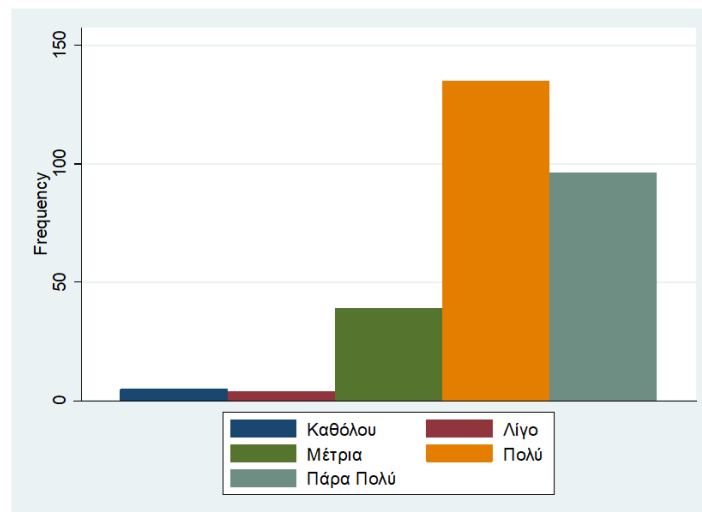
Από το σύνολο των 305 επισκεπτών, οι 219 έχουν επισκεφθεί μόνο ένα από τα τρία μουσεία, 82 δύο εκ των τριών μουσείων και μόλις 4 το σύνολο των μουσείων (Παρ. Γ, Γ6). Ο βασικότερος τρόπος ενημέρωσης των επισκεπτών για το μουσείο έγινε μέσω φίλων ή συγγενών, αφού 120 έδωσαν τη συγκεκριμένη απάντηση. Από τους υπόλοιπους 14 ενημερώθηκαν για τα μουσεία μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, 41 μέσω διαδικτύου, 103 από εκπαιδευτικό ίδρυμα και 54 με άλλον τρόπο (Παρ. Γ, Γ7).

Σχετικά με το πόσο συχνά έχουν επισκεφθεί το μουσείο επιλογής τους, 155 επισκέπτες έχουν επισκεφθεί το συγκεκριμένο μουσείο μία φορά, 114 περισσότερες από μία φορές, ενώ 14 σε κάθε εκδήλωση/δράση του μουσείου (Παρ. Γ, Γ8). Είναι ενδιαφέρον εδώ να παρατηρήσουμε ότι οι επισκέπτες επανέρχονται σε μεγάλο ποσοστό στο μουσείο και υπάρχει και ένας αριθμός που

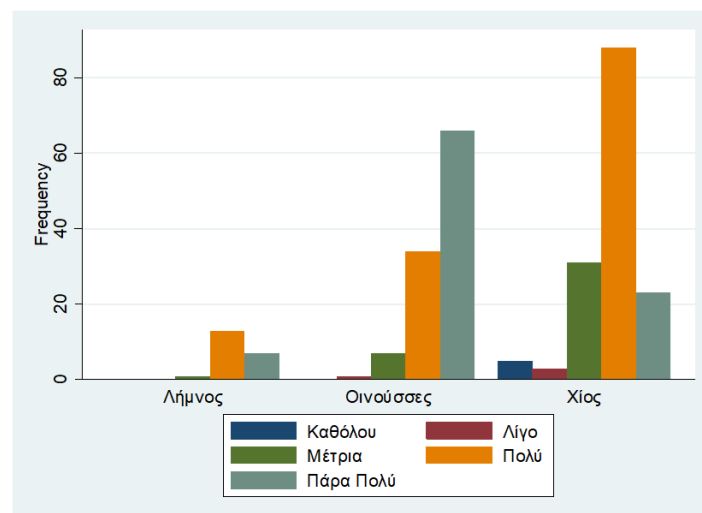
ανταποκρίνεται σε κάθε εκδήλωσή του. Αυτό το στοιχείο είναι ιδιαίτερα θετικό για την εικόνα του μουσείου στην τοπική κοινωνία, αφού αυτοί οι επισκέπτες ζουν στην περιοχή όπου βρίσκεται και το μουσείο. Το μεγαλύτερο ποσοστό που επισκέφθηκε το μουσείο περισσότερο από μία φορές είναι στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών, καθώς σε σύνολο 108 επισκεπτών οι 66 δήλωσαν ότι το έχουν επισκεφθεί όχι μόνο μία φορά. Επίσης, σε αυτό το μουσείο καταγράφεται και το μεγαλύτερο ποσοστό επισκεπτών που παρακολουθεί κάθε εκδήλωσή του, καθώς 11 στους 108 απαντούν θετικά σε αυτήν την ερώτηση. Αυτό φανερώνει πόσο σημαντική είναι η παρουσία ενός Ναυτικού Μουσείου σε ένα μικρό ακριτικό νησί, όπου δεν υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για πολιτιστικές δράσεις.

Στο σύνολο των επισκεπτών, 27 βρέθηκαν μόνοι στο εκάστοτε μουσείο, 108 με φίλους συγγενείς, ενώ 143 σε ομαδική επίσκεψη (Παρ. Γ, Γ9). Το υψηλό ποσοστό της τελευταίας περίπτωσης δικαιολογείται από τις εκπαιδευτικές επισκέψεις σε ομάδες που πραγματοποιούν οι ΑΕΝ Χίου και Οινουσσών. Στα μουσεία δεν υπήρχαν καφέ (Παρ. Γ, Γ11). Σχετικά με τα πωλητήρια των μουσείων, 19 δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου, 30 ικανοποιήθηκαν λίγο, 70 μέτρια, 40 πολύ και 30 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ12).

Στο σύνολο των επισκεπτών, 5 δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσης αυτής, 4 ικανοποιήθηκαν λίγο, 39 μέτρια, 135 πολύ και 96 πάρα πολύ (Παρ Γ, Γ10). Συνολικά, λοιπόν, καταγράφεται μία θετική εντύπωση των επισκεπτών για τα μουσεία, αφού το 83% απαντά πολύ ή πάρα πολύ σχετικά με την ικανοποίησή του από την επίσκεψή του. Το μεγαλύτερο ποσοστό που δήλωσε «πάρα πολύ» είναι στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών, αφού σε αυτό οι 66 στους 108 επισκέπτες απάντησαν θετικά σε αυτή την περίπτωση. Αν συνδυαστεί, μάλιστα, και με τους 34 που απάντησαν «πολύ», παρουσιάζεται μία ιδιαίτερα θετική εικόνα για αυτό στους επισκέπτες. Τα ποσοστά θετικών απαντήσεων είναι υψηλά και στα άλλα δύο μουσεία, με το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου να δέχεται μόλις μία απάντηση στο «μέτρια» και οι υπόλοιπες 20 να είναι «πολύ» και «πάρα πολύ» και το Ναυτικό Μουσείο Χίου να δέχεται 111 απαντήσεις «πολύ» και «πάρα πολύ» στους 150 επισκέπτες.

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση: *Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε ως προς τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσης των αντικειμένων;*

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση: *Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε ως προς τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσης των αντικειμένων; (ανά μουσείο)*

Τα ίδια ποσοστά καταγράφηκαν και στις ερωτήσεις σχετικά με το πόσο ικανοποιημένοι/ες έμειναν οι επισκέπτες από την πρόσβαση στο μουσείο (Παρ. Γ, Γ13), από την άνετη κίνησή τους μέσα στο μουσείο (Παρ. Γ, Γ14), από την εξυπηρέτηση του προσωπικού του μουσείου (Παρ. Γ, Γ15). Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ποσοστό του 28% των επισκεπτών που δεν βρήκε ενημερωτικό φυλλάδιο στα μουσεία, ενώ υπήρχε (Παρ. Γ, Γ16). Από όσους βρήκαν ενημερωτικό φυλλάδιο, περίπου το 34% δήλωσε ικανοποιημένο από «καθόλου» έως «μέτρια» (Παρ. Γ, Γ17). Αντίστοιχο ποσοστό, περίπου 31%, δήλωσε ικανοποιημένο από «καθόλου» έως «μέτρια» για το εντοίχιο πληροφοριακό υλικό (Παρ. Γ, Γ18).

Υψηλό παρουσιάζεται το ποσοστό του 77,66% των επισκεπτών που ξεναγήθηκε (Παρ. Γ, Γ19). Από αυτούς το 50% ξεναγήθηκε από το προσωπικό του μουσείου (Παρ. Γ, Γ20) και από αυτούς το 85% δήλωσε «πολύ» και «πάρα πολύ» ικανοποιημένο. Στην τελευταία ερώτηση, το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών συγκεντρώνει και πάλι τις πιο θετικές κρίσεις, αφού 96 στους 100 επισκέπτες απαντούν δήλωσε «πολύ» και «πάρα πολύ» ικανοποιημένο (Παρ. Γ, Γ21).

Η πλειονότητα των επισκεπτών, δηλαδή 228 στο σύνολο των 305, δεν συμμετείχαν σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ενώ 56 συμμετείχαν (Παρ. Γ, Γ22). Από αυτούς που συμμετείχαν σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα 1 μόνο επισκέπτης ικανοποιήθηκε λίγο, 13 μέτρια, 30 πολύ και 12 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ23). Ως προς τη διάταξη και τον τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων, 6 μόνο δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου, 7 ικανοποιήθηκαν λίγο, 62 μέτρια, 112 πολύ και 87 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ24). Σχετικά με το τμήμα της έκθεσης ή το έκθεμα που προκάλεσε το ενδιαφέρον τους, δεν δόθηκε καμία απάντηση στα ερωτηματολόγια του Μουσείου Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης. Στα ερωτηματολόγια από τα Ναυτικά Μουσεία Χίου και Οινουσσών διατυπώθηκαν απαντήσεις, που αναφέρονταν σε ποικιλία εκθεμάτων, κυρίως των πιο εμβληματικών του εκάστοτε μουσείου (Παρ. Γ, Γ25).

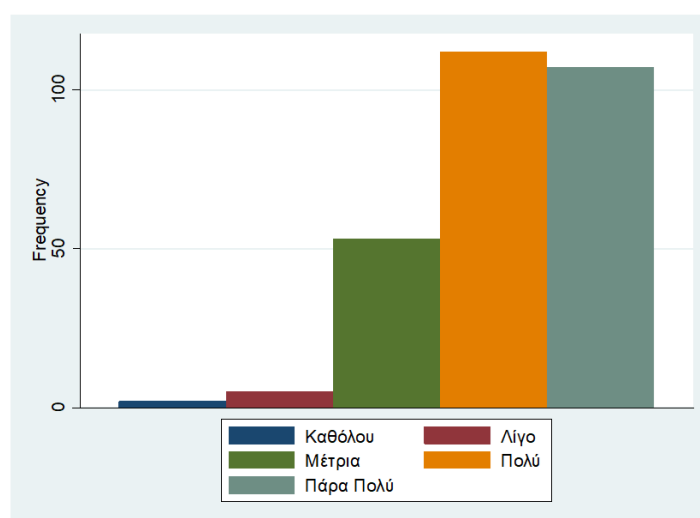
Στο σύνολο των επισκεπτών, το 33,57% περιηγήθηκε στο μουσείο για ψυχαγωγικούς λόγους, το 31,41% για ενημέρωση και συλλογή εξειδικευμένων πληροφοριών, το 8,30% για συνάντηση με φίλους, το 30,32% για την απόκτηση μίας σημαντικής μουσειακής εμπειρίας, το 58,84% για την εξοικείωση με τη ναυτική παράδοση, το 38,27% για την κατανόηση της αξίας της πολιτισμικής κληρονομιάς, το 30,32% για τη συνειδητοποίηση στοιχείων παρελθόντος και το 29,24% για την επαφή με τις ρίζες και την καλύτερη κατανόηση της ταυτότητάς τους (Παρ Γ. Γ26).

Από τις απαντήσεις των επισκεπτών διαφαίνεται ως κυρίαρχο στοιχείο η συμβολή της επίσκεψής τους στην εξοικείωση με τη ναυτική παράδοση. Όμως, δεν καταφέρνει αυτό να επηρεάσει θετικά και τη γνώμη τους για τη συμβολή της επίσκεψής τους στην κατανόηση της πολιτισμικής κληρονομιάς, τη συνειδητοποίηση στοιχείων του παρελθόντος και την επαφή με τις ρίζες τους. Αυτό σημαίνει ότι η επίσκεψη παραμένει σε ένα επιφανειακό επίπεδο και δεν εξελίσσεται σε μία ουσιαστικότερη μουσειακή εμπειρία.

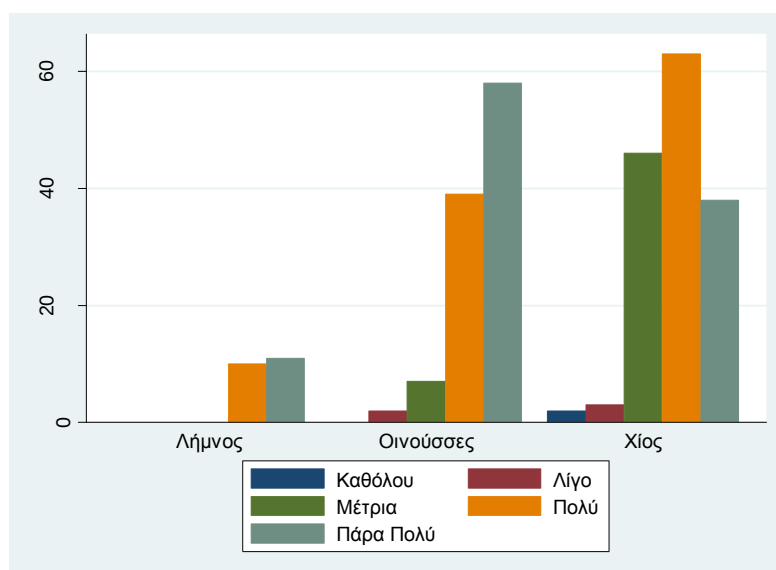
Το πολύ χαμηλό ποσοστό στην αναγνώριση του μουσείου ως σημείου συνάντησης με φίλους έρχεται σε αντίθεση με το υψηλό ποσοστό της επίσκεψης στο μουσείο με άλλα άτομα, όπως φάνηκε σε προηγούμενη ερώτηση. Ενώ, λοιπόν, το 90% επισκέφθηκε τα μουσεία με φίλους ή με ομαδική επίσκεψη, δεν θεωρεί ότι συνέβαλε η επίσκεψή τους στην επικοινωνία μεταξύ τους,

προφανώς γιατί δεν υπήρξε διάδραση μεταξύ της ομάδας, αλλά λειτούργησε κυρίως ως μια παρατήρηση των εκθεμάτων, χωρίς διάλογο και ανταλλαγή απόψεων. Σε αυτό το χαμηλό ποσοστό συμβάλλει και η απουσία καφέ ή κάποιου χώρου συνάντησης και χαλάρωσης των επισκεπτών.

Στο σύνολο των επισκεπτών, 2 δεν συμφωνούν ότι το μουσείο συμβάλλει στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς, 5 ότι συμβάλλει λίγο, 53 μέτρια, 112 πολύ και 107 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ27). Το ποσοστό στη συγκεκριμένη ερώτηση που δήλωσε «πολύ» και «πάρα πολύ» είναι υψηλό, και συνάδει με το ποσοστό 38,27% που δήλωσε σε προηγούμενη ερώτηση ότι η επίσκεψή τους συνέβαλε στην κατανόηση της αξίας της πολιτισμικής κληρονομιάς, δεδομένου ότι αυτή η ερώτηση ήταν πολλαπλής επιλογής, οπότε επέλεξαν αυτήν την απάντηση μεταξύ περισσότερων επιλογών. Αξίζει, επίσης, να παρατηρηθεί η αυξημένη αξιολόγηση «μέτριας» συμβολής του Ναυτικού Μουσείου Χίου, μαζί με τη μειωμένη «μέτρια» αξιολόγηση των Οινουσών, καθώς επίσης και η αυξημένη για τις Οινούσσες και η μειωμένη για τη Χίο αξιολόγηση «πάρα πολύ» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες (Παρ. Γ, Γ31).

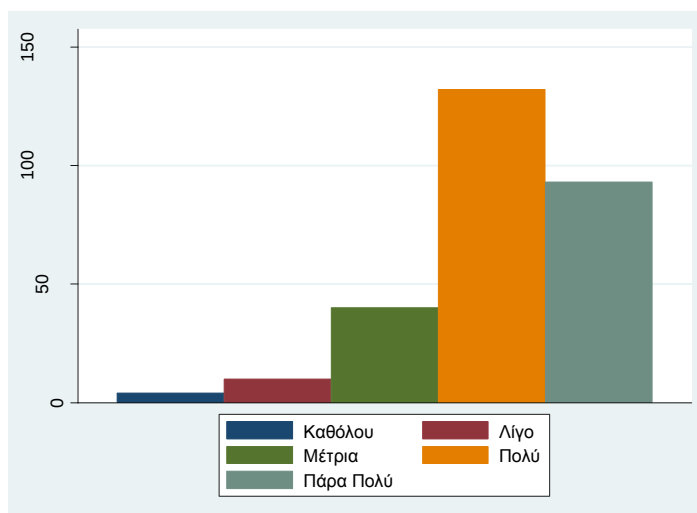

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Πιστεύετε ότι το μουσείο που επισκεφθήκατε συμβάλλει στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς;

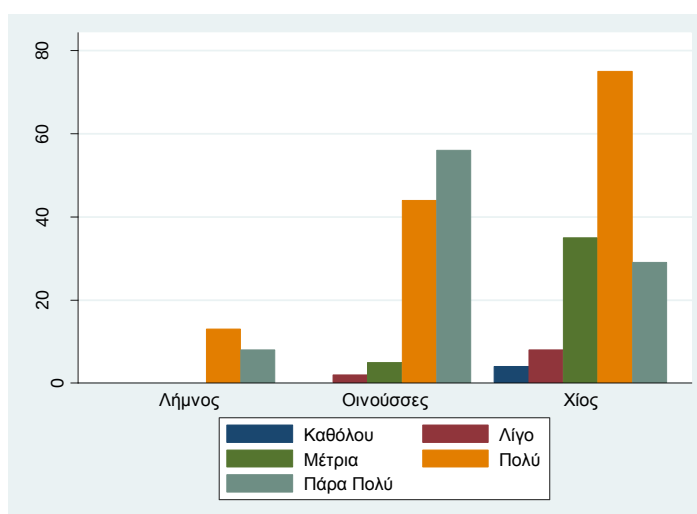

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Πιστεύετε ότι το μουσείο που επισκεφθήκατε συμβάλλει στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς; (ανά μουσείο)

Στο σύνολο των επισκεπτών, 4 δεν συμφωνούν ότι το μουσείο συμβάλλει στην αντίληψη της ναυτικής παράδοσης, 10 ότι συμβάλλει λίγο, 40 μέτρια, 132 πολύ και 93 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ28). Το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό θετικών απαντήσεων σε αυτήν την ερώτηση ήταν αναμενόμενο, με δεδομένο ότι ήταν η βασική επιλογή των επισκεπτών σε προηγούμενη ερώτηση πολλαπλής επιλογής σχετικά με την κύρια θετική επίδραση που είχε η μουσειακή τους περιήγηση. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αυξημένη αξιολόγηση «πάρα πολύ» των Οινουσών, μαζί με τη μειωμένη «πάρα πολύ» αξιολόγηση της Χίου, καθώς επίσης και η αυξημένη για τη Χίο και η μειωμένη για τις Οινούσσες αξιολόγηση «μέτρια» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες (Παρ. Γ, Γ32).

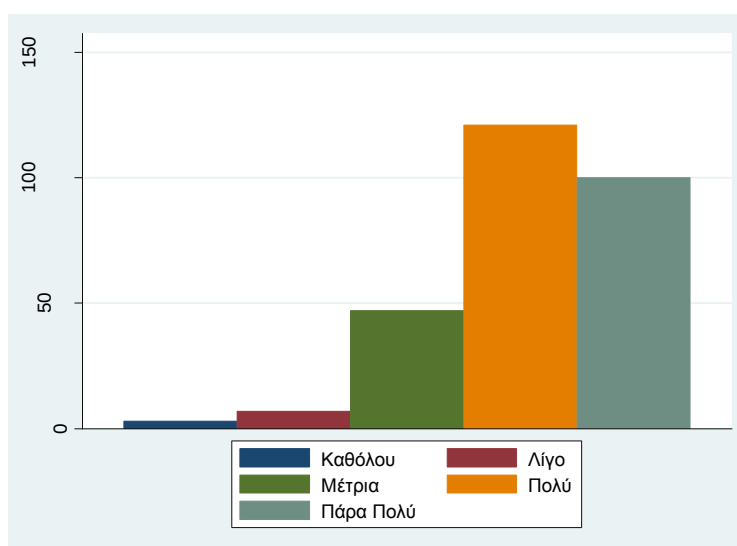

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε καλύτερα τη ναυτική παράδοση του τόπου;

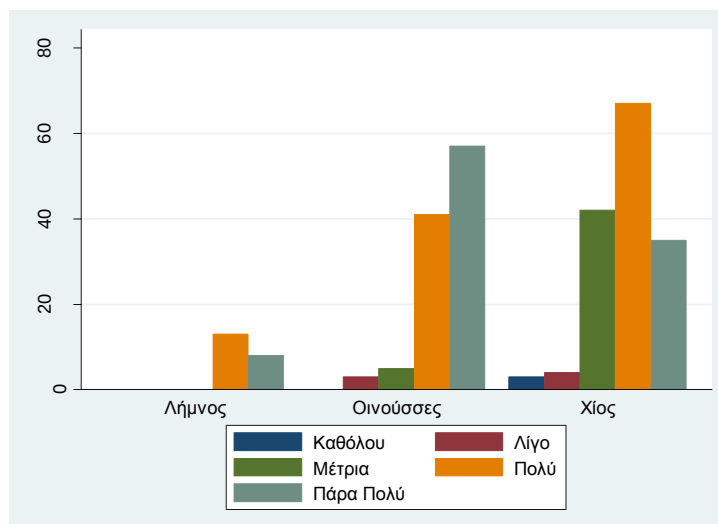

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε καλύτερα τη ναυτική παράδοση του τόπου; (ανά μουσείο)

Στο σύνολο των επισκεπτών, 3 δεν συμφωνούν ότι το μουσείο συμβάλλει στην αντίληψη ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς, 7 ότι συμβάλλει λίγο, 47 μέτρια, 121 πολύ και 100 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ29). Στη συγκεκριμένη ερώτηση διερευνάται αν οι επισκέπτες έχουν αντιληφθεί τη ναυτική παράδοση ως βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς. Το θετικό ποσοστό των απαντήσεων ήταν αναμενόμενο με βάση τις προηγούμενες ερωτήσεις, όμως το ποσοστό περίπου 20%, που απάντησε από «λίγο» έως «μέτρια», δεν είναι αμελητέο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και εδώ η αυξημένη αξιολόγηση «μέτρια» της Χίου, μαζί με τη μειωμένη αξιολόγηση «μέτρια» των Οινουσσών, καθώς επίσης και η αυξημένη για τις Οινούσσες και η μειωμένη για τη Χίο αξιολόγηση «πάρα πολύ» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες (Παρ. Γ, Γ33).

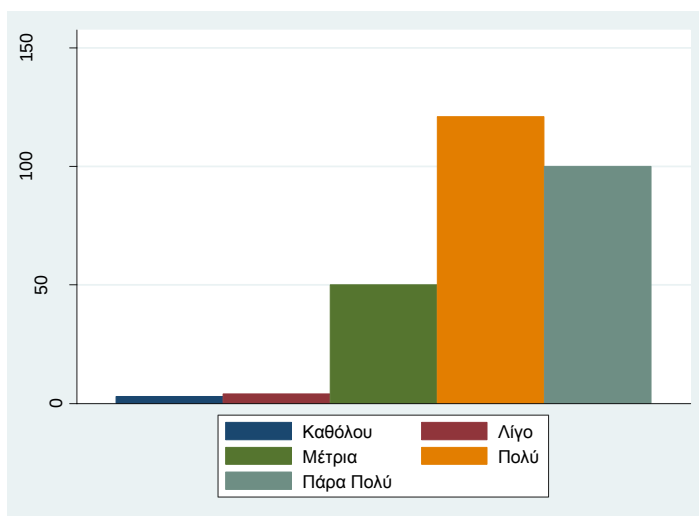

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
*Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί
βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς;*

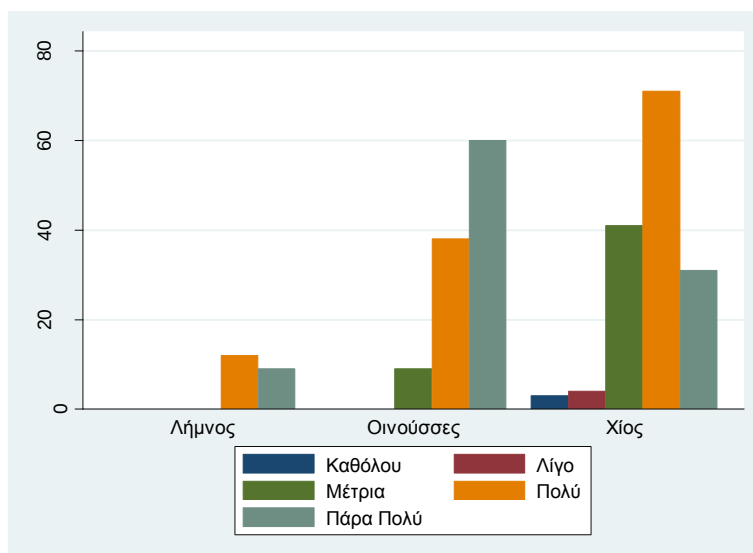

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς; (ανά μουσείο)

Στο σύνολο των επισκεπτών, 3 δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από την περιήγηση στο μουσείο, 4 ικανοποιήθηκαν λίγο, 50 μέτρια, 121 πολύ και 100 πάρα πολύ (Παρ. Γ, Γ30). Η συνολικά θετική εκτίμηση της επίσκεψης στα μουσεία είναι εμφανής, αλλά και εδώ δεν πρέπει να υποτιμηθεί το περίπου 20% που απάντησε από «λίγο» έως «μέτρια». Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αυξημένη αξιολόγηση «πάρα πολύ» των Οινουσών, μαζί με τη μειωμένη αξιολόγηση «πάρα πολύ» της Χίου, καθώς επίσης και η αυξημένη για τη Χίο και η μειωμένη τις Οινούσσες για αξιολόγηση «μέτρια» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες (Παρ. Γ, Γ34).

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε από την επίσκεψή σας στο μουσείο συνολικά;

Διάγραμμα αποτύπωσης του ποσοστού απαντήσεων στην ερώτηση:
Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε από την επίσκεψή σας στο μουσείο συνολικά;
 (ανά μουσείο)

Στην τελευταία ερώτηση ζητήθηκε από τους επισκέπτες να διατυπώσουν, εάν το επιθυμούσαν, κάποια πρόταση για τη βελτίωση της μουσειακής εμπειρίας. Για αυτήν την ερώτηση δεν δόθηκε καμία απάντηση στα ερωτηματολόγια του Μουσείου Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης. Στα ερωτηματολόγια από τα Ναυτικά Μουσεία Χίου και Οινουσσών διατυπώθηκαν προτάσεις, που αναφέρονταν κυρίως στην ανάγκη αναβάθμισης των χώρων, την αξιοποίηση τεχνολογικών εφαρμογών, την οργάνωση εκδηλώσεων και την εξασφάλιση προσβασιμότητας για ΑμΕΑ (Παρ. Γ, Γ35).

4.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου

Δυνατά σημεία:

- η μοναδικότητα των εκθεμάτων του και η έμφαση στην σπογγαλιεία
- η άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία
- η παρουσία του σε ένα χωριό ακριτικού νησιού
- η θέση του πολύ κοντά στο αεροδρόμιο
- το πολύ χαμηλό εισιτήριο εισόδου
- η ισχυρή επιστημονική τεκμηρίωση των συλλογών του κατά τη φάση της δημιουργίας του
- η αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων
- η προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ

Αδύνατα σημεία:

- η έλλειψη πόρων, αφού καλύπτονται τα έξοδά του από τον Δήμο Λήμνου
- η αδυναμία να παραμείνει ανοικτό καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
- η απόσταση 23 χιλιομέτρων από τη Μύρινα, την πρωτεύουσα του νησιού

- η απουσία μόνιμου και εξειδικευμένου προσωπικού (τους θερινούς μήνες απασχολείται μόνο ένας συμβασιούχος υπάλληλος του Δήμου)
- η απουσία εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- η μη σταθερή προβολή και παρουσίαση προς τους επίδοξους επισκέπτες
- κατά τη χειμερινή περίοδο δεν είναι εφικτή η τηλεφωνική επικοινωνία και η επαφή με τους Υπευθύνους του μουσείου πραγματοποιείται μέσω του Δήμου
- η έλλειψη χώρων για εκδηλώσεις ή για αναψυχή των επισκεπτών

Ευκαιρίες:

- η αξιοποίηση της τουριστικής κίνησης στο νησί
- η επιδίωξη ένταξης και σε νέα προγράμματα άντλησης πόρων και η εξασφάλιση της βιωσιμότητας
- η δημιουργία θέσεων εργασίας με τη λειτουργία του μουσείου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
- η οργάνωση εκδηλώσεων ποικίλης θεματολογίας που ενδιαφέρει την τοπική κοινωνία
- η ανάπτυξη συνεργειών με άλλους πολιτιστικούς φορείς του νησιού, αλλά και με την υπόλοιπη ελληνική και διεθνή κοινότητα
- η χρήση του διαδικτύου για τις ανωτέρω δράσεις, αλλά και για την προβολή του μουσείου
- η επαναλειτουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Απειλές:

- ο περιορισμένος αριθμός των κατοίκων του νησιού, με αποτέλεσμα τον μειωμένο αριθμό επισκεπτών εκτός των θερινών μηνών
- η αίσθηση των κατοίκων της περιοχής ότι, αν επισκεφθούν άπαξ το μουσείο, δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να το επισκεφθούν ξανά
- η οικονομική δυσπραγία του Δήμου Λήμνου, που έχει αναλάβει την κάλυψη των εξόδων του μουσείου

Το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου, αν και βρίσκεται σε ένα ακριτικό νησί, παρουσιάζει δυνατά σημεία. Η μοναδικότητα των εκθεμάτων του, που εστιάζουν στις ρίζες του χωριού στη Μικρά Ασία, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Επίσης, η έμφαση στην σπογγαλιεία συναντάται μόνο στα Ναυτικά Μουσεία Καλύμνου και Σύμης. Η άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία είναι σημαντική, καθώς μάλιστα βρίσκεται σε ένα χωριό ακριτικού νησιού, οπότε κάθε πολιτιστική δράση είναι πολύτιμη. Η θέση του πολύ κοντά στο αεροδρόμιο και εξασφαλίζει την άνετη πρόσβαση των επισκεπτών, ενώ και το πολύ χαμηλό εισιτήριο εισόδου αποτελεί κίνητρο για τους επισκέπτες. Η επιστημονική τεκμηρίωση των συλλογών του κατά τη φάση της δημιουργίας του εξασφάλισε ένα στέρεο υπόβαθρο στην παρουσίαση των εκθεμάτων. Σημαντική στάθηκε και η αξιοποίηση του προγράμματος ΕΣΠΑ 2007-2013, μέσω της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, και πιο συγκεκριμένα στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013» για την αναβάθμιση της έκθεσης και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών. Τέλος, η προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ ανταποκρίνεται στα αιτήματα των καιρών.

Ως βασικό αδύνατο σημείο του μουσείου αρχικά είναι η έλλειψη πόρων, αφού τα έξοδά του καλύπτονται από τον Δήμο Λήμνου και είναι γνωστά τα οικονομικά προβλήματα που έχουν οι Δήμοι στην παρούσα φάση. Από αυτήν τη διαπίστωση γίνεται κατανοητή και η αδυναμία του μουσείου να παραμείνει ανοικτό καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, αφού απουσιάζει το μόνιμο προσωπικό. Μόνο κατά τους θερινούς μήνες απασχολείται μία συμβασιούχος υπάλληλος του Δήμου, η οποία δεν είναι εξειδικευμένη σε μουσειακά θέματα. Το μουσείο απέχει 23 χιλιόμετρα από τη Μύρινα, την πρωτεύουσα της Λήμνου, στοιχείο που πιθανόν να αποτρέψει την επίσκεψη σε αυτό. Απουσιάζουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τους χειμερινούς μήνες λειτουργεί μόνο με προσunenνόηση για τα σχολεία ή τυχόν επισκέπτες που θέλουν να το επισκεφθούν. Δεν παρατηρούνται σταθερή προβολή και παρουσίαση προς τους επίδοξους επισκέπτες, αφού δεν γνωρίζουν πότε ακριβώς λειτουργεί το μουσείο. Μάλιστα, κατά τη χειμερινή περίοδο δεν είναι εφικτή η τηλεφωνική επικοινωνία και ο επισκέπτης θα πρέπει να έρθει σε επαφή με κάποιον υπάλληλο του Δήμου Λήμνου. Στο μουσείο δεν υπάρχουν χώροι για εκδηλώσεις ή για την αναψυχή και την ξεκούραση των επισκεπτών, οπότε η επίσκεψη εξαντλείται στην περιήγηση στα εκθέματα.

Οι ευκαιρίες που αναγνωρίζονται αφορούν στην αξιοποίηση της τουριστικής κίνησης στο νησί. Είναι σημαντικό για να επιτευχθεί η βιωσιμότητα του μουσείου να επιδιωχθεί, όπως συνέβη σε προηγούμενη φάση, η ένταξή του σε προγράμματα εξασφάλισης πόρων. Σε περίπτωση που θα λειτουργεί το μουσείο καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, θα δημιουργηθούν θέσεις εργασίας για

τους κατοίκους του νησιού. Με την οργάνωση εκδηλώσεων ποικίλης θεματολογίας, που θα ενδιαφέρουν την τοπική κοινωνία, θα προκαλέσει τη συμμετοχή της. Με την ανάπτυξη συνεργειών με άλλους πολιτιστικούς φορείς του νησιού, αλλά και με την υπόλοιπη ελληνική και διεθνή κοινότητα, θα επιτευχθεί ο στόχος της εξωστρέφειας. Επίσης, η χρήση του διαδικτύου για τις ανωτέρω δράσεις, αλλά και για την προβολή του μουσείου, θεωρείται απαραίτητη. Ενώ στο παρελθόν πραγματοποιούνταν εκπαιδευτικά προγράμματα, σήμερα δεν λειτουργούν. Μία τέτοια προσπάθεια θα προσέλκυε τους επισκέπτες να επισκεφθούν το μουσείο, ακόμη κι αν το έχουν ήδη επισκεφθεί μία φορά.

Οι απειλές που αντιμετωπίζει συνίστανται αρχικά στον περιορισμένο αριθμό των κατοίκων του νησιού, με αποτέλεσμα τον μειωμένο αριθμό επισκεπτών εκτός των θερινών μηνών. Η πεποίθηση των κατοίκων της περιοχής ότι, αν επισκεφθούν άπαξ το μουσείο, δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να το επισκεφθούν ξανά, δεν τους κινητοποιεί για να επανέλθουν σε αυτό. Η οικονομική δυσπραγία των Δήμων μειώνει τη δυναμική του μουσείου.

Ναυτικό Μουσείο Οινουσών

Δυνατά σημεία:

- η διαχρονία της ναυτικής δραστηριότητας
- το μοναδικό μουσείο στο νησί των Οινουσών
- η άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία και τους πολιτιστικούς φορείς της
- η παρουσία του σε ένα ακριτικό νησί
- το πολύ χαμηλό εισιτήριο εισόδου
- η καθημερινή λειτουργία του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
- η κάλυψη των εξόδων του από ένα σταθερό κεφάλαιο
- τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται
- η αίθουσα εκδηλώσεων «Μαρίας Παντελή Λαιμού»

Αδύνατα σημεία:

- το ακριτικό της περιοχής
- η δυσκολία στη συγκοινωνία με πλοία, ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες
- η μη σταθερή προβολή και παρουσίαση προς τους επίδοξους επισκέπτες
- η έλλειψη ισότοπου
- η απουσία χρήσης νέων τεχνολογικών εφαρμογών
- η μη προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ
- η απουσία χώρου καφέ

Ευκαιρίες:

- η αξιοποίηση της τουριστικής κίνησης στο νησί
- η επιδίωξη ένταξης σε προγράμματα για αναβάθμισή του
- η οργάνωση εκδηλώσεων ποικίλης θεματολογίας που θα ενδιαφέρει την τοπική κοινωνία
- η ανάπτυξη συνεργειών με άλλους πολιτιστικούς φορείς του νησιού, αλλά και με την υπόλοιπη ελληνική και διεθνή κοινότητα
- η λειτουργία στο νησί ΑΕΝ Πλοιάρχων
- η χρήση του διαδικτύου για τις ανωτέρω δράσεις, αλλά και για την προβολή του μουσείου
- η προβολή του μουσείου θα βοηθούσε στην ανάδειξη ενός ακριτικού σημείου της Ελλάδας

Απειλές:

- ο περιορισμένος αριθμός των κατοίκων του νησιού, οπότε και ο μειωμένος αριθμός επισκεπτών εκτός των θερινών μηνών
- η πεποίθηση των κατοίκων της περιοχής ότι, αν επισκεφθούν άπαξ το μουσείο, δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να το επισκεφθούν ξανά
- η απουσία εξειδικευμένου προσωπικού για να καλύψει τις σύγχρονες μουσειακές λειτουργίες

Ως δυνατό σημείο του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών αναγνωρίζεται αρχικά η διαχρονία της ναυτικής δραστηριότητας του νησιού. Είναι το μοναδικό μουσείο στο νησί των Οινουσσών, οπότε ο επισκέπτης του νησιού θα έχει την επιθυμία να το επισκεφθεί. Έχει άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία και τους πολιτιστικούς φορείς της. Η παρουσία του σε ένα ακριτικό νησί τού δίνει τη δυνατότητα να το εκπροσωπήσει. Το πολύ χαμηλό εισιτήριο εισόδου και η καθημερινή λειτουργία του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους αποτελούν κίνητρα για την επίσκεψή του. Η κάλυψη των εξόδων του από ένα σταθερό κεφάλαιο εξασφαλίζει την ομαλή του λειτουργία. Το μουσείο παρουσιάζει ένα σταθερό ενδιαφέρον για τη λειτουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία μάλιστα τα ανανεώνει συνεχώς. Ήδη τον τελευταίο καιρό έχουν προστεθεί τρία νέα προγράμματα. Τέλος, η αίθουσα «Μαρίας Παντελή Λαιμού», που βρίσκεται στο ίδιο κτήριο, δίνει τη δυνατότητα στο μουσείο να οργανώσει ποικίλες εκδηλώσεις.

Αδύνατα σημεία είναι το ακριτικό της περιοχής και η δυσκολία στη συγκοινωνία με πλοία, ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες. Η μη σταθερή προβολή και παρουσίαση προς τους επίδοξους επισκέπτες και η έλλειψη ιστότοπου δεν προβάλλουν το μουσείο με δυναμικό τρόπο. Στο μουσείο επικρατεί μία στατική έκθεση των αντικειμένων, χωρίς την αξιοποίηση νέων τεχνολογικών εφαρμογών που θα βοηθούσαν την πιο ελκυστική παρουσίασή τους. Η μη προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ μειώνει την αίσθηση κοινωνικής ευαισθησίας. Δεν διαθέτει χώρο καφέ, οπότε οι επισκέπτες δεν μπορούν να μείνουν περισσότερο χρόνο στο μουσείο μετά την περιήγησή τους.

Υπάρχουν, όμως, ευκαιρίες που θα πρέπει να αξιοποιηθούν, όπως η τουριστική κίνηση στο νησί. Η επιδίωξη ένταξης σε προγράμματα για την αναβάθμισή του, και κυρίως όσον αφορά την τεχνολογική του ανανέωση, θα έδινε έναν θετικό τόνο στη συνολική λειτουργία του. Με την οργάνωση εκδηλώσεων ποικίλης θεματολογίας, που θα ενδιαφέρουν την τοπική κοινωνία, μπορεί να λειτουργήσει ως κύτταρο πολιτισμού σε μία ακριτική περιοχή. Η ανάπτυξη συνεργειών με άλλους πολιτιστικούς φορείς του νησιού, αλλά και με την υπόλοιπη ελληνική και διεθνή κοινότητα, καθώς και την ΑΕΝ Πλοιάρχων, θα αναδείξει τον ρόλο του. Με τη χρήση του διαδικτύου για τις ανωτέρω δράσεις, αλλά και για την προβολή του μουσείου, θα αντιμετωπιστεί το ζήτημα της απομόνωσης, λόγω της γεωγραφικής του θέσης. Με δεδομένη την ιδιαίτερη γεωγραφική θέση των Οινουσσών, η προβολή του μουσείου θα βοηθούσε στην ανάδειξη ενός ακριτικού σημείου της Ελλάδας.

Απειλές που καταγράφονται είναι ο περιορισμένος αριθμός των κατοίκων του νησιού, οπότε και ο μειωμένος αριθμός επισκεπτών εκτός των θερινών μηνών, καθώς και η πεποίθηση των κατοίκων της περιοχής ότι, αν επισκεφθούν άπαξ το μουσείο, δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να το επισκεφθούν ξανά. Παρά τη σημαντική προσπάθεια των υπευθύνων του μουσείου, η απουσία εξειδικευμένου προσωπικού για να καλύψει τις σύγχρονες μουσειακές ανάγκες δυσκολεύει την ανανέωσή του.

Ναυτικό Μουσείο Χίου

Δυνατά σημεία:

- η μοναδικότητα των εκθεμάτων του
- η άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία
- η φήμη της Χίου ως σημαντικού ναυτότοπου
- η παρουσία του σε κεντρικό σημείο της πόλης της Χίου
- το κτήριο αποτελεί μοναδικό δείγμα αρχοντικού караβοκύρηδων
- η κάλυψη των εξόδων του από την οικογένεια που το συντηρεί
- η λειτουργία του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους
- το πολύ χαμηλό εισιτήριο εισόδου
- η σημαντική βιβλιοθήκη του μουσείου
- η δυνατότητα να οργανωθούν σε αυτό συνέδρια ή άλλου είδους εκδηλώσεις

Αδύνατα σημεία:

- το περιορισμένο ωράριο λειτουργίας του μόνο τα πρωινά και η μη λειτουργία του τις αργίες και τις Κυριακές
- η απουσία χώρου στάθμευσης, καθώς η περιοχή γύρω από αυτό χαρακτηρίζεται από τα στενά παραδοσιακά σοκάκια της πόλης
- η μη προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ

- η απουσία χώρου καφέ

Ευκαιρίες:

- η αξιοποίηση της τουριστικής κίνησης στο νησί
- η επιδίωξη ένταξης σε προγράμματα
- η οργάνωση εκδηλώσεων ποικίλης θεματολογίας που θα ενδιαφέρουν την τοπική κοινωνία
- η ανάπτυξη συνεργειών με άλλους πολιτιστικούς φορείς του νησιού, αλλά και με την υπόλοιπη ελληνική και διεθνή κοινότητα
- η παρουσία στο νησί Πανεπιστημιακών Σχολών και ΑΕΝ Μηχανικών

Απειλές:

- οι μειωμένοι επισκέπτες εκτός των θερινών μηνών
- η πεποίθηση των κατοίκων της περιοχής ότι, αν επισκεφθούν άπαξ το μουσείο, δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να το επισκεφθούν ξανά
- η μειωμένη χρήση των νέων τεχνολογικών εφαρμογών

Τα δυνατά σημεία του Ναυτικού Μουσείου Χίου εντοπίζονται αρχικά στη μοναδικότητα των εκθεμάτων του και στην άμεση σχέση με την τοπική κοινωνία. Η φήμη της Χίου ως σημαντικού ναυτότοπου λειτουργεί ως κίνητρο για τους επισκέπτες του νησιού να επισκεφθούν ένα Ναυτικό Μουσείο. Η παρουσία του σε κεντρικό σημείο της πόλης της Χίου βοηθά στην εύκολη πρόσβαση. Το κτήριο αποτελεί μοναδικό δείγμα αρχοντικού караβοκύρηδων, το οποίο από μόνο του αξίζει την επίσκεψη. Η κάλυψη των εξόδων του από την οικογένεια που το συντηρεί, εξασφαλίζει την ομαλή λειτουργία του, η οποία διατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Το πολύ χαμηλό εισιτήριο εισόδου δεν αποτρέπει τους επισκέπτες για λόγους οικονομικούς. Η βιβλιοθήκη διαθέτει σημαντικά ναυτιλιακά έγγραφα, που είναι πολύτιμα για όποιον ενδιαφέρεται για ανάλογα θέματα. Τέλος, υπάρχει η δυνατότητα να οργανωθούν στον χώρο του μουσείου συνέδρια ή άλλου είδους εκδηλώσεις.

Τα αδύνατα σημεία είναι το περιορισμένο ωράριο λειτουργίας του μόνο τα πρωινά και η μη λειτουργία του τις αργίες και τις Κυριακές. Η απουσία χώρου στάθμευσης, καθώς η περιοχή γύρω από αυτό χαρακτηρίζεται από τα στενά παραδοσιακά σοκάκια της πόλης, και η μη

προσβασιμότητα σε ΑμΕΑ λειτουργούν ανασταλτικά για την επίσκεψή του από ορισμένες ομάδες πληθυσμού. Το μουσείο δεν διαθέτει χώρο αναψυχής για τους επισκέπτες.

Ευκαιρίες για περαιτέρω ανάπτυξη του μουσείου μπορούν να αναζητηθούν στην αξιοποίηση της τουριστικής κίνησης στο νησί, η οποία παρατηρείται όχι μόνο τους θερινούς μήνες. Αν και δεν αντιμετωπίζει άμεσα οικονομικά ζητήματα, η επιδίωξη ένταξης σε προγράμματα θα συμβάλει στην αναβάθμισή του. Η οργάνωση εκδηλώσεων ποικίλης θεματολογίας, που θα ενδιαφέρουν την τοπική κοινωνία, και η ανάπτυξη συνεργειών με άλλους πολιτιστικούς φορείς του νησιού, αλλά και με την υπόλοιπη ελληνική και διεθνή κοινότητα, θα τόνωναν την εξωστρέφειά του. Σε αυτό μπορεί να συμβάλει και η συνεργασία με τις Πανεπιστημιακές Σχολές που λειτουργούν στο νησί και την ΑΕΝ Μηχανικών.

Οι απειλές που αντιμετωπίζει αφορούν κυρίως στον περιορισμένο αριθμό των κατοίκων του νησιού, οπότε και των επισκεπτών εκτός των θερινών μηνών. Η αίσθηση των κατοίκων της περιοχής ότι, αν επισκεφθούν άπαξ το μουσείο, δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να το επισκεφθούν ξανά, επιτείνει αυτό το πρόβλημα. Η μειωμένη χρήση των τεχνολογικών εφαρμογών δεν δίνει στον επισκέπτη την αίσθηση της ανανέωσης, οπότε δεν προκαλεί και το ενδιαφέρον του να επισκεφθεί ξανά το μουσείο.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα μουσεία λειτουργούν ως θεματοφύλακες της πολιτισμικής παράδοσης και συμβάλλουν με καθοριστικό τρόπο στην ανάδειξη της ταυτότητας ενός τόπου. Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης, και συγκεκριμένα τα Μουσεία της Διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, μπορούν να αξιοποιήσουν τη ναυτική και ναυτιλιακή παράδοση και ιστορία της περιοχής, προκειμένου να αποτελέσουν τόπους προστασίας και ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η έννοια της τελευταίας από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 διευρύνθηκε και, εκτός από τα υλικά τεκμήρια του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, ενσωμάτωσε και άυλα στοιχεία, όπως πρακτικές, γνώσεις, εκφράσεις κ.ά. (Desvallées & Mairesse 2010, 75). Υπό αυτό το πρίσμα κρίνεται σημαντικό να αναδεικνύεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερο φάσμα του παρελθόντος και των δραστηριοτήτων του ανθρώπου, όπως αυτών που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Αυτό βέβαια έχει ως προϋπόθεση να ανταποκριθούν πλήρως στα κριτήρια που θέτει το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων για τους μουσειακούς οργανισμούς και να έχουν τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα τους επιτρέψουν να αποκτήσουν τον τίτλο του «Αναγνωρισμένου από το κράτος Μουσείου». Τα πιστοποιημένα μουσεία έχουν περισσότερες ευκαιρίες να ενταχθούν σε προγράμματα χρηματοδότησης και να αναπτύξουν συνεργασίες με άλλες χώρες. Όταν φέρουν ειδικό σήμα αναγνώρισης, κατέχουν πολλαπλά προνόμια, όπως η προτεραιότητα συμμετοχής σε επιμορφωτικά σεμινάρια και η προβολή/συμπερίληψη σε μεγάλους ταξιδιωτικούς οδηγούς. (<https://www.culture.gr/el/service/SitePages/view.aspx?ilD=2807>).

Η ύπαρξη των μουσείων έχει θετικό πρόσημο για τον επισκέπτη, ο οποίος αποτελεί πλέον το κέντρο βάρους τους, υπερβαίνοντας σε ενδιαφέρον τα αντικείμενα και τις πληροφορίες (Γκαζή 2003β, 3). Αυτός έρχεται σε επαφή με τη ναυτική παράδοση του τόπου. Διαμορφώνει μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτόν και αντιλαμβάνεται την ιστορία του. Κατά συνέπεια, τα Ναυτικά Μουσεία, όπως και όλα τα μουσεία βέβαια, έχουν μία πραγματική επίδραση επί του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνεται ο επισκέπτης την ταυτότητα μιας κοινότητας και διαμορφώνει μια θετική εικόνα για αυτήν (Onciouli 2015, 18).

Για αυτόν τον λόγο καλό είναι να αποφεύγεται η σκηνοθετημένη και εξιδανικευμένη απεικόνιση της ναυτοσύνης, αποκομμένη από το πολιτικό και κοινωνικό της πλαίσιο (Hicks 2001, 161). Περισσότερο ενδιαφέρουσα κρίνεται η ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης, ακόμη και με τις πιθανές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι άνθρωποι που ασχολούνταν με τη ναυτοσύνη, με τις

συγκρούσεις ή και τις απογοητεύσεις που βίωναν, ώστε ο επισκέπτης να κατανοήσει ουσιαστικά το ναυτικό παρελθόν, ακόμη κι αν δεν διαθέτει ανάλογες εμπειρίες. Τα εκθέματα ως απτά υπολείμματα συντελούν στο να γίνει πιστευτό το παρελθόν (Γκαζή 2012, 241) και να διαμορφωθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτό, με την προϋπόθεση βέβαια ότι δεν θα καλλιεργείται η ερμηνεία του με συγκεκριμένο ιδεολογικό προσανατολισμό.

Ως προς το βασικό ζητούμενο της εργασίας για τη συμβολή των Ναυτικών Μουσείων και των Φορέων Ναυτικής Παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς, η τελική αποτίμηση τόσο των συνεντευξιζόμενων όσο και των ερωτώμενων επισκεπτών είναι θετική. Πιο συγκεκριμένα, όλοι οι υπεύθυνοι μουσείων και φορέων (Παρ. Α, Α4-Α10) και ένα ποσοστό κοντά στο 80% των ερωτώμενων (Παρ. Γ, Γ27) θεωρούν ότι τα Ναυτικά Μουσεία συμβάλλουν στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Κοινός τόπος στις συνεντεύξεις των Υπευθύνων είναι η αναφορά στη ναυτική ιστορία της Ελλάδας, και ειδικότερα του τόπου τους, καθώς και η ακμάζουσα ναυτιλιακή δραστηριότητα στη σύγχρονη εποχή. Αυτά τα στοιχεία θεωρούν ότι προβάλλονται μέσα από τις δράσεις τους και αναδεικνύουν την πολιτισμική κληρονομιά.

Παρόμοιο υψηλό ποσοστό καταγράφηκε στις απαντήσεις των επισκεπτών σχετικά με το κατά πόσο η επίσκεψη σε ένα Ναυτικό Μουσείο βοηθά στην κατανόηση της ναυτικής παράδοσης του τόπου (Παρ. Γ, Γ28). Ο συσχετισμός της ναυτικής παράδοσης με την πολιτισμική κληρονομιά, και μάλιστα ως βασικό της στοιχείο, αναδείχθηκε στις απαντήσεις των επισκεπτών σε ποσοστό περίπου 80% (Παρ. Γ, Γ29). Οι συνεντεύξεις με τους Υπευθύνους των μουσείων και των φορέων συγκλίνουν με αυτές τις διαπιστώσεις.

Ως προς τα τρία προαναφερθέντα ζητήματα, κατά τις συσχετίσεις μεταξύ των απαντήσεων των επισκεπτών (Παρ. Γ, Γ31-33) καταγράφηκε διαφορά στην κατανομή συχνοτήτων που κρίνεται στατιστικά σημαντική. Συγκεκριμένα, ενώ το ποσοστό των θετικών απαντήσεων («πολύ» και «πάρα πολύ») ήταν παρόμοιο μεταξύ των μουσείων, οι επισκέπτες του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών έδωσαν περισσότερες θετικές απαντήσεις στη βαθμίδα «πάρα πολύ» σε σχέση με τους επισκέπτες των άλλων μουσείων, και ειδικότερα με αυτούς του Ναυτικού Μουσείου Χίου. Αυτό μπορεί να καταγραφεί ως επιτυχής λειτουργία του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών, αν και διαφαίνεται μία γενικότερη τάση των επισκεπτών του εν λόγω μουσείου για πιο θετικά φορτισμένη τοποθέτηση.

Η δικτύωση με άλλα μουσεία ή Φορείς Ναυτικής Παράδοσης εντός της ελληνικής επικράτειας μπορεί να ενδυναμώσει όλους τους συμμετέχοντες, με σκοπό τη βέλτιστη προστασία και την ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης, καθώς και εν γένει της πολιτισμικής κληρονομιάς. Μία πρώτη στόχευση είναι η εξεύρεση συνεργειών με τα υπόλοιπα μουσεία, εάν υπάρχουν, στην περιοχή τους και με άλλους φορείς επιστήμης και πολιτισμού. Με αυτόν τον τρόπο θα καλλιεργηθούν σχέσεις με την υπόλοιπη κοινότητα και θα επικοινωνήσουν καλύτερα το έργο τους. Ταυτόχρονα είναι αναγκαία η συνεργασία σε μόνιμη βάση με τους αντίστοιχους φορείς πολιτισμού στην υπόλοιπη Ελλάδα. Τα Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων έχουν αναδείξει και έχουν στηρίξει μία τέτοια δυνατότητα.

Στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης, τα μουσεία όχι μόνο διατηρούν την ταυτότητα μίας κοινότητας, αλλά αποτελούν και σημείο αναφοράς της, οπότε έχουν ζωτικό ρόλο και για τη δημοκρατία (Golding 2009, 4). Ιδιαίτερα σε περιοχές της Περιφέρειας, όπως αυτής του Βορείου Αιγαίου, η ύπαρξη των υπό μελέτη μουσείων και φορέων συμβάλλει στη συνοχή των τοπικών κοινωνιών, αφού δράσεις γύρω από αυτά λειτουργούν ως αφορμή για να συναντηθούν οι κάτοικοι και να αλληλεπιδράσουν. Δεν είναι, άλλωστε, τυχαίο ότι πολλά από τα εκθέματα έχουν δοθεί από τις οικογένειες της περιοχής, οπότε είναι κάτι οικείο για αυτούς. Βλέποντας να εκτίθενται οικογενειακά τους κειμήλια ή φωτογραφίες προγόνων τους, αντιλαμβάνονται την αξία της κληρονομιάς τους (Παρ. Γ, Γ26.7).

Στο πλαίσιο της εξωστρέφειας, η δικτύωση και οι συνέργειες με μουσεία σχετικού ενδιαφέροντος χωρών του εξωτερικού θα δημιουργήσουν ένα πλέγμα σχέσεων που αφενός καθιστά τα μουσεία πρεσβευτές του ελληνικού πολιτισμού στο εξωτερικό και αφετέρου επωφελούνται και τα ίδια μέσα από την ανταλλαγή καλών πρακτικών. Οι αδελφοποιήσεις με άλλα μουσεία, οι ανταλλαγές εκθεμάτων, οι συνεργασίες και οι αμοιβαία επωφελείς δράσεις αποτελούν πλέον βασικά αιτήματα της μουσειακής πρακτικής. Η συνεργασία αυτή διευκολύνεται μέσω των διακρατικών συμφωνιών, των μνημονίων πολιτιστικής συνεργασίας και της συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς, ευρωπαϊκά προγράμματα και δίκτυα. Η προοπτική για συνεργασία σε διεθνές επίπεδο είναι απαραίτητη, αν και δεν διαφαίνεται ενεργή επικοινωνία με οργανισμούς, όπως το ICOM, το ICMM, το AMMM ή το EMH.

Για να επιτευχθεί η βιωσιμότητα των Ναυτικών Μουσείων που μελετάμε, χρειάζονται φυσικά και τα ανάλογα κονδύλια. Οι πόροι τους μπορούν να αυξηθούν μέσω της συμμετοχής τους σε ευρωπαϊκά προγράμματα και δίκτυα. Επίσης, είναι αναγκαίο να μεριμνήσουν για την εκπόνηση

κατάλληλων μελετών για έργα, η υλοποίηση των οποίων θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί μέσω των ΕΣΠΑ. Στο πλαίσιο των ΕΣΠΑ μπορούν να απασχοληθούν στα μουσεία ειδικευμένα στελέχη, γεγονός που θα βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό τους. Για την υποστήριξη των στόχων ενός μουσείου, απαραίτητη κρίνεται η στελέχωσή του με εξειδικευμένο προσωπικό, τους επαγγελματίες του μουσείου. Οι επιμελητές των εκθέσεων, οι συντηρητές, οι μουσειοπαιδαγωγοί, το προσωπικό φύλαξης, το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό, οι υπεύθυνοι καθαριότητας είναι μερικοί από τους λειτουργούς του μουσείου, (Ζανέτου 2004, 21). Ως προς αυτήν την παράμετρο, τα μουσεία που μελετήθηκαν παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις. Οι περισσότερες από τις ειδικότητες επαγγελματιών του μουσείου απουσιάζουν παντελώς. Είναι σαφώς υποστελεχωμένα και οι περισσότεροι απασχολούμενοι σε αυτά δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες απαιτήσεις. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Μουσείου στη Λήμνο, όπου η μία υπάλληλος είναι συμβασιούχος και απασχολείται μόνο τους θερινούς μήνες.

Επίσης, η εξασφάλιση κονδυλίων θα μπορούσε να στηρίξει και τη βελτίωση των κτηριακών εγκαταστάσεων. Οι υποδομές χρειάζονται συνεχή συντήρηση και προσαρμογή τους στις απαιτήσεις των καιρών, όπως η ενεργειακή αναβάθμισή τους, ώστε να είναι λιγότερο ενεργοβόρες. Αντίστοιχα, οι εκθεσιακοί χώροι χρειάζεται να εκσυγχρονιστούν σύμφωνα με τις νέες μουσειολογικές και μουσειογραφικές πρακτικές, για να προστατευτούν κατάλληλα τα εκθέματα και να καταστούν περισσότερο ελκυστικά στον επισκέπτη. Τα υπό ίδρυση μουσεία στα Καρδάμυλα Χίου και στη Σάμο θα έχουν καταλληλότερες υποδομές, αφού κατασκευάζονται εξ αρχής και με ειδικές μελέτες.

Τα μουσεία και οι φορείς που εξετάζουμε θα μπορούσαν να συμβάλουν δυναμικά και στη βιώσιμη ανάπτυξη των τόπων τους. Σε μία δυσχερή οικονομικά περίοδο, μπορούν να τονώσουν οικονομικά τις τοπικές κοινωνίες. Αρχικά η αύξηση των επισκεπτών θα λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης της περιοχής. Κατά τη μελέτη διαπιστώθηκε ότι κανένα από τα υπό εξέταση μουσεία δεν διαθέτει καφέ για τους επισκέπτες, αλλά μόνο πωλητήριο. Η δημιουργία χώρων αναψυχής του κοινού και η αναβάθμιση των πωλητηρίων με θεματικά ή τοπικά προϊόντα θα συμβάλουν αφενός στη βιωσιμότητα του μουσείου και αφετέρου στην επαγγελματική απασχόληση περισσότερων κατοίκων της περιοχής. Εξάλλου και οι παρατηρήσεις των επισκεπτών δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για την υφιστάμενη κατάσταση των πωλητηρίων (Παρ. Γ, Γ12).

Τα Ναυτικά Μουσεία που μελετάμε έχουν δυνατότητα αύξησης της επισκεψιμότητάς τους. Ο τουρισμός εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη ομάδα επισκεπτών. Οι Έλληνες, βέβαια, δεν παρουσιάζουν

υψηλό ενδιαφέρον για την επίσκεψη σε μουσεία. Το 2013, μόλις το 16% των Ελλήνων, σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, είχε επισκεφθεί ένα μουσείο, έστω για μία φορά τον χρόνο, το χαμηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όταν το αντίστοιχο ποσοστό που καταγράφηκε στη Σουηδία ήταν 76% (http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf). Το αντίστοιχο ποσοστό το 2017 για την Ελλάδα ήταν 28%, ενώ στη Σουηδία 80% (<https://ec.europa.eu/epale/en/resource-centre/content/special-eurobarometer-report-466-cultural-heritage>). Ακόμη, όμως, και με αυτά τα δεδομένα, καταγράφεται αύξηση του ενδιαφέροντος των Ελλήνων για επίσκεψη σε μουσεία. Σύμφωνα μάλιστα και με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), παρατηρείται αύξηση των επισκεπτών στα μουσεία κατά τον μήνα Απρίλιο 2017 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2016 κατά 14,1%, αύξηση των επισκεπτών ελεύθερης εισόδου κατά 6,5% και αύξηση των εισπράξεων κατά 22,4% (<http://www.statistics.gr/>). Άρα καταγράφεται αυξητική τάση του ενδιαφέροντος για επισκέψεις σε μουσεία, γεγονός που θα πρέπει να αξιοποιηθεί κατάλληλα.

Το ζητούμενο ωστόσο είναι πώς θα επιτευχθεί η αύξηση των επισκεπτών για τα μουσεία που μελετάμε. Τα υπό μελέτη μουσεία και Φορείς Ναυτικής Παράδοσης έχουν σημαντικό ρόλο στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού. Μπορούν να διεισδύσουν στον τουριστικό τομέα και να αυξήσουν την επισκεψιμότητά τους, δεδομένου ότι οι τουρίστες αναζητούν πιο ξεχωριστές εμπειρίες.

Σαφώς χρειάζεται να διατηρηθούν η αυθεντικότητα και το ενδιαφέρον για την παρουσίαση των εκθεμάτων. Χρειάζεται όμως αυτά να πλαισιωθούν από σύγχρονα μέσα που θα προσφέρουν διαδραστικότητα και βιωματική συμμετοχή του επισκέπτη. Τα συστήματα πολυμέσων μπορούν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών και να προσφέρουν πρόσθετες πληροφορίες, ώστε οι επισκέπτες να κατανοήσουν καλύτερα τα εκθέματα (Οικονόμου 1999, 54). Εκτός από τα βίντεο και τα ηχητικά αποσπάσματα, ψηφιακά προγράμματα δίνουν πλέον τη δυνατότητα στον επισκέπτη να προσεγγίσει μέσω της οθόνης το αντικείμενο που εκτίθεται, βλέποντας για παράδειγμα μια άλλου τύπου αναπαράστασή του. Η ανάγκη για χρήση των νέων τεχνολογιών στη μουσειακή εμπειρία τονίζεται και από τους ερωτώμενους (Παρ. Γ, Γ21).

Ανταποκρινόμενα στις ανάγκες της εποχής θα πρέπει να κινηθούν με δυναμισμό και στον χώρο του διαδικτύου. Ιδιαίτερα ένα τοπικό μουσείο μέσω του διαδικτύου ξεφεύγει από το χωρικό του πλαίσιο και ανοίγεται στον κόσμο (Χατζηνικολάου 2018, 3). Η προβολή σε αυτό οποιουδήποτε

μουσειακού χώρου ή παρεχόμενης υπηρεσίας θεωρείται αυτονόητη για την προσέλκυση κοινού, όμως μόλις περίπου το 14% των ερωτώμενων είχε ενημερωθεί για τα μουσεία μέσω του διαδικτύου (Παρ. Γ, Γ7). Κρίνεται, λοιπόν, σκόπιμη η δραστηριοποίηση των μουσείων σε αυτόν τον τομέα.

Εκτός από τα παραπάνω, μπορούν να λειτουργήσουν και προγράμματα εικονικής περιήγησης. Οποσδήποτε μία σημαντική παράμετρος του μουσείου είναι ότι ο επισκέπτης εισέρχεται και κινείται μέσα σε αυτό επικοινωνώντας με την υλική διάσταση των εκθεμάτων. Μπορεί όμως να υπάρξει και ο εικονικός επισκέπτης μέσα από ηλεκτρονικά προγράμματα (Burton & Scott 2003, 60), μια πρακτική που παρουσιάζει αυξητική τάση στην εποχή μας. Όταν πρόκειται, μάλιστα, για ακριτικά νησιά, που η πρόσβαση σε αυτά είναι αντικειμενικά δύσκολη, η επικοινωνία μεγάλου αριθμού ανθρώπων με το μουσείο μπορεί να επιτευχθεί με την προαναφερθείσα πρακτική. Από αυτήν το μουσείο θα αυξήσει την αναγνωρισιμότητά του, και παράλληλα θα ωφεληθεί από μία μελλοντική επίσκεψη του εικονικού του επισκέπτη.

Για να επιτευχθεί η κατανόηση του επισκέπτη ως προς τη μουσειακή συλλογή, χρειάζεται η κατάλληλη πληροφόρηση. Στο δείγμα των ερωτώμενων διαπιστώθηκε ότι ένα ποσοστό δεν βρήκε πληροφοριακό υλικό (Παρ. Γ, Γ16), αλλά αυτοί που βρήκαν έμειναν ικανοποιημένοι (Παρ. Γ, Γ17). Το εντοίχιο υλικό ικανοποίησε τους επισκέπτες (Παρ. Γ, Γ18), όπως και η ξενάγηση (Παρ. Γ, Γ 21). Η ξενάγηση έγινε κατά κύριο λόγο από το προσωπικό των μουσείων (Παρ. Γ, Γ20). Αν και παρατηρείται ικανοποίηση των επισκεπτών σε έναν μεγάλο βαθμό ως προς την πληροφόρησή του, κινήσεις προς την αναβάθμιση αυτού του τομέα θα ωφελήσουν περαιτέρω την περιήγηση στο μουσείο. Είναι σημαντικό, για παράδειγμα, στις επεξηγηματικές πινακίδες να αποφεύγεται η ακαδημαϊκή ορολογία και να αποδίδονται οι πληροφορίες με απλό και κατανοητό τρόπο (Οικονόμου 1999, 53).

Άλλωστε, το ποσοστό 31% των επισκεπτών που δήλωσε ότι αποκόμισε σημαντικές πληροφορίες και το ποσοστό 30% που ανέφερε ότι συνειδητοποίησε στοιχεία του παρελθόντος που αγνοούσε, δεν κρίνονται ικανοποιητικά. Σκοπός ενός μουσείου είναι να διαχέει τη γνώση και ο επισκέπτης μέσω των εκθεμάτων να πληροφορηθεί, να προβληματιστεί, να συνδυάσει την υλική υπόσταση των αντικειμένων με την άυλη διάσταση που τα περιβάλλει (Γκότσης 2002, 20). Χρειάζεται, λοιπόν, τα μουσεία που μελετήθηκαν να στοχεύσουν σε μία πληρέστερη, ουσιαστικότερη και δυναμικότερη γνωστική καλλιέργεια του κοινού τους. Εκτός από τη βελτίωση του έντυπου

υλικού, θα βοηθούσε και η χρήση τεχνολογικών εφαρμογών, όπως η προβολή βίντεο με κατάλληλη θεματολογία.

Καθοριστικής σημασίας κρίνεται και η επιστημονική διάσταση των Ναυτικών Μουσείων. Αρχικά η ψηφιοποίηση του υλικού εγγυάται τη διαφύλαξή του. Εάν, όμως, δίνεται η δυνατότητα ηλεκτρονικής πρόσβασης στο ψηφιοποιημένο υλικό, βοηθά και στην επιστημονική έρευνα, καθώς κάθε επιστήμονας, ή όποιος ενδιαφερόμενος, ανά πάσα στιγμή μπορεί να μελετήσει τα εκθέματα του μουσείου και το αρχειακό του υλικό. Επίσης, με τη διοργάνωση συνεδρίων ή άλλων επιστημονικών δράσεων προσκαλούνται στον φυσικό χώρο του μουσείου διακεκριμένοι επιστήμονες. Με αυτούς τους τρόπους αναβαθμίζεται το κύρος και εκτιμάται η παρουσία του μουσείου.

Σημαντική παράμετρος για την τόνωση των μελετώμενων μουσείων είναι η διοργάνωση και πολιτιστικών εκδηλώσεων στον χώρο τους. Στην Πολωνία, το Gerhart Hauptmann Museum στο Jelenia Góra-Jagniatków, το 2017, κατέγραψε αύξηση των επισκεπτών του κατά 20% και αύξησε τα έσοδά του από τις χορηγίες για αυτές τις εκδηλώσεις (Jaremen & Rapacz 2018, 32). Με αυτόν τον τρόπο θα δοθεί το κίνητρο και στον τοπικό πληθυσμό να επισκεφθεί ξανά το μουσείο, στοιχείο σημαντικό για την περίπτωση που μελετάμε, κυρίως την περίοδο που δεν υπάρχει τουριστική κίνηση. Όπως διαφαίνεται και από τα ερωτηματολόγια των επισκεπτών, οι περισσότεροι έχουν επισκεφθεί μία φορά τα μουσεία, οπότε χρειάζεται να ανανεώνεται το ενδιαφέρον τους σε τακτική βάση (Παρ. Γ, Γ8). Θα αποτελέσει έτσι το μουσείο και έναν πόλο δημιουργικότητας και θετικών εμπειριών, που οι άνθρωποι που ζουν στην Περιφέρεια το έχουν ιδιαίτερη ανάγκη. Άλλωστε, τα μουσεία θα πρέπει να αποδεικνύουν συνεχώς τη σχέση τους με την κοινωνία, οργανώνοντας περισσότερες μουσειακές δράσεις με νόημα και αξία για το σύνολο (Negri 2013, 24).

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν πλέον αναγνωριστεί ως αναπόσπαστο στοιχείο της δράσης των μουσείων. Όπως, μάλιστα καταδεικνύουν σχετικές έρευνες, οι Έλληνες μαθητές θεωρούν τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς αξιόπιστες πηγές γνώσης και κατανόησης του παρελθόντος (Κασβίκης & Ανδρέου 2008, 129). Θεωρείται απαραίτητη η παρουσία τους στη σύγχρονη μουσειακή πρακτική, αν και δεν εφαρμόζονται σε όλα τα μουσεία που εξετάστηκαν. Χρειάζεται, όμως, και ανανέωσή τους, κυρίως γιατί απευθύνονται σε παιδιά που δεν έχουν πολλές ευκαιρίες για ανάλογες δράσεις ζώντας στην Περιφέρεια, αλλά και για να προκαλούν το ενδιαφέρον τους

με νέα προγράμματα. Σημαντικό είναι, μάλιστα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα να σχεδιάζονται και, αν είναι εφικτό, να εκτελούνται από μουσειοπαιδαγωγούς (Νικονάνου 2010 ,118).

Εκτός από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που αναφέρονται στις συλλογές των Ναυτικών Μουσείων, είναι σημαντικό να οργανωθούν και άλλα με ευρύτερη θεματολογία. Προς αυτήν την κατεύθυνση προτείνονται προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Τα μουσεία στον 21ο αιώνα καλούνται να υπηρετήσουν τον πολιτισμό με την ευρύτερη ανθρωπιστική του διάσταση και να απαντήσουν στις προκλήσεις των νέων κοινωνικοπολιτικών δεδομένων (Βαφειαδάκη, κ.ά. 2004, 7). Με δεδομένη την αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, κρίνεται χρήσιμη η οργάνωση δράσεων και προγραμμάτων που τονώνουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η κοινωνική και εκπαιδευτική πολιτική των μουσείων θα πρέπει να συμπεριλάβει την αρχή της διαπολιτισμικότητας, που αναδεικνύει την ισοτιμία των πολιτισμών και εξοικειώνει άτομα διαφορετικών πολιτισμών μεταξύ τους. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Ναυτικού Μουσείου Οινουσών «Ένα καράβι με το όνομα Ελπίδα» κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση κι έχει ενδιαφέρον ότι προβάλλει ανάλογα βιώματα προσφυγιάς κατά το παρελθόν των Ελλήνων.

Αυτό που απουσιάζει από τα μουσεία που μελετήθηκαν είναι η οργάνωση δράσεων για ενήλικες, που θα ωφελούσε πολλαπλά. Θα μπορούσαν να οργανωθούν βιωματικές δράσεις σχετικές με τη ναυτοσύνη, όπως η κατασκευή ενός ναυτικού οργάνου. Με αυτόν τον βιωματικό τρόπο ο επισκέπτης μπορεί να κατανοήσει την αλλαγή με το πέρασμα του χρόνου (Γκαζή 2012, 240) και να αποκτήσει πιο σφαιρική εικόνα για τη ναυτική παράδοση. Σε μια τέτοια λογική φαίνεται πως κινείται το υπό ίδρυση Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου.

Γενικότερα, θα μπορούσε να προαχθεί η διαδραστικότητα, ώστε να κινητοποιηθεί ο επισκέπτης πολυδύναμα και να ενεργήσει (Γκαζή 2003, 10). Υπάρχουν ποικίλοι τρόποι για αυτόν τον σκοπό. Κάποια ομοιώματα εκθεμάτων θα μπορούσαν να τα αγγίζουν ή να τα χρησιμοποιήσουν οι επισκέπτες. Θα μπορούσαν, επίσης, να γράψουν μία παρατήρηση στο Ημερολόγιο Καταστρώματος ενός πλοίου που βλέπουν σε ομοίωμα. Μία απλή περιήγηση σε ιστότοπους Ναυτικών Μουσείων του εξωτερικού προσφέρει πλήθος ανάλογων ιδεών. Με αυτές τις πράξεις κινητοποιείται η φαντασία του επισκέπτη, η οποία θεωρείται σημαντική συνιστώσα της επίσκεψης (Perry 2012, 207).

Επίσης, θα ήταν καθοριστικής σημασίας η δημιουργία μιας Πολιτιστικής Διαδρομής με θέμα τη ναυτική παράδοση, στο πλαίσιο των Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης (<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>), η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει το εφαλτήριο για μακροχρόνια πολυμερή συνεργασία. Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Πολιτιστικών Διαδρομών, που ιδρύθηκε το 1998, είναι ο τεχνικός σύμβουλος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις Πολιτιστικές Διαδρομές και εξετάζει αιτήσεις για νέα προγράμματα. Ταυτόχρονα παρακολουθεί τις δράσεις στον χώρο, συντονίζει το έργο των διαφόρων οργανισμών, καθώς και συγκεντρώνει και διανέμει αρχεία πληροφοριών (http://www.culture-routes.lu/php/fo_index.php). Προκειμένου να πιστοποιηθεί μια Πολιτιστική Διαδρομή, το θέμα της πρέπει να είναι κοινό σε τουλάχιστον τρεις ευρωπαϊκές χώρες, ιστορικά τεκμηριωμένο από αρμόδια διεπιστημονική ομάδα και να επιτρέπει την ανάπτυξη καινοτόμων έργων στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού. Οι τομείς δράσης της Διαδρομής πρέπει να καλύπτουν τη συνεργασία στο πεδίο της έρευνας και ανάπτυξης, την ενίσχυση της ιστορικής γνώσης, της μνήμης και της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, τις πολιτιστικές και εκπαιδευτικές ανταλλαγές των νέων Ευρωπαίων, τη σύγχρονη πολιτιστική και καλλιτεχνική πρακτική, καθώς και τον πολιτιστικό τουρισμό και τη βιώσιμη πολιτιστική ανάπτυξη. Επιπλέον, ο φορέας του έργου πρέπει να συστήσει διεπιστημονικό δίκτυο, το οποίο θα εκτείνεται σε διάφορα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, και να αναλάβει την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος με καθορισμένους στόχους, μεθόδους, εταίρους και συμμετέχουσες χώρες.

Στην περίπτωση που ευοδωθεί η εν λόγω πρωτοβουλία από τα υπό μελέτη μουσεία και φορείς, τα οφέλη θα είναι πολλαπλά. Οι συνδεδεμένες περιοχές μέσω των Πολιτιστικών Διαδρομών αναδεικνύονται, δικτυώνονται, εντάσσονται σε ένα λειτουργικό σύστημα ποικίλα πολιτιστικά αγαθά, προβάλλοντας την αξία τους συνολικά και τη μεταξύ τους σχέση. Οι Διαδρομές δημιουργούν προϋποθέσεις για οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και προσέλκυση επενδύσεων, δημιουργούν θέσεις εργασίας, επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο και, μέσα από καινοτόμες δράσεις, συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1987 θεμελίωσε τον θεσμό των Πολιτιστικών Διαδρομών της Ευρώπης, με αποδεδειγμένα πλέον τα οφέλη που αυτές προσπορίζουν σε ποικίλα επίπεδα.

Ολοένα και περισσότερο οι πολίτες αναγνωρίζουν στα μουσεία τη δυνατότητα απόκτησης εμπειριών ψυχαγωγίας και επιθυμούν να είναι προσβάσιμα, ποιοτικά και να εμπλουτίζουν τις ζωές τους (Scott 2009, 198). Η πρόσβαση στα μουσεία είναι εύκολη, καθώς βρίσκονται σε

περιοχές της Περιφέρειας, χωρίς τα συγκοινωνιακά προβλήματα μίας μεγαλούπολης (Παρ. Γ, Γ13), και η κίνηση μέσα σε αυτά κρίθηκε ως άνετη από τους επισκέπτες (Παρ. Γ, Γ14). Όμως, μόνο το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης σε ΑμΕΑ, καθώς οι κτηριακές εγκαταστάσεις των άλλων δεν επιτρέπουν μία ανάλογη δυνατότητα. Το συγκεκριμένο ζήτημα χρήζει άμεσης προσοχής.

Η συνολική εκτίμηση των ερωτώμενων είναι θετική ως προς τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσής της (Παρ. Γ, Γ10). Αντίστοιχη είναι και η συνολική αίσθηση για τη μουσειακή τους εμπειρία (Παρ. Γ, Γ30). Παρατηρείται όμως διαφορά στην κατανομή συχνοτήτων των επιπέδων συνολικής ικανοποίησης μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων Λήμνου, Οινουσσών και Χίου, η οποία κρίνεται στατιστικά σημαντική. Το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών παρουσιάζει πιο θετική εικόνα με αυξημένη την επιλογή του «πάρα πολύ». Αυτό σημαίνει ότι οι επισκέπτες του εκφράζονται με εντονότερα συναισθήματα, οπότε το συγκεκριμένο μουσείο φαίνεται να επιτελεί καλύτερα τον ρόλο του (Παρ. Γ, Γ34).

Αξιοποιώντας τις απαντήσεις των επισκεπτών στις ερωτήσεις ανοικτού τύπου, μπορούμε να διακρίνουμε ενδιαφέροντα στοιχεία. Αρχικά, αυτές δεν συμπληρώθηκαν σε κανένα ερωτηματολόγιο που δόθηκε στο Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου. Στην ερώτηση σχετικά με το τμήμα της έκθεσης ή το έκθεμα που προκάλεσε τη μεγαλύτερη εντύπωση στους επισκέπτες, οι απαντήσεις στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών ανέδειξαν το σύνολο των εκθεμάτων. Στο Ναυτικό Μουσείο Χίου καταγράφηκε παρόμοια στάση, αλλά περισσότερο επικεντρωμένη στα δημοφιλή εκθέματα, όπως το μαχαίρι του Κανάρη, αλλά και στο ίδιο το κτήριο.

Οι προτάσεις των επισκεπτών σε ερώτηση ανοικτού τύπου επικεντρώθηκαν στην ανάγκη αξιοποίησης νέων τεχνολογικών εφαρμογών. Ορισμένοι προχώρησαν σε συγκεκριμένες προτάσεις σχετικά με το οπτικοακουστικό υλικό και τις ψηφιακές εμπειρίες. Θίχτηκε, επίσης, η ανάγκη για ανακαίνιση των χώρων και για αναβάθμιση του πληροφοριακού υλικού, η έλλειψη προσβασιμότητας σε ΑμΕΑ, η οργάνωση εκδηλώσεων και η βελτίωση της ξενάγησης (π.χ. με audio guide). Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι τα συμπεράσματα και οι προτάσεις που διατυπώθηκαν στην παρούσα έρευνα ανταποκρίνονται και στις παρατηρήσεις των επισκεπτών.

Εν κατακλείδι, η συμβολή των υπό εξέταση μουσείων και φορέων στη διάσωση και στη διατήρηση της ναυτικής παράδοσης και εν γένει της πολιτισμικής κληρονομιάς είναι σημαντική. Η παρουσία τους για τις τοπικές κοινωνίες διαπιστώθηκε ότι έχει ιδιαίτερη αξία, δεδομένου ότι

διαφυλάττουν πλήθος υλικών και άυλων στοιχείων σε σχέση με τη ναυτική παράδοση. Ταυτόχρονα, όμως, αντιμετωπίζουν και προβλήματα που δυσχεραίνουν το έργο τους και τα οποία μπορούν να επιλυθούν μέσω της αξιοποίησης και της εξεύρεσης οικονομικών πόρων, της ενσωμάτωσης καλών πρακτικών στη στοχοθεσία τους, της εξωστρέφειας, της δικτύωσης, της προβολής και της ανάπτυξης συνεργειών με αντίστοιχους φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η αναβάθμιση των εκθεσιακών τους χώρων και η ανάπτυξη στοχευμένων δράσεων επικοινωνιακής στρατηγικής θα αποφέρουν πολλαπλά οφέλη σε κοινωνικό, οικονομικό και διπλωματικό επίπεδο, εξυπηρετώντας όχι μόνο τα συμφέροντα του τόπου στον οποίο βρίσκονται, αλλά και της χώρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αδαμοπούλου, Κ. (2014). *Ιστορικό Μουσείο Ύδρας στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 127-134.
- Αδαμοπούλου, Κ. (2016). *Η δημιουργική προσέγγιση του παρελθόντος με το παρόν μέσω των Ναυτικών Μουσείων στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 101-108.
- Αδαμοπούλου, Κ. (2018). *Η δημιουργική προσέγγιση του παρελθόντος με το παρόν μέσω των Ναυτικών Μουσείων στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 251-254.
- Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη, Α. (2014). *Τα πεπραγμένα της διετίας 2006-2008 του Ναυτικού Μουσείου Ελλάδος στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 193-203.
- Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη, Α. (2016). *Εναρκτήρια Ομιλία στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 9-12.
- Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη, Α. (2017). *Πανελλήνια Συνέδρια Ναυτικών Μουσείων 1996-2014: Συμπεράσματα για τη διαχείριση της ελληνικής ναυτικής κληρονομιάς και παράδοσης από μουσειακούς οργανισμούς στο Γκασούκα, Μ.-Καπανιάρης Α. (επιμ.) Ο λαϊκός πολιτισμός και η ναυτική παράδοση του Αιγαίου*. Βόλος: Εκδόσεις Δημητριάδος, σσ. 61-75.
- Αναγνωστοπούλου-Παλούμπη, Α. (2018). *Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, Δραστηριότητες 2014-2015 στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 227-234.
- Ασπροποταμίτης, Ι. (2016). *Το αρμένισμα του Ναυτικού Μουσείου Καλύμνου μέσα στην περασμένη τετραετία 2010-2014 στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 9-12.
- Αυγερινού-Κολώνια, Σ. (1995). *Πολιτιστικές Τουριστικές Διαδρομές: Δρόμοι διαλόγου και ανάπτυξης*. Περ. Σύγχρονα Θέματα, τευχ. 55, σ. 104-111.
- Αχλιόπτα-Κούνη, Ε. (2014). *Παρουσίαση των χώρων και των εκθεμάτων του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 160-162.
- Αχλιόπτα-Κούνη, Ε. (2016). *Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών, Πεπραγμένα 2010-2013 στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 125-128.
- Αχλιόπτα-Κούνη, Ε. (2018). *Δραστηριότητες του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών κατά τη διετία 2014-2016 στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 227-234.
- Βαφειαδάκη, Α, Κόνστα, Κ. & Μουσιώνη, Λ. (2004). *Μουσεία και Διαπολιτισμικότητα*. Αναπτυξιακή Σύμπραξη Equal-DREAM: Δίκτυο για την Καταπολέμηση του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας στα ΜΜΕ.

- Βλαβιανός, Ν. (2018). *Η ευρωπαϊκή εμπειρία στον τομέα της προστασίας και διατήρησης της ναυτικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Ελληνική Περιφερειακή ομάδα του ΕΜΗ*. Περιοδικό Περίπλους, τευχ. 102, 18.
- Βλαχόπουλος, Ν. (2014). *Τα πεπραγμένα της διετίας 2006-2008 του Ναυτικού Μουσείου Λιτόχωρου στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 13-16 και 118-119.
- Βλάχου, Ε. (2006). *Χαιρετισμός στο Ναυτικό Μουσείο Καρδαμύλων*. Καρδάμυλα: Ναυτικό Μουσείο Καρδαμύλων, σσ. 24-25.
- Γαβαλάς, Ε. (2014). *Τα πλωτά ναυτικά μουσεία του Πολεμικού Ναυτικού στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 163-168.
- Γκότσης, Στ. (2002). *Αντικείμενο και Ερμηνεία: από τις θεωρητικές αναζητήσεις στη μουσειακή και εκπαιδευτική πράξη στο Μουσείο-Σχολείο*. Πρακτικά 6ου Περιφερειακού Σεμιναρίου, Καβάλα 2002, σσ. 17-21.
- Γλύκατζη-Αρβελέρ, Ε. (2014). *Τα ναυτικά κέντρα της Μακεδονίας κατά τη βυζαντινή περίοδο στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 26-36.
- Γκαζή, Α. (1999). *Από τις Μούσες στο Μουσείο: Η ιστορία ενός θεσμού δια μέσου των αιώνων*, Αρχαιολογία και Τέχνες, 70, 39-46
- Γκαζή, Α. (2003α). *Ναυτικά Μουσεία και Νέες Τεχνολογίες: Παρουσίαση μιας ημερίδας*. Αθήνα: Εθνογραφικά, τευχ.12-13, 255-260.
- Γκαζή, Α. (2003β). *Μουσεία για τον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Τετράδια Μουσειολογίας, 1, 3-12.
- Γκαζή, Α. (2012). *Εκθέτοντας στα παιδιά το παρελθόν*. Στο Ν. Γαλανίδου & Λ. Η. Dommasnes (επιμ.), *Μιλώντας στα παιδιά για το παρελθόν. Μια διεπιστημονική προσέγγιση*. Δημόσια Αρχαιολογία 1. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο, σσ. 232-260.
- Γκασούκα, Μ. & Καπανιάρης, Α. (2017). *Σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τον λαϊκό πολιτισμό και τη ναυτική παράδοση: Δημιουργώντας έντυπο και ψηφιακό υλικό στο Γκασούκα*, Μ.-Καπανιάρης Α. (επιμ.) *Ο λαϊκός πολιτισμός και η ναυτική παράδοση του Αιγαίου*. Βόλος: Εκδόσεις Δημητριάδος, σσ. 123-158.
- Γκότσης, Σ. (2008) *Το μουσείο στη δίνη της «παγκοσμιοποίησης» και της «πολυπολιτισμικότητας»*. Ιλίσις, 3 / Φθινόπωρο 2008, Αθήνα: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, σσ. 40-49.
- Δαμιανίδης, Κ. (1997). *Ναυτική Παράδοση του Αιγαίου: Ταρσανάδες και Σκαριά*. Αθήνα: Υπουργείο Αιγαίου.
- Δαμιανίδης, Κ. (1998). *Ελληνική Παραδοσιακή Ναυπηγική*. Αθήνα: Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, (2η έκδοση).
- Δαμιανίδης, Κ. (2001). *«Ναυτικά μουσεία – τεχνικά μουσεία της θάλασσας» στο «Τεχνολογία-Ενημερωτικό Δελτίο Πολιτιστικού Τεχνολογικού Ιδρύματος Ελληνικής Τράπεζας Βιομηχανικής Αναπτύξεως»*, τευχ. 10- 11, 25-29.
- Δαμιανίδης, Κ. (2011). *Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών, Μελέτη Σκοπιμότητας*. Σάμος: Δήμος Σάμου.
- Δαμιανίδης, Κ. (2014). *Το Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 179-192.
- Δαμιανίδης, Κ. (2016α). *Πλοία Μνημεία: ζητήματα διάσωσης, συντήρησης και αποκατάστασης στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 21-34.

- Δαμιανίδης, Κ. (2016β). *Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου. Β' Μέρος στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 147-152.
- Δαμιανίδης, Κ. (2017). *Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά: Η Μαγνησία στο Αρχείο Καταγραφής Προφορικών Μαρτυριών του Μουσείου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου* στο Γκασούκα, Μ.-Καπανιάρης Α. (επιμ.) *Ο λαϊκός πολιτισμός και η ναυτική παράδοση του Αιγαίου*. Βόλος: Εκδόσεις Δημητριάδος, σσ. 19-28.
- Δαμιανίδης, Κ. & Στεφάνου, Ε. (2018). *Η Προετοιμασία του Μουσείου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου*. Ρέθυμνο: Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών.
- Δενδρινού, Χ. (2018). *Ναυτικό Λαογραφικό Μουσείο Ιθάκης στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 269.
- Δημουλάς, Σ. (2018). *Πεπραγμένα Ιδρύματος Άλσους Ναυτικής Παράδοσης στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 241-242.
- Desvallées, A. & Mairesse, F., (2010) *Βασικές έννοιες της Μουσειολογίας*. ICOM, Για την ελληνική γλώσσα ICOM-Ελληνικό Τμήμα, 2014.
- Δρίνης, Γ. (2016). *Δημόσιες πολιτικές για την προστασία και την ανάδειξη της παραδοσιακής ξυλοναυπηγικής τέχνης, Απολογισμός και Προοπτικές στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 15-20.
- Δρίνης, Γ. (2017). «Δημόσιες πολιτικές για την Προστασία και την Ανάδειξη της Παραδοσιακής Ξυλοναυπηγικής Τέχνης, Απολογισμός και Προοπτικές», στο Γκασούκα, Μ.-Καπανιάρης Α. (επιμ.) *Ο λαϊκός πολιτισμός και η ναυτική παράδοση του Αιγαίου*. Βόλος: Εκδόσεις Δημητριάδος, σσ. 29-38.
- Ζανέτου, Α. (2004). *Η εργασία στο μουσείο* στο Τετράδια Μουσειολογίας-περιοδική έκθεση, Τευχ. 1. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ.19-24.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*; Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κασβίκης, Κ. και Ανδρέου, Α. (2008). «Περιβάλλοντα ιστορικής εκπαίδευσης εκτός σχολείου: ιστορικό τοπίο, αρχαιολογικοί χώροι και μουσεία, μνημεία και "τόποι" πολιτισμικής αναφοράς», στο Ν. Νικονάνου και Κ. Κασβίκης (επιμ.), *Εκπαιδευτικά Ταξίδια στο Χρόνο. Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*. Αθήνα: Πατάκης σσ. 122-152.
- Κτιστού, Μ. (2016). *Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου. Α' Μέρος στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 141-146.
- Κτιστού, Μ. (2018). *Η εκθεσιακή Συλλογή του Μουσείου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου στη Σάμο στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 271-275.
- Λαιμός, Α. (1968) *Το Ναυτικό του Γένους των Ελλήνων* (τόμος 1 και 2). Αθήνα: Κ. Τσικόπουλος.
- Λασκαρίδης, Π. (2016). *Η ναυτική συλλογή του Ιδρύματος «Αικατερίνης Λασκαρίδη» στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ.35-38.
- Μανιουδάκης, Κ. (2014). *Τα πεπραγμένα της διετίας 2006-2008 του Ναυτικού Μουσείου Κρήτης*. στο *Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 120-126.
- Μητρόπουλος, Ευ. (2018). *Πεπραγμένα Ιδρύματος «Μαρία Τσάκος», Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 287-288.
- Μιχαηλίδης, Σ. (2016). *Ίδρυμα Μαρία Τσάκος, Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς:

- Πρακτικά Θ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 115-117.
- Μοίρα, Π. (1998). *Η προστασία της Ναυτικής Κληρονομιάς και η ανάδειξή της ως πολιτιστικού αγαθού*. Αθήνα: Ναυτική Επιθεώρηση, τεύχος 513, 173-196.
- Μοσχοβάκης, Γ. (2015). *Η δημιουργία της Συλλογής και του Μουσείου Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης στο Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης*. Λήμνος: Δήμος Λήμνου. σσ. 8-9.
- Μπενετάτος, Α. (2014). *Ναυτικό Μουσείο Ιονίου στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 26-36.
- Νικονάνου, Ν. (2010). *Μουσειοπαιδαγωγική, από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ξυλά-Φαφαλιού, Φ. (2006). *Χαιρετισμός στο Ναυτικό Μουσείο Καρδαμύλων*. Καρδάμυλα: Ναυτικό Μουσείο Καρδαμύλων, σσ. 8-10.
- Ξυλά-Φαφαλιού, Φ. (2016). *Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων. Μια ιστορία που αρχίζει από παλιά... στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 97-99.
- Οικονόμου, Μ. (1999). *Μουσεία για τους ανθρώπους ή για τα αντικείμενα;*. Περ. Αρχαιολογία και Τέχνες, τευχ. 72, 50-55.
- Παϊζης, Κ. (1998) «Ναυτική Συλλογή Μεθενίτη», στο Περ. *Περίπλους*, τευχ. 25, 29.
- Παλούμπης, Ι. (2013). «Hellas Liberty», στο Περ. *Περίπλους*, τευχ. 83, 20-28.
- Παντερμαλής, Δ. (2014). *Οι Αρχαίοι Μακεδόνες και η θάλασσα*. στο *Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 26-36.
- Παπαοικονόμου, Ι. (2014). *Το μουσείο Αλιείας Περάματος στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 170-172.
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ευ. (2008). *Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις* στο Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology Volume 4, Number 1, 2008 / Section one.
- Παρίσης, Γ. (2018). *Σκιάθος, δύο αιώνες ναυπηγικής και ναυτικής παράδοσης στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 195-202.
- Πετράκης, Μ. (2016). *Ναυτικό Μουσείο Κρήτης, Αναδρομή στην ιστορία του στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 97-99.
- Πετράκης, Μ. (2018). *Ναυτικό Μουσείο Κρήτης στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνες*. Αθήνα: Πρακτικά Ι' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 243-247.
- Ραπτάκης, Λ. (2008). «Σώζοντας το τελευταίο πλοίο "Liberty"», στο Περ. *Περίπλους*, τευχ. 63, 20-21.
- Σίμψας, Μ. (1982) *Το Ναυτικό στην Ιστορία των Ελλήνων*. Αθήνα: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού.
- Σίμωσι, Α. (2015). *Η αρχαιολογική συλλογή του Μουσείου Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης στο Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης*. Λήμνος: Δήμος Λήμνου. σσ. 132-134.
- Σιταρά-Γλύκα, Α. (2016). *Ναυτικό Μουσείο Χίου στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 123-124.

- Σιταρά-Γλύκα, Α. (2018). *Πεπραγμένα Ναυτικού Μουσείου Χίου 2014-2015 στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 263-265.
- Σπανάκη, Α. (2016) «Νεράιδα», ένα πλωτό μουσείο του Κοινωφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα. Πειραιάς: Πρακτικά Θ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 49-58.
- Σταθάκη-Κούμαρη, Ρ. (2014). «Αργοναύτες»: μια σημαντική δωρεά του Κωνσταντίνου Ανιτσά προς το Ναυτικό Μουσείο Γαλαξιδίου στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 135-136.
- Σταθάκη-Κούμαρη, Ρ & Τσώνου, Χ. (2016). *Ναυτικό και Ιστορικό Μουσείο Γαλαξιδίου, Πεπραγμένα ετών 2012-2013 στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 89-96.
- Στεφάνου, Ε. (2008) *Ναυτικά μουσεία και εθνική ταυτότητα: η ελληνική περίπτωση*, Ιλίσια, 3/Φθινόπωρο 2008, σσ. 52-57, Αθήνα: Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.
- Στεφάνου, Ε. (2009). *Αναπαραστάσεις του παρελθόντος στα ναυτικά μουσεία της Ελλάδας και του εξωτερικού*. *Museology-International Scientific Electronic Journal*, 5, 49-61.
- Τζανάκος, Χ. (2014). *Το Ναυτικό Μουσείο Καβάλας στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 135-136.
- Τζανάκος, Χ. & Παπαγιαννάκης, Ε. (2016). *Ναυτικό Μουσείο Καβάλας, Πεπραγμένα 2010-2013 στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 97-99.
- Τζανάκος, Χ. (2018). *Πεπραγμένα Ναυτικού Μουσείου Καβάλας στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 277-278.
- Τριανταφύλλου, Ι. & Βλαχόπουλος, Ν. (2016). *Ναυτικό Μουσείο Λιτόχωρου, Πεπραγμένα 2010-2013 στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 109-114.
- Τριανταφύλλου, Ι. (2018). *Πεπραγμένα Ναυτικού Μουσείου Λιτοχώρου στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 281-282.
- Τσατσομοίρου, Α. (2018). *Ναυτικό Μουσείο Άνδρου στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16^{ος} -19^{ος} αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 255.
- Τσώνου, Χ. (2018). *Πεπραγμένα Ναυτικού και Ιστορικού Μουσείου Γαλαξιδίου στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 287-288.
- Τορτορέλης, Χ. (2006). «Ναυτικόν Μουσείον Ελλάδος», *Περ. Αρχαιολογία και Τέχνες*, τευχ. 99, 96-99.
- Τορτορέλης, Χ.(2008). «Φορείς ναυτικής παράδοσης και θαλάσσιου περιβάλλοντος». *Περ. Περίπλους*, τευχ. 62, 27-59
- Τριπόντικας, Π. (2016). *Θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ» και μουσειακή πραγματικότητα στο Πλοία μνημεία της ελληνικής ναυτικής παράδοσης και μουσειακή πραγματικότητα*. Πειραιάς: Πρακτικά Θ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων/Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, σσ. 39-44.
- Τσώνου, Χ. (2018). *Πεπραγμένα Ναυτικού και Ιστορικού Μουσείου Γαλαξιδίου για τη διετία 2014-2016 στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 283-286.

- Χαραλαμπόπουλος, Σ.. (2018). *Πεπραγμένα θωρηκτού «Γ. Αβέρωφ» στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 239-240.
- Χαρλαύτη, Τζ. (2006). *Ομιλία στο Ναυτικό Μουσείο Καρδαμύλων*. Καρδάμυλα: Ναυτικό Μουσείο Καρδαμύλων, σσ. 20-23.
- Χαρλαύτη, Τζ. (2018). *Η ακμή της ναυτιλίας των Ελλήνων και της «ναυτικής πολιτείας» των νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου μέχρι την Ελληνική Επανάσταση στο Ελληνικές Ναυτικές Πολιτείες, 16ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Πρακτικά Ι΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, σσ. 29-38.
- Χατζηνικολάου, Τ. (2018). *Χαιρετισμός*. Ενημερωτικό Δελτίο Ελληνικού Τμήματος ICOM, Τευχ. 15, σ. 2-3.
- Χρανιώτης, Γ. (2014). *Άλσος Ναυτικής Παράδοσης (2006-2008) στο Η ναυτιλία στο μακεδονικό χώρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα*. Λιτόχωρο: Πρακτικά Ζ΄ Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων, Λιτόχωρο 2008, σσ. 137-144.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Agresti, A. (1996). *An introduction to categorical data analysis*. New York: Wiley. ISBN: 0471113387 9780471113386.
- Agresti, A. (2002), *Categorical Data Analysis*, Hoboken: John Wiley.
- Bann, S. (1989). *On living in a new country*. In Vergo P. (ed.), *The New Museology*. London: Reaktion Books, pp. 99–118.
- Broeze, F. (1987) *Maritime Museums: An Historian's Reflections on their Purposes, Objectives, and Methods*. In Akveld L. (ed.), 6th International Congress of Maritime Museums Proceedings, Amsterdam and Rotterdam.
- Burton, C., & Scott, C. (2003). *Museums: Challenges for the 21st century*. *International journal of arts management*. Vol. 5, No. 2 (WINTER 2003), 56-68.
- Day, A. & Lunn, K. (2003). *British Maritime Heritage: Carried along by Currents?*. *International Journal of Heritage Studies*, 9/4, 289-305.
- Deffner, A., & Metaxas, T. (2003). *The interrelationship of urban economic and cultural development: The case of Greek museums*. Finland: 3rd European Congress of the Regional Science Association (ERSA) University of Jyväskylä
- Dicks, B. (2000). *Heritage, Place and Community*. Cardiff: University of Wales Press.
- Golding, V. (2009). *Learning at the Museum Frontiers. Identity, Race and Power*. Surrey: Ashgate Publishing Limited.
- Harlaftis, G. (1996). *A History of Greek-Owned Shipping: The making of an international tramp fleet, 1830 to the present day*. London and New York: Routledge.
- Hicks, R. (2001). *What is a maritime museum?*. *Museum Management and Curatorship*, 19(2), pp. 159-174.
- Jaremen, D. E., & Rapacz, A. (2018). *Cultural events as a method for creating a new future for museums*. *Turyzm*, 28(1), p. 25-33.
- Kageyama, M. (2019). *Legal, Equitable, and Ethical Perspectives on Heritage in Museums*. In *Ethical Perspectives on Heritage in Museums (February 1, 2019)*, pp.73-81.
- Khalaf, R. W. (2018). *An extended viewpoint on reconstruction in the World Heritage context: towards new guidance*. In *ICOMOS University Forum* (Vol. 1, pp. 1-17). ICOMOS International.
- Lee, S. F., & Sai On Ko, A. (2000). *Building balanced scorecard with SWOT analysis, and implementing "Sun Tzu's The Art of Business Management Strategies" on QFD methodology*. *Managerial Auditing Journal*, 15(1/2), 68-76.

- Leffler, P. (2004). *Peopling the Portholes: National Identity in Maritime Museums in the US and the UK*, *The Public Historian*, 26/4, p.23-48.
- Lowenthal, D. (1998). *The heritage crusade and the spoils of history*. Cambridge University: Press Cambridge.
- Negri, M. (2013). *Emerging new trends in the European museum panorama*. On Nicholls, A., Pereira, M., Sani, M. (ed.). *New Trends in Museums of the 21st century*, The Learning Museum Network Project, pp. 15-39.
- Nordlinder, G. (1990). *Privately-owned Ships and Maritime Museums*. In *Proceedings 1990*. Stockholm: VIth International Congress of Maritime Museums.
- Oncioul, B. (2015). *Museums, Heritage and Indigenous Voice*. New York: Routledge.
- Paine, L. (2016). *Connecting Past and Present: Maritime museums and historical mission*. *The Mariner's Mirror*, 102(4), pp. 388-399.
- Perry, D. (2012). *What makes learning fun? Principles for the Design of Intrinsically Motivating Museums Exhibits*. USA: Altamira Press.
- Rectanus, M. (2006) *Globalization: Incorporating the Museum* In Macdonald, S. (ed.) *A Companion to Museum Studies*. UK: Blackwell Publishing, pp. 381-397.
- Scott, C.A. (2009). *Exploring the evidence base for museum value*. *Museum Management and Curatorship*, 24(3), 195-212.
- Special Eurobarometer 399. (2013). *Cultural Access And Participation Report*. European Commission: (http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf)
- Special Eurobarometer 466. (2017). *Cultural Heritage*. European Commission: (<https://ec.europa.eu/epale/en/resource-centre/content/special-eurobarometer-report-466-cultural-heritage>).
- StataCorp. 2015. *Stata Statistical Software: Release 14*. College Station, TX: StataCorp LP.
- Sullivan, D. (1978). *Old Ships, Boats & Maritime Museums*. London: Coracle Books.
- Waltl, C. (2006). *Museums for visitors: Audience development – A crucial role for successful museum management strategies*, INTERCOM 2006, Conference Paper, Taiwan: ICOM, pp. 1-7, (<http://www.intercom.museum/Taiwan 2006a.html>).

Περιοδικά

Ναυτιλία, τεύχος 430, Μάιος-Ιούνιος 2018.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 25, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1998.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 49, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2004.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 55, Απρίλιος-Ιούνιος 2006.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 62, Ιανουάριος-Μάρτιος 2008.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 64, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2008.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 72, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2010.

Περίπλους, Τριμηνιαία Έκδοση του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, Πειραιάς: τεύχος 104, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2018.

Διαδικτυακοί τόποι

AEN/M/XIOY: <https://aenmchios.webnode.gr/>

Αρχαιολογία και Τέχνες-Ναυτικό και Πολιτιστικό Μουσείο Σκιάθου: www.archaiologia.gr/blog/photo/μουσείο-ναυτικής-και-πολιτιστικής-πα/

A/T Βέλος: <http://velos.hellenicnavy.gr/>

Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) - Ελληνικό τμήμα: <http://network.icom.museum/icom-greece/>

Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM): <https://icom.museum/en/>

Διεθνής Ένωση Μουσείων και Τοποθεσιών (ICOMOS) – Ελληνικό τμήμα: <https://www.icomoshellenic.gr>

Διεθνής Ένωση Μουσείων και Τοποθεσιών (ICOMOS): <https://www.icomos.org/>

Διεθνής Ένωση Ναυτικών Μουσείων (ICMM): <https://icmmonline.org/>

Δημιουργική Ευρώπη 2014-2020: <http://creative-europe.culture.gr/creative-europe/>

Δήμος Κεφαλλονιάς - Μουσεία: <http://www.kefallonia.gov.gr/pages/gr/organismoi-epichirisis/organismos-kinonikis-allilengyis-pedeias---o.k.a.p/dimotikes-vivliothikes---mouseia.php>

Δήμος Οινουσσών - Ναυτικό Μουσείο: <http://www.oinousses-municipality.gr/frontend/articles.php?cid=92&scid=139>

Δίκτυο Βαλκανικών Μουσείων: <http://www.bmuseums.net/members/>

ΕΛΣΤΑΤ: <http://www.statistics.gr/>

ΕΣΠΑ: <https://www.espa.gr/el/Pages/Default.aspx>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: <https://ec.europa.eu>

Ευρωπαϊκό Δίκτυο ECSITE Μουσείων και Επιστημονικών Κέντρων: <https://www.ecsite.eu/>

European Maritime Heritage (EMH): <http://european-maritime-heritage.org/>

Ίδρυμα «Αικατερίνη Λασκαρίδη» - Ναυτική Συλλογή: <http://www.laskaridisfoundation.org/naftiki-sillogi/>

Ίδρυμα Άλσους Ελληνικής Ναυτικής Παράδοσης: <https://www.alsosnautikisparadosis.gr/>

Ίδρυμα Μαρία Τσάκος – Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης: <http://www.fundacionmariatsakos.org/la-fundacion-gr.html>

Ίδρυμα Μαρία Τσάκος: <http://mariatsakosfoundation.gr/>

Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας: <http://museum.yen.gr/>

Ιστορικό Αρχείο-Μουσείο Ύδρας: <http://www.iamy.gr/>

Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου: <http://moudros.gr/el/>

Μιλάνιο Ναυτικό Μουσείο Ζακύνθου: www.milaniomaritimemuseum.gr

Μουσείο Αλιευτικών Σκαφών & Εργαλείων Ν. Μουδανίων Χαλκιδικής: http://www.nea-propontida.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=401&Itemid=112

Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου: <http://www.spongefishing-museum.gr>

Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης: <https://www.maritime-museum.gr/>

Mu.SA – συμμαχία δεξιοτήτων για τα Μουσεία: <http://www.project-musa.eu/el/about/>

Ναυτικό Επιμελητήριο της Ελλάδος: <http://nee.gr/>

Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου: <http://aegean-maritime-museum.gr/el/>

Ναυτικό Μουσείο Άνδρου: andros.gr/gr/politismos.html

Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος: <http://hmmuseum.gr>

Ναυτικό Μουσείο Καβάλας: <http://www.nmkav.gr/>

Ναυτικό Μουσείο Κρήτης: <http://mar-mus-crete.gr/>

Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου: <http://nmlitohorou.gr/>

Ναυτικό Μουσείο Χίου : <http://chiosnauticalmuseum.gr/>
 Ναυτικό-Λαογραφικό Μουσείο Ιθάκης: <https://www.ithaca.gr/>
 Όμιλος Φίλων Λίμπερτυ Πειραιά: <http://www.hellasliberty.gr/el/>
 «ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ 2020»: <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en>
 Πανεπιστήμιο Αιγαίου: <https://www.aegean.gr/>
 Πλωτό Ναυτικό Μουσείο-Θ/Κ «Γ. Αβέρωφ»: <http://averof.mil.gr/>
 Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>
 Σύνδεσμος Ναυτικών Μουσείων της Μεσογείου (AMMM): <http://www.amm-m-info.net>
 Τουριστική Πύλη Δήμου Θήρας: <http://www.santorini.gr/>
 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού: <http://odysseus.culture.gr>
 YouTube: <https://www.youtube.com> Πλωτό Μουσείο «Νεράιδα»: <https://neraida.org/el/>
 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού: <https://www.culture.gr>
 Χάρτης της Βενετίας: http://charta-von-venedig.de/venice-charter_home.html

Παράρτημα Α΄

Α1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Το παρόν ερωτηματολόγιο δίνεται στο πλαίσιο έρευνας για την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας με τίτλο «Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης και η συμβολή τους στη διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς: η περίπτωση του Βορείου Αιγαίου». Αντικείμενο μελέτης αποτελούν τα Ναυτικά Μουσεία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με σκοπό να διερευνηθεί η σημασία και η συμβολή τους στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης, καθώς και στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών. Παρακαλώ να σημειώσετε το κενό κουτί που αντιστοιχεί στην απάντησή σας. Σε περίπτωση που έχετε επισκεφθεί περισσότερα του ενός μουσεία από τα ακόλουθα: Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου, Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών, Ναυτικό Μουσείο Χίου, παρακαλώ να συμπληρώσετε και δεύτερο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται ανώνυμα.

1. Φύλο:

Άνδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία:

12-24

25-34

35-44

45-54

55-64

64 και παραπάνω

3. Τόπος διαμονής:

4. Μορφωτικό επίπεδο:

Βασική εκπαίδευση	
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	
Μεταπτυχιακός τίτλος	
Διδακτορικός / μεταδιδακτορικός τίτλος	

5. Απασχόληση:

Μαθητής-Φοιτητής	
Δημόσιος υπάλληλος	
Ιδιωτικός υπάλληλος	
Ελεύθερος επαγγελματίας	
Άνεργος	

6. Ποιο ή ποια από τα παρακάτω Ναυτικά Μουσεία έχετε επισκεφθεί;

Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης Λήμνου	
Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών	
Ναυτικό Μουσείο Χίου	

7. Πώς ενημερωθήκατε για το (επωνυμία μουσείου); (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	
Διαδίκτυο	
Φίλοι/οικογένεια	
Εκπαιδευτικό ίδρυμα	
Με άλλον τρόπο	

8. Πόσες φορές έχετε επισκεφθεί το μουσείο;

Μία φορά	
Περισσότερες από μία φορές	
Σε κάθε εκδήλωση/δράση του μουσείου	

9. Πώς επισκεφθήκατε το μουσείο;

Μόνος

Με φίλους/συγγενείς

Ομαδική επίσκεψη (γκρουπ)

Παρακαλούμε δηλώστε πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε για τα ακόλουθα κατά την επίσκεψή σας στο μουσείο.

10. Ως προς τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσης των αντικειμένων:

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

11. Ως προς το καφέ του μουσείου (εάν υπάρχει):

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

12. Ως προς το πωλητήριο του μουσείου (εάν υπάρχει):

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

13. Ως προς την πρόσβαση στο μουσείο:

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

14. Ως προς την άνετη κίνηση μέσα στο μουσείο:

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

15. Ως προς την εξυπηρέτηση του προσωπικού:

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

16. Υπήρχε ενημερωτικό φυλλάδιο ή άλλο έντυπο υλικό;

Ναι

Όχι

17. Εάν ναι, σε τι βαθμό το υλικό αυτό ήταν βοηθητικό για την επίσκεψή σας στο μουσείο και την περιήγησή σας στην έκθεση;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

18. Πόσο βοηθητικό για την επίσκεψή σας στο μουσείο και την περιήγησή σας στην έκθεση ήταν το εντοίχιο υλικό (π.χ. οι πληροφορίες που συνόδευαν τα εκθέματα);

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

19. Ξεναγηθήκατε στο μουσείο;

Ναι

Όχι

20. Αν ναι, με ποιον τρόπο;

Ξεναγός

Επιστημονικό προσωπικό του μουσείου

Με άλλον τρόπο (π.χ. με *audio guide*)

21. Πόσο σας ικανοποίησε η ξενάγηση;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

22. Συμμετείχατε σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα;

Ναι

Όχι

23. Αν ναι, σε τι βαθμό μείνατε ικανοποιημένοι;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

24. Πόσο μείνατε ικανοποιημένοι από τη διάταξη και τον τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

25. Ποιο τμήμα της έκθεσης ή ποιο έκθεμα προκάλεσε το ενδιαφέρον σας;

.....

26. Ποιες από τις ακόλουθες προτάσεις αντιπροσωπεύουν καλύτερα τη μουσειακή σας περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία)

Ψυχαγωγία	
Ενημέρωση/συλλογή εξειδικευμένων πληροφοριών	
Συνάντηση με φίλους	
Απόκτηση μίας σημαντικής μουσειακής εμπειρίας	
Εξοικείωση με τη ναυτική παράδοση	
Κατανόηση της αξίας της πολιτισμικής κληρονομιάς	
Συνειδητοποίηση στοιχείων του παρελθόντος που αγνοούσα	
Επαφή με τις ρίζες μου και καλύτερη κατανόηση της ταυτότητας του εαυτού μου	

27. Πιστεύετε ότι το μουσείο που επισκεφθήκατε συμβάλλει στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

28. Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε καλύτερα τη ναυτική παράδοση του τόπου;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

29. Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

30. Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε από την επίσκεψή σας στο μουσείο συνολικά;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ

31. Θα θέλατε να διατυπώσετε κάποιες προτάσεις για τη βελτίωση της μουσειακής εμπειρίας στο (επωνυμία μουσείου);

.....
.....
.....

Σας ευχαριστούμε για τον χρόνο που διαθέσατε

A2. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Το παρόν ερωτηματολόγιο δίνεται στο πλαίσιο έρευνας για την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας με τίτλο «Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης και η συμβολή τους στη διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς: η περίπτωση του Βορείου Αιγαίου». Αντικείμενο μελέτης αποτελούν τα Ναυτικά Μουσεία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με σκοπό να διερευνηθούν η σημασία και η συμβολή τους στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς μέσω της ναυτικής παράδοσης. Επίσης, μελετάται η σχέση που αναπτύσσουν τα Ναυτικά Μουσεία με τις τοπικές κοινωνίες, καθώς και η συμβολή τους στην ανάπτυξη αυτών.

Ερωτήσεις για συνεντεύξεις σε Υπευθύνους Μουσείων

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Μουσείου;
2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Μουσείου;
3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;
4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο;
5. Πώς αποκτήθηκε η συλλογή του Μουσείου και ποια η μέριμνά σας για αυτήν;
6. Ποια είναι η μέριμνά σας για αυτήν;
7. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Μουσείου και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό;
8. Ποια είναι η μέριμνά σας αναφορικά με την προστασία, την ασφάλεια και την υγιεινή του Μουσείου;
9. Υπάρχει μέριμνα για τα ΑμΕΑ (προσβασιμότητα, ειδικές ξεναγήσεις, κ.ά.);

10. Ποια είναι η επισκεψιμότητα του Μουσείου και ποιες κατηγορίες κοινού το επισκέπτονται; Ποιες είναι οι χρονικές περίοδοι με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα;
11. Διαθέτει το Μουσείο εκπαιδευτικά προγράμματα;
12. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;
13. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;
14. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.
15. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή το εξωτερικό;
16. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;
17. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;
18. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;
19. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί το Μουσείο στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;
20. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;
21. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;
22. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξή της;
23. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι κάποιος πρέπει να επισκεφθεί το Μουσείο;

A3. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΦΟΡΕΩΝ

Το παρόν ερωτηματολόγιο δίνεται στο πλαίσιο έρευνας για την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας με τίτλο «Τα Ναυτικά Μουσεία και οι Φορείς Ναυτικής Παράδοσης και η συμβολή τους στη διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς: η περίπτωση του Βορείου Αιγαίου». Αντικείμενο μελέτης αποτελούν τα Ναυτικά Μουσεία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με σκοπό να διερευνηθούν η σημασία και η συμβολή τους στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς μέσω της ναυτικής παράδοσης. Επίσης, μελετάται η σχέση που αναπτύσσουν τα Ναυτικά Μουσεία με τις τοπικές κοινωνίες, καθώς και η συμβολή τους στην ανάπτυξη αυτών.

Ερωτήσεις για συνεντεύξεις σε Υπευθύνους Φορέων

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Φορέα;
2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Φορέα;
3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;
4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται ο Φορέας;
5. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Φορέα και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό;
6. Διαθέτει ο Φορέας σας εκπαιδευτικά προγράμματα;
7. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;
8. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;

9. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.
10. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή το εξωτερικό;
11. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;
12. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;
13. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;
14. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί ο Φορέας σας στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;
15. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;
16. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;
17. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξή της;

A4. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ κα ΟΥΡΑΝΙΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ ΚΑΙ κ. ΝΕΚΤΑΡΙΟ ΠΑΛΑΤΙΑΝΟ, ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΑΣ ΝΕΑΣ ΚΟΥΤΑΛΗΣ ΛΗΜΝΟΥ

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Μουσείου;

Η λειτουργία του μουσείου ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2006.

2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Μουσείου;
Οι λόγοι που ιδρύθηκε το Μουσείο είναι η ανάδειξη της ιστορίας των Κουταλιανών στην παλιά τους πατρίδα και η παρουσίαση της σπογγαλιείας και ο τρόπος που γινόταν.
3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;
Το μουσείο διοικητικά ανήκει στο ΝΠΔΔ (ΟΕΠΑ) του Δήμου Λήμνου.
4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο;
Το κτήριο αρχικά ήταν το Ιατρείο του χωριού που χτίστηκε περίπου το 1920 και μετά ανακαινίστηκε, διαμορφώθηκε για να μπορέσει να φιλοξενήσει τη συλλογή του Μουσείου.
5. Πώς αποκτήθηκε η συλλογή του Μουσείου και ποια η μέριμνά σας για αυτήν;
Όλα τα εκθέματα είναι από δωρεές Κουταλιανών (στολή, σκάφανδρα, κ.λπ.), καθώς και οι αμφορείς που με τα χρόνια είχαν βρεθεί στον βυθό της θάλασσας από δύτες.
6. Ποια είναι η μέριμνά σας για αυτήν;
Η μέριμνα είναι η διατήρηση και η φύλαξη των αντικειμένων που βρίσκονται εντός του Μουσείου.
7. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Μουσείου και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό;
Οι πόροι του Μουσείου είναι από τον Δήμο Λήμνου. Λειτουργεί κατά τους θερινούς μήνες και σε εργάζεται σε αυτό ένας συμβασιούχος υπάλληλος.

8. Ποια είναι η μέριμνά σας αναφορικά με την προστασία, την ασφάλεια και την υγιεινή του Μουσείου;
(Δεν απαντήθηκε)
9. Υπάρχει μέριμνα για τα ΑμΕΑ (προσβασιμότητα, ειδικές ξεναγήσεις, κ.ά.);
Το Μουσείο έχει ανακαινιστεί και έχει δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα για τα ΑμΕΑ. Για αυτό το κτήριο είναι σε επίπεδο ισογείου με πρόσβαση από όλους.
10. Ποια είναι η επισκεψιμότητα του Μουσείου και ποιες κατηγορίες κοινού το επισκέπτονται; Ποιες είναι οι χρονικές περίοδοι με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα;
Όπως προαναφέρθηκε, η λειτουργία είναι τους θερινούς μήνες Ιούλιο έως Σεπτέμβριο. Η επισκεψιμότητα τους μήνες Ιούλιο κι Αύγουστο είναι περισσότερη.
11. Διαθέτει το Μουσείο εκπαιδευτικά προγράμματα;
Όχι.
12. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;
(Δεν απαντήθηκε)
13. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;
(Δεν απαντήθηκε)
14. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.
Το Μουσείο τους μήνες Απρίλιο-Μάιο, που γίνονται οι σχολικές εκδρομές, μετά από συνεννόηση ανοίγει και το επισκέπτονται τα σχολεία της Λήμνου. Έτσι ενημερώνονται οι μαθητές για την σπογγαλιεία και γενικά για τη Νέα Κούταλη.
15. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;
Με όλα τα μουσεία που έχουν αντικείμενο τη θάλασσα.
16. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;
Κανένα.
17. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;
Η τοπική κοινωνία είναι θετική στην ύπαρξη του μουσείου, καθώς είναι και αυτή που δώρισε τα εκθέματα.
18. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;
Ο στόχος μας είναι να συνεχίσει η λειτουργία του Μουσείου.
19. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί το Μουσείο στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;
Ο ρόλος του Μουσείου είναι να μαθαίνουμε οι νεότεροι τον τρόπο που γινόταν η σπογγαλιεία και τις ρίζες του χωριού Νέα Κούταλη, καθώς και οι παλαιότεροι να θυμούνται τι πέρασαν.

20. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;
(Δεν απαντήθηκε)
21. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;
(Δεν απαντήθηκε)
22. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξή της;
(Δεν απαντήθηκε)
23. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι κάποιος πρέπει να επισκεφθεί το Μουσείο;
Για τον επισκέπτη που θα έρθει στο Μουσείο, ο καλύτερος λόγος είναι η απεικόνιση του δύτη επί τω έργω, καθώς και τα σύνεργα του δύτη.

A5. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΕΛΕΝΗ ΑΧΛΙΟΠΤΑ-ΚΟΥΝΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Μουσείου;
Το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών λειτουργεί με τη σημερινή μορφή του από το 1991. Είχε προηγηθεί γύρω στο 1960 η ίδρυση της Ναυτικής Πινακοθήκης, που πήρε τη μορφή σωματείου το 1965 με την ονομασία Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών. Το 1991, με την οικονομική υποστήριξη του Νικολάου Σπ. Λαιμού, πραγματοποιήθηκε η πλήρης ανακατασκευή του κτηρίου κάτω από σύγχρονες προδιαγραφές. Ταυτόχρονα μετατράπηκε σε ΝΠΙΔ.
2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Μουσείου;
Οι λόγοι που οδήγησαν στην ίδρυση και λειτουργία του ήταν ο διακαής πόθος των ιδρυτών του, οικογένεια Νικολάου Σπύρου Λαιμού, να διατηρηθεί η ναυτική παράδοση του τόπου και να δημιουργηθεί ένας χώρος δημιουργίας και πολιτιστικής προσφοράς.
3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;
Το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών είναι ΝΠΙΔ με κοινωφελείς σκοπούς, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο;
Το κτήριο, στο οποίο στεγάζεται το Μουσείο, κτίστηκε το 1959 με δωρεά του Παντελή Λαιμού, για να στεγάσει το κοινοτικό κατάστημα και τη Ναυτική Πινακοθήκη στον άνω όροφο, ενώ στο ισόγειο δημιουργήθηκε η Λέσχη των Καπεταναίων, όπου δεξιώνονταν κάθε επίσημο που επισκεπτόταν τις Οινούσσες.
5. Πώς αποκτήθηκε η συλλογή του Μουσείου και ποια η μέριμνά σας για αυτή;
Η αρχική συλλογή του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών αποκτήθηκε από δωρεές των οινουσιακών οικογενειών, που σχεδόν όλες είχαν στην κατοχή τους πίνακες των οικογενειακών

ιστιοφόρων φτιαγμένους από τον Αριστείδη Γλύκα, μοντέλα πλοίων παλαιά και νεότερα, ναυτικά όργανα, χάρτες, ναυτικά έγγραφα κτλ. Η πρώτη αυτή συλλογή εμπλουτίστηκε το 1989 από τη δωρεά του Νικολάου Σπ. Λαιμού και των υιών του, Αντώνη και Φίλιππου, της μοναδικής συλλογής του αποθανόντος αδελφού του, πρώην δημάρχου Οινουσσών, Αντωνίου Λαιμού, που αποτελείται από prisoner of war shipmodels, καθώς και όπλα της ναπολεόντειας εποχής.

6. Ποια είναι η μέριμνά σας για αυτήν;

Η μέριμνα του Μουσείου μας είναι να διατηρηθούν σε άριστη κατάσταση όλες οι παραπάνω συλλογές και μέσα από ξεναγήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα να χρησιμοποιηθούν, ώστε να μεταλαμπαδευθεί η ναυτική παράδοση των Οινουσσών στις νεότερες γενιές και παράλληλα να παρουσιαστούν σπουδαίες στιγμές της παγκόσμιας ναυτικής ιστορίας.

7. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Μουσείου και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό;

Το Ναυτικό Μουσείο ως ΝΠΙΔ είναι προικισμένο με ένα κεφάλαιο αρκετά μεγάλο, για να καλυφθούν για πολλά χρόνια οι ανάγκες του. Η εθελοντική προσφορά καλύπτει τις λειτουργικές ανάγκες του.

8. Ποια είναι η μέριμνά σας αναφορικά με την προστασία, την ασφάλεια και την υγιεινή του Μουσείου;

Υπάρχουν σύγχρονες εγκαταστάσεις στους χώρους υγιεινής.

9. Υπάρχει μέριμνα για τα ΑμΕΑ (προσβασιμότητα, ειδικές ξεναγήσεις, κ.ά.);

Δυστυχώς, δεν υπάρχει πρόσβαση για ΑμΕΑ στον όροφο του κτηρίου, ούτε χώρος για εγκατάσταση ανελκυστήρα.

10. Ποια είναι η επισκεψιμότητα του Μουσείου και ποιες κατηγορίες κοινού το επισκέπτονται;

Ποιες είναι οι χρονικές περίοδοι με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα;

Οι επισκέπτες του Μουσείου ανέρχονται σε 1.500-2.000 κάθε χρόνο. Είναι κυρίως Έλληνες και ξένοι επισκέπτες του νησιού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

11. Διαθέτει το Μουσείο εκπαιδευτικά προγράμματα;

Στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών εφαρμόζονται δέκα εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τη ναυτική παράδοση του νησιού και τη θάλασσα γενικότερα. Τα προγράμματα αυτά έχουν σχεδιαστεί από τη Διευθύντρια κα Ελένη Αχλιόπτα-Κουνή και υλοποιούνται από την ίδια.

12. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα απευθύνονται σε μαθητές του Νηπιαγωγείου, Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου.

13. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;

Η ανταπόκριση του κοινού είναι πολύ θετική.

14. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.

Εκτός από τις ξεναγήσεις και τα εκπαιδευτικά προγράμματα, πραγματοποιείται πληθώρα εκδηλώσεων, όπως ομιλίες, παρουσιάσεις, εκθέσεις, περιβαλλοντικές εκδηλώσεις, βραδιές ποίησης, συμμετοχή σε συνέδρια και ημερίδες κτλ. (συμμετοχή σε όλα τα συνέδρια ναυτικών μουσείων, στον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Μουσείων κτλ.).

15. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;

Κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί εκδηλώσεις σε συνεργασία με τοπικούς φορείς (Δήμος Οινουσσών, Σχολεία Οινουσσών, Φιλοτεχνικός Όμιλος Χίου, Χορωδία Οινουσσών).

16. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;

Τα οποιαδήποτε εμπόδια που παρουσιάζονται έχουν να κάνουν με τις συγκοινωνιακές αντιξοότητες κυρίως κατά τους χειμερινούς μήνες.

17. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;

Η τοπική κοινωνία έχει αγκαλιάσει το Μουσείο μας και τιμά όλες τις δραστηριότητές του με τη συμμετοχή των κατοίκων και τα ευνοϊκά σχόλιά τους.

18. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;

Οι στόχοι μας για το μέλλον είναι να συνεχίσει το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών να αποτελεί για τα παιδιά έναν χώρο χαράς και δημιουργίας και για τους επισκέπτες έναν χώρο ανάταξης και πνευματικής πλήρωσης.

19. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί το Μουσείο στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;

Το Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα για τη διαφύλαξη της θαυμαστής ναυτικής παράδοσης του τόπου και για τη μετακένωσή της στους νεότερους.

20. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Ελλάδα και θάλασσα αποτελούν ταυτόσημες έννοιες. Ό,τι έχουν καταφέρει οι Έλληνες το οφείλουν στη θάλασσα εδώ και 10.000 χρόνια. Σε όλες τις ιστορικές περιόδους, τα μεγάλα γεγονότα έγιναν στη θάλασσα ή εξαιτίας της δράσης των Ελλήνων στη θάλασσα. Γι' αυτό όλη η πολιτιστική μας κληρονομιά είναι απότοκο της επιτυχούς δραστηριότητας των προγόνων μας στη θάλασσα. Οι τοπικές ναυτικές κοινωνίες, διαφυλάσσοντας τη ναυτική τους παράδοση, συντηρούν και προωθούν την πολιτιστική εξέλιξη.

21. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;

Δεν πρέπει να εγκλωβιστούμε στα πλαίσια του παρελθόντος, αλλά να ανοίξουμε τα μουσεία και να επεκτείνουμε με φαντασία και δημιουργικότητα τον κύκλο δραστηριοτήτων μας, ώστε οι μουσειακοί χώροι να αποκτήσουν ζωή.

22. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξή της;

Η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής κληρονομιάς οπωσδήποτε μπορεί να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξη των περιοχών, καθώς τα Ναυτικά Μουσεία μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης επισκεπτών ακόμη και σε απομακρυσμένες γεωγραφικά περιοχές, όπως το νησί των Οινουσσών που βρίσκεται στην εσχατιά του Αιγαίου.

23. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι κάποιος πρέπει να επισκεφθεί το Μουσείο;

Οι επισκέπτες του Μουσείου μας θα δουν να ζωντανεύει μπροστά στα μάτια του η μαγική εποχή της ιστιοφόρου ναυτιλίας μέσα από τα υπέροχα έργα του λαϊκού ζωγράφου Αριστείδη Γλύκα. Θα ταξιδέψουν κι αυτοί με τα πρώτα αιγνουσιώτικα ατμόπλοια, που έδωσαν τη θέση τους στα *liberties* και στα σύγχρονα *mega boxships*. Μέσα από τα εκθέματά μας θα καταλάβουν πώς οι γεωργοκτηνοτρόφοι του 18ου αιώνα μετατράπηκαν σε άξιους καπεταναίους και караβοκύρηδες κατά τον 19ο αιώνα, για να φτάσουμε στις στιβαρές ναυτιλιακές εταιρείες του σήμερα που κατατάσσουν το μικρό νησί των Οινουσσών στην κορυφή της παγκόσμιας ναυτιλίας.

A6. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΑΝΝΑ ΣΙΤΑΡΑ-ΓΛΥΚΑ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΧΙΟΥ

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Μουσείου;

Το Μουσείο ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1994.

2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Μουσείου;

Η φύλαξη, διάδοση και διάσωση της ναυτικής ιστορίας της Χίου.

3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;

Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο;

Το κτήριο χτίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα. Ήταν η οικία του ζεύγους Αναστασίου και Μαρουκώς Πατέρα, οι απόγονοι των οποίων χρηματοδοτούν και διοικούν το μουσείο. Το κτήριο στις αρχές του 1991 ξεκίνησε να επισκευάζεται με λίγες εσωτερικές αλλαγές, ώστε να είναι λειτουργικό και επισκέψιμο για το κοινό. Από σπίτι караβοκύρηδων έγινε σπίτι για όλους τους ναυτικούς.

5. Πώς αποκτήθηκε η συλλογή του Μουσείου και ποια η μέριμνά σας για αυτήν;

Οι συλλογές του Μουσείου είναι από δωρεές των ιδιοκτητών αλλά και από απλούς ναυτικούς.

6. Ποια είναι η μέριμνά σας για αυτήν;

Γίνονται ετήσιος έλεγχος και συντήρηση τόσο των ομοιωμάτων όσων και των πινάκων.

7. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Μουσείου και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό;

Το μεγαλύτερο μέρος το έχουν αναλάβει οι οικογένειες που διατηρούν το Μουσείο, ενώ ένα μικρό μέρος καλύπτεται από εισιτήρια και πώληση αναμνηστικών.

8. Ποια είναι η μέριμνά σας αναφορικά με την προστασία, την ασφάλεια και την υγιεινή του Μουσείου;
Λαμβάνουμε όλα τα αναγκαία μέσα.
9. Υπάρχει μέριμνα για τα ΑμΕΑ (προσβασιμότητα, ειδικές ξεναγήσεις, κ.ά.);
Προς το παρόν, όχι.
10. Ποια είναι η επισκεψιμότητα του Μουσείου και ποιες κατηγορίες κοινού το επισκέπτονται;
Ποιες είναι οι χρονικές περίοδοι με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα;
Περίπου 3.000 άτομα τον χρόνο. Από Μάιο έως Σεπτέμβριο είναι η καλύτερη περίοδος.
11. Διαθέτει το Μουσείο εκπαιδευτικά προγράμματα;
Έχουμε δυο εκπαιδευτικά προγράμματα τους «Μικρούς θαλασσόλυκους» και «Από τα πανιά στον ατμό».
12. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;
Σε μαθητές Δημοτικού.
13. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;
Άριστη.
14. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.
Ετήσια έκδοση του περιοδικού *Ναυτίλος*, όπου μέσα από τα εκθέματα καταγράφεται η ναυτική ιστορία της Χίου. Επίσης καταγράφονται οι δράσεις και οι δραστηριότητες του Μουσείου. Παρουσίαση του βιβλίου, το καλοκαίρι του 2018, του κου Ματθαίου Λω, *Χία Ναυτιλία*. Κάθε 1η Σεπτεμβρίου γίνεται μνημόσυνο σε μνημείο που υπάρχει στην αυλή του Μουσείου για τους ναυτικούς του Εμπορικού Ναυτικού που έχασαν τη ζωή τους από πολεμικές ενέργειες κατά τη διάρκεια του Β΄ ΠΠ.
15. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;
Συνεργαζόμαστε με όλους τους φορείς εντός της Χίου, αλλά και με άλλα Ναυτικά Μουσεία της Ελλάδας.
16. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;
Η εύρεση οικονομικών πόρων.
17. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;
Οι σχέσεις είναι αρκετά καλές, αλλά η συνδρομή της μηδαμινή.
18. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;
Μερική κτηριακή αναβάθμιση, ολική ψηφιοποίηση εκθεμάτων και βιβλίων, αύξηση εκδηλώσεων - διοργανώσεων σχετικών με τη χιακή ναυτιλία.
19. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί το Μουσείο στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;

Τεράστιος. Η Χίος έχει μοναδική ναυτική ιστορία. Όχι μόνο στις μέρες μας, αλλά από την αρχαιότητα. Η γεωγραφική της θέση. Οι άξιοι ναυτικοί της την έχουν κάνει γνωστή σε όλο τον κόσμο. Μέσα από τα εκθέματά του το ΝΜ της Χίου συμβάλλει στη διάδοση της ναυτικής ιστορίας, ειδικά της ποντοπόρου και ακόμα πιο ειδικά κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

20. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Ειδικά για τη Χίο, είναι τεράστιος ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης και η διαφύλαξη και η διάδοσή της αναγκαία. Το ναυτικό επάγγελμα ανθεί και δείχνει ότι η ναυτιλία είναι μονόδρομος οικονομικής, κοινωνικής αλλά και πολιτιστικής ανάπτυξης.

21. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας; Δεν βλέπω κάποιον κίνδυνο άξιο αναφοράς.

22. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλουν στην ευρύτερη ανάπτυξή της;

Μέσα από την ανάδειξη και την αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης, στην ουσία αναδεικνύεται όλη η ιστορία της Χίου. Χίος και ναυτιλία είναι έννοιες ταυτόσημες. Δεν νοείται σίτι χωρίς ναυτικό, και αν δεν είναι ναυτικός, θα έχει σχέση επαγγελματική με τη θάλασσα. Οι υψηλού παροχής υπηρεσίες μέσω της ανάδειξη της μοναδικής ναυτικής ιστορίας της Χίου συμβάλλουν και στην άνοδο του τουρισμού.

23. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι κάποιος πρέπει να επισκεφθεί το Μουσείο;

Διότι, όπως ανέφερα και πιο πάνω, Χίος και ναυτιλία είναι έννοιες ταυτόσημες. Πρέπει ο επισκέπτης να έρθει να δει το Μουσείο, Πρώτον, διότι το κτήριο που φιλοξένει τα εκθέματα είναι μοναδικό και χαρακτηριστικό ναυτικό αρχοντικό του περασμένου αιώνα. Δεύτερον, για να δει τη μεγαλύτερη συλλογή πινάκων του Βρονταδούση πλοιογράφου Αρ. Γλύκα. Τρίτον, για να θαυμάσει ένα από τα πραγματικά μαχαίρια του Κωνσταντίνου Κανάρη και τη βόμβα μολότοφ, της εποχής. Τέταρτον, για να δει μέσα από τα μοντέλα πλοίων την άνοδο της ελληνικής Εμπορικής Ναυτιλίας από τους Παγκόσμιους Πόλεμους έως σήμερα. Πέμπτον, για να αποτίσει φόρο τιμής στους απολεσθέντες ναυτικούς του Εμπορικού Ναυτικού που έχασαν τη ζωή τους από πολεμικές ενέργειες κατά τη διάρκεια του Β΄ ΠΠ σε μνημείο που υπάρχει στην αυλή του μουσείου.

A7. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΦΩΤΕΙΝΗ ΞΥΛΑ-ΦΑΦΑΛΙΟΥ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΡΔΑΜΥΛΩΝ ΧΙΟΥ

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Μουσείου;

Το Ναυτιλιακό Μουσείο Καρδαμύλων δεν έχει ξεκινήσει τη λειτουργία του. Ο φάκελος με τις μελέτες, τις άδειες και πάσης μορφής απαραίτητο έγγραφο βρίσκεται στα χέρια του Δήμου Χίου.

2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Μουσείου;

Ο λόγος είναι εμφανής και αναγκαίος. Τα Καρδάμυλα, και γενικά η Χίος, είναι μία από τις μεγάλες ναυτιλιακές δυνάμεις του κόσμου και η δημιουργία ενός μουσείου με θέμα την ιστορία της χιώτικης ναυτιλίας και ιδιαίτερα των Καρδαμύλων αποτελεί έναν από τους κυριότερους λόγους.

3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;

Οι προθέσεις μας στοχεύουν στη δημιουργία θεσμικού πλαισίου Δημοσίου Δικαίου, που θα κινείται από ΔΣ Ιδιωτικού Δικαίου. Στα πλαίσια του Μουσείου Μπενάκη.

4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο;

Το μουσείο θα στεγαστεί στο παλαιό Καρράδειο Δημοτικό Σχολείο Ράχης, κτήριο του 1927, γύρω στα 800 τετραγωνικά, και οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί και αδειοδοτηθεί το 2013 βασίζονται στην αποκατάσταση και διαμόρφωση αυτού του κτηρίου. Το σχολείο σταμάτησε να λειτουργεί τουλάχιστον 40 χρόνια πριν.)

5. Πώς αποκτήθηκε η συλλογή του Μουσείου και ποια η μέριμνά σας για αυτήν;

Η συλλογή μας ξεκίνησε εκ θεμελίων, χωρίς ούτε ένα αντικείμενο.

Κα Αναστασιάδου,

Όπως απαντώ στα ερωτήματά σας, νομίζω ότι θα ήταν ευκολότερο να σας παραδώσω το CD που είχαμε παρουσιάσει όταν ολοκληρώθηκαν όλες οι προεργασίες για τη δημιουργία του ΝΜΚ (μελέτες, άδειες, συλλογή κτλ.), πριν από περίπου τέσσερα χρόνια στο Ιωνικό Κέντρο, στην Πλάκα, παρουσία των πρώην δημάρχων και του περιφερειάρχη, καθώς και πλήθους κόσμου. Νομίζω ότι αυτό το CD θα απαντήσει σε όλες τις ερωτήσεις σας με έναν δικό του τρόπο. Είναι εύστοχο, ζωντανό και εκφράζει την ιδέα του όλου πονήματος. Δηλαδή, τη δημιουργία όχι ακόμα ενός μουσείου, αλλά την έναρξη μιας καταγραφής της ναυτικής μας ιστορίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τους λόγους που οδήγησαν στο θαύμα της ναυτιλίας μας, γιατί τίποτα δεν είναι τυχαίο, όλα έχουν λόγους και εξηγήσεις. Επιπλέον, ο τρόπος παρουσίασης του μουσείου είναι μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας, μέσω της οποίας δημιουργείται μια μεγάλη γκάμα θεμάτων και αναζητήσεων και παράλληλα μεταφέρεται ευκολότερα στους μαθητές και στους νέους μας. Το Ναυτικό Λύκειο, δε, είναι μερικές δεκάδες μέτρα κοντά. Στον ημιώροφο θα υπάρχει, βάσει των μελετών (αρχιτεκτονικών και ιστορικών), χώρος στον οποίο θα υπάρχουν υπολογιστές με πληροφοριακό υλικό, για μελέτη ναυτιλιακών εντύπων και εφημερίδων, ηλεκτρονικός πίνακας μεγάλου μεγέθους που θα παρουσιάζει σε πραγματικό χρόνο την τοποθεσία χιωτικών πλοίων. Τέλος, στον ίδιο χώρο θα υπάρχει κάποια εγκατάσταση στην οποία θα μπορούν να μαγνητοφωνηθούν σχετικές προφορικές μαρτυρίες.

Τόπος συνάντησης για τους νέους και για την τοπική κοινωνία με καφετέρια, αίθουσα εκδηλώσεων, πωλητήριο, βιβλιοθήκη κτλ. Σημαντικότερο, προσδοκούμε να δημιουργήσουμε ένα μουσείο ανοιχτό σε όλους, στον κόσμο της υπόλοιπης Χίου και των μαθητών, πόλο έλξης από όλη την Ελλάδα. Παράλληλα ο τύπος του μουσείου που δημιουργήσαμε στοχεύει στην ψηφιακή μετάδοση γνώσης σε όλο τον κόσμο, ανά πάσα στιγμή, σε πραγματικό χρόνο. Θέλουμε να δημιουργήσουμε ένα ζωντανό μουσείο που θα είναι ανοιχτό σε όλους.

Σημειώνω επίσης ότι αυτό το υπό δημιουργία μουσείο είναι αίτημα πολλών γενεών και θα εκπροσωπεί τη ναυτιλία του παρελθόντος, του παρόντος, αλλά και του μέλλοντος. Προετοιμάστηκε, σε αντίθεση με τα περισσότερα μουσεία, με την προσφορά δεκάδων εθελοντών, ανάλογα με τις ικανότητές τους, σε ομάδα που αποτελείτο από καπετάνιους, εφοπλιστές και ανθρώπους που ζουν στα Καρδάμυλα και στην Αττική. Από την ομάδα αυτή, μετά

το πέρας των εργασιών δημιουργήθηκε η αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία «Καρδαμύλια Ναυτοσύνη», η οποία αντιπροσωπεύει προς το παρόν επίσημα το μουσείο, πιέζοντας για χρηματοδότηση, έχοντας διοργανώσει άπειρες σχετικές εκδηλώσεις και παρουσιάσεις του μουσείου στα Καρδάμυλα και στην Αθήνα.

Αυτήν τη στιγμή, βρισκόμαστε στο στάδιο μάλλον απραξίας, αναμένοντας τον επόμενο δήμαρχο που πιθανά θα είναι ο εισηγητής της χρηματοδότησης του έργου από το ΕΣΠΑ ή άλλο πρόγραμμα. Ο παρών, λόγω προσωπικού κωλύματος, στο οποίο δεν επιθυμώ να εισέλθω, αρνήθηκε κάθε δραστηριότητά του, παρά του ότι το ήταν πανέτοιμο για τα ΕΣΠΑ, με αδύναμες δικαιολογίες.

Τέλος, η δημιουργία του μουσείου αυτού έχει δεχθεί δυστυχώς και αρκετό πόλεμο, από μια απειροελάχιστη μερίδα ανθρώπων, με βάση κομματικών και τοπικών διαφορών, συνήθως από τον ίδιο χώρο. Από λίγους, επίσης, που αισθάνονται άβολα με κάθε πράγμα που ξεπερνά τα όρια της μετριότητας.

Όμως νομίζω ότι θα έχετε ακόμα μια περισσότερο καθαρή εικόνα με το CD που θα σας δώσω, καθώς και με κάποια φυλλάδια. Το υλικό μας είναι τεράστιο και πολυποίκιλο, απλά αυτήν τη στιγμή... βρίσκεται στον πάγο.

A8. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ κ. ΚΩΣΤΑ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΝΑΥΠΗΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ (ΣΑΜΟΣ)

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Μουσείου;

Δεν λειτουργεί ακόμη.

2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Μουσείου;

Αναφέρονται αναλυτικά στη Μελέτη Σκοπιμότητας (Δαμιανίδης & Στεφάνου 2018).

3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;

Δεν έχει ακόμη καταστατικό λειτουργίας, ωστόσο οι μελέτες του έχουν εγκριθεί από το Συμβούλιο Μουσείων του ΥΠΠΟΑ.

4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται το Μουσείο;

Είναι νέο κτήριο κατασκευασμένο ως Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών του Αιγαίου.

5. Πώς αποκτήθηκε η συλλογή του Μουσείου και ποια η μέριμνά σας για αυτήν;

Με δωρεές και αγορές.

6. Ποια είναι η μέριμνά σας για αυτήν;

Γίνονται συντηρήσεις και αποκαταστάσεις.

7. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Μουσείου και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό;

Η δημιουργία του ΜΝΝΤΑ χρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ του Υπουργείου Ανάπτυξης. Δεν υπάρχουν ακόμη εργαζόμενοι στο ΜΝΝΤΑ.

8. Ποια είναι η μέριμνά σας αναφορικά με την προστασία, την ασφάλεια και την υγιεινή του Μουσείου;

Οι μελέτες πληρούν όλες τις πολεοδομικές και υγειονομικές προδιαγραφές.

9. Υπάρχει μέριμνα για τα ΑμΕΑ (προσβασιμότητα, ειδικές ξεναγήσεις, κ.ά.);
Υπάρχει πλήρης πρόσβαση για τα ΑμΕΑ και προβλέπονται ειδικές ξεναγήσεις.

10. Διαθέτει το Μουσείο εκπαιδευτικά προγράμματα;

Ναι.

11. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;

Σε όλες τις ηλικίες και σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

12. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.

Έχουν γίνει έντεκα παρουσιάσεις του ΜΝΝΤΑ σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας και μια περιοδική έκθεση. Προγραμματίζονται δύο συνέδρια με την έναρξη λειτουργίας του ΜΝΝΤΑ και τρεις περιοδικές εκθέσεις. Προγραμματίζεται μια σχολή μαθητείας που θα λειτουργεί μέσα στο ΜΝΝΤΑ και θα είναι πιστοποιημένη, επιπέδου ΙΕΚ.

13. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;

Υπάρχει συνεργασία με πολλά μουσεία και συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό για την προετοιμασία της μόνιμης έκθεσης.

14. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;

Οι καθυστερήσεις υλοποίησης του έργου κυρίως λόγω του θεσμικού πλαισίου των ΟΤΑ, αφού το έργο δημιουργίας ανήκει στον Δήμο Σάμου.

15. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;

Υπάρχει ο Σύλλογος Φίλων του ΜΝΝΤΑ, με έδρα το Ηραίο της Σάμου και μέλη απ' όλη την Ελλάδα, που συνδράμει σε όποιους τομείς τού έχει ζητηθεί.

16. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;

Αναφέρονται στο τεύχος της Μελέτης Σκοπιμότητας (Δαμιανίδης & Στεφάνου 2018).

17. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί το Μουσείο στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;

Διαφυλάσσει και αναδεικνύει την αξία της ναυπηγικής παράδοσης και της ναυτικής πολιτιστικής κληρονομιάς του Αιγαίου.

18. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Ειδικά στο Αιγαίο, η ναυτική παράδοση είναι βασικό, διαχρονικό και αναντικατάστατο συστατικό του πολιτιστικού και κοινωνικού προφίλ του Αρχιπελάγους.

19. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;

Στο Αιγαίο, η ναυπηγική και ναυτική παράδοση υποβαθμίζεται συνέχεια και δραματικά τα τελευταία χρόνια. Καταστρέφονται εκατοντάδες αλιευτικά παραδοσιακά σκάφη κάθε χρόνο, κλείνουν μοναδικά και πολύτιμα Ναυτικά Μουσεία, όπως αυτό της Σύμης (βλ. ψήφισμα του Πανελλήνιου Συνεδρίου Ναυτικών Μουσείων 2018/Καβάλα). Κλείνουν κάθε χρόνο ξυλοναυπηγεία και μειώνεται δραματικά ο αριθμός των ξυλοναυπηγών που μπορούν να εξασκήσουν την τέχνη.

20. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξή της;

Υπάρχει μεγάλη ανάγκη να πραγματοποιηθεί κυρίως μια κεντρική πολιτική πρωτοβουλία για τη διάσωση, ανάδειξη και αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης και κληρονομιάς. Πρέπει να αλλάξουν πολιτικές που περιορίζουν τη ναυτική πολιτιστική κληρονομιά και προέρχονται από πολλά Υπουργεία και κρατικούς φορείς (Υπουργεία Πολιτισμού, Αγροτικής Ανάπτυξης, Ναυτιλίας, Οικονομικών, Ανάπτυξης, Παιδείας, Εσωτερικών, Περιφέρειες ΟΤΑ, κ.λπ.).

21. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι κάποιος πρέπει να επισκεφθεί το Μουσείο;

Για να μορφωθεί και να καλλιεργηθεί.

A9. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ κ. ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΕΛΕΓΡΗ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΚΟΣ» - ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ (ΧΙΟΣ)

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Φορέα;

Το Κοινωφελές Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης ιδρύθηκε το 2008 στη Χίο, από τον Καπτ. Παναγιώτη Ν. Τσάκο και τον κ. Νίκο Π. Τσάκο. Το 2010 ξεκίνησε η λειτουργία του Ιδρύματος, με έδρα του το νεοκλασικό κτίριο του 19ου αιώνα στην οδό Μ. Λιβανού, κοντά στο λιμάνι της Χίου.

2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Φορέα;

Οι βασικοί πυλώνες του Ιδρύματος αφορούν στην προώθηση της ναυτικής έρευνας, την ελληνική και διεθνή ναυτιλία, τη διατήρηση της ναυτικής παράδοσης, την εκπαίδευση, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, καθώς και τη φιλανθρωπία.

Το Ίδρυμα φέρει το όνομα της αγαπημένης κόρης του Καπτ. Π. Ν. Τσάκου, της αξέχαστης Μαρίας Π. Τσάκου, η οποία ήταν πρέσβειρα του ελληνικού πνεύματος και των ναυτικών.

3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει;

Το Ίδρυμα διοικείται από ένα Διοικητικό Συμβούλιο με Πρόεδρο τον πρ. Γενικό Γραμματέα του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού (ΙΜΟ), κ. Ευθύμιο Ηλ. Μητρόπουλο. Ο Διευθυντής του Ιδρύματος είναι ο κ. Μιχαήλ Μπελέγγρης, πρώην Πρόεδρος του Δημοτικού Λιμενικού Ταμείου της Χίου.

4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται ο Φορέας;

Η έπαυλη της οδού Μιχ. Λιβανού αρ. 59, γνωστή και ως «Λιβανούδικο», αποτελείται από το διώροφο κυρίως κτήριο, έναν κλειστό χώρο στάθμευσης και έναν βοηθητικό οικίσκο. Το κυρίως κτήριο, ορθογώνιου σχήματος, αποτελείται από δύο ορόφους: Στον επάνω όροφο βρίσκονται οι κύριοι χώροι της κατοικίας, ενώ στον κάτω βρίσκονται βοηθητικοί χώροι και τα δωμάτια του προσωπικού.

Το κτήριο κατασκευάστηκε γύρω στο 1888 για τον Θεοδόσιο Ζυγομαλά, Χιώτη έμπορο. Το 1910, το κτήριο περιήλθε στον άλλοτε δήμαρχο Χίου Στυλιανό Κανέλλο, ο οποίος μάλιστα το 1912, μετά την απελευθέρωση της Χίου από τον Ελληνικό Στρατό, το νοίκιασε στον προσωρινό διοικητικό επίτροπο Πλωτάρχη Δημήτριο Θεοδωράκη. Το 1916 το κτήριο πωλήθηκε στον Μιχαήλ Λιβανό, όπως μαρτυρούν το μονόγραμμα και η χρονολογία που αναγράφονται στο θύρωμα της κυρίας εισόδου. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής, το κτήριο επιτάχθηκε και χρησιμοποιήθηκε ως οικία του Γερμανού διοικητή.

Το 1947 η ιδιοκτησία πέρασε στα χέρια του Γεωργίου Λιβανού, υιού του Μιχαήλ Λιβανού. Το 1964 το κτήριο περιήλθε στους κληρονόμους του Γεωργίου Λιβανού, από τους οποίους, το 1977, πέρασε στην ιδιοκτησία του Τάσου Παπαστράτου, συζύγου της Ευγενίας, αδελφής του Γεωργίου Λιβανού. Το 2004 το κτήριο πέρασε από τους κληρονόμους του Τάσου Παπαστράτου στον σημερινό ιδιοκτήτη, Καπτ. Παναγιώτη Ν. Τσάκο, ο οποίος προχώρησε συστηματικά στις διαδικασίες για την αποκατάσταση του οικοδομήματος.

Ο κάθε χώρος έχει τη δική του μοναδική διακόσμηση, τόσο στο ταβάνι, με εξωτικά τοπία και ζώα, όσο και στο τζάκι, με διαφορετικά σχέδια και χρώματα. Το αρχοντικό, που κάποτε ανήκε στην οικογένεια Μιχαήλ Γ. Λιβάνου, είχε ανακαινιστεί πλήρως από την οικογένεια του καπετάν Τσάκου σε αρμονία με την ιστορική αρχιτεκτονική του κτηρίου. Το 2014, το έργο αποκατάστασης του αρχοντικού έλαβε Εύφημο Μνεία από τον πολιτιστικό οργανισμό «Europa Nostra» στον τομέα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, εις αναγνώρισιν των επαγγελματικών προτύπων διατήρησης και προσαρμογής ως προς τη νέα χρήση του κτηρίου.

5. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Φορέα και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό; Ίδια κεφάλαια, δωρεές τρίτων και πόροι από Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων που υλοποιούνται.

6. Διαθέτει ο Φορέας σας εκπαιδευτικά προγράμματα;

Ναι.

7. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται;

Σε μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Διεύθυνσης Χίου. Επίσης, τα διάφορα σεμινάρια που διοργανώνονται απευθύνονται σε σπουδαστές Ακαδημιών Εμπορικού Ναυτικού, σε εν ενεργεία ναυτικούς (Πλοιάρχους και Μηχανικούς) και σε φοιτητές του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών.

8. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;

Η ανταπόκριση του κοινού είναι μεγάλη και η συμμετοχή γίνεται με ιδιαίτερο ενθουσιασμό.

9. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.
Παρακαλούμε δείτε αναλυτικά στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος: <http://mariatsakosfoundation.gr/>.

10. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό;

Το Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» έχει συνεργαστεί κατά καιρούς και συνεργάζεται με το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών και το Ινστιτούτο Ωκεανογραφίας, την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, το Πανεπιστήμιο Πατρών, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου με έδρα τη Χίο, το Πανεπιστήμιο της Μάλτας, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Διοίκησης και Τεχνολογίας με έδρα την Αλβανία, το Ινστιτούτο Ωκεανολογίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, κ.ά.

11. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;
Ουδέν σχόλιο.

12. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;

Η τοπική κοινωνία είναι αποδέκτης σε πολύ μεγάλο ποσοστό του έργου που πραγματοποιείται. Συμμετέχει ενεργά στις εκδηλώσεις και στα σεμινάρια που πραγματοποιούνται, ενώ γίνεται μεγάλη προβολή του έργου του Ιδρύματος, τόσο μέσω των τοπικών ΜΜΕ όσο και μέσω του word of mouth.

13. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;

Το Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» θα συνεχίσει τις πρωτοβουλίες που θα στηρίξουν τη ναυτική εκπαίδευση και παράδοση, τη ναυτιλιακή βιομηχανία και τους ναυτικούς.

14. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί ο Φορέας σας στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;

Ο ρόλος του Ιδρύματος «Μαρία Τσάκος» είναι βασικός ως προς τη διαφύλαξη και την ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης του τόπου μας. Μέσω των δράσεων του Ιδρύματος, όπως διαλέξεις, σεμινάρια, πολιτιστικές εκδηλώσεις με κύριο περιεχόμενο τη ναυτική παράδοση, εκπαιδευτικές δράσεις με σκοπό την ανάδειξη της ναυτικής εκπαίδευσης και παράδοσης, διασφαλίζεται η διαίωνιση του ρόλου των αξιών της ναυτοσύνης.

15. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης είναι μέγιστης σημασίας για τη διαφύλαξη και την ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η ναυτιλία αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία της ελληνικής κληρονομιάς και κουλτούρας από αρχαιολογικών χρόνων, καθώς είναι η σημαντικότερη βιομηχανία της Ελλάδος και υπήρξε η παλαιότερη μορφή απασχόλησης των Ελλήνων. Η διάσωση της ναυτικής παράδοσης πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο, καθώς είναι απόλυτα συνυφασμένη με την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας μας.

16. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;

Οι κίνδυνοι αναφορικά με τη διάσωση της ναυτικής παράδοσης αφορούν ως επί το πλείστον την αδιαφορία της νέας γενιάς, η οποία δεν δύναται να καταλάβει τη σημασία της, κάτι το οποίο μπορεί να αντιμετωπισθεί με την κατάλληλη ενημέρωση και τον κατάλληλο τρόπο προσέγγισης των νέων μέσω δράσεων που αφορούν στην αξία της ναυτικής παράδοσης. Επίσης, κάποιοι

Οργανισμοί/Ενώσεις δεν δραστηριοποιούνται αρκετά στον χώρο με δράσεις ενημέρωσης των νέων, κι εδώ είναι που έρχεται το Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» για να καλύψει αυτό το κενό.

17. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλει στην ευρύτερη ανάπτυξή της;

Η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης μπορούν να συμβάλουν στην ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής μέσω του εμπλουτισμού διαφόρων δράσεων που θα έχουν ως στόχο την ενεργή συμμετοχή των πολιτών και την κινητοποίηση του ενδιαφέροντος των νέων για τη σημασία και τη διατήρηση της ναυτικής παράδοσης.

A10. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΚΑ ΕΛΕΝΗ ΣΤΑΜΑΤΕΡΗ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΜΟΥΔΡΟΥ (ΛΗΜΝΟΣ)

1. Πότε ξεκίνησε η λειτουργία του Φορέα;

Οι μελέτες για τον σχεδιασμό και την υλοποίησή του εντάχθηκαν στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: «Κρήτη και Νήσοι Αιγαίου 2007-2013», στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, και το έργο ανατέθηκε από τον Δήμο Λήμνου εντός του 2015. Οι υποδομές και ο εκθεσιακός χώρος ολοκληρώθηκαν στο τέλος του 2015 και ο χώρος εγκαινιάστηκε τον Απριλίου του 2016.

2. Ποιοι ήταν οι λόγοι που οδήγησαν στη δημιουργία του εν λόγω Φορέα;

Κεντρική ιδέα της μουσειολογικής πρότασης είναι η ιστορική αφήγηση για τη στρατηγική σημασία του κόλπου του Μούδρου και η σύνδεσή του με τα μεγάλα ιστορικά ελληνικά και διεθνή γεγονότα, καθώς αποτέλεσε βάση του ναυτικού αγώνα των Ελλήνων για την απελευθέρωση των νησιών του Αιγαίου και ορμητήριο των Συμμάχων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου για τις πολεμικές επιχειρήσεις του ανατολικού μετώπου της Αντάντ, και ιδιαίτερα της μάχης της Καλλίπολης. Ο Μύδρος, και γενικότερα η Λήμνος, καταλαμβάνει μεγάλο μέρος στη συλλογική μνήμη των Αυστραλών και Νεοζηλανδικών, του στρατιωτικού σώματος ANZAC, που ξεκίνησαν από τη Λήμνο για τη μάχη της Καλλίπολης, ενώ πολλοί νοσηλεύτηκαν στα νοσοκομεία και θάφτηκαν στα κοιμητήρια που είχαν αναπτυχθεί γύρω από τον Μούδρο. Η Έκθεση θα εστιάζει στον Μούδρο και επεκτείνεται ευρύτερα σε χώρους και γεγονότα (ναυμαχίες, Καλλίπολη, κ.λπ.) που συνδέονται με το «στρατηγείο» της Λήμνου. Στόχος της Έκθεσης του Μούδρου είναι να αναδειχθούν η στρατηγική σημασία του Κόλπου του Μούδρου και η συμβολή του σε δύο σημαντικές ιστορικές περιόδους για την ελληνική και διεθνή ιστορία, τους Βαλκανικούς Πολέμους και τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ιδιαίτερα θα τονιστεί ο βασικός ρόλος του, πρώτον, κατά τον ναυτικό αγώνα των Ελλήνων για την απελευθέρωση των νησιών του Αιγαίου και, δεύτερον, στο ανατολικό μέτωπο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ως ορμητήριο των Συμμάχων κατά τη μάχη της Καλλίπολης. Θα δοθεί επίσης έμφαση στο στρατιωτικό σώμα της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας, το ANZAC, που ξεκίνησε από τον Μούδρο, πολέμησε και αποδεκατίστηκε στην Καλλίπολη. Το ANZAC, αν και έχει συνδέσει το όνομά του με τη Λήμνο, δεν έχει καταγραφεί στις πραγματικές διαστάσεις του από τη σύγχρονη ιστοριογραφία, ούτε συσχετιζόταν μέχρι τα τελευταία χρόνια με την εθνική επέτειο των δύο χωρών. Με την Έκθεση προβάλλονται η στενή σύνδεσή του με τη Λήμνο και η συσχέτισή του με τη μάχη της Καλλίπολης. Τέλος, το τελευταίο τμήμα της επικεντρώνεται στις επιπτώσεις της πολεμικής περιόδου στο νησί, στις επιρροές στην τοπική κοινωνία από την εγκατάσταση μεγάλου τμήματος Ρώσων προσφύγων του «Λευκού Στρατού» την ίδια εποχή, καθώς και στις αλλαγές που προήλθαν από την εγκατάσταση των προσφύγων στη Λήμνο. Έτσι, οι επισκέπτες έχουν πρόσβαση σε ντοκουμέντα της εποχής άμεσα συνδεδεμένα με τον τόπο και την ιστορία του, ενώ αποκτούν μια ολοκληρωμένη εικόνα της σημασίας του για το

εκστρατευτικό σώμα της ANZAC. Έτσι, το Κέντρο αποτελεί έναν συνδυαστικό κρίκο, τόσο μεταξύ των άλλων αντίστοιχων υποδομών της Λήμνου όσο και με τους βετεράνους της ANZAC και των απογόνων τους που επισκέπτονται κάθε χρόνο τον Μούδρο, αλλά και με την επαφή των ντόπιων με τους Ρώσους προσφυγές που συμμετείχαν καθοριστικά στην εξέλιξη του ντόπιου πληθυσμού.

3. Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που το διέπει; (Δεν απαντήθηκε)

4. Ποιο είναι το ιστορικό του κτηρίου, όπου στεγάζεται ο Φορέας;

Το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούρου δημιουργήθηκε στο κτήριο του παλιού σχολείου του Μούρου, που χτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και χρησιμοποιήθηκε ως δημοτικό σχολείο και ως ειρηνοδικείο. Είναι χτισμένο με πέτρες και με λαξευμένους γωνιόλιθους και διατηρεί αρχιτεκτονικά στοιχεία του νεοκλασικισμού.

5. Ποιοι είναι οι χρηματοοικονομικοί πόροι του Φορέα και ποιο το εργασιακό καθεστώς σε αυτό; (Δεν απαντήθηκε)

6. Διαθέτει ο Φορέας σας εκπαιδευτικά προγράμματα; (Δεν απαντήθηκε)

7. Εάν ναι, σε ποιο κοινό απευθύνονται; (Δεν απαντήθηκε)

8. Ποια είναι η ανταπόκριση του κοινού;

Η ανταπόκριση του κοινού είναι πολύ θερμή. Οι επισκέπτες ενθουσιάζονται που μπορούν μέσα από έναν μικρό μουσειακό χώρο να ενημερωθούν πλήρως για τα σημαντικά γεγονότα της περιόδου. Με έναν σύγχρονο τρόπο, με τη χρήση βίντεο, οθονών αφής.

9. Με ποιες άλλες δράσεις (π.χ. περιοδικές εκθέσεις, ημερίδες, συνέδρια) πλαισιώνεται το έργο σας; Παρακαλώ να μας αναφέρετε τις σπουδαιότερες που έχουν διεξαχθεί.

Το Μουσείο είναι επισκέψιμο σε κάθε εθνική επέτειο. Μια σημαντική εκδήλωση πραγματοποιήθηκε από τις 2 έως και τις 4 Νοεμβρίου με αφορμή τη συμπλήρωση 100 χρόνων από την ανακωχή ή Συνθήκη του Μούδρου, που συνάφθηκε στον όρμο του Μούδρου της Λήμνου, στις 30 Οκτωβρίου 1918, και υπογράφηκε την επομένη 31 Οκτωβρίου, μεταξύ των δυτικών συμμαχικών δυνάμεων, της Αντάντ αφενός και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αφετέρου, σηματοδοτώντας τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων αυτών, πραγματοποιήθηκαν επίσημες επισκέψεις στο Μουσείο από την ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά και εκπροσώπων πρεσβειών και στρατιωτικών ακολούθων των εμπλεκόμενων χωρών στην υπογραφή της ανακωχής, καθώς και άλλων χωρών.

10. Συνεργάζεστε με άλλα μουσεία, φορείς πολιτισμού ή εκπαίδευσης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό; (Δεν απαντήθηκε)

11. Ποια βασικά εμπόδια αντιμετωπίζετε στην επιτέλεση του έργου σας;

Δεν έχει υπάρξει έως τώρα κάποιο εμπόδιο που να εμποδίζει την επιτέλεση του έργου του μουσείου. Υπάρχει έμμεση στήριξη από τους τοπικούς φορείς και τους ντόπιους κατοίκους.

12. Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική κοινωνία; Συνδράμει στο έργο σας; Εάν ναι, με ποιους τρόπους;

Οι ντόπιοι κάτοικοι είναι υπερήφανοι με την ύπαρξη του μουσείου, γιατί είναι ζωντανή υπενθύμιση των σημαντικών ιστορικών τα οποία σχετίζονται με την πολεμική και ναυτική ιστορία του τόπου, καλύπτοντας ιστορικά την περίοδο από τις αρχές μέχρι και τα μέσα του 20ού αιώνα. Επίσης το μουσείο αποτελεί σημαντικό τουριστικό προορισμό. Λόγω της σπουδαιότητάς του είναι ευρέως γνωστός σε Αυστραλούς και Ρώσους τουρίστες που συχνά επισκέπτονται τον Μούδρο αποκλειστικά για το μουσείο.

13. Ποιοι είναι οι στόχοι σας για το μέλλον;

Στόχος για το μέλλον είναι να ανανεώνονται τα εκθέματα, να γίνει πληρέστερη διαφήμιση του μουσείου σε οργανισμούς που σχετίζονται με τα ιστορικά αυτά γεγονότα, με στόχο τη διοργάνωση εκδηλώσεων και την τουριστική ανάπτυξη του χωριού μέσα από το μουσείο, λόγω της αύξησης των επισκεπτών με το συγκεκριμένο ιστορικό ενδιαφέρον, και ταυτόχρονα η προώθηση και των υπόλοιπων αρχαιολογικών χώρων/μουσείων του νησιού.

14. Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος που επιτελεί ο Φορέας σας στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας;

Το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούρου έχει στόχο, με τη χρήση του πλούσιου εποπτικού υλικού, τα αντικείμενα που εκθέτει, τις οπτικοακουστικές προβολές και διακρατικές του εφαρμογές, να ενημερώσει τους επισκέπτες για τις δύο σημαντικές ιστορικές περιόδους των Βαλκανικών Πολέμων αλλά και της εκστρατείας της Καλλίπολης, όπου ο Μούδρος έπαιξε σημαντικό ρόλο. Οι επισκέπτες έχουν πρόσβαση σε ντοκουμέντα της εποχής άμεσα συνδεδεμένα με τον τόπο και την ιστορία του, ενώ αποκτούν μια ολοκληρωμένη εικόνα της σημασίας του για το εκστρατευτικό σώμα της ANZAC. Έτσι, το Κέντρο αποτελεί έναν συνδυαστικό κρίκο, τόσο μεταξύ των άλλων αντίστοιχων υποδομών της Λήμνου όσο και με τους βετεράνους της ANZAC και τους απογόνους τους που επισκέπτονται κάθε χρόνο τον Μούδρο.

15. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος της ναυτικής παράδοσης στη διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Η πολιτισμική κληρονομιά αποτελεί κοινωνικό αγαθό. Ανήκει σε όλους. Στην παγκόσμια κοινότητα και σε καθέναν από εμάς ξεχωριστά. Κατά συνέπεια μοιραζόμαστε όλοι και την ευθύνη για την προστασία της, καθώς και την υποχρέωση για την ανάδειξή της. Σε κάποιους, όμως, αναλογεί μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης. Σε εκείνους που θυσίασαν τη ζωή τους. Σε εκείνους που κατοικούν σε τόπους από όπου πέρασαν άλλοι λαοί και άλλοι πολιτισμοί άφησαν ανεξίτηλα τα σημάδια τους. Σε αυτά στηριζόμαστε και από αυτά διδασκόμαστε, ώστε να προσθέσουμε και το δικό μας λιθαράκι στον πολιτισμό του 21ου αιώνα. Οπότε το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου θα είναι ο αδιάψευστος μάρτυρας της μεγάλης ιστορικής μας παρακαταθήκης και θεματοφύλακας της ιστορικής μνήμης, όχι μόνο των Ελλήνων, αλλά και όλων των λαών που υποδέχθηκε εκείνα τα χρόνια η Λήμνος.

16. Ποιους κινδύνους αναγνωρίζετε στη διάσωση της ναυτικής παράδοσης του τόπου σας;

Θεωρώ ότι ο κάθε τόπος είναι υπεύθυνος για τη διασφάλιση της ναυτικής του παράδοσης. Θεωρώ ότι η Λήμνος γενικότερα είναι ένας τόπος όπου υπάρχει μεγάλος σεβασμός στην ιστορία της και από τους ντόπιους κατοίκους και από τους τοπικούς φορείς αλλά και από τους επισκέπτες. Έτσι, είναι δύσκολο να ξεχαστεί η ιστορία της και να σταματήσει η προσπάθεια της ανάδειξης της ιστορικής σπουδαιότητας της Λήμνου ανά τους αιώνες. Συνεχώς δημιουργούνται νέα μικρά μουσεία σε κάθε γωνία του νησιού, για να θυμίσουν και για να πληροφορήσουν τους επισκέπτες για τα τοπικά ιστορικά γεγονότα. Και συνεχώς βελτιώνονται και εξελίσσονται οι ήδη επισκέψιμοι αρχαιολογικοί χώροι.

17. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί η ανάδειξη και η αξιοποίηση της ναυτικής παράδοσης της περιοχής σας να συμβάλουν στην ευρύτερη ανάπτυξή της;

Τα μουσεία, οι πολιτιστικοί οργανισμοί και οι χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν παραδοσιακά τα πιο δημοφιλή σημεία ενδιαφέροντος για τους τουρίστες, είτε αυτοί προέρχονται από το εσωτερικό είτε από το εξωτερικό, ειδικά σε μία χώρα όπως η Ελλάδα, όπου ο τουρισμός έχει εκτεταμένη οικονομική, κοινωνική και πολιτική επίδραση. Οι φορείς αυτοί παίζουν κομβικό ρόλο στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού και της αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου, καθώς

παρέχουν ένα πολιτιστικό πλεονέκτημα, όχι μόνο διαφυλάττοντας και προάγοντας την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά επιπλέον δημιουργώντας πολιτιστικές εμπειρίες. Καθώς ο πολιτιστικός τουρισμός εξελίσσεται σε μία βιομηχανία εμπειριών, δημιουργείται η ευκαιρία για τα μουσεία να διεισδύσουν περαιτέρω στην τουριστική αγορά και να αυξήσουν τους επισκέπτες και τα έσοδά τους, ενδυναμώνοντας παράλληλα τον ξεχωριστό τους ρόλο στην αφήγηση της ιστορίας, του πολιτισμού και της ζωής στις σύγχρονες κοινωνίες. Έτσι, το Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου, τοποθετημένο στην καρδιά του ιστορικού κόλπου της Λήμνου, αφηγείται με μοναδικό τρόπο τη ναυτική ιστορία των αρχών του 20ού αιώνα, ζωντανεύοντας μια σειρά από γεγονότα που άλλαξαν την πορεία της ιστορίας. Το μουσείο προσφέρει μια μοναδική εμπειρία επίσκεψης για τον καθένα, μέσα από πλούσιο εποπτικό υλικό, αντικείμενα, οπτικοακουστικές προβολές και διακρατικές εφαρμογές.

Παράρτημα Β΄

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

- Εικ. 1:** Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<https://museumfinder.gr/item/mousiou-naftikis-paradosis-ke-spongaliias-neas-koutalis/#>)
- Εικ. 2:** Σφουγγαράδικο καΐκι σε ταραγμένη θάλασσα, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)
- Εικ. 3:** *Ευτυχία Ν.Μ. 43*, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)
- Εικ. 4:** *Σαντάλα*, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)
- Εικ. 5:** Στιφτήρας σφουγγαριών, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)
- Εικ. 6:** Αρχαιολογική Συλλογή, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)
- Εικ. 7:** Είσοδος του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών (<https://museumfinder.gr>)
- Εικ. 8:** Εσωτερική είσοδος και κλίμακα στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (αρχείο Ε. Αχλιόπτα-Κουνή)
- Εικ. 9:** Γενική άποψη του εσωτερικού της έκθεσης στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (www.in.gr)
- Εικ. 10:** Μοντέλα πλοίων, Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (www.logbook.gr)
- Εικ. 11:** Συλλογή όπλων, Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (<http://www.aignoussa.gr>)
- Εικ. 12:** Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (αρχείο Ε. Αχλιόπτα-Κουνή)
- Εικ. 13:** Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (αρχείο Ε. Αχλιόπτα-Κουνή)
- Εικ. 14:** Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://www.wondergreece.gr>)
- Εικ. 15:** Είσοδος Ναυτικού Μουσείου Χίου (<http://grecoorama.com/el/naftiko-mouseio-chios/>)
- Εικ. 16:** Μινιατούρα πλοίου κρεμασμένη από το ταβάνι, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 17:** Μινιατούρα πλοίου, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 18:** Αίθουσα με μοντέλα πλοίων, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 19:** Μινιατούρα μπάρκου, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 20:** Ζωγραφικός πίνακας *S.S. MARIA*, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 21:** Μνημείο πεσόντων ναυτικών, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 22:** Εκπαιδευτικό πρόγραμμα, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://archive.alithia.gr>)
- Εικ. 23:** Περιοδικό *Ναυτίλος*, Ναυτικό Μουσείο Χίου (<http://chiosnauticalmuseum.gr>)
- Εικ. 24:** Φωτορεαλιστικό σχέδιο του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων (<https://www.archaiologia.gr>)
- Εικ. 25:** Φωτορεαλιστικό σχέδιο του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων (<https://www.archaiologia.gr>)
- Εικ. 26:** Φωτορεαλιστικό σχέδιο του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων (<https://www.archaiologia.gr>)
- Εικ. 27:** Διάσωση και αποκατάσταση του σκάφους «Καλή Τύχη», (αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)
- Εικ. 28:** Σκάφη της συλλογής του Μουσείου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος) (αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)
- Εικ. 29:** Εικονιστική αποτύπωση του εσωτερικού χώρου, Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος) (αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)

Εικ. 30: Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος), Απρίλιος 2017
(<https://www.themata-archaiologias.gr>)

Εικ. 31: Εκπαιδευτικά προγράμματα και Ανοικτό Εργαστήριο, Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος) (αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)

Εικ. 32: Το «Λιβανούδικο», Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 33: Το εσωτερικό του ορόφου, Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 34: Αυθεντικός σταθμός ασύρματου πλοίου, Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 35: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Καραβοσκάρωμα», Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 36: Διόραμα για τη ζωή στη Λήμνο στις αρχές του 20ού αιώνα, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

Εικ. 37: Η ζωή στη Λήμνο στις αρχές του 20ού αιώνα, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

Εικ. 38: Εκστρατευτικό Σώμα ANZAC, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

Εικ. 39: Η ναυμαχία της Καλλίπολης, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικ. 1: Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<https://museumfinder.gr/item/mousiou-naftikis-paradosis-ke-spongaliias-neas-koutalis/#>)

Εικ. 2: Σφουγγαράδικο καΐκι σε ταραγμένη θάλασσα, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)

Εικ. 3: *Ευτυχία Ν.Μ. 43*, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)

Εικ. 4: *Σαντάλα*, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)

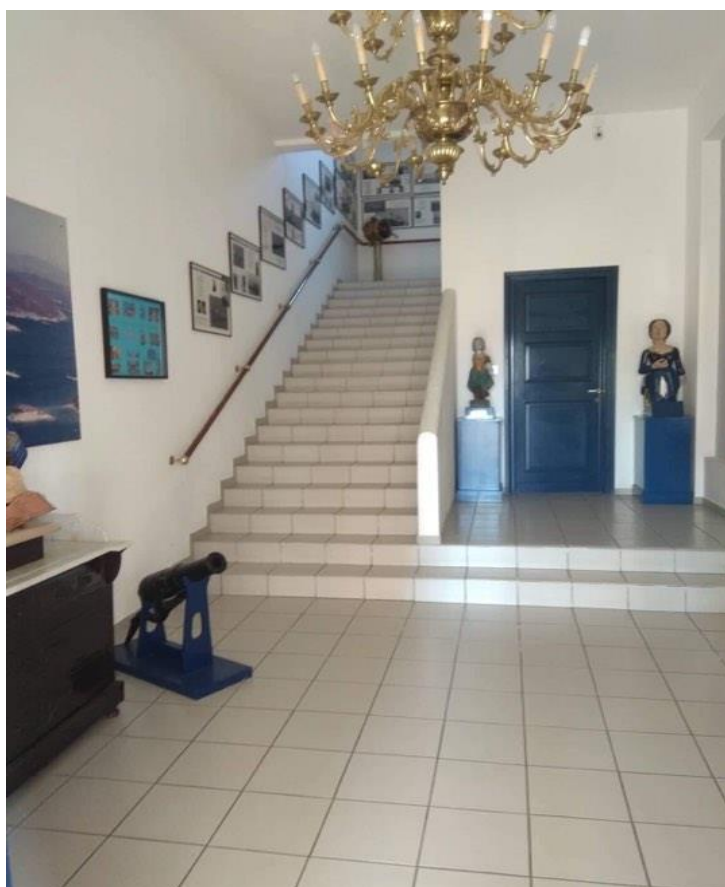
Εικ. 5: Στιφτήρας σφουγγαριών, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)

Εικ. 6: Αρχαιολογική Συλλογή, Μουσείο Ναυτικής Παράδοσης και Σπογγαλιείας Νέας Κούταλης (<http://www.spongefishing-museum.gr>)

Εικ. 7: Είσοδος του Ναυτικού Μουσείου Οινουσσών
(<https://museumfinder.gr>)

Εικ. 8: Εσωτερική είσοδος και κλίμακα στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών
(αρχείο Ε. Αχλιόπτα-Κουνή)

Εικ. 9: Γενική άποψη του εσωτερικού της έκθεσης στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών (www.in.gr)

Εικ. 10: Μοντέλα πλοίων, Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών
(www.Logbook.gr)

Εικ. 11: Συλλογή όπλων, Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών
(<http://www.aignoussa.gr>)

Εικ. 12: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσσών
(αρχείο Ε. Αχλιόπτα-Κουνή)

Εικ. 13: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Ναυτικό Μουσείο Οινουσών
(αρχείο Ε. Αχλιόπτα-Κουνή)

Εικ. 14: Ναυτικό Μουσείο Χίου
<http://www.wondergreece.gr>)

Εικ. 15: Είσοδος Ναυτικού Μουσείου Χίου
[\(http://grecorama.com/el/naftiko-mouseio-chios/\)](http://grecorama.com/el/naftiko-mouseio-chios/)

Εικ. 16: Μινιατούρα πλοίου κρεμασμένη από το ταβάνι, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

Εικ. 17: Μινιατούρα πλοίου, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

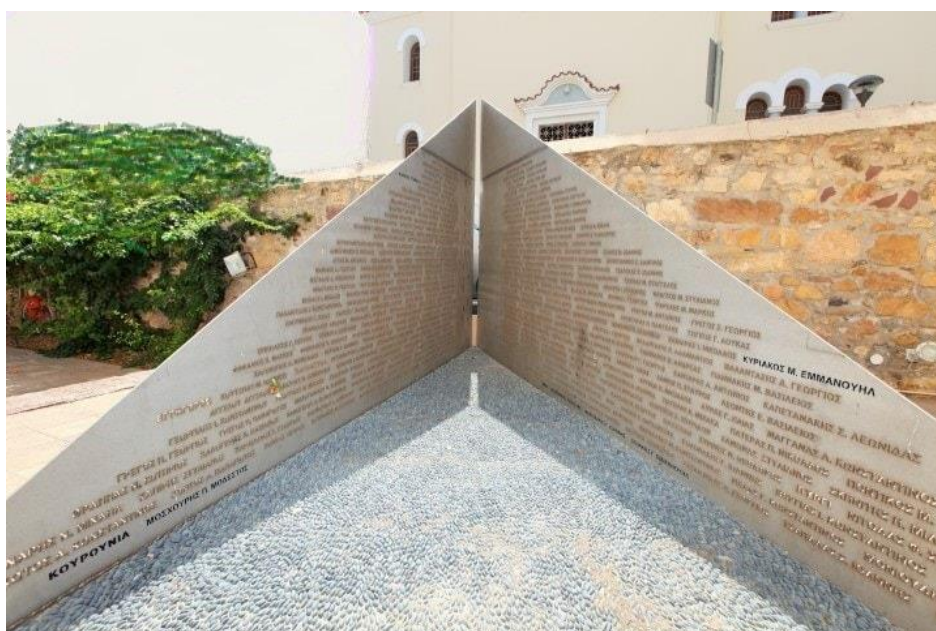
Εικ. 18: Αίθουσα με μοντέλα πλοίων, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

Εικ. 19: Μινιατούρα μπάρκου, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

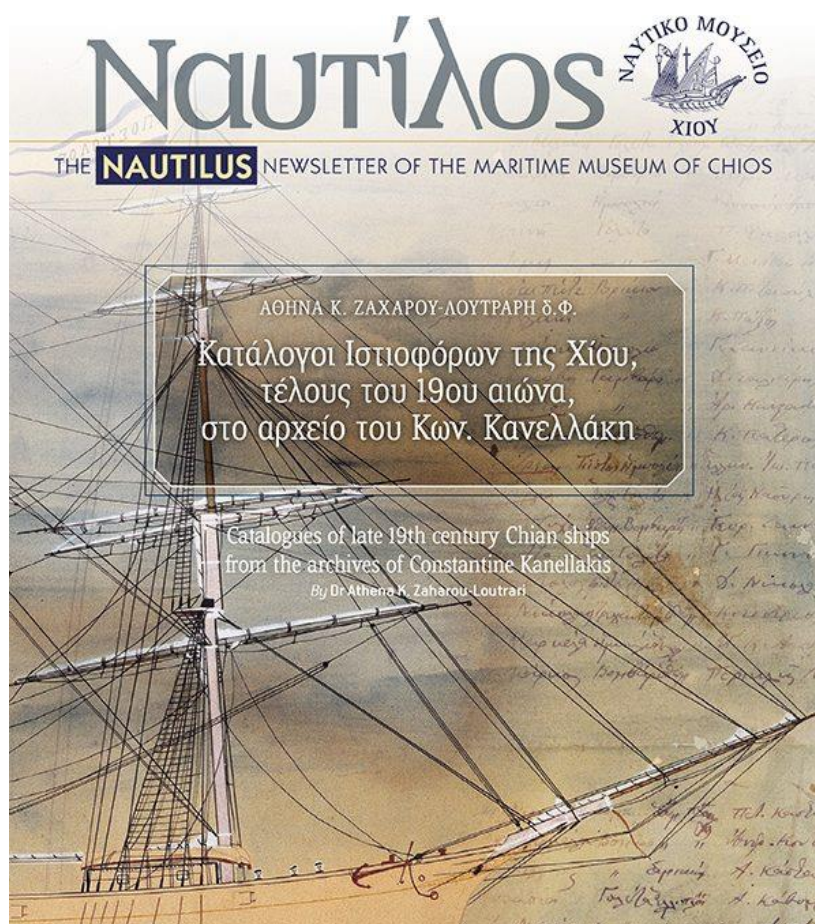
Εικ. 20: Ζωγραφικός πίνακας S.S. *MARIA*, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

Εικ. 21: Μνημείο πεσόντων ναυτικών, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

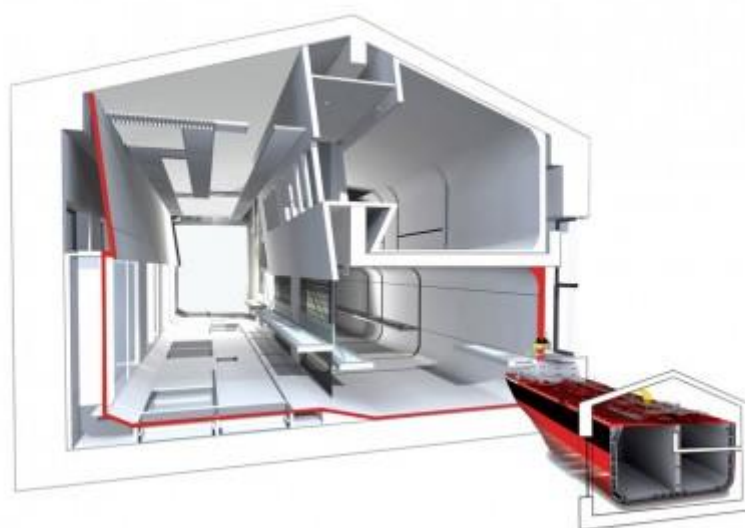
Εικ. 22: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://archive.alithia.gr>)

Εικ. 23: Περιοδικό *Ναυτίλος*, Ναυτικό Μουσείο Χίου
(<http://chiosnauticalmuseum.gr>)

Εικ. 24: Φωτορεαλιστικό σχέδιο του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων
(<https://www.archaiologia.gr>)

Εικ. 25: Φωτορεαλιστικό σχέδιο του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων
(<https://www.archaiologia.gr>)

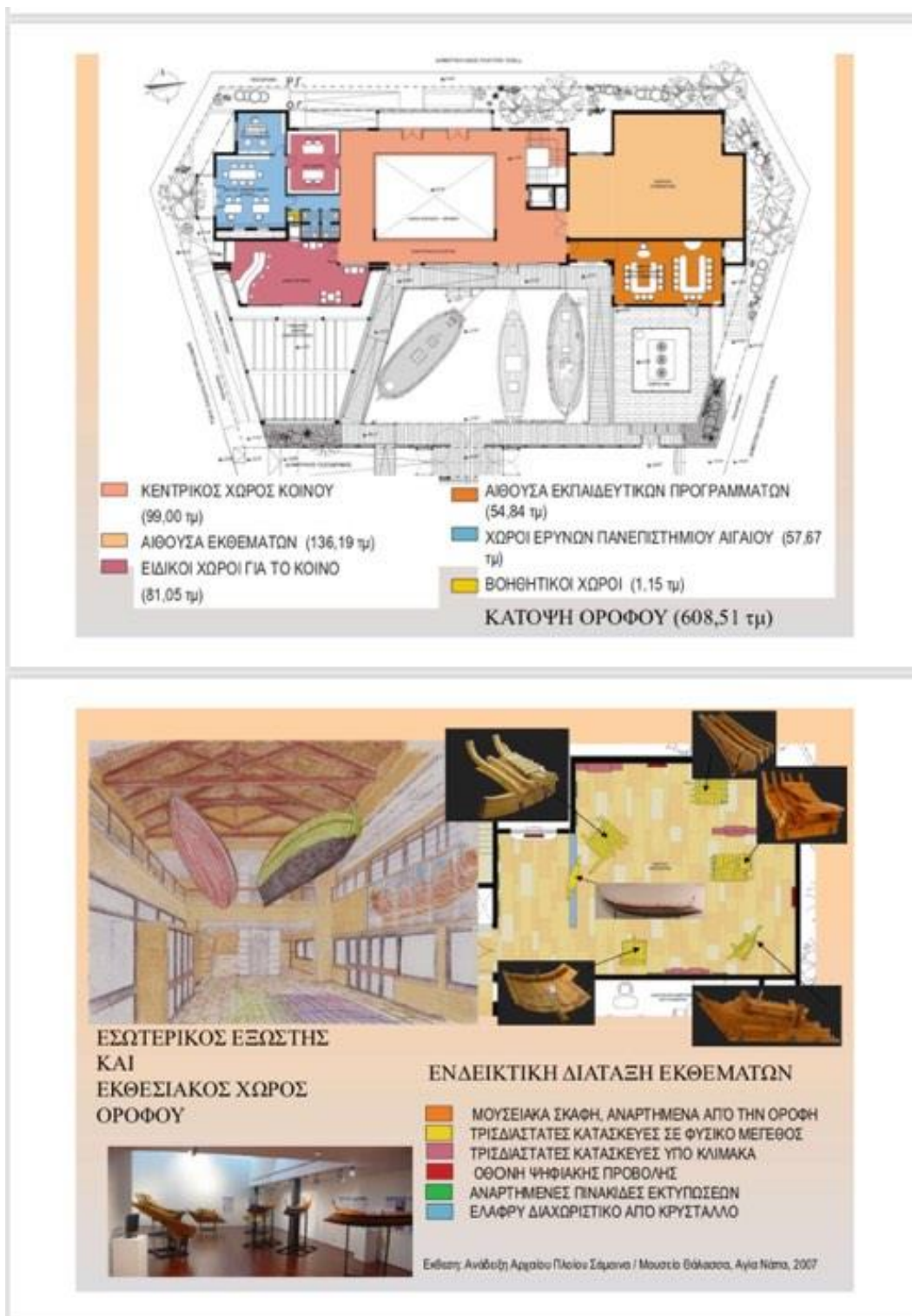
Εικ. 26: Φωτορεαλιστικό σχέδιο του Ναυτιλιακού Μουσείου Καρδαμύλων
(<https://www.archaiologia.gr>)

Εικ. 27: Διάσωση και αποκατάσταση του σκάφους «Καλή Τύχη»
(αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)

Εικ. 28: Σκάφη της συλλογής του Μουσείου Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος)
(αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)

Εικ. 29: Εικονιστική αποτύπωση του εσωτερικού χώρου, Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος) (αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)

Εικ. 30: Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος), Απρίλιος 2017
(<https://www.themata-archaiologias.gr>)

Εικ. 31: Εκπαιδευτικά προγράμματα και Ανοιχτό Εργαστήριο, Μουσείο Ναυπηγικών και Ναυτικών Τεχνών Αιγαίου (Σάμος)
(αρχείο Κώστα Δαμιανίδη)

Εικ. 32: Το «Λιβανούδικο», Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 33: Το εσωτερικό του ορόφου, Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 34: Αυθεντικός σταθμός ασύρματου πλοίου, Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 35: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Καραβοσκάρωμα», Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος» - Διεθνές Κέντρο Ναυτικής Έρευνας και Παράδοσης (<http://mariatsakosfoundation.gr/>)

Εικ. 36: Διόραμα για τη ζωή στη Λήμνο στις αρχές του 20ού αιώνα, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

Εικ. 37: Η ζωή στη Λήμνο στις αρχές του 20ού αιώνα, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

Εικ. 38: Εκστρατευτικό Σώμα ANZAC, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

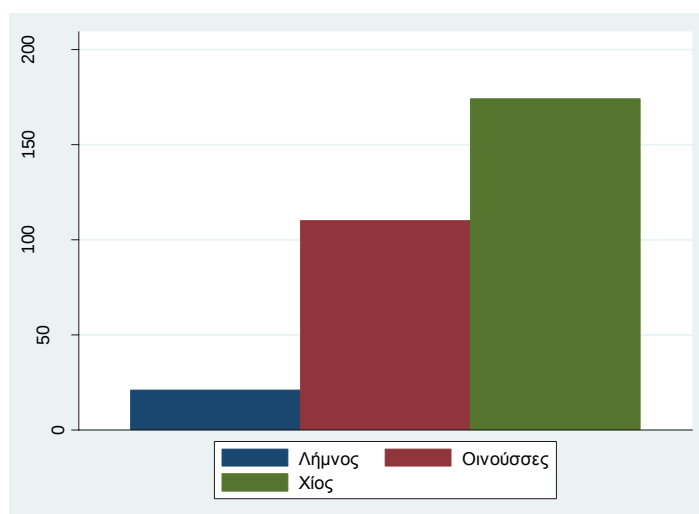
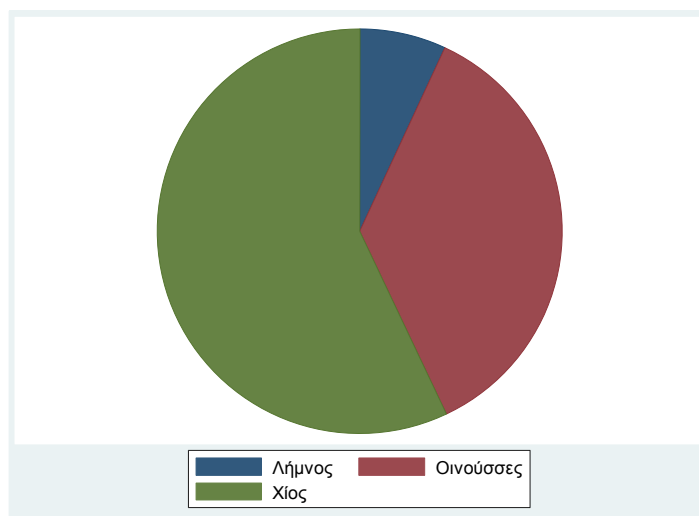
Εικ. 39: Η ναυμαχία της Καλλίπολης, Κέντρο Ενημέρωσης Ιστορίας και Ναυτικής Παράδοσης Μούδρου (<https://tetragon.gr>)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄

Ναυτικά Μουσεία Βορείου Αιγαίου

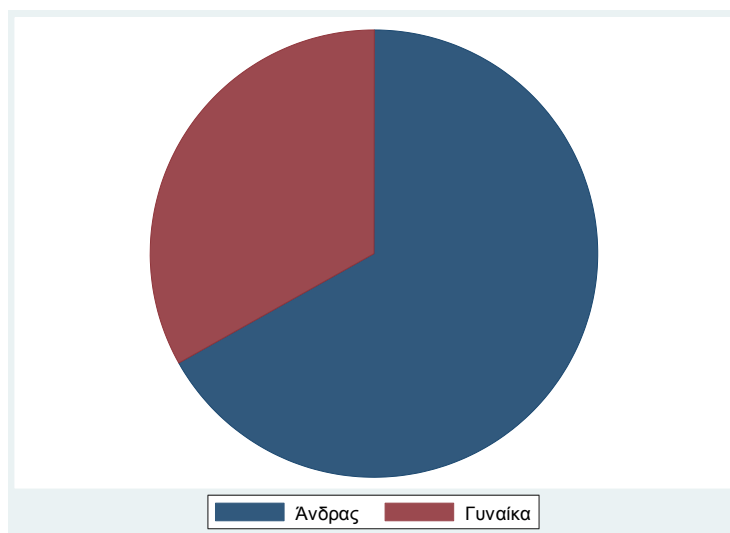
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 21 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο Μουσείο της Λήμνου, 110 στο Μουσείο των Οινούσσων και 174 σε εκείνο της Χίου.

Μουσείο	Freq.	Percent	Cum.
Λήμνος	21	6.89	6.89
Οινούσσες	110	36.07	42.95
Χίος	174	57.05	100.00
Total	305	100.00	

Γ1. Φύλο

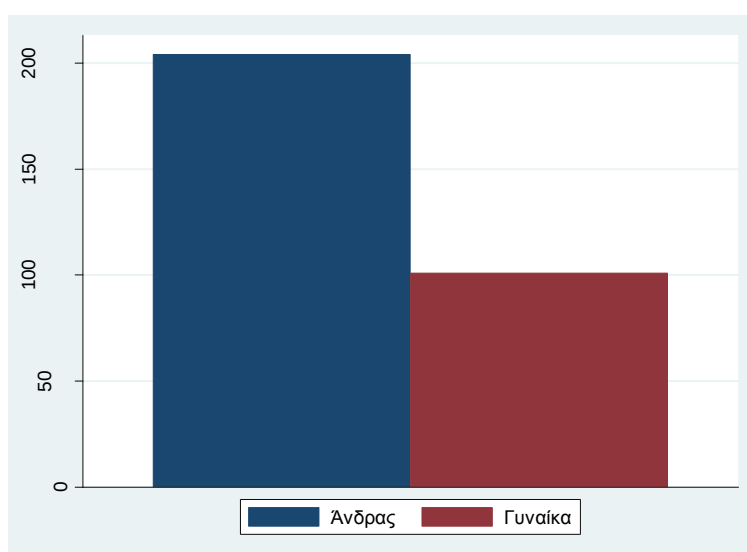
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 204 επισκέπτες ήταν άνδρες και υπόλοιποι 101 γυναίκες.

Φύλο | Freq. Percent Cum.

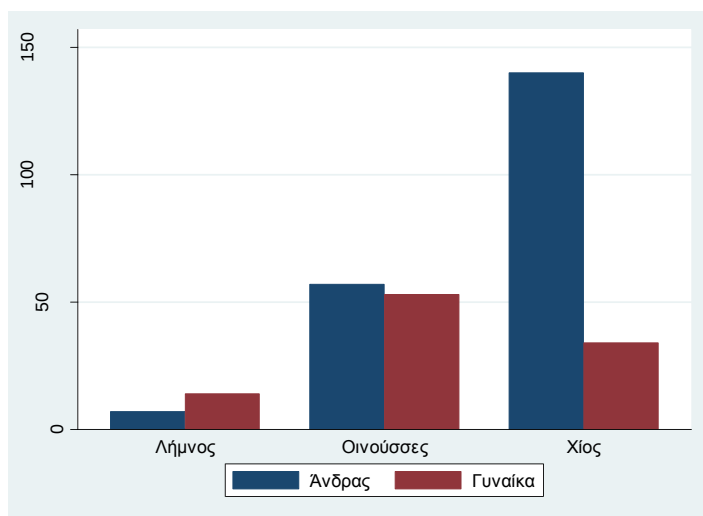
Ανδρας | 204 66.89 66.89
Γυναίκα | 101 33.11 100.00

Total | 305 100.00

Η κατανομή του φύλου ανά μουσείο είναι 7, 57 και 140 άνδρες, καθώς και 14, 53 και 34 γυναίκες για τα Μουσεία Λήμνου, Οινούσσων και Χίου αντίστοιχα.

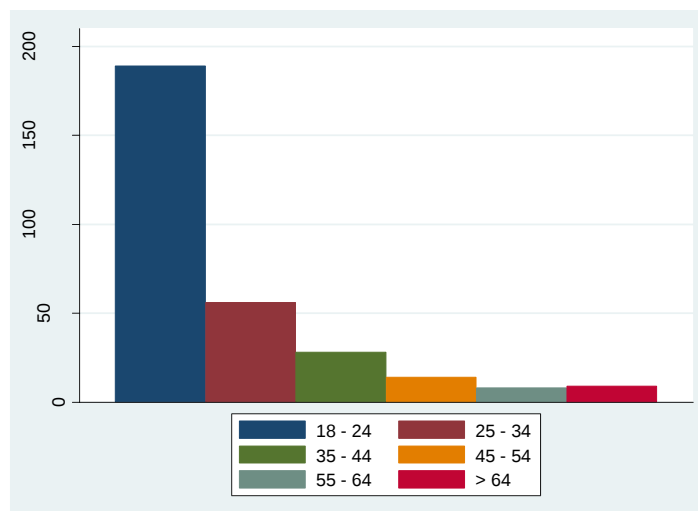
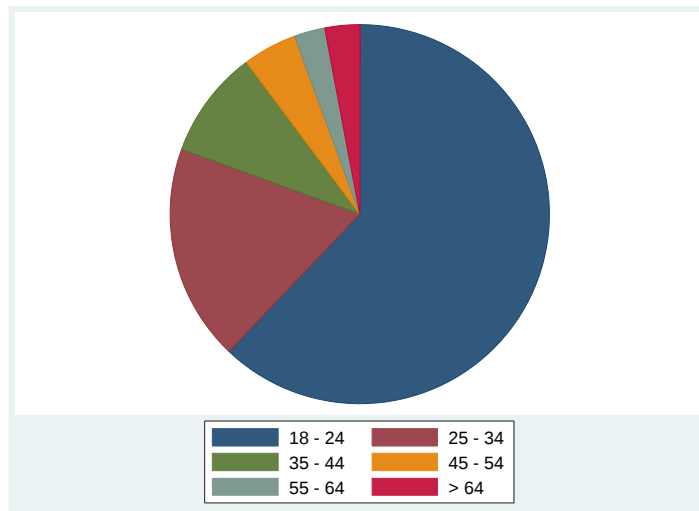
Μουσείο				
Φύλο	Λήμνος	Οινούσσες	Χίος	Total
-----+-----+-----				
Άνδρας	7	57	140	204
Γυναίκα	14	53	34	101
-----+-----+-----				
Total	21	110	174	305

Γ2. Ηλικία

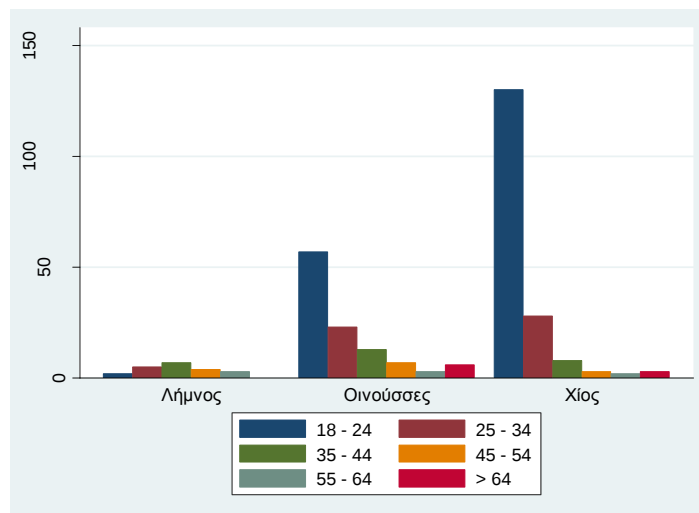
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 189 επισκέπτες ήταν ηλικίας 18-24 ετών, 56 ηλικίας 25-34, 28 ηλικίας 35-44, 14 ηλικίας 45-54, 8 ηλικίας 55-64 και 9 ηλικίας μεγαλύτερης των 64 ετών.

Ηλικία	Freq.	Percent	Cum.
18 - 24	189	62.17	62.17
25 - 34	56	18.42	80.59
35 - 44	28	9.21	89.80
45 - 54	14	4.61	94.41
55 - 64	8	2.63	97.04
> 64	9	2.96	100.00
Total	304	100.00	

Η κατανομή των ηλικιακών ομάδων ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Μουσείο					
Ηλικία	Λήμνος	Οινούσσες	Χίος	Total	
18 - 24	2	57	130	189	
25 - 34	5	23	28	56	
35 - 44	7	13	8	28	
45 - 54	4	7	3	14	
55 - 64	3	3	2	8	
> 64	0	6	3	9	
Total	21	109	174	304	

Γ3. Τόπος Διαμονής

Οι 305 επισκέπτες είναι κατά κανόνα από την ίδια περιοχή με το μουσείο που επισκέπτονται. Υπάρχουν ωστόσο και επισκέπτες από άλλες περιοχές, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα.

Τόπος διαμονής	Freq.	Percent	Cum.
Άγιος Δημήτριος	1	0.34	0.34
Άνδρος	1	0.34	0.69
Αθήνα	28	9.62	10.31
Αιγάλεω	1	0.34	10.65
Βέροια	2	0.69	11.34
Βόλος	1	0.34	11.68
Γαλαξίδι	1	0.34	12.03
Εύβοια	2	0.69	12.71
ΗΠΑ	2	0.69	13.40
Θεσσαλονίκη	1	0.34	13.75
Κάλυμνος	3	1.03	14.78
Καβάλα	1	0.34	15.12
Καλαμάτα	2	0.69	15.81
Κατερίνη	1	0.34	16.15
Κορυδαλλός	4	1.37	17.53
Κρήτη	1	0.34	17.87
Κυπαρισσία	1	0.34	18.21
Κύπρος	2	0.69	18.90
Λάρισα	1	0.34	19.24
Λέρος	1	0.34	19.59
Λέσβος	1	0.34	19.93
Λήμνος	15	5.15	25.09
Μοσχάτο	1	0.34	25.43
Μυτιλήνη	4	1.37	26.80
Νάουσα	1	0.34	27.15
Νεάπολη Λακωνίας	1	0.34	27.49
Οινούσες	49	16.84	44.33
Πάτρα	2	0.69	45.02
Πειραιάς	3	1.03	46.05
Πύργος	1	0.34	46.39
Σάμος	2	0.69	47.08
Σέρρες	1	0.34	47.42
Σαλαμίνα	3	1.03	48.45
Φούρνοι	2	0.69	49.14
Χίος	148	50.86	100.00
Total	291	100.00	

Η κατανομή των τόπων διαμονής των επισκεπτών ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Τόπος διαμονής	Λήμνος	Οινούσες	Χίος	Total
Άγιος Δημήτριος	1	0	0	1
Άνδρος	0	0	1	1
Αθήνα	3	18	7	28
Αιγάλεω	0	0	1	1
Βέροια	2	0	0	2
Βόλος	0	1	0	1
Γαλαξίδι	0	0	1	1
Εύβοια	0	0	2	2
ΗΠΑ	0	2	0	2
Θεσσαλονίκη	0	1	0	1
Κάλυμνος	0	0	3	3
Καβάλα	0	0	1	1

Καλαμάτα		0	0	2		2
Κατερίνη		0	1	0		1
Κορυδαλλός		0	4	0		4
Κρήτη		0	1	0		1
Κυπαρισσία		0	1	0		1
Κύπρος		0	1	1		2
Λάρισα		0	0	1		1
Λέρος		0	0	1		1
Λέσβος		0	1	0		1
Λήμνος		15	0	0		15
Μοσχάτο		0	1	0		1
Μυτιλήνη		0	4	0		4
Νάουσα		0	1	0		1
Νεάπολη Λακωνίας		0	0	1		1
Οινούσσες		0	48	1		49
Πάτρα		0	2	0		2
Πειραιάς		0	1	2		3
Πύργος		0	0	1		1
Σάμος		0	1	1		2
Σέρρες		0	0	1		1
Σαλαμίνα		0	0	3		3
Φούρνοι		0	0	2		2
Χίος		0	18	130		148

-----+-----

Total		21	107	163		291
-------	--	----	-----	-----	--	-----

Γ4. Μορφωτικό Επίπεδο

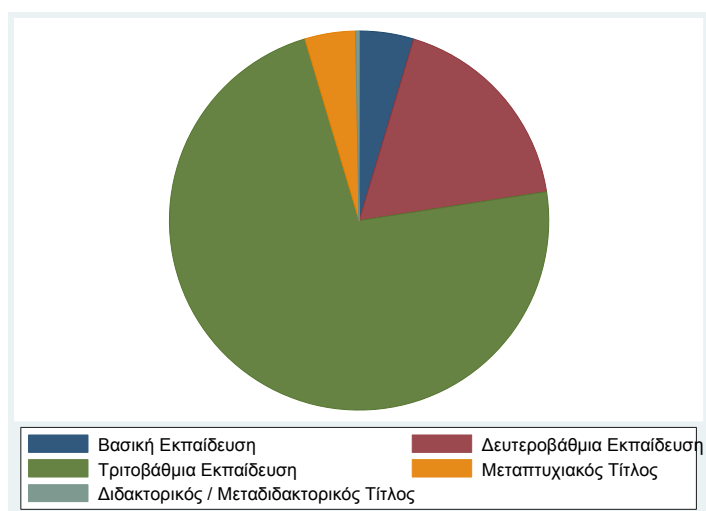
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 14 επισκέπτες έχουν λάβει τη βασική εκπαίδευση, 54 δευτεροβάθμια, 220 τριτοβάθμια, 13 κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο και ένας έχει διδακτορικό / μεταδιδακτορικό τίτλο.

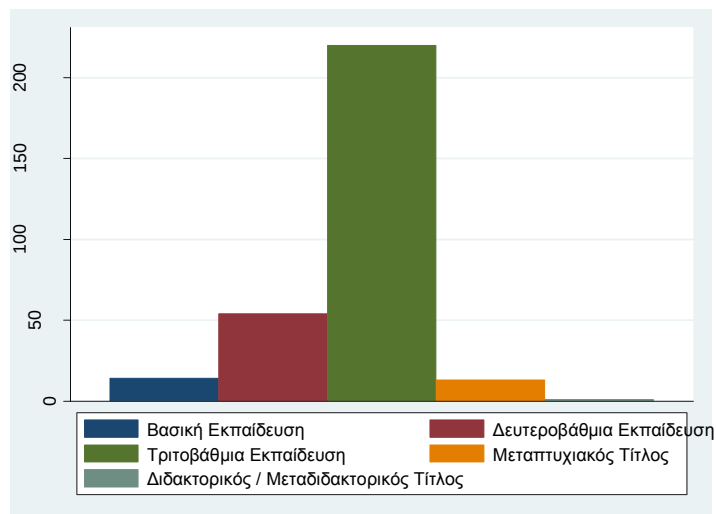
Μορφωτικό επίπεδο | Freq. Percent Cum.

Βασική Εκπαίδευση		14	4.64	4.64
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση		54	17.88	22.52
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση		220	72.85	95.36
Μεταπτυχιακός Τίτλος		13	4.30	99.67
Διδακτορικός / Μεταδιδακτορικός Τίτλος		1	0.33	100.00

-----+-----

Total		302	100.00
-------	--	-----	--------

Η κατανομή των μορφωτικών επιπέδων ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

| Μουσείο

Μορφωτικό επίπεδο | Λήμνος Οινούσσες Χίος | Total

Βασική Εκπαίδευση | 2 5 7 | 14

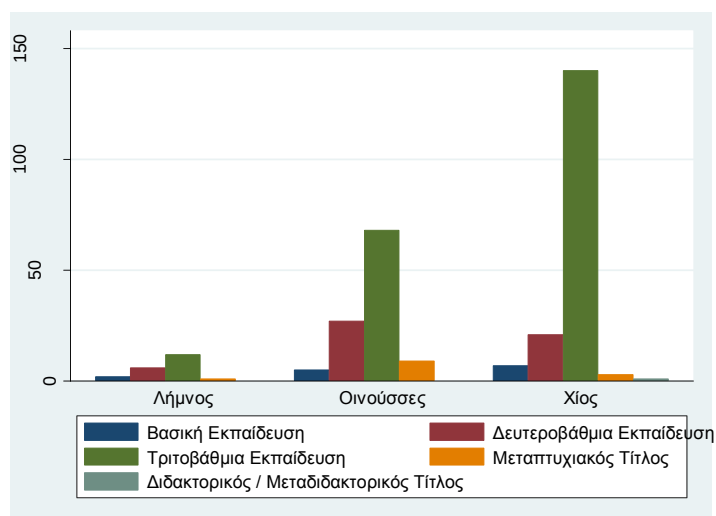
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση | 6 27 21 | 54

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση | 12 68 140 | 220

Μεταπτυχιακός Τίτλος | 1 9 3 | 13

Διδακτορικός / Μεταδ. | 0 0 1 | 1

Total | 21 109 172 | 302

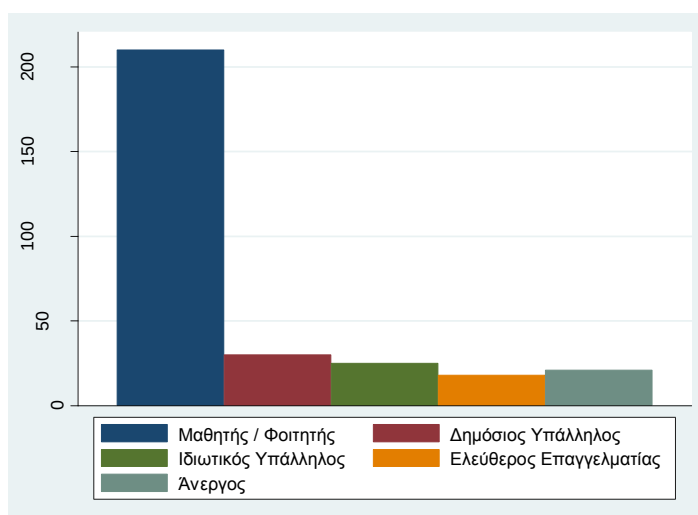
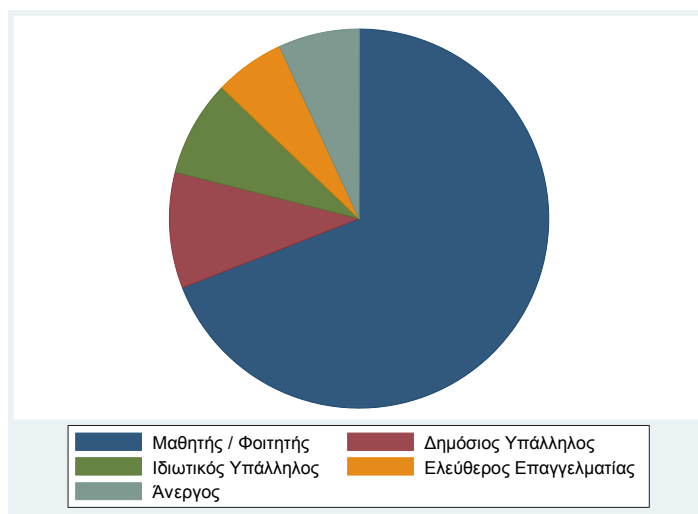
Γ5. Απασχόληση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 210 επισκέπτες είναι φοιτητές, 30 δημόσιοι υπάλληλοι, 25 ιδιωτικοί υπάλληλοι, 18 ελεύθεροι επαγγελματίες και 21 άνεργοι.

Απασχόληση | Freq. Percent Cum.

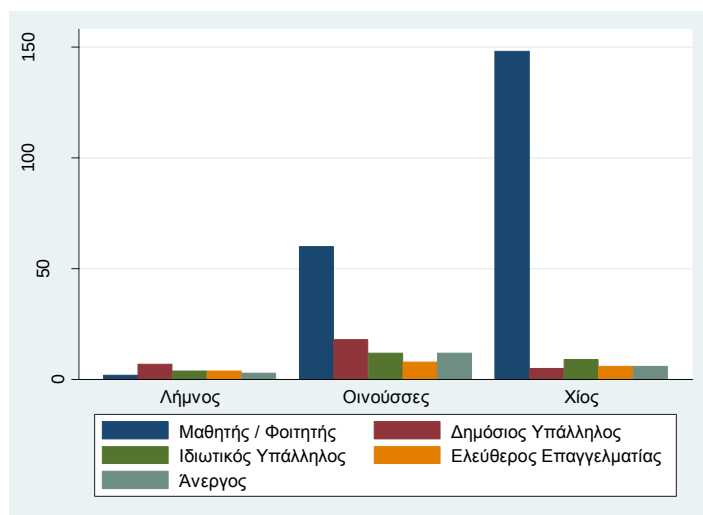
Φοιτητής	210	69.08	69.08
Δημόσιος Υπάλληλος	30	9.87	78.95
Ιδιωτικός Υπάλληλος	25	8.22	87.17
Ελεύθερος Επαγγελματίας	18	5.92	93.09
Άνεργος	21	6.91	100.00

Total | 304 100.00

Η κατανομή των επιπέδων απασχόλησης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Μουσείο				
Απασχόληση Λήμνος Οινούσσες Χίος Total				
-----+-----+-----				
Φοιτητής	2	60	148	210
Δημόσιος Υπάλληλος	7	18	5	30
Ιδιωτικός Υπάλληλος	4	12	9	25
Ελεύθερος Επαγγελματίας	4	8	6	18
Άνεργος	3	12	6	21
-----+-----+-----				
Total	20	110	174	304

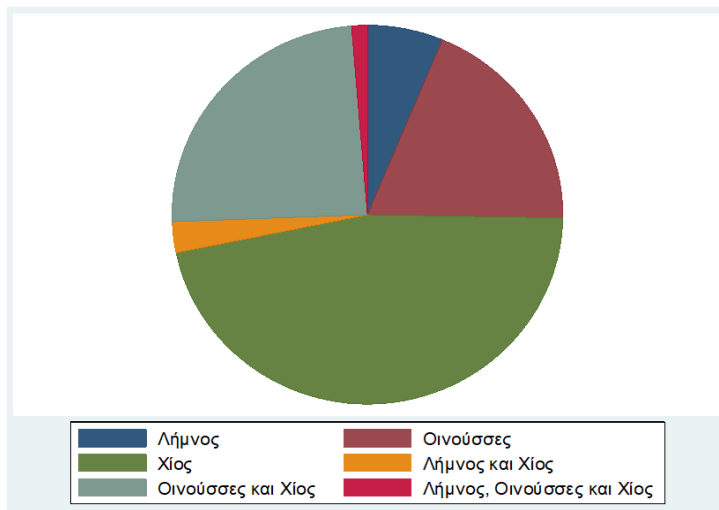
Γ6. Επισκέψεις

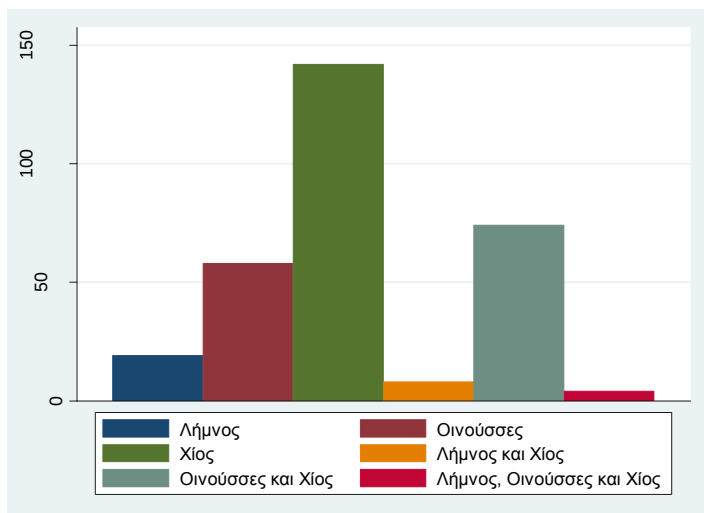
Από το σύνολο των 305 παρατηρήσεων, οι 219 επισκέπτες έχουν επισκεφτεί μόνο ένα από τα τρία μουσεία, 82 δύο εκ των τριών και μόλις 4 το σύνολο των μουσείων.

Επισκέψεις	Freq.	Percent	Cum.
1	219	71.80	71.80
2	82	26.89	98.69
3	4	1.31	100.00
Total	305	100.00	

Πιο συγκεκριμένα, 19 έχουν επισκεφτεί μόνο το Μουσείο της Λήμνου, 58 μόνο των Οινούσσων και 142 μόνο της Χίου. Συνολικά 8 άτομα έχουν βρεθεί στα Μουσεία της Λήμνου και της Χίου, 74 των Οινούσσων και της Χίου και 4 επισκέπτες έχουν επισκεφτεί το σύνολο των μουσείων.

Ποια μουσεία έχετε επισκεφτεί;	Freq.	Percent	Cum.
Λήμνος	19	6.23	6.23
Οινούσσες	58	19.02	25.25
Χίος	142	46.56	71.80
Λήμνος και Χίος	8	2.62	74.43
Οινούσσες και Χίος	74	24.26	98.69
Λήμνος, Οινούσσες και Χίος	4	1.31	100.00
Total	305	100.00	

Γ7. Ενημέρωση

Από το σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 14 επισκέπτες ενημερώθηκαν τουλάχιστον μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, 41 μέσω του διαδικτύου, 120 από φίλους/συγγενείς, 103 από εκπαιδευτικό ίδρυμα και 54 από άλλον τρόπο.

Ενημέρωση Freq.	
-----+-----	
MME	14
Διαδίκτυο	41
Φίλοι/Συγγ.	120
Εκπ. Ίδρυμα	103
Άλλος τρόπος	54

Από το σύνολο των 305 παρατηρήσεων, οι 254 επισκέπτες είχαν ενημέρωση από μία πηγή, οι 32 από δύο πηγές, 2 επισκέπτες από τρεις πηγές και 2 επισκέπτες από τέσσερις.

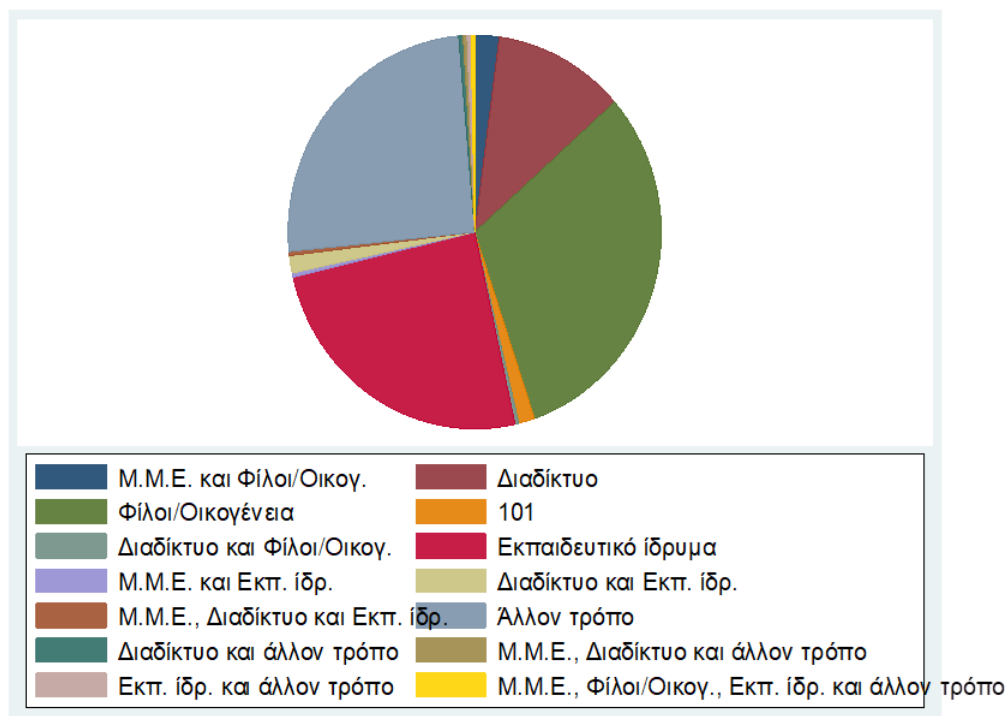
Πηγές Ενημ. | Freq. Percent Cum.

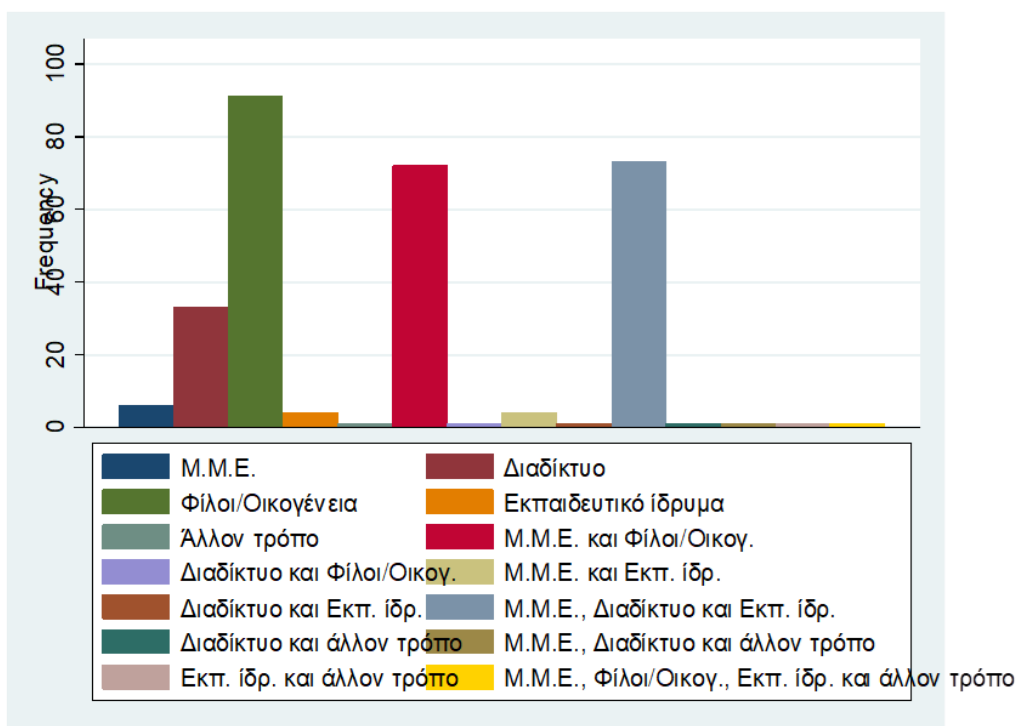
1		254	87.59	87.59
2		32	11.03	98.62
3		2	0.69	99.31
4		2	0.69	100.00
-----+				
Total		290	100.00	

Πιο συγκεκριμένα, οι συνδυασμοί των διαφορετικών τρόπων ενημέρωσης και οι αντίστοιχες συχνότητες αυτών παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Πώς ενημερωθήκατε; | Freq. Percent Cum.

MME και Φίλοι/Οικογ.		6	2.07	2.07
Διαδίκτυο		33	11.38	13.45
Φίλοι/Οικογένεια		91	31.38	44.83
101		4	1.38	46.21
Διαδίκτυο και Φίλοι/Οικογ.		1	0.34	46.55
Εκπαιδευτικό ίδρυμα		72	24.83	71.38
MME και Εκπ. ίδρ.		1	0.34	71.72
Διαδίκτυο και Εκπ. ίδρ.		4	1.38	73.10
MME, Διαδίκτυο και Εκπ. ίδρ.		1	0.34	73.45
Άλλον τρόπο		73	25.17	98.62
Διαδίκτυο και άλλον τρόπο		1	0.34	98.97
MME, Διαδίκτυο και άλλον τρόπο		1	0.34	99.31
Εκπ. ίδρ. και άλλον τρόπο		1	0.34	99.66
MME, Φίλοι/Οικογ., Εκπ. ίδρ. και άλλον τρόπο		1	0.34	100.00
-----+				
Total		290	100.00	

Γ8. Αριθμός Επισκέψεων

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 155 επισκέπτες έχουν επισκεφτεί το συγκεκριμένο μουσείο μία φορά, 114 περισσότερο από μία φορές, ενώ 14 σε κάθε εκδήλωση/δράση του μουσείου.

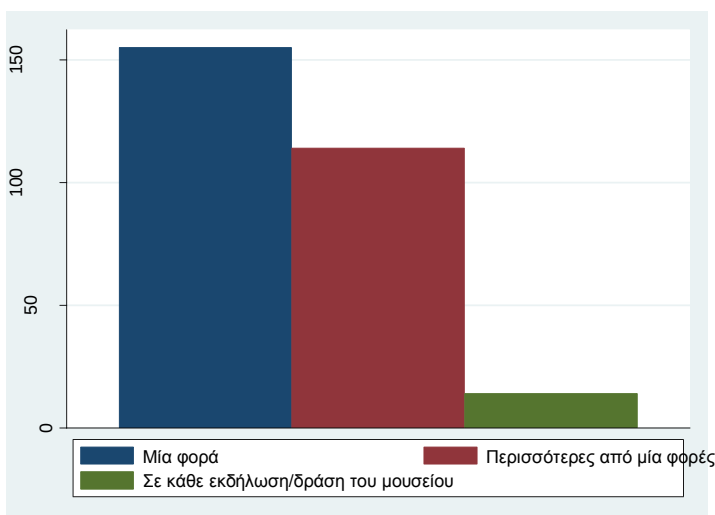
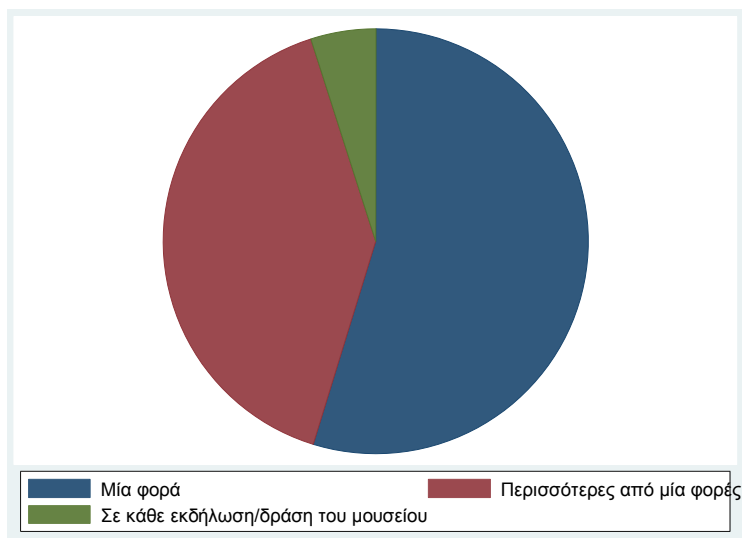
Πόσες φορές έχετε επισκεφθεί το |
μουσείο; | Freq. Percent Cum.

Μία φορά | 155 54.77 54.77

Περισσότερες από μία φορές | 114 40.28 95.05

Σε κάθε εκδήλωση/δράση του μουσείου | 14 4.95 100.00

Total | 283 100.00

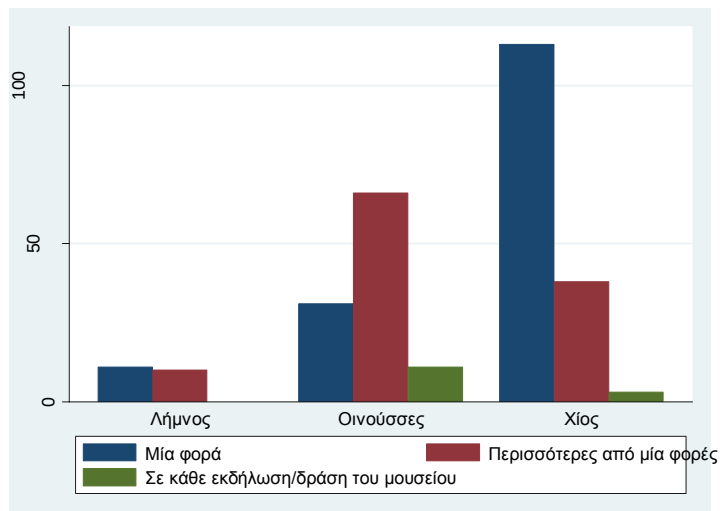

Η κατανομή των φορών επίσκεψης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσες φορές έχετε |
επισκεφθεί το | μουσείο;
| Λήμνος Οινούσσες Χίος | Total

Μία φορά | 11 31 113 | 155
Περισσότερες από μία φορές | 10 66 38 | 114
Σε κάθε εκδήλωση/δράση | 0 11 3 | 14

Total | 21 108 154 | 283

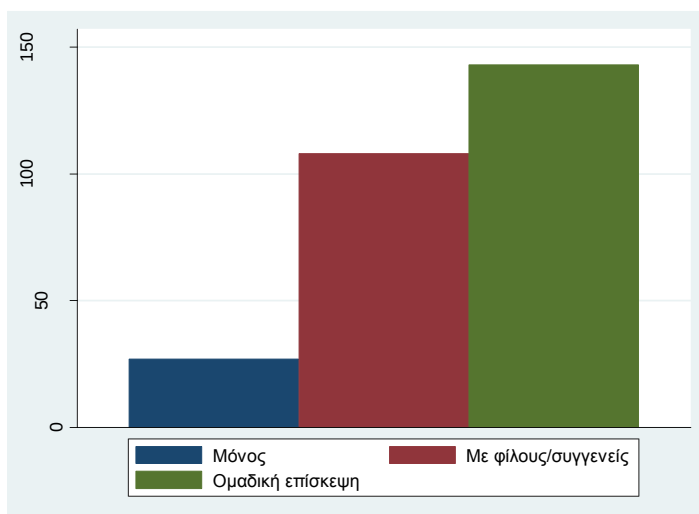
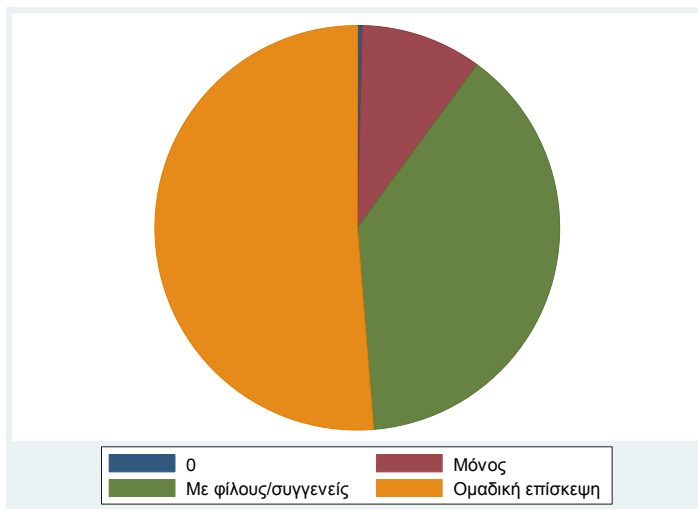
Γ9. Επίσκεψη Συνοδευόμενος

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 27 επισκέπτες βρέθηκαν μόνοι στο εκάστοτε μουσείο, 108 με φίλους/συγγενείς, ενώ 143 σε ομαδική επίσκεψη.

Πώς επισκεφθήκατε |
το μουσείο; | Freq. Percent Cum.

Μόνος | 27 9.71 9.71
Με φίλους/συγγενείς | 108 38.85 48.56
Ομαδική επίσκεψη | 143 51.44 100.00

Total | 278 100.00

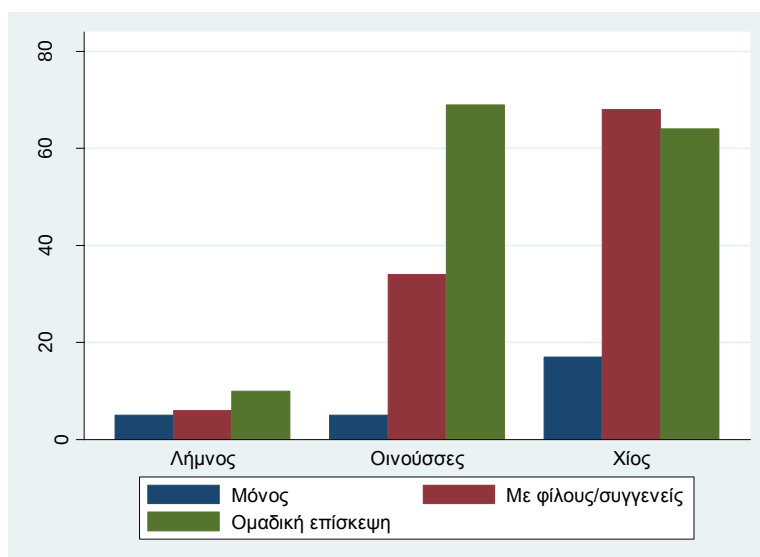

Η κατανομή του τρόπου επίσκεψης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πώς επισκεφθήκατε | Μουσείο
το μουσείο; | Λήμνος Οινούσσες Χίος | Total

Μόνος | 5 5 17 | 27
Με φίλους/συγγενείς | 6 34 68 | 108
Ομαδική επίσκεψη | 10 69 64 | 143

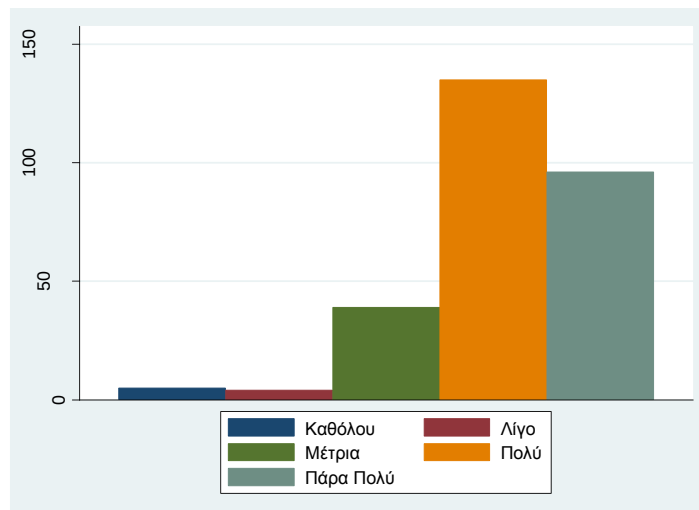
Total | 21 108 149 | 278

Γ10. Μουσειακή Συλλογή - Ικανοποίηση

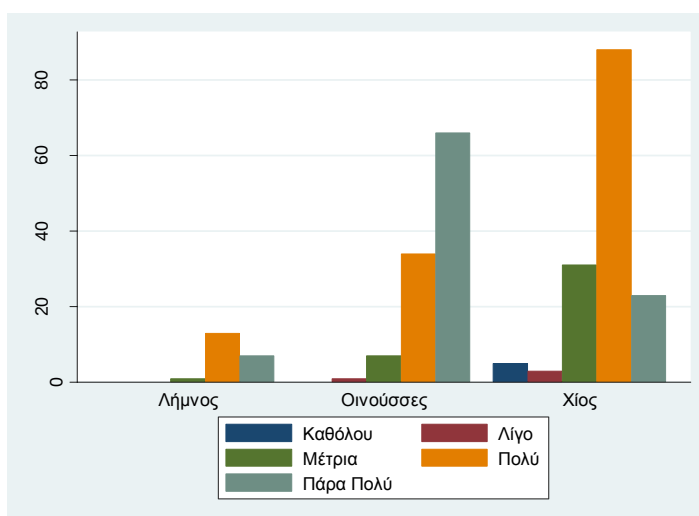
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 5 επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσης αυτής, 4 ικανοποιήθηκαν λίγο, 39 μέτρια, 135 πολύ και 96 πάρα πολύ.

Πόσο				
ικανοποιημένοι μείνατε				
ως προς τη				
μουσειακή				
συλλογή και				
τον τρόπο				
έκθεσής της	Freq.	Percent	Cum.	
-----+-----				
Καθόλου	5	1.79	1.79	
Λίγο	4	1.43	3.23	
Μέτρια	39	13.98	17.20	
Πολύ	135	48.39	65.59	
Πάρα Πολύ	96	34.41	100.00	
-----+-----				
Total	279	100.00		

Η κατανομή της ικανοποίησης για τη μουσειακή συλλογή και του τρόπου έκθεσης αυτής ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε ως προς τη μουσειακή συλλογή και τον τρόπο έκθεσής της						
Μουσείο	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total
Λήμνος	0	0	1	13	7	21
Οινούσσες	0	1	7	34	66	108
Χίος	5	3	31	88	23	150
Total	5	4	39	135	96	279

Γ11. Καφέ Μουσείου

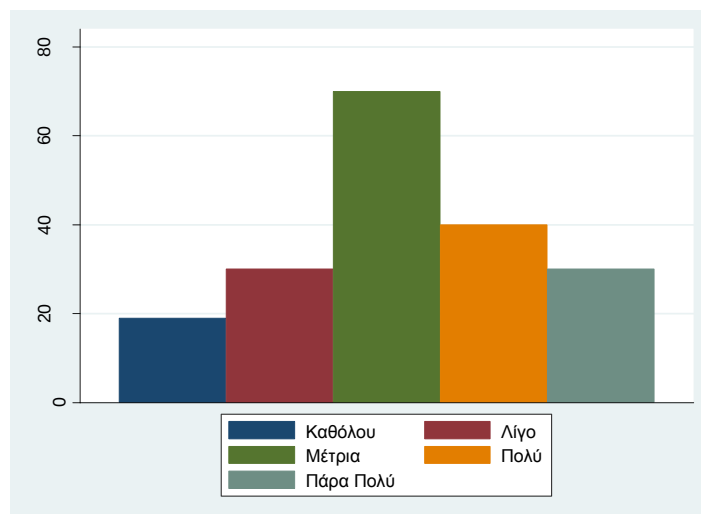
Δεν υπάρχουν καφέ στα συγκεκριμένα μουσεία.

Γ12. Πωλητήριο - Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 19 επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από το πωλητήριο του μουσείου, 30 ικανοποιήθηκαν λίγο, 70 μέτρια, 40 πολύ και 30 πάρα πολύ.

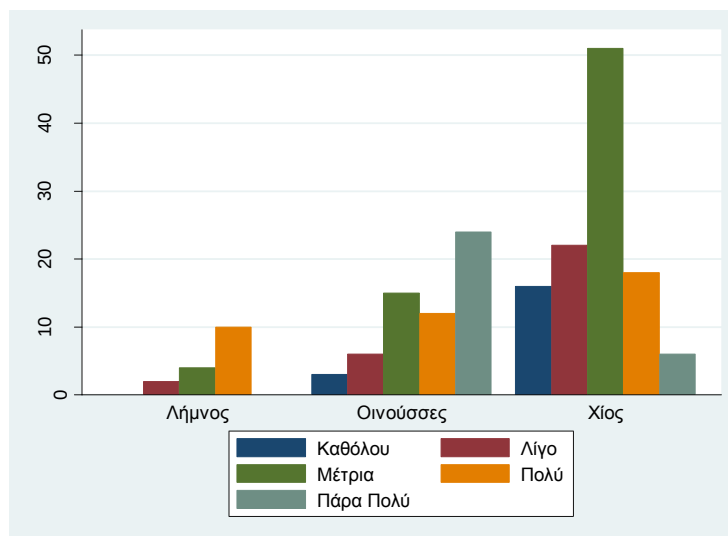
Πόσο |
ικανοποιημένοι μείνατε |
ως προς το |
πωλητήριο |
του |
μουσείου |
(εάν |
υπάρχει); | Freq. Percent Cum.

Καθόλου	19	10.05	10.05
Λίγο	30	15.87	25.93
Μέτρια	70	37.04	62.96
Πολύ	40	21.16	84.13
Πάρα Πολύ	30	15.87	100.00
Total	189	100.00	

Η κατανομή της ικανοποίησης για το πωλητήριο ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε ως προς το πωλητήριο του μουσείου (εάν υπάρχει); Μουσείο Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ Total						
-----+-----						
Λήμνος		0	2	4	10	0 16
Οινούσσες		3	6	15	12	24 60
Χίος		16	22	51	18	6 113
-----+-----						
Total		19	30	70	40	30 189

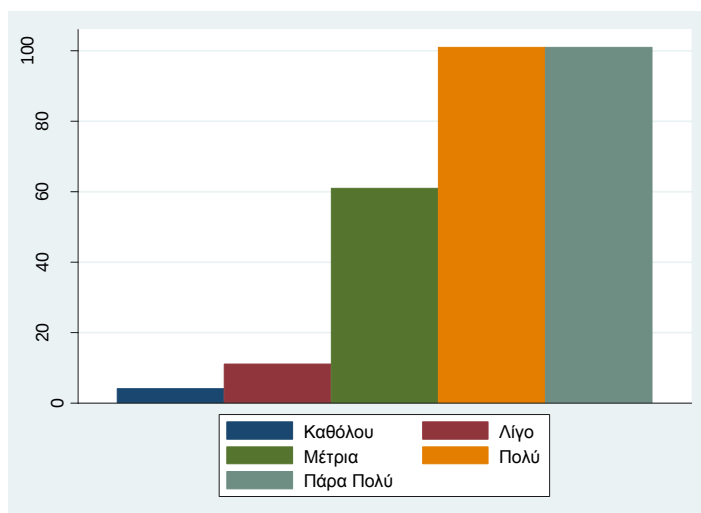

Γ13. Πρόσβαση - Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 4 επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από την πρόσβαση του μουσείου, 11 ικανοποιήθηκαν λίγο, 61 μέτρια, 101 πολύ και 101 πάρα πολύ.

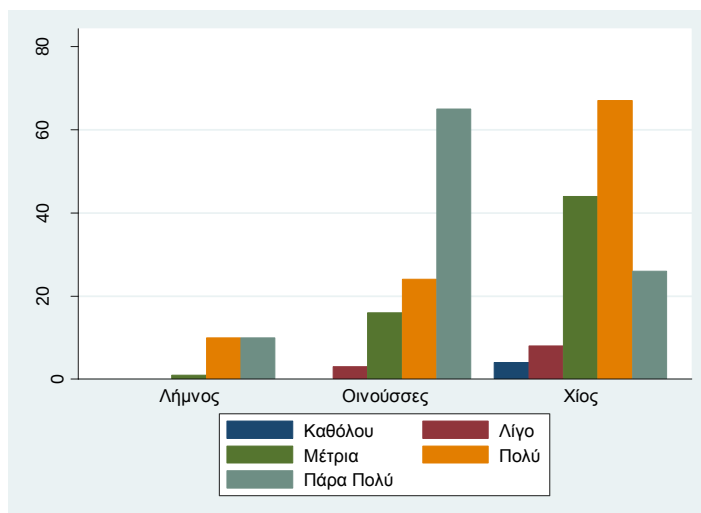
Πόσο |
ικανοποιημένοι μείνατε |
ως προς την |
πρόσβαση |
στο μουσείο; | Freq. Percent Cum.

Καθόλου	4	1.44	1.44
Λίγο	11	3.96	5.40
Μέτρια	61	21.94	27.34
Πολύ	101	36.33	63.67
Πάρα Πολύ	101	36.33	100.00
Total	278	100.00	

Η κατανομή της ικανοποίησης για την πρόσβαση ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε ως προς την πρόσβαση στο μουσείο;						
Μουσείο	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total
Λήμνος	0	0	1	10	10	21
Οινούσσες	0	3	16	24	65	108
Χίος	4	8	44	67	26	149
Total	4	11	61	101	101	278

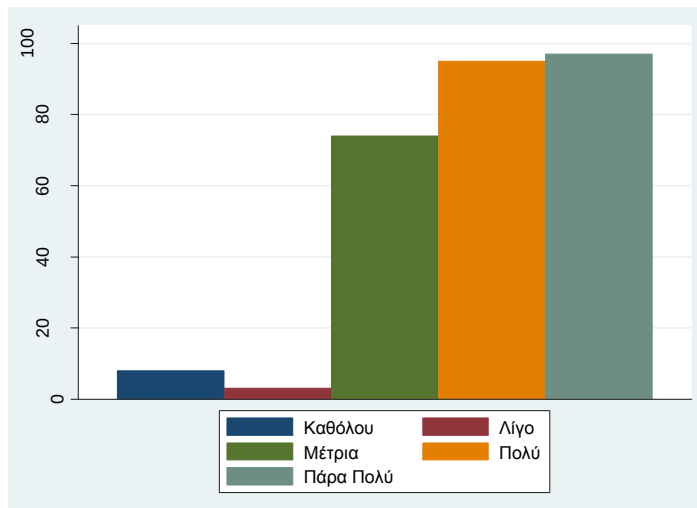

Γ14. Άνεση - Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 8 επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από την άνεση κίνησης μέσα στο μουσείο, 3 ικανοποιήθηκαν λίγο, 74 μέτρια, 95 πολύ και 97 πάρα πολύ.

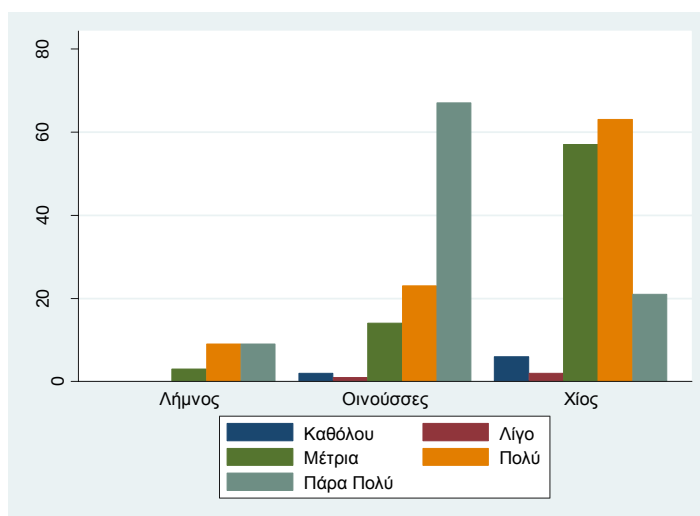
Πόσο |
ικανοποιημένοι μείνατε |
ως προς την |
άνεση |
κίνησης μέσα |
στο μουσείο; | Freq. Percent Cum.

Καθόλου	8	2.89	2.89
Λίγο	3	1.08	3.97
Μέτρια	74	26.71	30.69
Πολύ	95	34.30	64.98
Πάρα Πολύ	97	35.02	100.00
Total	277	100.00	

Η κατανομή της ικανοποίησης για την άνεση κίνησης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε ως προς την άνεση κίνησης									
μέσα στο μουσείο;									
Μουσείο	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total			
-----+									
Λήμνος	0	0	3	9	9	21			
Οινούσσες	2	1	14	23	67	107			
Χίος	6	2	57	63	21	149			
-----+									
Total	8	3	74	95	97	277			

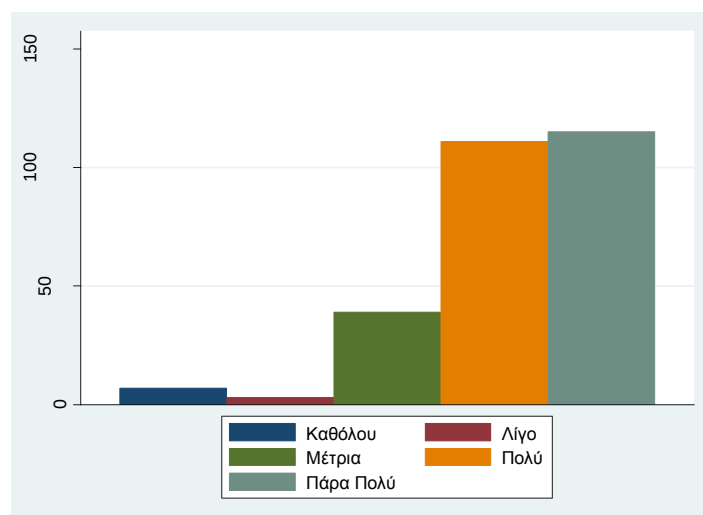

Γ15. Εξυπηρέτηση - Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 7 επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από την εξυπηρέτηση του προσωπικού του μουσείου, 3 ικανοποιήθηκαν λίγο, 39 μέτρια, 111 πολύ και 115 πάρα πολύ.

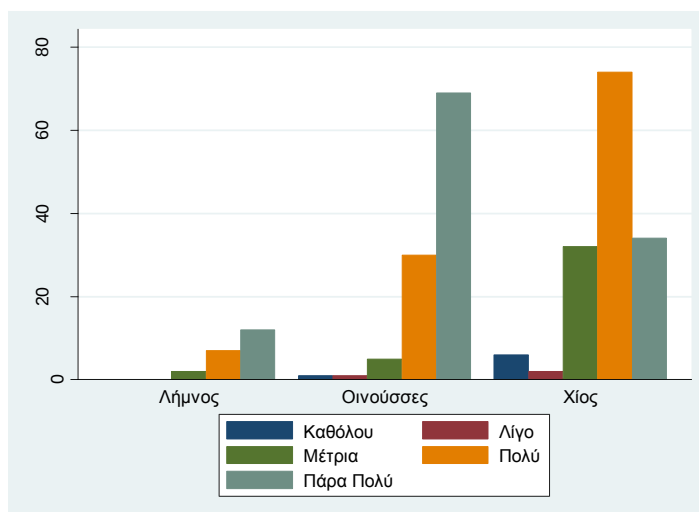
Πόσο |
ικανοποιημένοι μείνατε |
ως προς την |
εξυπηρέτηση |
του |
προσωπικού; | Freq. Percent Cum.

Καθόλου	7	2.55	2.55
Λίγο	3	1.09	3.64
Μέτρια	39	14.18	17.82
Πολύ	111	40.36	58.18
Πάρα Πολύ	115	41.82	100.00
Total	275	100.00	

Η κατανομή της ικανοποίησης για την εξυπηρέτηση του προσωπικού ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε ως προς την εξυπηρέτηση										
του προσωπικού;										
Μουσείο	Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ					Total				
-----+										
Λήμνος	0	0	2	7	12	21				
Οινούσσες	1	1	5	30	69	106				
Χίος	6	2	32	74	34	148				
-----+										
Total	7	3	39	111	115	275				

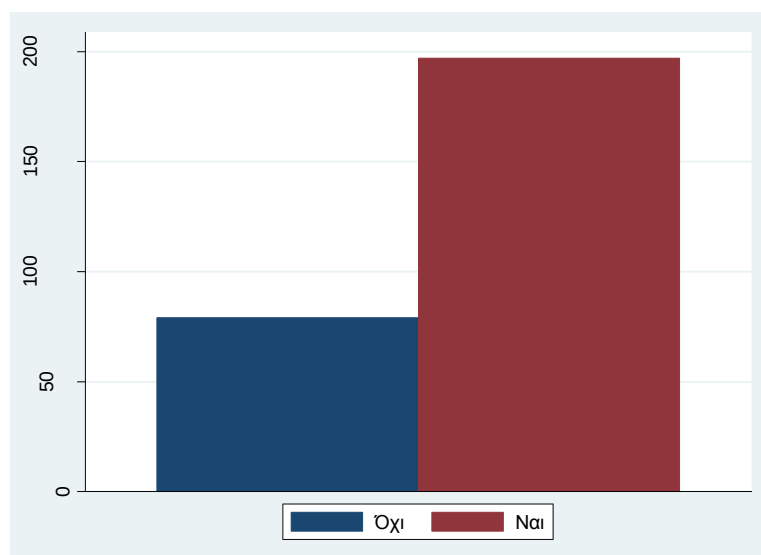
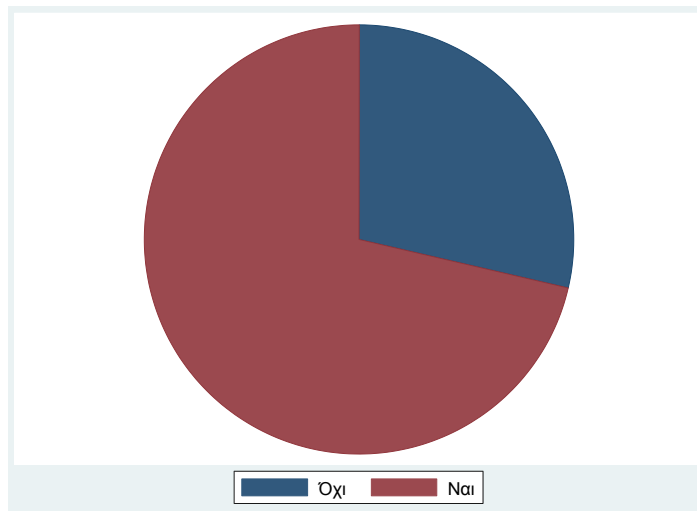
Γ16. Ενημερωτικό Φυλλάδιο

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 79 επισκέπτες δεν βρήκαν ενημερωτικό φυλλάδιο και 197 βρήκαν.

Υπήρχε |
ενημερωτικό |
φυλλάδιο ή |
άλλο έντυπο |
υλικό; | Freq. Percent Cum.

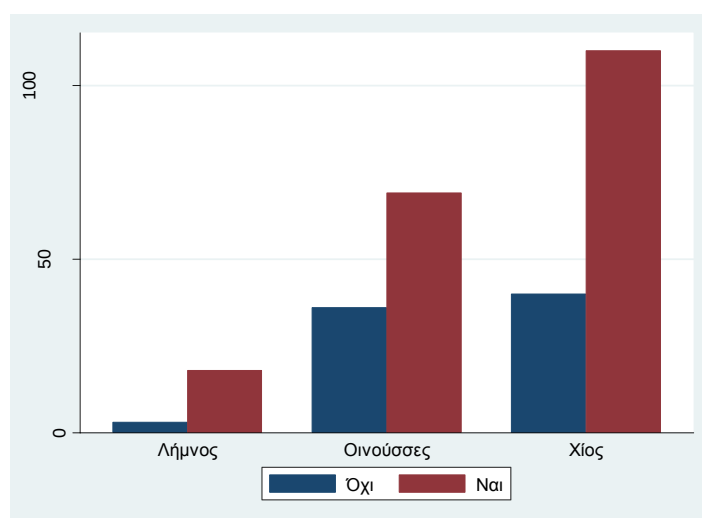
Όχι | 79 28.62 28.62
Ναι | 197 71.38 100.00

Total | 276 100.00

Η κατανομή της ύπαρξης ενημερωτικού φυλλαδίου ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Υπήρχε ενημερωτικό φυλλάδιο ή άλλο έντυπο υλικό;			
Μουσείο	Όχι	Ναι	Total
-----+-----+-----			
Λήμνος	3	18	21
Οινούσσες	36	69	105
Χίος	40	110	150
-----+-----+-----			
Total	79	197	276

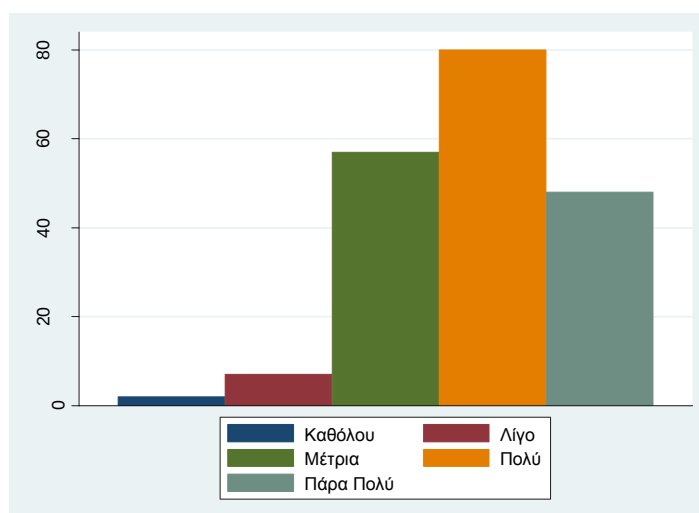
Γ17. Βοηθητικό Ενημερωτικό Φυλλάδιο

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 2 μόνο επισκέπτες που βρήκαν ενημερωτικό φυλλάδιο, δεν το χαρακτήρισαν βοηθητικό, 7 το χαρακτήρισαν λίγο βοηθητικό, 57 μέτρια, 80 πολύ και 48 πάρα πολύ.

Σε τι βαθμό |
το υλικό |
αυτό ήταν |
βοηθητικό |
για την |
επίσκεψή |
σας στο |
μουσείο και την περιήγησή σας στην έκθεση; | Freq. Percent Cum.

Καθόλου | 2 1.03 1.03
Λίγο | 7 3.61 4.64
Μέτρια | 57 29.38 34.02
Πολύ | 80 41.24 75.26
Πάρα Πολύ | 48 24.74 100.00

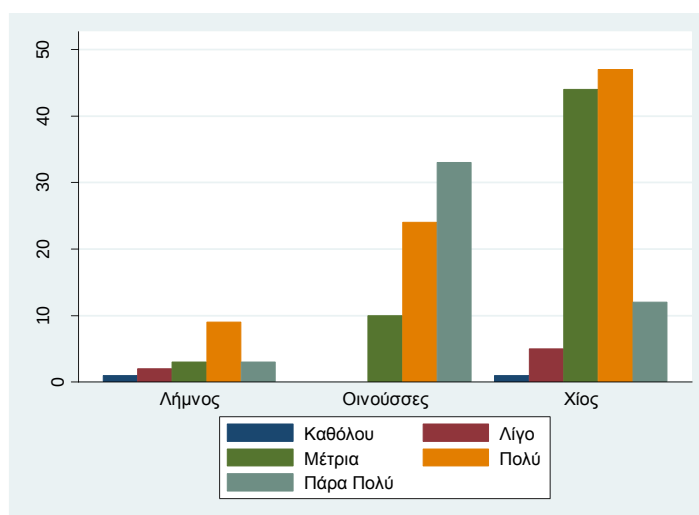
Total | 194 100.00

Η κατανομή του βαθμού βοήθειας που παρείχε το ενημερωτικό φυλλάδιο ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

| Σε τι βαθμό το υλικό αυτό ήταν βοηθητικό για την
| επίσκεψή σας στο μουσείο και τη περιήγησή σας στην έκθεση;
Μουσείο | Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ | Total

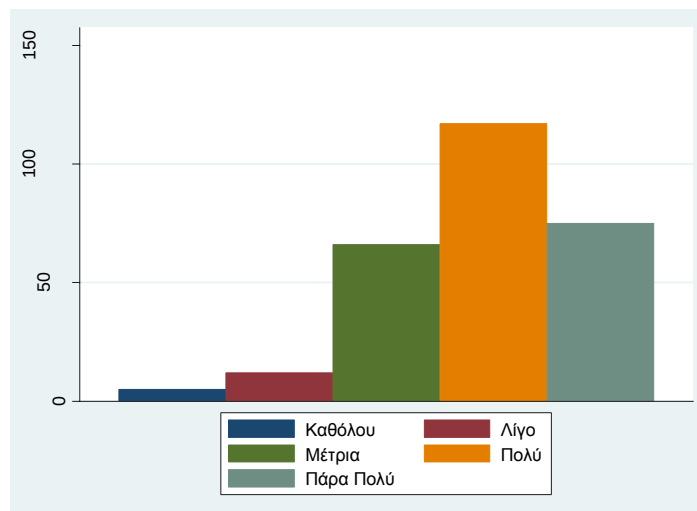
Λήμνος | 1 2 3 9 3 | 18
Οινούσσες | 0 0 10 24 33 | 67
Χίος | 1 5 44 47 12 | 109
Total | 2 7 57 80 48 | 194

Γ18. Βοηθητικό Εντοίχιο Υλικό

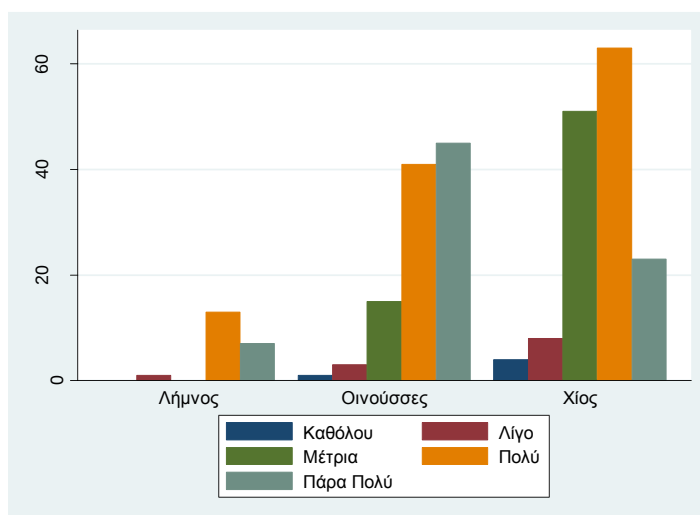
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, μόνο 5 επισκέπτες βρήκαν καθόλου βοηθητικό το εντοίχιο υλικό, 12 το χαρακτήρισαν λίγο βοηθητικό, 66 μέτρια, 117 πολύ και 75 πάρα πολύ.

Πόσο βοηθητικό για την επίσκεψή σας στο μουσείο και την περιήγησή σας στην έκθεση;	Freq.	Percent	Cum.
Καθόλου	5	1.82	1.82
Λίγο	12	4.36	6.18
Μέτρια	66	24.00	30.18
Πολύ	117	42.55	72.73
Πάρα Πολύ	75	27.27	100.00
Total	275	100.00	

Η κατανομή του βαθμού βοήθειας που παρείχε το ενημερωτικό φυλλάδιο ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

	Πόσο βοηθητικό για την επίσκεψή σας στο μουσείο και την περιήγησή σας στην έκθεση;									
Μουσείο	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total				
Λήμνος	0	1	0	13	7	21				
Οινούσσες	1	3	15	41	45	105				
Χίος	4	8	51	63	23	149				
Total	5	12	66	117	75	275				

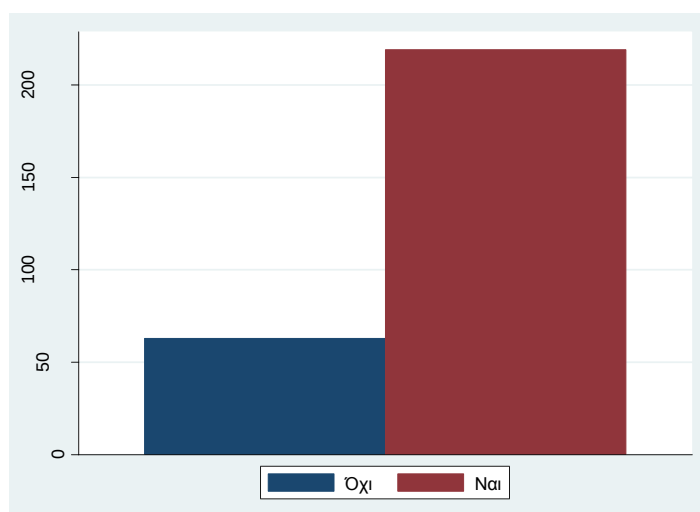
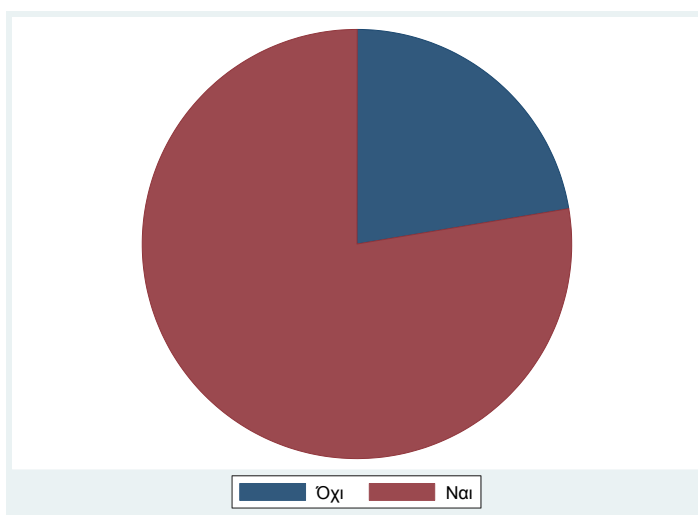
Γ19. Ξενάγηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 63 επισκέπτες δεν ξεναγήθηκαν και 219 ξεναγήθηκαν.

Ξεναγηθήκατε |
στο |
μουσείο; | Freq. Percent Cum.

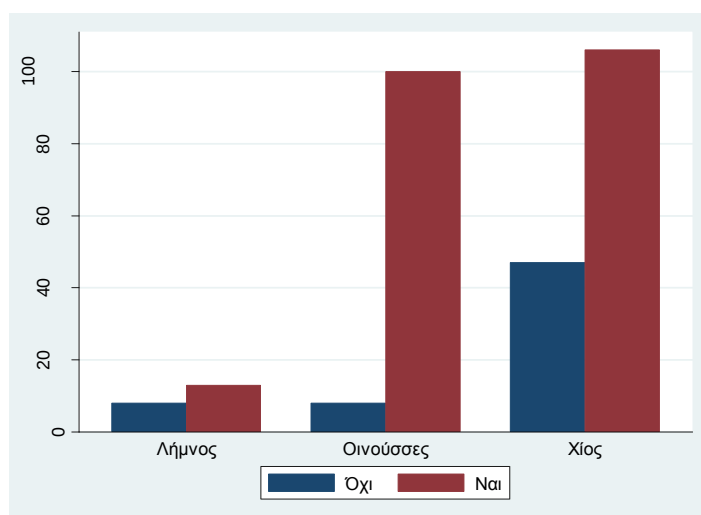
Όχι | 63 22.34 22.34
Ναι | 219 77.66 100.00

Total | 282 100.00

Η κατανομή της ξενάγησης ή μη ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Ξεναγηθήκατε στο			
μουσείο;			
Μουσείο	Όχι	Ναι	Total
-----+-----+-----			
Λήμνος	8	13	21
Οινούσσες	8	100	108
Χίος	47	106	153
-----+-----+-----			
Total	63	219	282

Γ20. Τρόπος Ξεναγήσης

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 98 επισκέπτες ξεναγήθηκαν με ξεναγό, 111 με το επιστημονικό προσωπικό του μουσείου και 9 ξεναγήθηκαν με άλλον τρόπο.

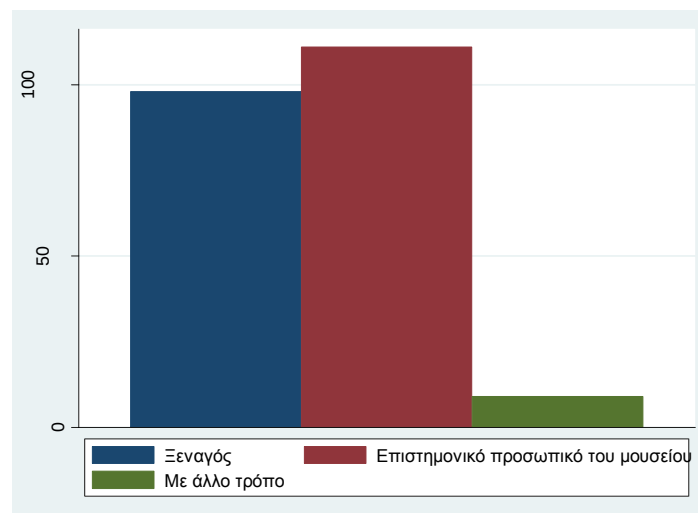
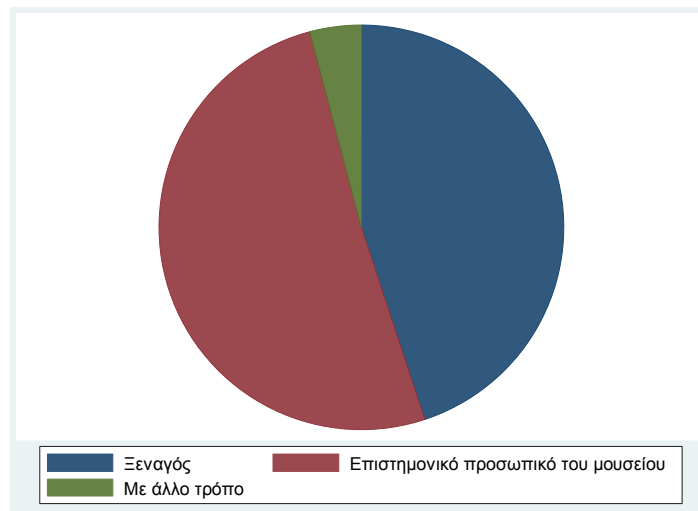
Με ποιον τρόπο ξεναγηθήκατε; | Freq. Percent Cum.

Ξεναγός | 98 44.95 44.95

Επιστημονικό προσωπικό του μουσείου | 111 50.92 95.87

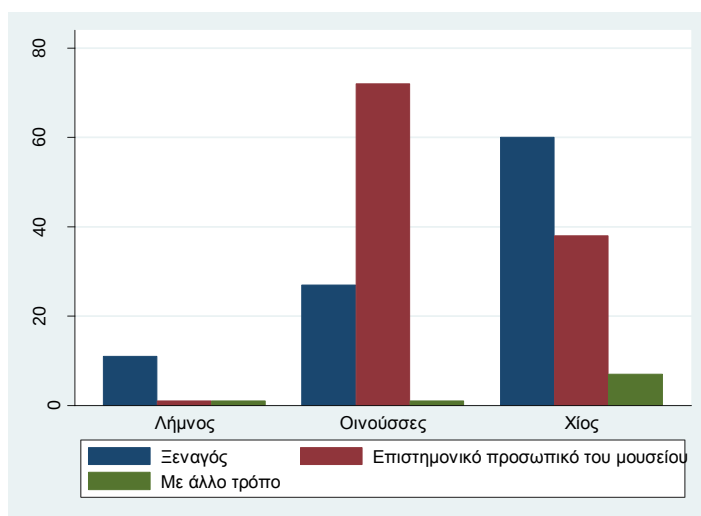
Με άλλον τρόπο | 9 4.13 100.00

Total | 218 100.00

Η κατανομή του τρόπου ξενάγησης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Με ποιον τρόπο ξεναγηθήκατε;				
Μουσείο	Ξεναγός	Επιστημονικό προσωπικό	Με άλλον τρόπο	Total
Λήμνος	11	1	1	13
Οινούσσες	27	72	1	100
Χίος	60	38	7	105
Total	98	111	9	218

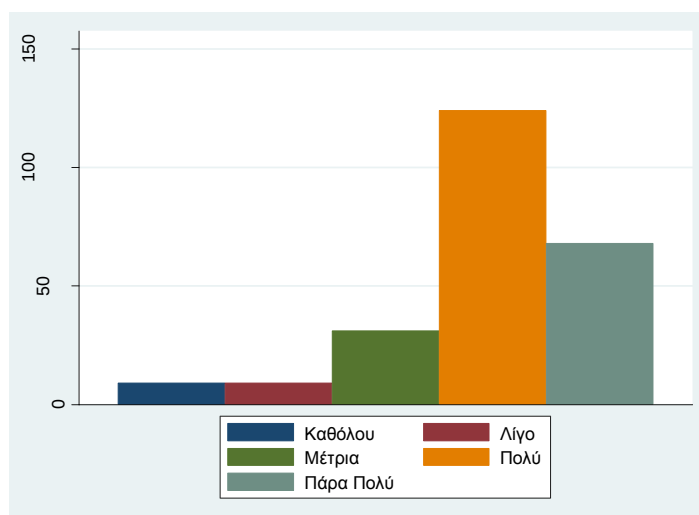
Γ21. Ικανοποίηση από την Ξενάγηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, μόνο 3 επισκέπτες βρήκαν καθόλου βοηθητική την ξενάγηση, 5 την χαρακτήρισαν λίγο βοηθητική, 24 μέτρια, 121 πολύ και 65 πάρα πολύ.

Πόσο σας |
ικανοποίησε |
η ξενάγηση; | Freq. Percent Cum.

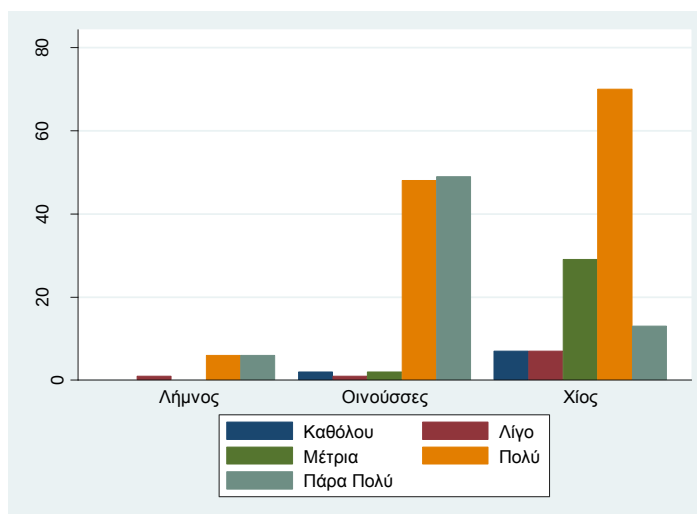
Καθόλου	3	1.38	1.38
Λίγο	5	2.29	3.67
Μέτρια	24	11.01	14.68
Πολύ	121	55.50	70.18
Πάρα Πολύ	65	29.82	100.00

Total	218	100.00	
-------	-----	--------	--

Η κατανομή του βαθμού βοήθειας που παρείχε η ξενάγηση ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Πόσο σας ικανοποίησε η ξενάγηση;						
Μουσείο	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total
Λήμνος	0	1	0	6	5	12
Οινούσσες	1	1	2	48	48	100
Χίος	2	3	22	67	12	106
Total	3	5	24	121	65	218

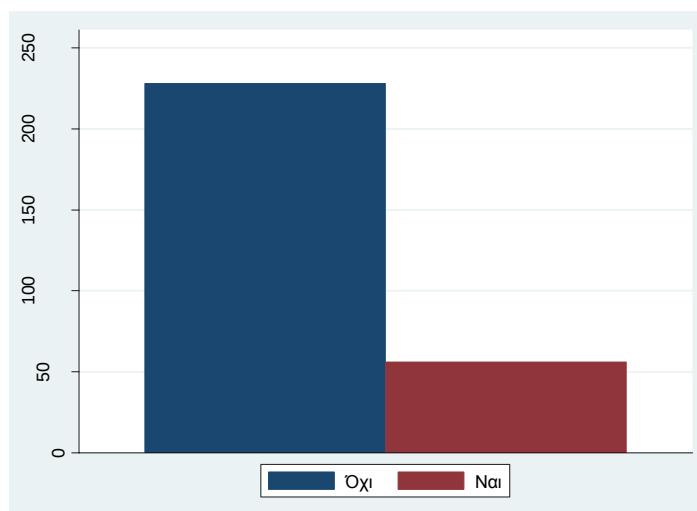
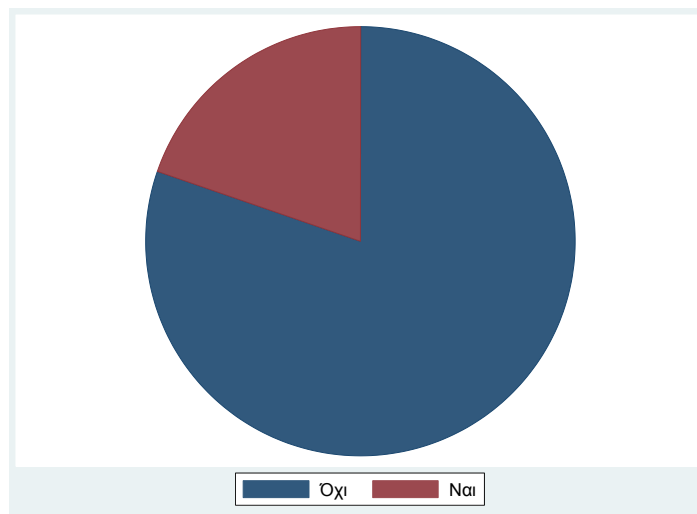
Γ22. Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 228 επισκέπτες δεν συμμετείχαν σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ενώ 56 συμμετείχαν.

Συμμετείχατε σε κάποιο |
εκπαιδευτικό |
πρόγραμμα; | Freq. Percent Cum.

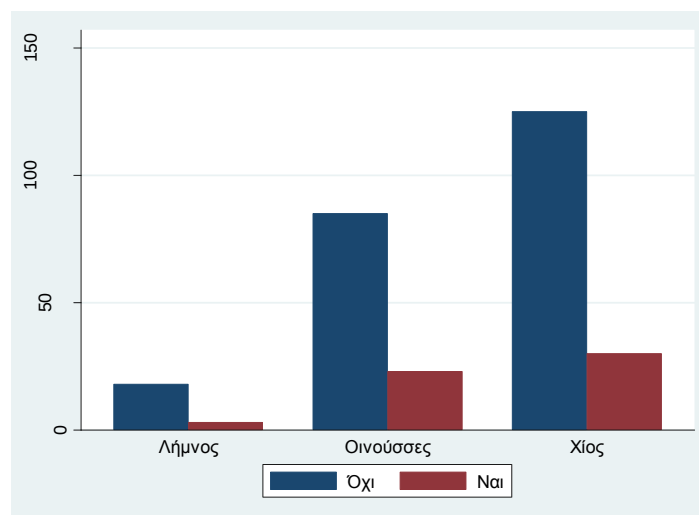
Όχι | 228 80.28 80.28
Ναι | 56 19.72 100.00

Total | 284 100.00

Η κατανομή της συμμετοχής ή μη σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Συμμετείχατε σε			
κάποιο εκπαιδευτικό			
πρόγραμμα;			
Μουσείο	Όχι	Ναι	Total
-----+-----			
Λήμνος	18	3	21
Οινούσσες	85	23	108
Χίος	125	30	155
-----+-----			
Total	228	56	284

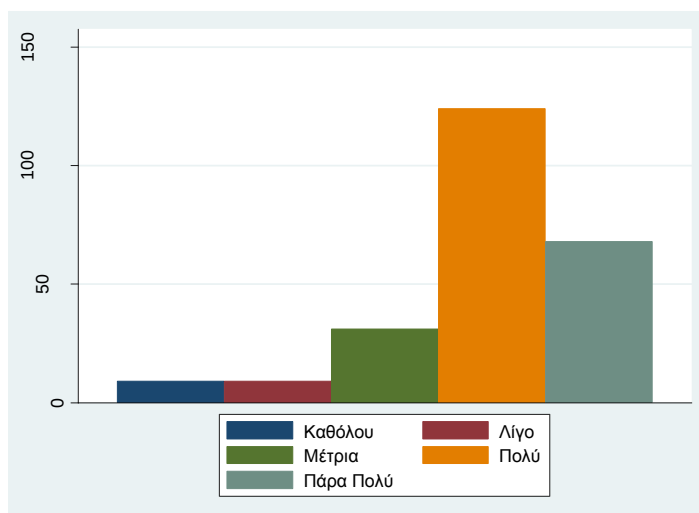
Γ23. Εκπαίδευση - Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 1 μόνο επισκέπτης ικανοποιήθηκε λίγο από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, 13 μέτρια, 30 πολύ και 12 πάρα πολύ.

Σε τι βαθμό |
μείνατε |
ικανοποιημένοι από το |
πρόγραμμα; | Freq. Percent Cum.

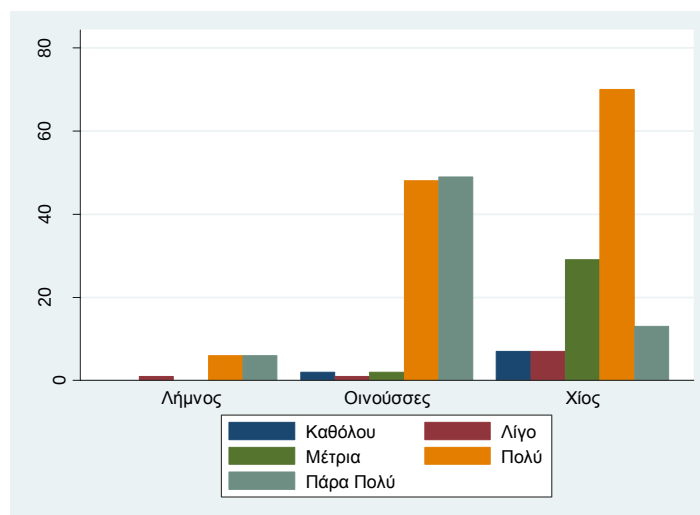
Λίγο | 1 1.79 1.79
Μέτρια | 13 23.21 25.00
Πολύ | 30 53.57 78.57
Πάρα Πολύ | 12 21.43 100.00

Total | 56 100.00

Η κατανομή του βαθμού ικανοποίησης από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

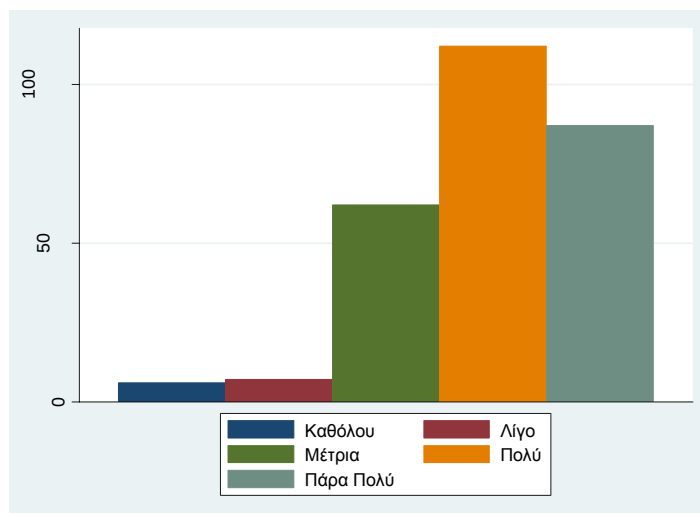
Σε τι βαθμό μείνατε ικανοποιημένοι από το					
πρόγραμμα;					
Μουσείο	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total
-----+					
Λήμνος	0	0	3	0	3
Οινούσσες	1	1	12	9	23
Χίος	0	12	15	3	30
-----+					
Total	1	13	30	12	56

Γ24. Διάταξη και Παρουσίαση - Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 6 μόνο επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από τη διάταξη και την παρουσίαση των εκθεμάτων, 7 ικανοποιήθηκαν λίγο, 62 μέτρια, 112 πολύ και 87 πάρα πολύ.

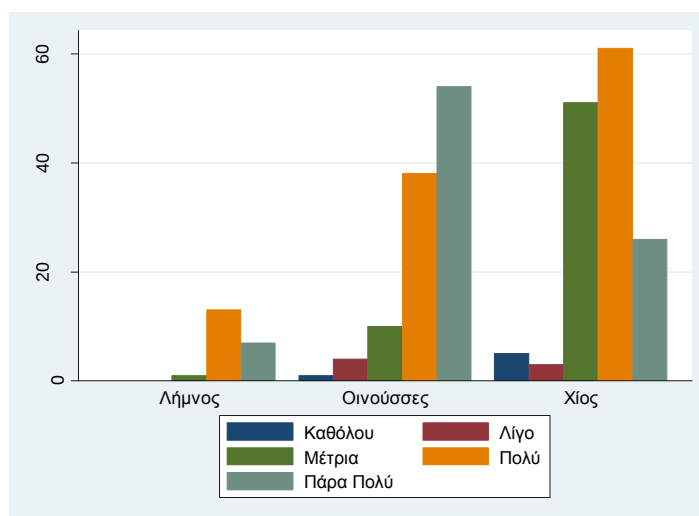
Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε από τη διάταξη και τον τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων; Freq. Percent Cum.			
Καθόλου	6	2.19	2.19
Λίγο	7	2.55	4.74
Μέτρια	62	22.63	27.37
Πολύ	112	40.88	68.25
Πάρα Πολύ	87	31.75	100.00
Total	274	100.00	

Η κατανομή του βαθμού ικανοποίησης από τη διάταξη και την παρουσίαση των εκθεμάτων ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

| Πόσο ικανοποιημένοι μείνατε από τη διάταξη και τον
| τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων
Μουσείο | Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ | Total

Λήμνος	0	0	1	13	7	21
Οινούσσες	1	4	10	38	54	107
Χίος	5	3	51	61	26	146
Total	6	7	62	112	87	274

Γ25. Ενδιαφέρον Τμήμα της έκθεσης ή έκθεμα

Πλήθος απαντήσεων βρίσκονται στα ερωτηματολόγια, οι οποίες παρουσιάζονται στο σώμα της εργασίας.

Γ26.1. Περιήγηση - Ψυχαγωγία

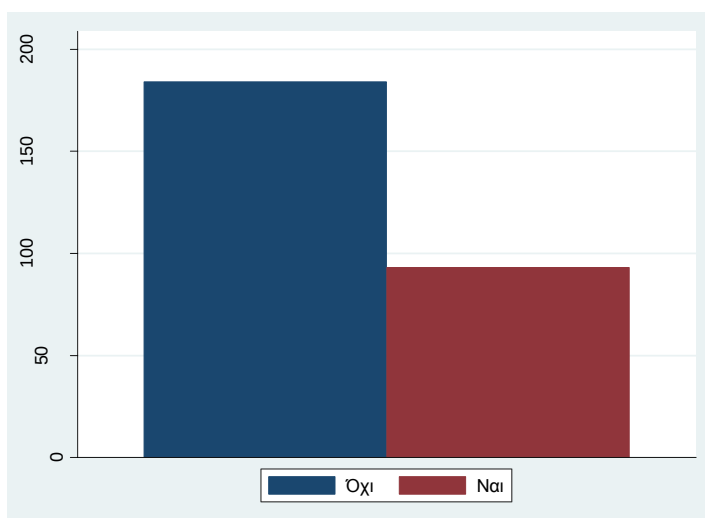
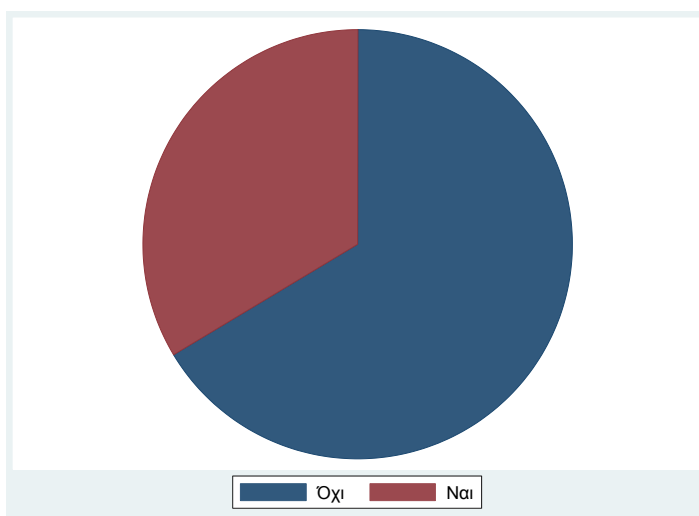
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 93 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για ψυχαγωγικούς λόγους (33.57%).

Περιηγηθήκατε για |
ψυχαγωγία; | Freq. Percent Cum.

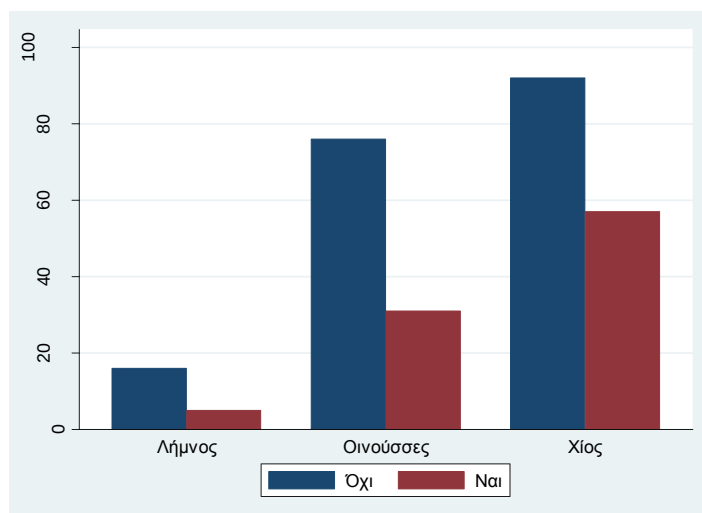
-----+-----
Όχι | 184 66.43 66.43

Ναι | 93 33.57 100.00

-----+-----
Total | 277 100.00

Η κατανομή της περιήγησης για ψυχαγωγία ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

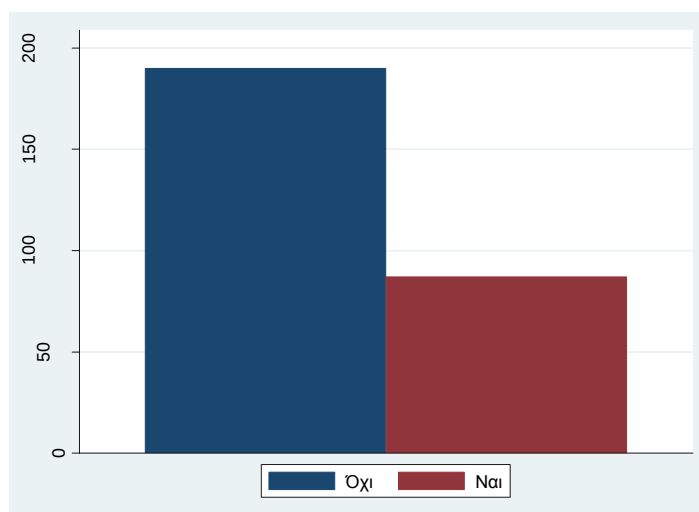
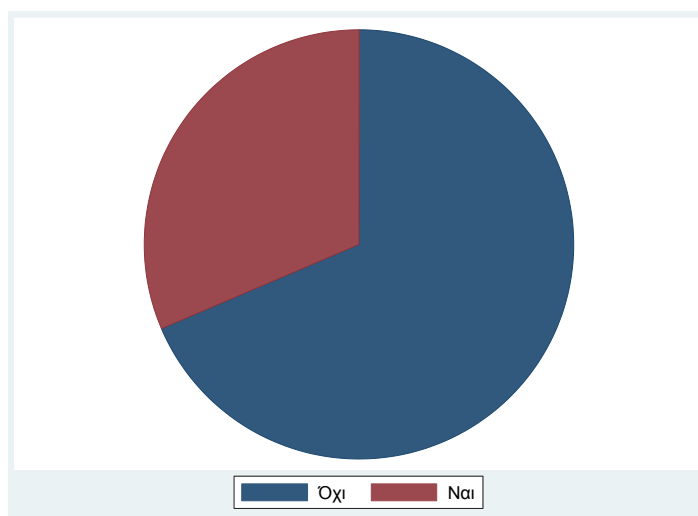
Γ26.2. Περιήγηση - Ενημέρωση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 87 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για ενημέρωση/συλλογή εξειδικευμένων πληροφοριών (31.41%).

Περιηγηθήκατε για |
Ενημέρωση/συλλογή |
εξειδικευμένων |
πληροφοριών; | Freq. Percent Cum.

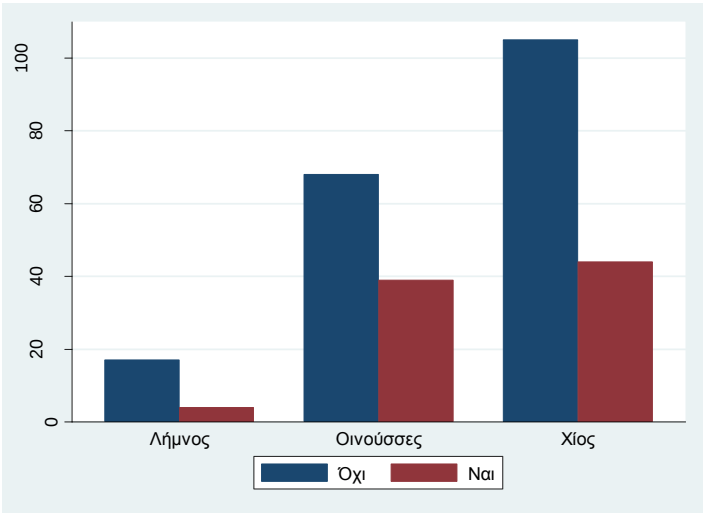
Όχι	190	68.59	68.59
Ναι	87	31.41	100.00

Total	277	100.00	
-------	-----	--------	--

Η κατανομή της περιήγησης για ενημέρωση/συλλογή εξειδικευμένων πληροφοριών ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Περιηγηθήκατε για ενημέρωση/συλλογή εξειδικευμένων πληροφοριών; Μουσείο Όχι Ναι Total			
-----+-----			
Λήμνος	17	4	21
Οινούσσες	68	39	107
Χίος	105	44	149
-----+-----			
Total	190	87	277

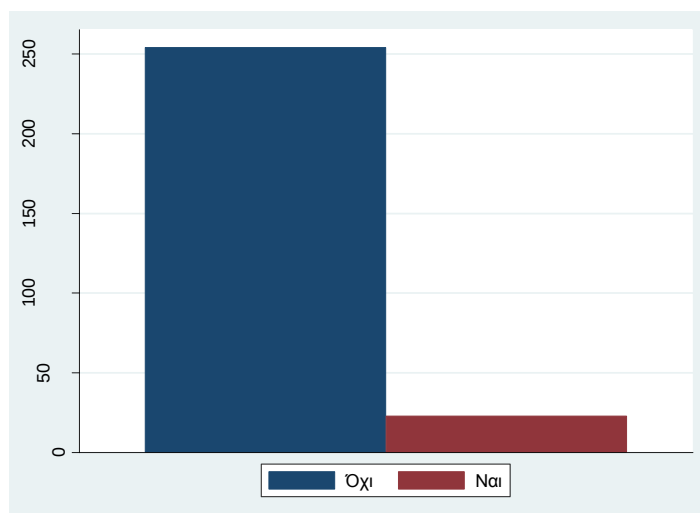
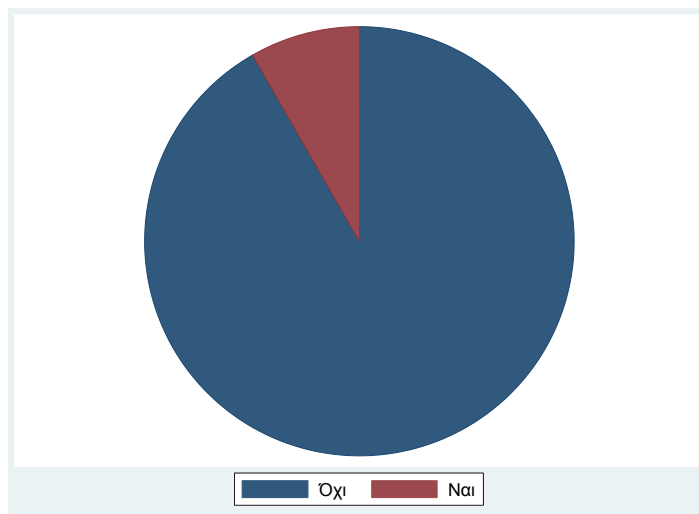
Γ26.3. Περιήγηση - Συνάντηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 23 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για συνάντηση με φίλους (8,30%).

Περιηγηθήκατε για |
συνάντηση |
με φίλους; | Freq. Percent Cum.

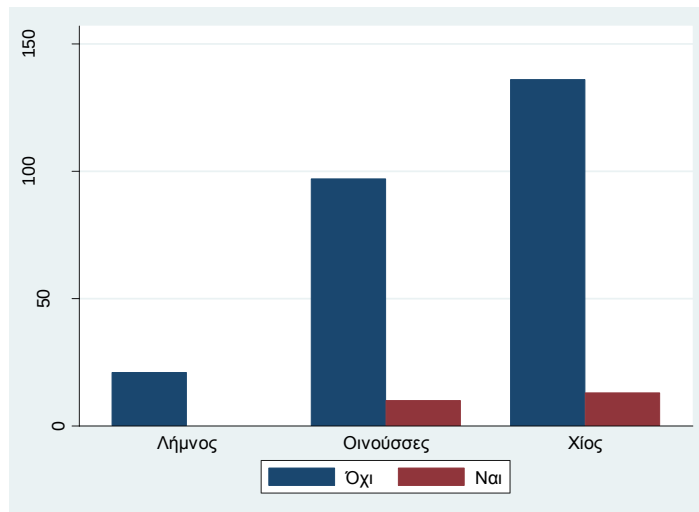
Όχι	254	91.70	91.70
Ναι	23	8.30	100.00

Total	277	100.00	
-------	-----	--------	--

Η κατανομή της περιήγησης για συνάντηση με φίλους ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

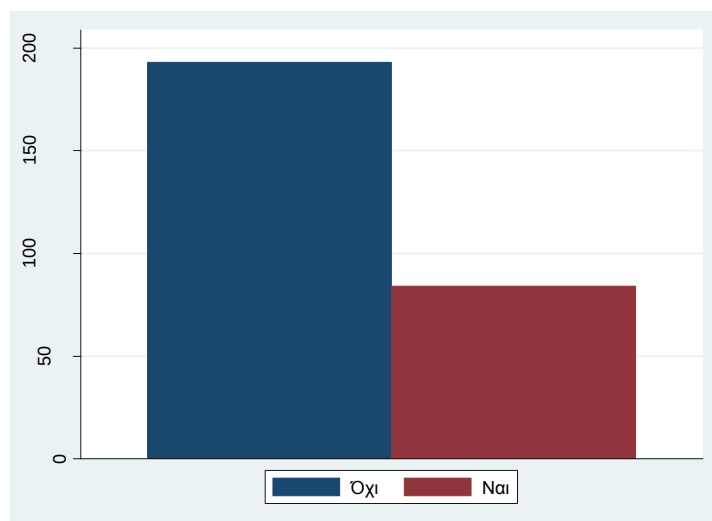
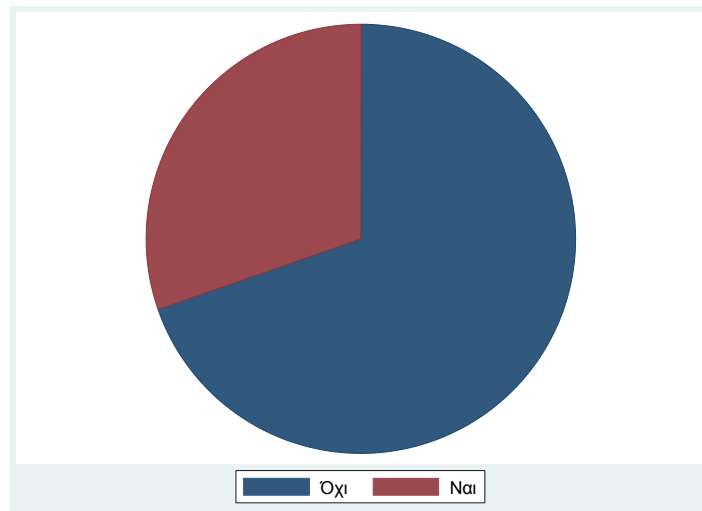
Περιηγηθήκατε για συνάντηση με φίλους; Μουσείο Όχι Ναι Total			
-----+-----+-----			
Λήμνος	21	0	21
Οινούσσες	97	10	107
Χίος	136	13	149
-----+-----+-----			
Total	254	23	277

Γ26.4. Περιήγηση - Εμπειρία

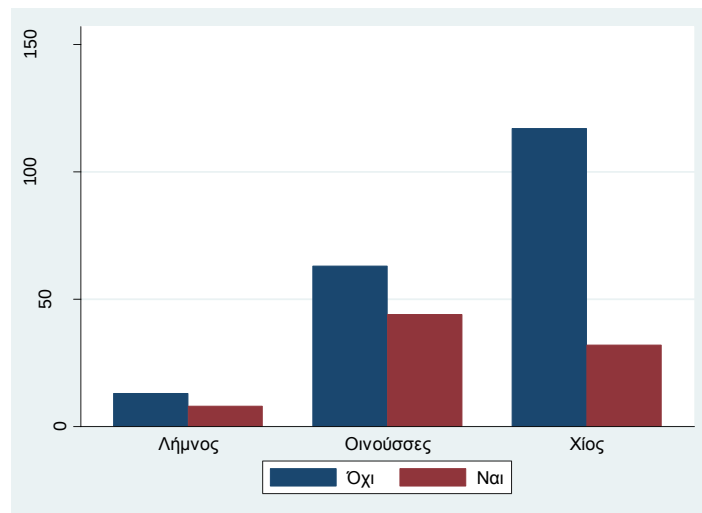
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 84 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για την απόκτηση μίας σημαντικής μουσειακής εμπειρίας (30.32%).

Περιηγηθήκατε για				
απόκτηση				
μίας				
σημαντικής				
μουσειακής				
εμπειρίας;		Freq.	Percent	Cum.
-----+				
Όχι	193	69.68	69.68	
Ναι	84	30.32	100.00	
-----+				
Total	277	100.00		

Η κατανομή της περιήγησης για την απόκτηση μίας σημαντικής μουσειακής εμπειρίας ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Περιηγηθήκατε για απόκτηση μίας σημαντικής μουσειακής εμπειρίας; Μουσείο Όχι Ναι Total			
-----+-----			
Λήμνος	13	8	21
Οινούσσες	63	44	107
Χίος	117	32	149
-----+-----			
Total	193	84	277

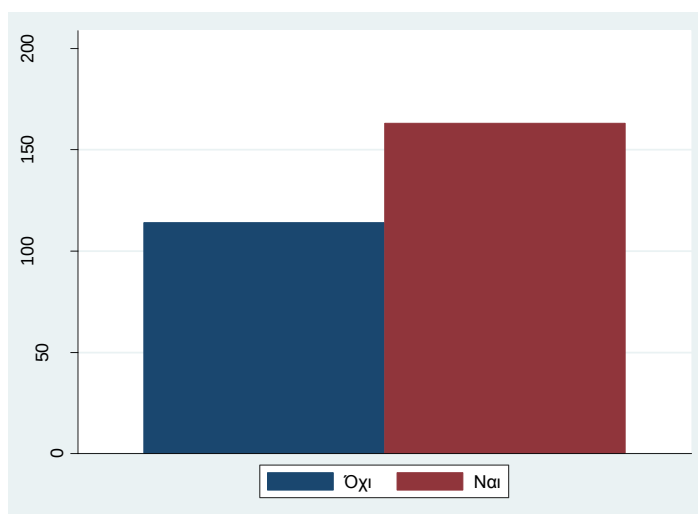
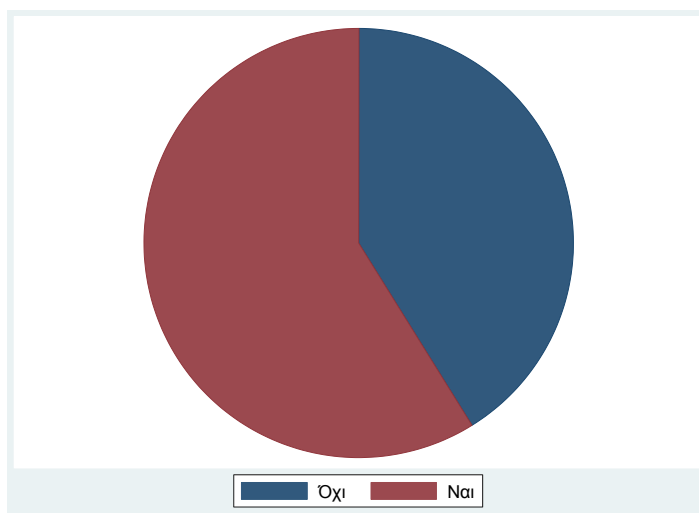
Γ26.5. Περιήγηση - Εξοικείωση με τη Ναυτική Παράδοση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 163 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για την εξοικείωση με τη ναυτική παράδοση (58,84%).

Περιηγηθήκατε για |
εξοικείωση |
με τη |
ναυτική |
παράδοση; | Freq. Percent Cum.

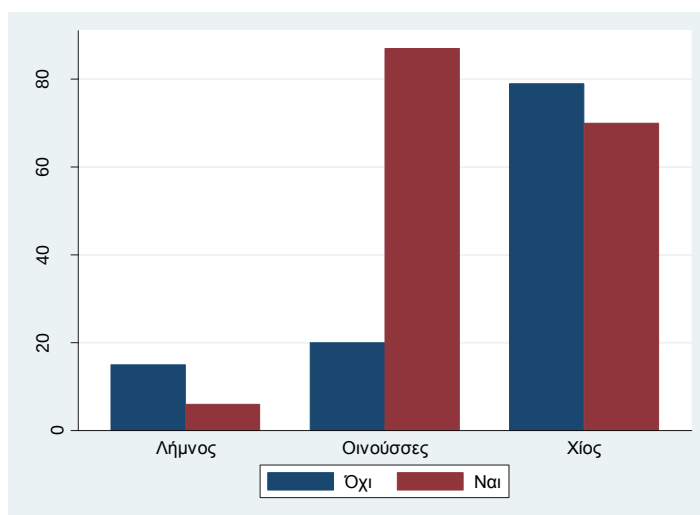
Όχι	114	41.16	41.16
Ναι	163	58.84	100.00

Total	277	100.00	
-------	-----	--------	--

Η κατανομή της περιήγησης για την εξοικείωση με τη ναυτική παράδοση ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Περιηγηθήκατε για εξοικείωση με τη ναυτική παράδοση; Μουσείο Όχι Ναι Total			
-----+-----+-----			
Λήμνος	15	6	21
Οινούσσες	20	87	107
Χίος	79	70	149
-----+-----+-----			
Total	114	163	277

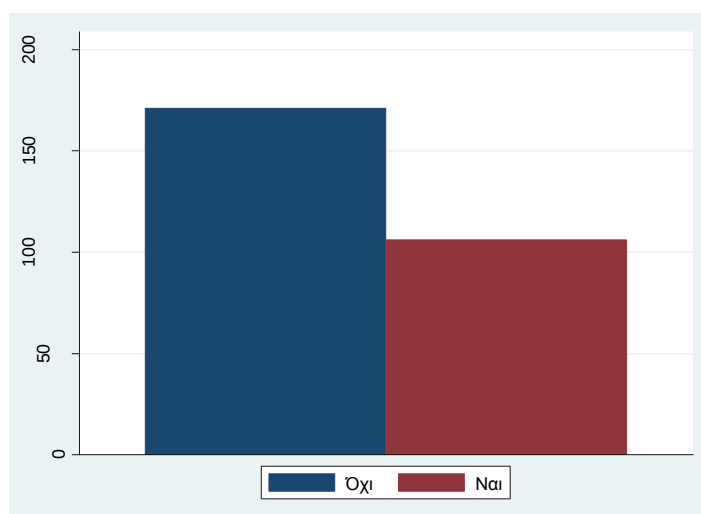
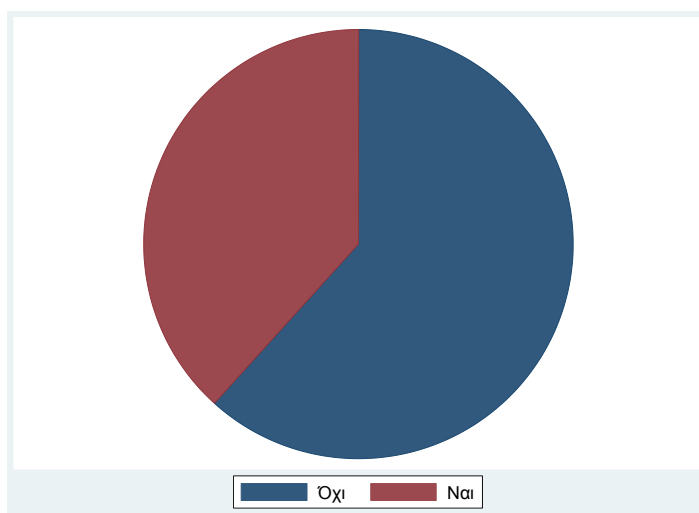
Γ26.6. Περιήγηση - Κατανόηση Αξίας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 106 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για την κατανόηση της αξίας της πολιτισμικής κληρονομιάς (38.27%).

Περιηγηθήκατε για |
κατανόηση |
της αξίας |
της |
πολιτισμικής |
κληρονομιάς; | Freq. Percent Cum.

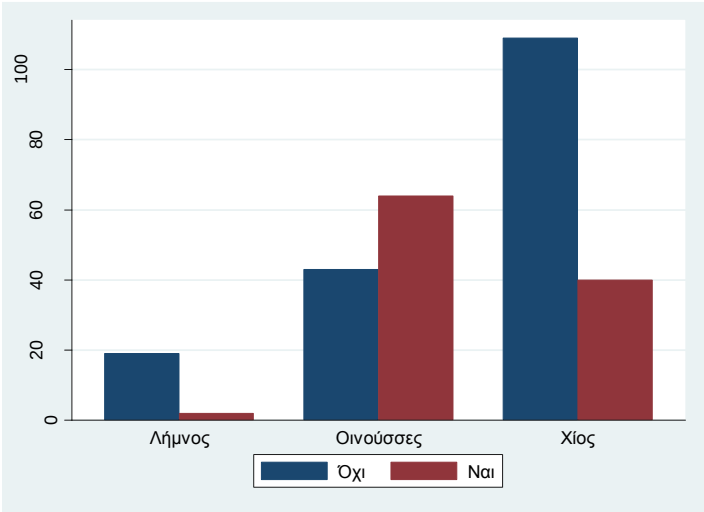
Όχι | 171 61.73 61.73
Ναι | 106 38.27 100.00

Total | 277 100.00

Η κατανομή της περιήγησης για την κατανόηση της αξίας της πολιτισμικής κληρονομιάς ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Περιηγηθήκατε για			
κατανόηση της αξίας			
της πολιτισμικής			
κληρονομιάς;			
Μουσείο	Όχι	Ναι	Total
-----+-----+-----			
Λήμνος	19	2	21
Οινούσσες	43	64	107
Χίος	109	40	149
-----+-----+-----			
Total	171	106	277

Γ26.7. Περιήγηση - Συνειδητοποίηση Στοιχείων Παρελθόντος

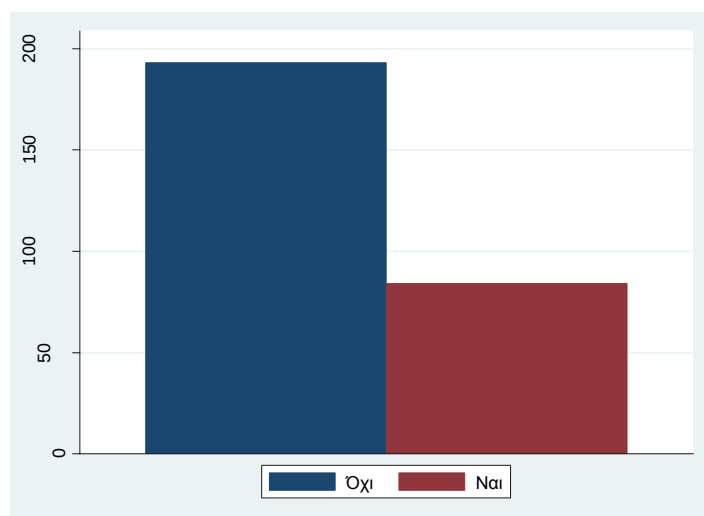
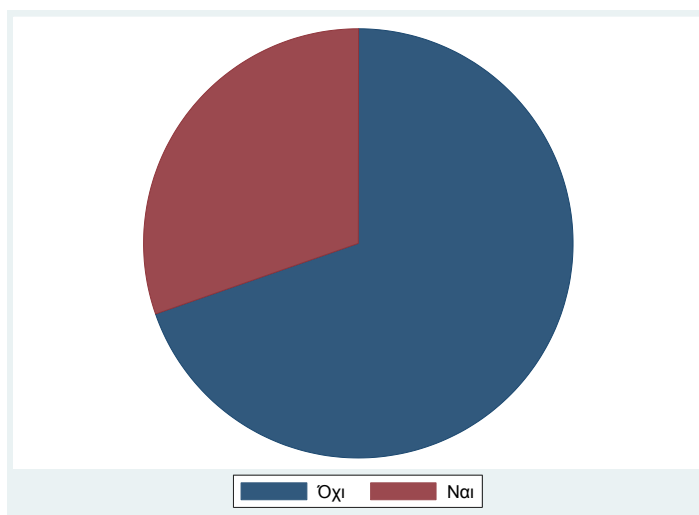
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 84 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για τη συνειδητοποίηση στοιχείων παρελθόντος (30,32%).

Περιηγηθήκατε για |
συνειδητοποίηση |
στοιχείων |
του |
παρελθόντος |
που |
αγνοούσατε; | Freq. Percent Cum.

Όχι | 193 69.68 69.68

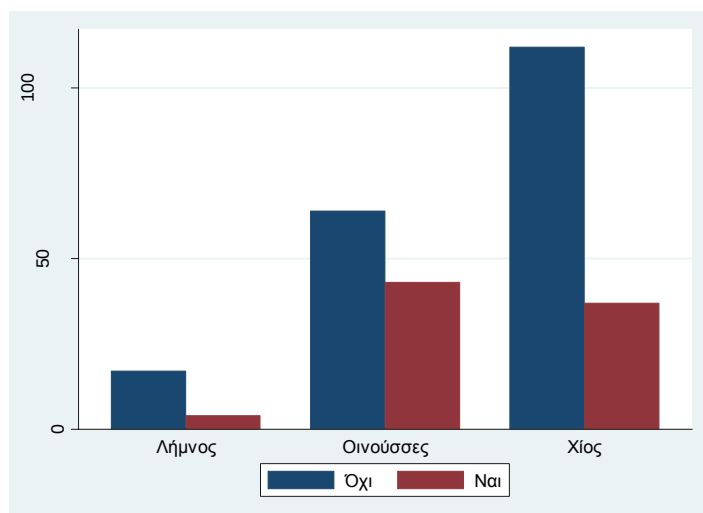
Ναι | 84 30.32 100.00

Total | 277 100.00

Η κατανομή της περιήγησης για τη συνειδητοποίηση στοιχείων παρελθόντος ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

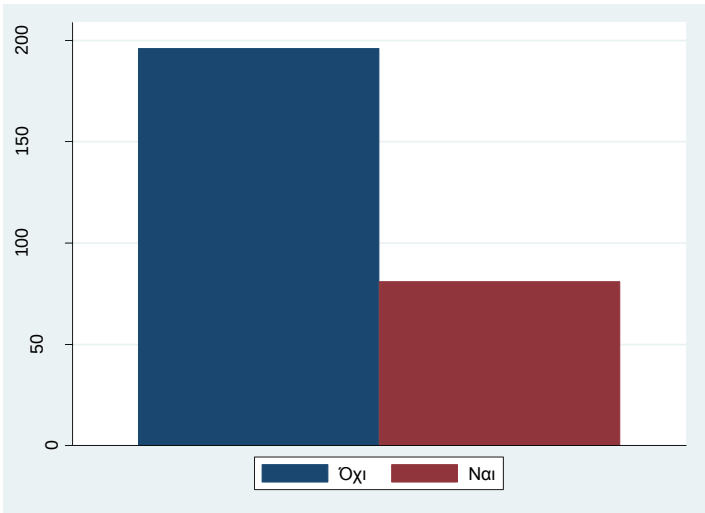
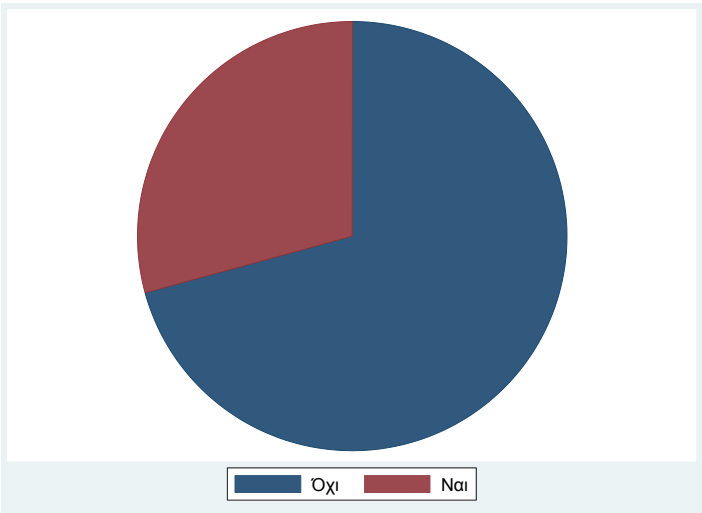
Περιηγηθήκατε για			
συνειδητοποίηση			
στοιχείων του			
παρελθόντος που			
αγνοούσατε;			
Μουσείο	Όχι	Ναι	Total
-----+-----			
Λήμνος	17	4	21
Οινούσσες	64	43	107
Χίος	112	37	149
-----+-----			
Total	193	84	277

Γ26.8. Περιήγηση - Επαφή με τις Ρίζες

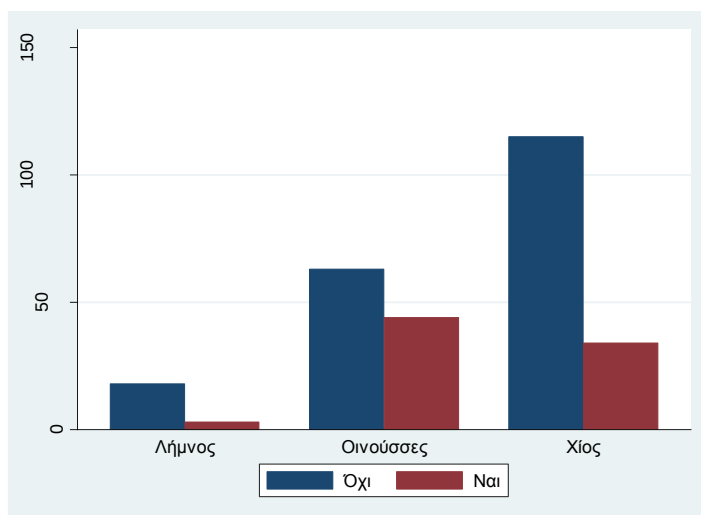
Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 81 επισκέπτες περιηγήθηκαν στο μουσείο για την επαφή με τις ρίζες και την καλύτερη κατανόηση της ταυτότητας (29.24%).

Περιηγηθήκατε για			
επαφή με			
τις ρίζες			
σας και			
καλύτερη			
κατανόηση			
της			
ταυτότητας;			
Freq. Percent Cum.			
-----+			
Όχι	196	70.76	70.76
Ναι	81	29.24	100.00
-----+			
Total	277	100.00	

Η κατανομή της περιήγησης για την επαφή με τις ρίζες και την καλύτερη κατανόηση της ταυτότητας ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Περιηγηθήκατε για			
επαφή με τις ρίζες			
σας και καλύτερη			
κατανόηση της			
ταυτότητας;			
Μουσείο	Όχι	Ναι	Total
-----+-----+-----			
Λήμνος	18	3	21
Οινούσσες	63	44	107
Χίος	115	34	149
-----+-----+-----			
Total	196	81	277

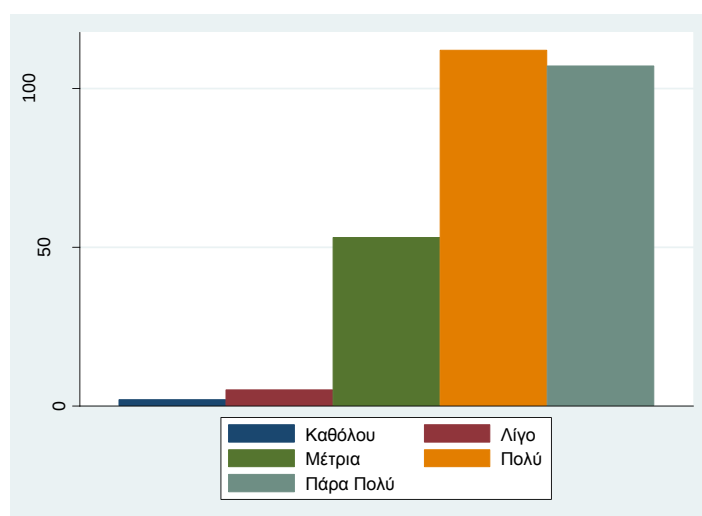
Γ27. Συμβολή στη Διάσωση της Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 2 επισκέπτες δεν συμφωνούν ότι το μουσείο συμβάλλει στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς, 5 ότι συμβάλλει λίγο, 53 μέτρια, 112 πολύ και 107 πάρα πολύ.

Πιστεύετε |
ότι το |
μουσείο που |
επισκεφθήκατε |
συμβάλλει |
στη διάσωση |
της |
πολιτισμικής κληρονομιάς; | Freq. Percent Cum.

Καθόλου	2	0.72	0.72
Λίγο	5	1.79	2.51
Μέτρια	53	19.00	21.51
Πολύ	112	40.14	61.65
Πάρα Πολύ	107	38.35	100.00

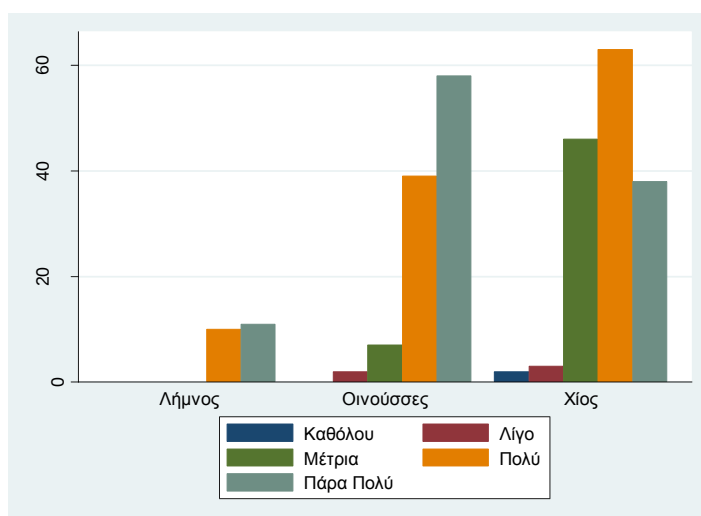
Total | 279 100.00

Η κατανομή περί της συμβολής στη διάσωσης της πολιτισμικής κληρονομιάς ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

| Πιστεύετε ότι το μουσείο που επισκεφθήκατε συμβάλλει
| στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς
Μουσείο | Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ | Total

Λήμνος | 0 0 0 10 11 | 21
Οινούσσες | 0 2 7 39 58 | 106
Χίος | 2 3 46 63 38 | 152
Total | 2 5 53 112 107 | 279

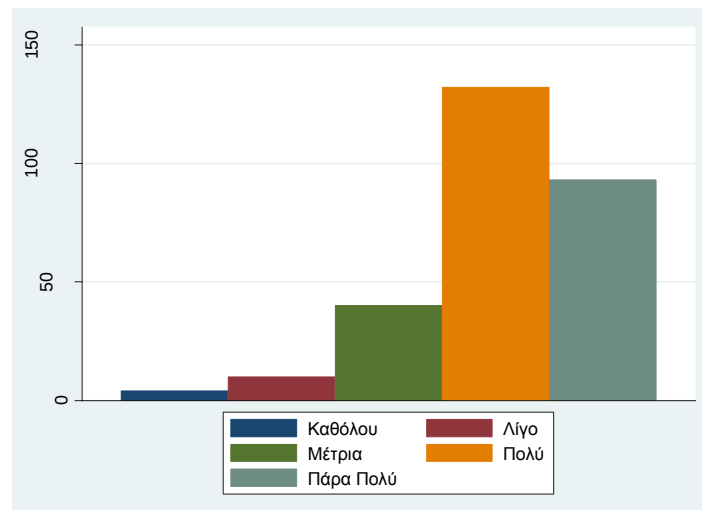

Γ28. Συμβολή στην Αντίληψη της Ναυτικής Παράδοσης

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 4 επισκέπτες δεν συμφωνούν ότι το μουσείο συμβάλει στην αντίληψη της ναυτικής παράδοσης, 10 ότι συμβάλλει λίγο, 40 μέτρια, 132 πολύ και 93 πάρα πολύ.

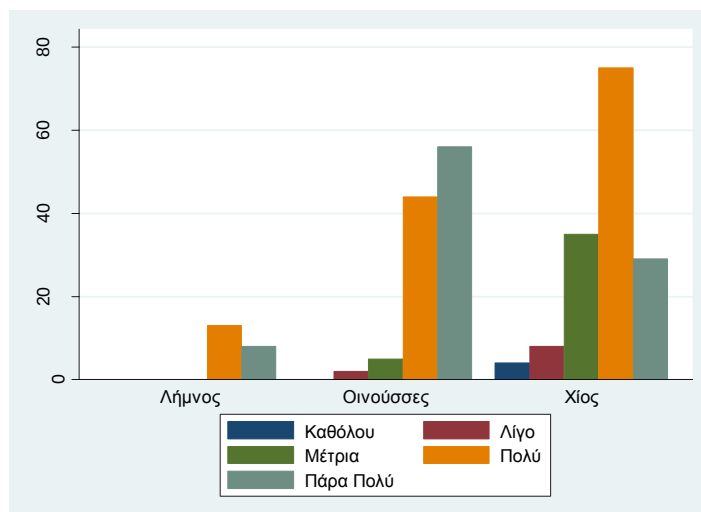
```
Σας βοήθησε |  
η επίσκεψή |  
σας στο |  
μουσείο να |  
αντιληφθείτε καλύτερα |  
τη ναυτική |  
παράδοση; | Freq. Percent Cum.  
-----+-----
```

```
Καθόλου | 4 1.43 1.43  
Λίγο | 10 3.58 5.02  
Μέτρια | 40 14.34 19.35  
Πολύ | 132 47.31 66.67  
Πάρα Πολύ | 93 33.33 100.00  
-----+-----  
Total | 279 100.00
```


Η κατανομή περί της συμβολής στην αντίληψη της ναυτικής παράδοσης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε καλύτερα τη ναυτική παράδοση												
Μουσείο	Καθόλου				Λίγο				Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total
-----+-----+												
Λήμνος	0	0	0	13	8							21
Οινούσσες	0	2	5	44	56							107
Χίος	4	8	35	75	29							151
-----+-----+												
Total	4	10	40	132	93							279

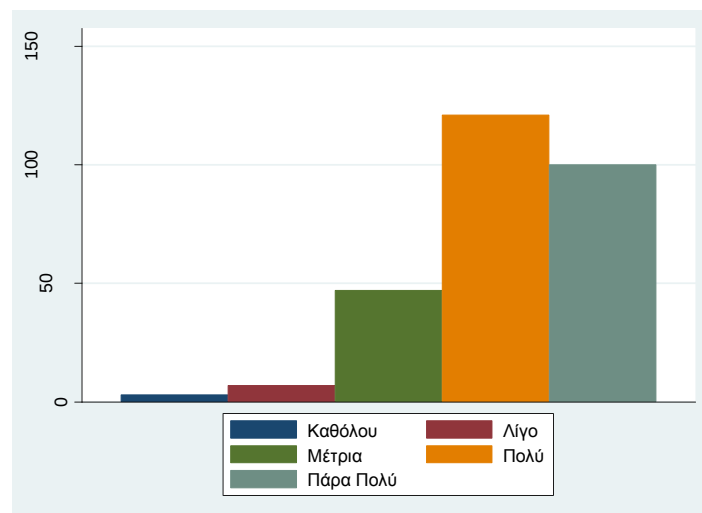
Γ29. Συμβολή στην Αντίληψη της Ναυτικής Παράδοσης ως Στοιχείο της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 3 επισκέπτες δεν συμφωνούν ότι το μουσείο συμβάλλει στην αντίληψη ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς, 7 ότι συμβάλλει λίγο, 47 μέτρια, 121 πολύ και 100 πάρα πολύ.

Σας βοήθησε |
η επίσκεψή |
σας στο |
μουσείο να |
αντιληφθείτε ότι η |
ναυτική |
παράδοση αποτελεί στοιχείο |
πολιτιστικής κληρονομιάς; |
Freq. Percent Cum.

Καθόλου	3	1.08	1.08
Λίγο	7	2.52	3.60
Μέτρια	47	16.91	20.50
Πολύ	121	43.53	64.03
Πάρα Πολύ	100	35.97	100.00

Total | 278 100.00

Η κατανομή περί της συμβολής στην αντίληψη ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

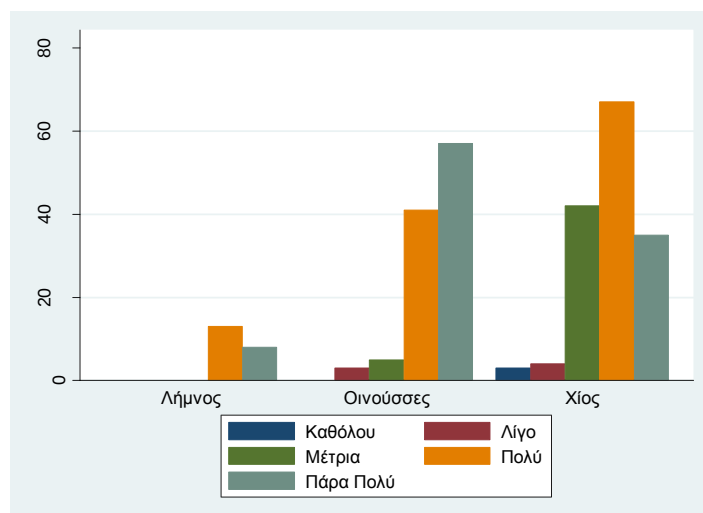
| Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε
| ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς;
Μουσείο | Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ | Total

Λήμνος | 0 0 0 13 8 | 21

Οινούσσες | 0 3 5 41 57 | 106

Χίος | 3 4 42 67 35 | 151

Total | 3 7 47 121 100 | 278

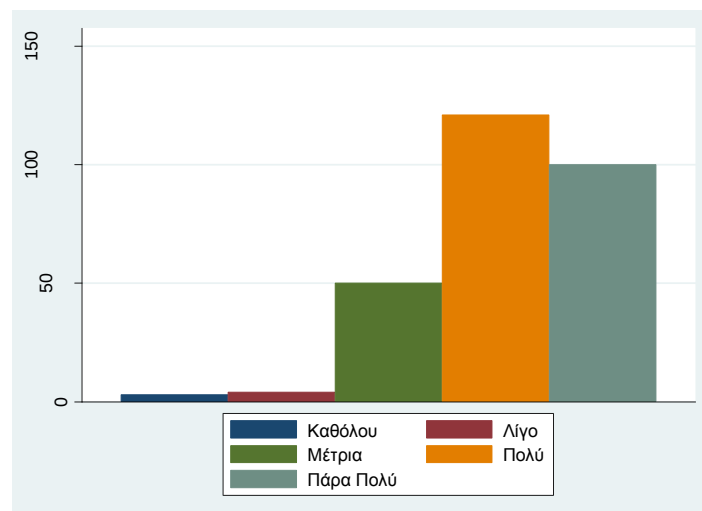

Γ30. Συνολική Ικανοποίηση

Στο σύνολο των 305 παρατηρήσεων, 3 επισκέπτες δεν ικανοποιήθηκαν καθόλου από την περιήγηση στο μουσείο, 4 ικανοποιήθηκαν λίγο, 50 μέτρια, 121 πολύ και 100 πάρα πολύ.

Πόσο |
ικανοποιημένοι/ες |
μείνατε από |
την |
επίσκεψή |
σας στο |
μουσείο |
συνολικά; | Freq. Percent Cum.

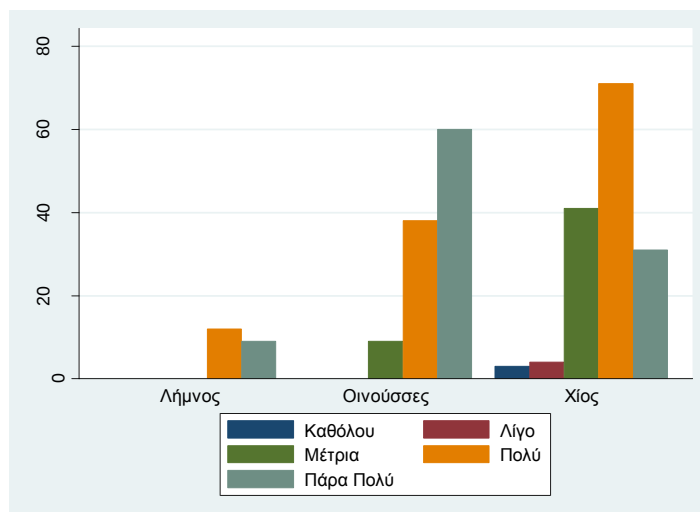
Καθόλου	3	1.08	1.08
Λίγο	4	1.44	2.52
Μέτρια	50	17.99	20.50
Πολύ	121	43.53	64.03
Πάρα Πολύ	100	35.97	100.00
Total	278	100.00	

Η κατανομή της συνολικής ικανοποίησης ανά μουσείο παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω.

| Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε από την επίσκεψή σας
 | στο μουσείο συνολικά;
 Μουσείο | Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ | Total

Λήμνος | 0 0 0 12 9 | 21
 Οινούσσες | 0 0 9 38 60 | 107
 Χίος | 3 4 41 71 31 | 150
 Total | 3 4 50 121 100 | 278

Γ31. Μουσεία - Πολιτισμική Κληρονομιά

Η συνάφεια των μουσείων με τη συμβολή στην πολιτισμική κληρονομιά ελέγχεται με την Pearson χ^2 δοκιμασία. Η παρατηρούμενη διαφορά στην κατανομή συχνοτήτων των επιπέδων διάσωσης της πολιτισμικής κληρονομιάς μεταξύ των ναυτικών μουσείων Λήμνου, Οινουσών και Χίου είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2_8 = 40.995, p. exact < 0.001$). Στη σχέση αυτή, ιδιαίτερη συνεισφορά έχει η αυξημένη αξιολόγηση «μέτριας» συμβολής της Χίου, μαζί με τη μειωμένη «μέτρια» αξιολόγηση των Οινουσών, καθώς επίσης και η αυξημένη για τις Οινούσσες και η μειωμένη για τη Χίο αξιολόγηση «πάρα πολύ» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες.

| Πιστεύετε ότι το μουσείο που επισκεφθήκατε συμβάλλει
| στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς;
Μουσείο | Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ | Total

-----+-----										
Λήμνος		0	0	0	10	11		21		
		0.2	0.4	4.0	8.4	8.1		21.0		
		0.2	0.4	4.0	0.3	1.1		5.9		
-----+-----										
Οινούσσες		0	2	7	39	58		106		
		0.8	1.9	20.1	42.6	40.7		106.0		
		0.8	0.0	8.6	0.3	7.4		17.0		
-----+-----										
Χίος		2	3	46	63	38		152		
		1.1	2.7	28.9	61.0	58.3		152.0		
		0.8	0.0	10.2	0.1	7.1		18.1		
-----+-----										
Total		2	5	53	112	107		279		
		2.0	5.0	53.0	112.0	107.0		279.0		
		1.7	0.4	22.7	0.7	15.5		41.0		
-----+-----										
Pearson chi2(8) = 40.9954 Pr = 0.000										
likelihood-ratio chi2(8) = 47.4712 Pr = 0.000										
Fisher's exact = 0.000										

Γ32. Μουσεία - Ναυτική Παράδοση

Η συνάφεια των μουσείων με τη βελτίωση της αντίληψης στη ναυτική παράδοση ελέγχεται με την Pearson χ^2 δοκιμασία. Η παρατηρούμενη διαφορά στην κατανομή συχνοτήτων των επιπέδων βελτίωσης της αντίληψης της ναυτικής παράδοσης μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων Λήμνου, Οινουσών και Χίου είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2_8 = 47.240, p. exact < 0.001$). Στη σχέση αυτή, ιδιαίτερη συνεισφορά έχει η αυξημένη αξιολόγηση «πάρα πολύ» των Οινουσών, μαζί με τη μειωμένη «πάρα πολύ» αξιολόγηση της Χίου, καθώς επίσης και η αυξημένη για τη Χίο και η μειωμένη για τις Οινούσσες αξιολόγηση «μέτρια» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες.

| Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε
| καλύτερα τη ναυτική παράδοση;

Μουσείο	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ	Total
Λήμνος	0	0	0	13	8	21
	0.3	0.8	3.0	9.9	7.0	21.0
	0.3	0.8	3.0	0.9	0.1	5.2
Οινούσσες	0	2	5	44	56	107
	1.5	3.8	15.3	50.6	35.7	107.0
	1.5	0.9	7.0	0.9	11.6	21.8
Χίος	4	8	35	75	29	151
	2.2	5.4	21.6	71.4	50.3	151.0
	1.6	1.2	8.2	0.2	9.0	20.2
Total	4	10	40	132	93	279
	4.0	10.0	40.0	132.0	93.0	279.0
	3.4	2.9	18.2	2.0	20.8	47.2
Pearson chi2(8) = 47.2397 Pr = 0.000						
likelihood-ratio chi2(8) = 53.6037 Pr = 0.000						
Fisher's exact = 0.000						

Γ33. Μουσεία - Η Ναυτική Παράδοση ως βασικό στοιχείο της Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Η συνάφεια των μουσείων με τη βελτίωση της αντίληψης ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς ελέγχεται με την Pearson χ^2 δοκιμασία. Η παρατηρούμενη διαφορά στην κατανομή συχνοτήτων των επιπέδων βελτίωσης της αντίληψης ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων Λήμνου, Οινουσών και Χίου είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2_8 = 45.058, p.exact < 0.001$). Στη σχέση αυτή, ιδιαίτερη συνεισφορά έχει η αυξημένη αξιολόγηση «μέτρια» της Χίου, μαζί με τη μειωμένη αξιολόγηση «μέτρια» των Οινουσών, καθώς επίσης και η αυξημένη για τις Οινούσσες και η μειωμένη για τη Χίο αξιολόγηση «πάρα πολύ» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες.

Σας βοήθησε η επίσκεψή σας στο μουσείο να αντιληφθείτε ότι η ναυτική παράδοση αποτελεί στοιχείο της πολιτισμικής κληρονομιάς; Μουσείο Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ Total									
-----+-----									
Λήμνος		0	0	0	13	8		21	
		0.2	0.5	3.6	9.1	7.6		21.0	
		0.2	0.5	3.6	1.6	0.0		6.0	
-----+-----									
Οινούσσες		0	3	5	41	57		106	
		1.1	2.7	17.9	46.1	38.1		106.0	
		1.1	0.0	9.3	0.6	9.3		20.4	
-----+-----									
Χίος		3	4	42	67	35		151	
		1.6	3.8	25.5	65.7	54.3		151.0	
		1.2	0.0	10.6	0.0	6.9		18.7	
-----+-----									
Total		3	7	47	121	100		278	
		3.0	7.0	47.0	121.0	100.0		278.0	
		2.5	0.6	23.5	2.2	16.2		45.1	
-----+-----									
Pearson chi2(8) = 45.0584 Pr = 0.000 likelihood-ratio chi2(8) = 51.8722 Pr = 0.000 Fisher's exact = 0.000									

Γ34. Μουσεία - Συνολική Ικανοποίηση

Η συνάφεια των μουσείων με τη συνολική ικανοποίηση ελέγχεται με την Pearson χ^2 δοκιμασία. Η παρατηρούμενη διαφορά στην κατανομή συχνοτήτων των επιπέδων συνολικής ικανοποίησης μεταξύ των Ναυτικών Μουσείων Λήμνου, Οινουσών και Χίου είναι στατιστικά σημαντική ($\chi^2_8 = 47.530, p. exact < 0.001$). Στη σχέση αυτή, ιδιαίτερη συνεισφορά έχει η αυξημένη αξιολόγηση «πάρα πολύ» των Οινουσών, μαζί με τη μειωμένη αξιολόγηση «πάρα πολύ» της Χίου, καθώς επίσης και η αυξημένη για τη Χίο και η μειωμένη τις Οινούσσες για αξιολόγηση «μέτρια» σε σχέση με τις αντίστοιχες αναμενόμενες.

Πόσο ικανοποιημένοι/ες μείνατε από την επίσκεψή σας στο μουσείο συνολικά; Μουσείο Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα Πολύ Total										
-----+-----										
Λήμνος		0	0	0	12	9		21		
		0.2	0.3	3.8	9.1	7.6		21.0		
		0.2	0.3	3.8	0.9	0.3		5.5		
-----+-----										
Οινούσσες		0	0	9	38	60		107		
		1.2	1.5	19.2	46.6	38.5		107.0		
		1.2	1.5	5.5	1.6	12.0		21.7		
-----+-----										
Χίος		3	4	41	71	31		150		
		1.6	2.2	27.0	65.3	54.0		150.0		
		1.2	1.6	7.3	0.5	9.8		20.3		
-----+-----										
Total		3	4	50	121	100		278		
		3.0	4.0	50.0	121.0	100.0		278.0		
		2.6	3.4	16.5	3.0	22.1		47.5		
-----+-----										
Pearson chi2(8) = 47.5297 Pr = 0.000 likelihood-ratio chi2(8) = 54.3302 Pr = 0.000 Fisher's exact = 0.000										

Γ35. Προτάσεις για τη βελτίωση της μουσειακής εμπειρίας

Πλήθος απαντήσεων βρίσκονται στα ερωτηματολόγια, που παρουσιάζονται στο σώμα της εργασίας.